JUSTITIEOMBUDSMANNENS

ÄMBETSBERÄTTELSE

afgifven vid lagtima riksmötet år 1912;

samt

Tryckfrihetskommitterades berättelse.

STOCKHOLM
IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI A. B.
1912.

INNEHÅLL.

Justitieombudsmannens ämbetsberättelse.

Sid.

Inledning 1

Redogörelse för åtal, anställda mot:

1) folkskoleinspektören F. E. Svedberg, för felaktig reseräkning, (forts. från ämbetsber. till 1911 års Riksdag, sid. 8 o. f.) 2
2) t. f. borgmästaren N. Sonesson m. fl., för kränkning af församlingsfriheten, (forts. från ämbetsber. till 1911 års Riksdag, sid. 20 o. f.) 2
3) kyrkoherden J. Olsson Spolène, för oloflig frånvaro från tjänstgöringsort, (forts. från ämbetsber. till 1911 års Riksdag, sid. 26 o. f.) 3
4) borgmästaren C. H. Ramsay m. fl., för kränkning af församlingsfriheten, (forts. från ämbetsber. till 1911 års Riksdag, sid. 43 o. f.) 4
5) borgmästaren Th. Wettervik m. fl., för kränkning af församlingsfriheten, (forts. från ämbetsber. till 1911 års Riksdag, sid. 50 o. f.) 4
6) kyrkoherden N. J. Kihlgren, i fråga om smädlig affattning af kyrkostämmoprotokoll, (forts. från ämbetsber. till 1911 års Riksdag, sid. 54 o. f.) 5
7) rådmannen A. Dahl, för förseelse mot tryckfrihetsförordningen, (forts. från ämbetsber. till 1911 års Riksdag, sid. 14 o. f.) 6
8) borgmästaren E. Zimdahl, för kränkning af församlingsfriheten 7
9) kyrkoherden F. W. Rhedin, för obehöriga yttranden i predikan 13
10) kyrkoherden Jöns Nilsson Werner, för obehörig anteckning i tjänstgöringsbetyg 23
11) e. o. notarien E. Björkman, för vittnesförhör med målsägare 27
12) kommendörkaptenen H. Eneström m. fl., för felaktig dom 31
13) t. f. kronofogden Hj. Nyman, för fel vid verkställighet af utslag 35
14) borgmästaren C. J. A. Munck af Rosenschöld, för smädliga yttranden vid stadsfullmäktigsammanträde 43
15) t. f. länsmannen O. Ström, för obehörigt inställande af exekutiv auktion 50
16) t. f. borgmästaren G. Ährling, för fel vid exekutiv auktion 53
17) kronouppbördskamreraren C. O. Öberg, för fel vid röstlängds upprättande 60
18) t. f. borgmästaren friherre C. F. Ehrensvärd, för underlåten tillsyn vid röstlängds upprättande 63
19) distriktslandtmätaren J. Pettersson, för vårdslöshet vid landtmäteriförrättning 68
20) häradshöfdingen A. Reuterskiöld, för ärekränkning emot part 70
21) kamreraren E. H. G. E. Wickström m. fl., för bristande kontroll vid ett riksbankens afdelningskontor 77
22) borgmästaren K. H. Hallerström, för försummelse i fråga om röstlängds tillhandahållande 85
23) t. f. byråchefen B. Silfverhielm, för obehörigt expeditionssätt 87

Sid.

Redogörelse för vissa ärenden, som icke föranledt åtal:

1. Fängelsefånges rätt att läsa periodisk skrift ... 103
2. Fråga om skyldighet för person, som försatts i konkurs och därefter förklarats omyndig, att edfästa den i anledning af konkursen upprättade bouppteckningen ... 110
3. Felaktighet i fråga om förmyndarförordnande ... 112
4. Exekutiv auktion å fastighet på grund af utslag, meddeladt före det fastigheten i anledning af annat utslag exekutivt försålts ... 113
5. Tvångsarbete ådömdt för lösdrifveri utan förutgången varning ... 115
6. Felaktigt bestämdt ansvar för oloflig detaljhandel med brännvin, andra gången 116
7. Obehörig stämpelbeläggning ... 117
8. Fråga om ersättande af kostnaden för en af veterinär verkställd undersökning i anledning af åtal för djurplågeri ... 117
9. Oriktig uppgift i ett af pastor utfärdadt bevis ... 120
10. Obefogadt åtal ... 122
11. Fråga om fel i ett utmätningsärende ... 127
12. Olämpligt förfarande vid bötesstraffs bringande till verkställighet ... 130
13. Otjänlig förvaring af sinnessjuk fånge ... 134
14. Obehörig underlåtenhet att väcka åtal ... 136
15. Felaktig beräkning af strafftid vid afdrag för häktningstid ... 137
16. Fel af kyrkostämmas ordförande ... 140
17. Obehörig debitering af lösen och stämpelafgift för expeditioner till tjänsteman 142
18. Felaktigt beslut i tryckfrihetsmål ... 147
19. Förundersökning i fråga om villkorlig straffdom ... 149
20. Obehörig förvandling af krigsman ådömda böter ... 163
21. Ansvar för våldsamt motstånd vid offentlig förrättning obehörigen ådömdt i samband med ansvar för våld å förrättningsman ... 164
22. Felaktiga beslut om villkorligt dömda personers kvarhållande i häkte under besvärstiden ... 167
23. Fråga om öfverflyttning af vårdnaden å förmynderskap vid förändring i närgränsande domkretsars områden ... 169
24. Felaktiga beslut i ett ärende rörande makes efterlysning ... 174
25. Fråga om oegentligheter inom apoteksväsendet ... 179
26. Fråga om behörigheten af beslut rörande försäljning af vin och öl ... 188
27. Fråga om fel i vallängder ... 190
28. Fel vid valförrättning ... 191
29. Fråga om skyldighet för den, som söker verkställighet af ett utslag, att förete laga kraftbevis ... 192
30. Fråga om underlåtenhet att åtala ett angifvet brott ... 194
31. Felaktigt beslut om minderårigs kvarhållande i häkte under besvärstid ... 198
32. Verkställighet af utslag, som ankommer till straffängelse ... 199
33. Obehörig ersättning vid utklarering af fartyg ... 205
34. Fråga om stället för aftjänande af fängelsestraff, som ådömts krigsman ... 206
35. Varfsarbetares afskedande utan förhör ... 207
36. Villkor för demonstrationståg företagande i Stockholm ... 209
37. Edgång medgifven, sedan den till eds aflåggande förpliktade redan brustit åt eden ... 212

Sid.
38. Bortkomna handlingar 217
39. Felaktiga åtgärder i sammanhang med villkorlig straffdom 218
Framställningar till Kungl. Maj:t angående:
1) ändring af kungl. brefvet den 8 december 1748 angående fataliers bevarande i lagvadda och besvärsmål, som från Gottland med posten blifvit öfversända m. m. 220
2) ändring af instruktionen för nedre justitierevisionen 222
3) ändring i kungl. kungörelsen angående fångförteckningar och rapporter från fängelserna och tvångsarbetsanstalterna i riket den 9 november 1906 224
4) förbud emot försäljning af brännvin, vin och öl under marknader 225
5) förstärkning af arbetskrafterna hos Konungens befallningshafvande i Stockholms län 229
6) ändring af 1 kap. 23 § i tjänstgöringsreglementet vid statens järnvägar 230
7) ändring i aflöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar 238
8) meddelande af lagbestämmelse om skyldighet för vederbörande att i hvarje stärbhus upprätta ett officiellt dokument, utvisande boets delägare och ekonomiska ställning 239
9) ändring i bestämmelserna om rätt för utlänning att här i riket drifva handel 251
10) ändring af lagen om handelsregister, firma och prokura den 13 juli 1887... 254
11) ändring i bestämmelserna om normalpapperet 256
12) tillämpningen af värnpliktslagen 258
13) ändring af instruktionen för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten 260
14) ändring af 13 § i lagen angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete den 5 juli 1901 267
15) ändring af bestämmelserna rörande skogsafverkningshandlingars beläggande med stämpel 269
16) förstärkning af arbetskrafterna hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen 282
17) ändring af lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker 283
18) meddelande af bestämmelser till förebyggande af felaktiga sammanräkningar vid proportionella val 286
19) ändring af 52 § af lagen om aktiebolag den 12 augusti 1910 290
Lagskipningens tillstånd. Anmärkningar vid inspektioner angående:
1) strafflagen med därtill hörande författningar 293
2) rättegångsbalken med därtill hörande författningar 334
3) giftermålsbalken m. m. 380
4) ärfdabalken med därtill hörande författningar 383
5) förordningen ang. lagfart å fång till fast egendom 388
6) förordningen angående inteckning i fast egendom m. m. 396
7) handelsbalken m. m. 399
8) växellagen m. m. 404
9) konkurslagen m. m. 405
10) utsökningslagen 413
11) förordningen om expeditionslösen 415
12) tryckfrihetsförordningen 416
13) diverse författningar m. m. 416
Redogörelse för den vidare behandlingen af åtskilliga af justitieombudsmannen hos Kungl. Maj:t gjorda framställningar:

Sid.
1. Föreskrifter om underrättelse rörande kvinnas kyrkotagning i visst fall 418
2. Lösen för äganderättsbevis 418
3. Ändring i provinsialläkartaxan 418
4. Skyndsammare handläggning i högsta domstolen af s. k. deserta mål 419
5. Skyndsammare handläggning af tvister om ersättning på grund af lagen angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete 419
6. Olagligt förbud vid vite mot föredrag och sammankomster å allmänna vägar 420
7. Firmaskydd 420
8. Ändring af 23 § i lagen om handelsregister m. m. den 13 juli 1887 421
9. Ökning af arbetskrafterna hos Konungens befallningshafvande i Stockholms län 421
10. Bevakning i Svea hofrätt af mål från Gottland 422
11. Domboksrenovation i afseende å vattenrättsmål 422
12. Fångförteckningar 422
13. Ändring af 6 § i lagen angående vård af enskildes skogar 423
14. Öfverlämnande af lik efter självspillingar till de anatomiska institutionerna 423
15. Stämpelskatt för gåfva 424
16. Skyldighet för förrättare af exekutiv auktion å fast egendom att om auktionen underrätta inteckningshafvare och öfriga rättsägare 425
17. Platsen för revision af kyrko- och skolrådsräkenskaper 425
18. Förbättrade aflöningsförhållanden för häradshöfdingarnas juridiskt bildade biträden 425
19. Rätt för t. f. domhafvande att emot borgen eller annan säkerhet, hos hvilken länsstyrelse den än ställts, på kredit utbekomma stämplar i statskontoret 431
20. Tiden för fordringars bevakning i konkurs 434
21. Skyndsammare redovisning af bötes- och vitesbeslut 434
22. Jäf för revisionssekreterare 436
23. Mildring af stadgandet om mörk cell såsom disciplinstraff för fångar 436
24. Normalpapperet 436

Anmärkningar angående lagskipningen m. m.
1. Långsamheten i rättsskipningen vid högsta domstolen 437
2. Må inteckning för icke löpande skuldebref dödas utan afseende därå, att den, som anhåller om åtgärden, icke åberopar annan legitimation än innehafvet af skuldebrefvet? 452
3. Bör kallelse till mottagning af varning af pastor för oenighet i äktenskap, i händelse af den ene makens tredska att ställa sig kallelsen till efterrättelse, betraktas som lagligen undfången varning? 454
4. Fördelning af värdet af vin och öl, som beslagtagits och förklarats förbrutet 456
5. Val af nämdeman för stad, lydande under landsrätt 457

Framställning till Riksdagen om ändring af 6 § i lagen angående villkorlig straffdom den 22 juni 1906 459

Framställning till Riksdagen om ändring i 1 § a förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om årsstämning 464

Framställning till Riksdagen om ändring af 16 kap. 10 § rättegångsbalken 467

Framställning till Riksdagen om ändrade bestämmelser i fråga om sättet för kungörande af utmätt lös egendoms försäljning 469

Sid.
Framställning till Riksdagen angående ändring af bestämmelserna om danaarf 477
Ämbetsresor m. m. år 1911 480
Handlagda klagomål och anställda åtal 480
Angående lagförklaring enligt 19 § regeringsformen 482
Angående förteckningar öfver Riksdagens skrifvelser till Kungl. Maj:t 482

Berättelse af kommitterade till tryckfrihetens vård 483

Bilaga till justitieombudsmannens ämbetsberättelse.

I. Förteckning på Riksdagens år 1911 till Kungl. Maj:t aflåtna skrifvelser, jämte anteckningar om de åtgärder, som under nämnda år vidtagits i anledning af samma skrifvelser 487
II. Särskild förteckning på sådana i förteckningen under I upptagna ärenden, som vid utgången af år 1911 i sin helhet eller till någon del icke hos Kungl. Maj:t förevarit till slutligt afgörande 527
III. Förteckning på ärenden, som hos Kungl. Maj:t anhängiggjorts genom skrifvelser före år 1911 men vid 1910 års slut varit i sin helhet eller till någon del oafgjorda, jämte uppgifter om den behandling, dessa ärenden undergått år 1911 533
Tabell, upptagande Riksdagens år 1911 till Kungl. Maj:t aflåtna skrifvelser 568

Till RIKSDAGEN.

Jämlikt 14 § i den för Riksdagens justitieombudsman gällande instruktionen får jag härmed aflämna berättelse öfver justitieombudsmansämbetets förvaltning sistförflutna år. Jag har därvid att till en början

meddela, att jag på grund af utrikes vistelse varit förhindrad att förvalta nämnda ämbete under tiden från och med den 1 till och med den 13 maj 1911, hvarför jag med stöd af 25 § i justitieombudsmannens instruktion till ämbetets förrättande påkallat min af Riksdagen utsedde efterträdare, häradshöfdingen m. m. filosofie och juris doktorn Ossian Berger, hvilken på grund häraf under angifna tid uppehållit justitieombudsmansämbetet.

Förevarande berättelse kommer enligt vedertagen ordning att först innehålla redogörelse för sådana mot ämbets- eller tjänstemän för fel eller försummelse i ämbete eller tjänst anställda åtal, som under året blifvit slutligen afgjorda eller åtminstone i någon instans pröfvade.

Felaktig reseräkning.

I min ämbetsberättelse till 1911 års Riksdag (sid. 8 o. f.) redogöres för ett emot folkskoleinspektören Frans Emanuel Svedberg anställdt åtal för felaktig reseräkning. I detta mål hade rådstufvurätten i Umeå genom utslag den 10 maj 1909 dömt Svedberg att för groft oförstånd och vårdslöshet i sitt ämbete vara i mistning af detsamma i sex månader samt förpliktat Svedberg ej mindre att till statsverket återbära hvad han för mycket fått uppbära med 378 kronor 25 öre, dock med rätt för honom att kvitta med hvad han kunde hafva att fordra å vederbörligen granskade reseräkningar för senare förrättningar, än äfven att ersätta statsverket förskjutna vittneslöner. Genom utslag den 9 december 1910* bestämde Svea hofrätt straffet för Svedbergs tjänstefel till 300 kronors böter, hvaremot rådstufvurättens utslag i öfrigt ej blef af hofrätten ändradt.

Hofrättens utslag har vunnit laga kraft.

Kränkning af församlingsfriheten.

Min ämbetsberättelse till 1911 års Riksdag innehåller (sid. 20 o. f.) redogörelse för ett emot borgmästaren Nils Sonesson samt rådmannen

* I ämbetsberättelsen till 1911 års Riksdag angifves utslaget hafva meddelats den 9 december 1909. Denna uppgift beror på ett tryckfel, som härmed rättas.

Joh. Magnell och t. f. rådmannen Carl Sandström anställdt åtal för felaktiga åtgärder af magistraten i Söderhamn i fråga om anmälda föredrag af O. Ljungdahl. I anledning af detta åtal hade Svea hofrätt i utslag den 9 februari 1910 yttrat: Enär i målet vore upplyst, dels att, sedan till magistraten anmälts, att Ljungdahl ämnade den 3 februari 1909 å viss lokal inom staden hålla föredrag öfver det uppgifna ämnet, magistraten gifvit stadsfiskalen order att inhämta upplysningar angående beskaffenheten af föredraget samt, i händelse dylika upplysningar icke lämnades, förhindra hållandet af detsamma såsom icke behörigen anmäldt, dels ock att, sedan till magistraten inkommit anmälan därom, att Ljungdahl ämnade den 7 i nyssnämnda månad å berörda lokal hålla föredrag öfver samma ämne, magistraten öfverlämnat anmälningshandlingen till stadsfiskalen med anmodan att affordra vederbörande upplysning om beskaffenheten och det hufvudsakliga innehållet af föredraget, med erinran att, om sålunda begärd upplysning ej lämnades, tillställningen skulle anses icke behörigen anmäld; ty och som magistraten hvarken på grund af 13 § i ordningsstadgan för rikets städer eller eljest lagligen ägt rätt att meddela dylika föreskrifter, alltså funne hofrätten skäligt döma Sonesson, Magnell och Sandström, hvilka vore ansvariga för magistratens ifrågavarande åtgärder, att för det ämbetsfel, de genom samma åtgärder låtit komma sig till last, jämlikt 25 kap. 17 och 22 §§ strafflagen böta, Sonesson 50 kronor samt en hvar af Magnell och Sandström 25 kronor.

Öfver hofrättens utslag hade därefter magistratens bemälte ledamöter anfört klagomål genom besvär hos Kungl. Maj:t. Dessa besvär äro numera pröfvade af Kungl. Maj:t, som genom utslag *den 19 maj 1911* förklarat sig ej finna skäl att göra ändring i hofrättens utslag.

Oloflig frånvaro från tjänstgöringsort.

I ämbetsberättelsen till 1911 års Riksdag redogöres (sid. 26 o. f.) för ett af mig anställdt åtal mot kyrkoherden i Fryksände m. fl. församlingars pastorat Johannes Olsson Spolène, för det han, utan att begära tjänstledighet och anskaffa vikarie att i hans ställe sköta alla till pastorsämbetet hörande göromål, den 18 juni 1909 varit bortrest från sitt tjänstgöringsområde och befunnit sig å utrikes ort.

Af anförda skäl förklarade domkapitlet i Karlstads stift genom utslag den 16 mars 1910 kyrkoherden icke kunna till ansvar i målet fällas.

Sedan jag låtit öfverklaga domkapitlets utslag hos Svea hofrätt, yttrade hofrätten i utslag den 16 december 1910, att hofrätten väl ansåge, att kyrkoherden förfarit felaktigt i åtalade afseendet, men enär berörda förfarande icke vore af beskaffenhet att böra för kyrkoherden medföra ansvar för tjänstefel, funne hofrätten den mot kyrkoherden i målet förda ansvarstalan icke kunna bifallas.

Hofrättens utslag har vunnit laga kraft.

Kränkning af församlingsfriheten.

Min ämbetsberättelse till 1911 års Riksdag innehåller (sid. 43 o. f.) redogörelse för ett af mig anbefalldt åtal mot borgmästaren C. H. Ramsay samt rådmännen Olof Mattsson och Aug. Holmer såsom ansvariga för ett af magistraten i Linköping meddeladt beslut i anledning af anmälan om ett blifvande föredrag. Genom utslag den 13 maj 1910 dömde Göta hofrätt borgmästaren Ramsay samt rådmännen Mattsson och Holmer att för oförstånd i ämbetsutöfning hvar för sig böta 25 kronor, och detta domslut motiverades med att magistraten öfverskridit sin befogenhet genom att såsom villkor för att föredraget skulle anses i behörig ordning anmäldt stadga, att koncept till föredraget skulle till magistratens ordförande inlämnas, innan magistraten meddelade beslut i ärendet. I hofrättens utslag sökte Ramsay, Mattsson och Holmer ändring genom besvär hos Kungl. Maj:t.

Genom utslag *den 19 maj 1911* har Kungl. Maj:t förklarat sig ej finna skäl att göra ändring i hofrättens utslag.

Kränkning af församlingsfriheten.

Ämbetsberättelsen till 1911 års Riksdag innehåller (sid. 50 o. f.) redogörelse för ett af mig anbefalldt åtal mot borgmästaren Theodor Wettervik samt rådmännen Gunnar Söderberg och Anders Östlund äfvensom extra rådmannen August Lundblad såsom ansvariga för ett af magistraten i Enköping den 30 augusti 1909 meddeladt beslut, hvarigenom magistra-

ten förklarat, att ett till den 31 i samma månad anmäldt föredrag skulle senast den 31 augusti kl. 10 f. m. företes å stadens polisvaktkontor, vid äfventyr att, därest det försummades, ifrågavarande anmälan icke komme att anses vara behörigen gjord. Sedan Svea hofrätt genom utslag den 2 juni 1910 förklarat, att magistraten hvarken på grund af 13 § i ordningsstadgan för rikets städer eller eljest lagligen ägt att meddela ifrågavarande föreskrift, samt därför, jämlikt 25 kap. 17 § strafflagen, dömt magistratens bemälte ledamöter att böta, Wettervik 50 kronor sam en hvar af Söderberg, Östlund och Lundblad 25 kronor, hade de sålunda bötfällde genom besvär hos Kungl. Maj:t sökt ändring i hofrättens utslag.

Dessa besvär äro numera pröfvade af Kungl. Maj:t, som genom utslag *den 19 maj 1911* förklarat sig ej finna skäl att göra ändring i hofrättens utslag.

Smädlig affattning af kyrkostämmoprotokoll.

Enligt hvad ämbetsberättelsen till 1911 års Riksdag (sid. 54 o. f.) utvisar, hade domkapitlet i Härnösands stift af anförda skäl ogillat ett af mig emot kyrkoherden N. J. Kihlgren inför domkapitlet anställdt åtal för vissa i protokollet öfver kyrkostämma med Ytterhogdals församling den 6 oktober 1909 återgifna yttranden, som jag funnit smädliga mot församlingens klockare Jonas Edvard Hellström, hvarefter jag låtit advokatfiskalen vid Svea hofrätt hos hofrätten anföra besvär öfver domkapitlets utslag.

De af advokatfiskalen i enlighet härmed anförda besvären pröfvades af hofrätten genom utslag *den 28 februari 1911*, därvid hofrätten yttrade, att, enär Kihlgren vid affattningen af ifrågakomna protokoll låtit i detsamma inflyta uttryck, som måste anses för Hellström synnerligen kränkande, samt Kihlgren härigenom visat oförstånd i sitt ämbete, funne hofrätten, jämlikt 5 § i lagen om straff för ämbetsbrott af präst m. m. den 8 mars 1889, skäligt att, med ändring af öfverklagade utslaget, döma Kihlgren för hvad han sålunda låtit komma sig till last till varning, som genom domkapitlets försorg skulle honom meddelas.*

---

* I målets afgörande af hofrätten deltogo fem dess ledamöter, af hvilka tre omfattade den mening. utslaget innehåller. En ledamot, med hvilken en annan ledamot instämde, var däremot af skiljaktig mening och yttrade:

»Jag finner väl Kihlgren hafva vid affattandet af ifrågakomna protokoll utan giltig anledning användt uttryck, som varit olämpliga samt ägnade att väcka anstöt och förargelse;

I hofrättens utslag sökte kyrkoherden Kihlgren ändring genom besvär hos Kungl. Maj:t. Genom utslag *den 27 juni 1911* utlät sig emellertid Kungl. Maj:t: Som det enligt lag och af hofrätten meddelad hänvisning ålegat Kihlgren, därest han ville anföra underdåniga besvär öfver hofrättens utslag, bland annat, att inom 30 dagar från den dag, då besvären senast bort vara ingifna, eller den 29 april 1911 hos domkapitlet med bevis styrka, att han fullföljt sin klagan, vid äfventyr, om det försummades, att besvären ej komme under pröfning, men Kihlgren först den 2 maj 1911 till domkapitlet ingifvit dylikt bevis, alltså funne Kungl. Maj:t Kihlgren hafva förlorat talan emot hofrättens utslag.

Förseelse mot tryckfrihetsförordningen.

Min ämbetsberättelse till 1911 års Riksdag innehåller (sid. 14 o. f.) redogörelse för ett emot rådmannen A. Dahl efter mitt förordnande anställdt åtal, för det han obehörigen vägrat att tillhandahålla redaktören Karl Elfstadius en till magistraten i Kristianstad ingifven handling. Detta åtal hade hofrätten öfver Skåne och Blekinge genom utslag den 27 januari 1910 af anförda skäl ogillat, hvarefter jag låtit advokatfiskalen vid hofrätten öfverklaga hofrättens utslag genom besvär hos Kungl. Maj:t.

De af advokatfiskalen i enlighet härmed anförda besvären äro numera pröfvade af Kungl. Maj:t, som genom utslag *den 26 oktober 1911* utlåtit sig:

Då ostridigt vore, att ifrågavarande, af Kristianstads spritförsäljningsaktiebolag afgifna utlåtande blifvit till vederbörande expeditionshafvande hos magistraten inlämnadt, funne Kungl. Maj:t hvad Dahl till sitt fredande invändt därom, att han, på grund af hemställan från bolagets direktör, såsom enskild person innehaft utlåtandet, intill dess detsamma den 1 februari 1909 inför magistraten föredrogs, icke förtjäna afseende;

och enär Dahls vid särskilda tillfällen upprepade förfarande att, sedan utlåtandet för magistratens räkning mottagits, men innan ärendet af magistraten slutbehandlats, vägra Elfstadius' ombud att taga del af utlåtandet måste anses stå i strid mot de i 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen meddelade bestämmelser, pröfvade Kungl. Maj:t rättvist att, med

---

men då med hänsyn till hvad i målet förekommit Kihlgren icke kan anses hafva därigenom gjort sig skyldig till ämbetsfel, hvarför ansvar må honom ådömas, varder domkapitlets beslut, hvarigenom åtalet förklarats icke kunna bifallas, af mig fastställdt.»

ändring af hofrättens utslag, jämlikt 25 kap. 17 §, jämförd med 4 kap. 3 § strafflagen, döma Dahl att för försummelse i ämbetsutöfning böta 25 kronor.*

Kränkning af församlingsfriheten.

Tidningen »Dagens nyheter» för den 13 april 1910 innehöll ett telegram från Alingsås för tisdagen den 12 april, däri under rubriken »Borgmästare Zimdahl förbjuder hr Månsson att tala» hufvudsakligen uppgafs:

att redaktören Fabian Månsson måndagens afton ämnat i föreningen »Enighetens» lokal hålla ett bebådadt föredrag öfver ämnet »Vår tids Molok», afhandlande försvars- och tullfrågorna;

att borgmästaren i Alingsås E. Zimdahl emellertid då framträdt och förbjudit mötets hållande;

att anledningen till förbudet varit, att en af borgmästaren begärd skriftlig redogörelse för hvad föredraget skulle komma att omfatta icke blifvit honom förelagd;

att Månsson protesterat under hänvisning till ett emot borgmästaren i Enköping anställdt åtal för ett liknande förfarande;

att de närvarande — uppgående till öfver ett 100-tal — utrymt lokalen, men senare, för att bli satta i tillfälle att åhöra föredraget, återvändt och antecknat sig som medlemmar af stadens socialdemokratiska ungdomsklubb;

samt att föredraget därefter hållits för ett s. k. enskildt klubbmöte.

Sedan jag i anledning af innehållet i detta telegram infordrat borgmästaren Zimdahls yttrande, anförde denne i afgifven förklaring hufvudsakligen följande.

Den 31 mars 1910 inställde sig hos Zimdahl en ung man, som upp-

---

* Vid målets afgörande af högsta domstolen yttrade ett justitieråd följande särskilda mening:

»Jag finner väl Dahls förfarande att, såsom i målet förts honom till last, afslå hos honom i hans egenskap af t. f. borgmästare gjorda framställningar om del af ett till magistraten ingifvet utlåtande icke stå i öfverensstämmelse med bestämmelserna i 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, men enär med hänsyn till hvad i målet förekommit Dahl icke kan anses hafva genom samma förfarande gjort sig skyldig till tjänstefel af beskaffenhet att för honom föranleda ansvar, finner jag ej skäl göra ändring i det slut, hvartill hofrätten i målet kommit.»

gaf sig heta Larsson och aflämnade en skriftlig anmälan om ett föredrag. Detta skulle hållas å arbetarföreningen »Enighetens» lokal i Alingsås måndagen den 11 april kl. 8 e. m. af redaktören Fabian Månsson från Gäfle öfver ämnet »Vår tids Molok». Då denna rubrik icke på något sätt angaf föredragets syfte och hvad det komme att innehålla, ansåg sig Zimdahl på grund af 13 § i ordningsstadgan för rikets städer hafva icke blott rätt utan i ett fall som detta äfven skyldighet att skaffa sig kännedom om föredragets beskaffenhet, och begärde Zimdahl därför af personen i fråga, att denne skulle ombesörja, att de äskade upplysningarna på något sätt lämnades Zimdahl, vid äfventyr att föredraget eljest ansåges icke vara behörigen anmäldt. Tidningarnas uppgift, att Zimdahl skulle hafva fordrat en skriftlig redogörelse för föredraget, vore som vanligt, då myndigheternas åtgärder omtalades i socialist- eller den därmed likställda pressen, fullkomligt osann, och var det heller aldrig Zimdahls mening, att de begärda upplysningarna skulle lämnas i skriftlig eller mera uttömmande form.

Några upplysningar erhöll Zimdahl emellertid ej på annat sätt än genom de affischer, som omedelbart efter föredragets anmälande uppsattes på stadens anslagstaflor rundt om i staden, och som i stora röda bokstäfver innehöllo följande: »Fabian Månsson kommer! Föredrag hålles måndagen den 11 april kl. 8 e. m. i Enighetens lokal af den namnkunnige kämpen mot tullar och militarism, redaktör Fabian Månsson, öfver ämnet: »Vår tids Molok». Föredraget utgör en fruktansvärd vidräkning med tull- och militärgalningarna, med hela vår försumpade politik, sådan den danats under tullroffarnes och lockoutligornas regemente. 15 öres entré.»

Då Zimdahls uppmaning sålunda icke blef åtlydd, och han ansåg sig böra visa, att det verkligen var allvar med hvad han sagt, och att han kräfde respekt därför, inställde sig Zimdahl å den uppgifna lokalen strax före den annonserade tiden och, med anförande af de i förklaringen uppgifna skälen, förbjöd föredragets hållande såsom icke behörigen anmäldt. Genom dessa sina åtgärder ansåge sig Zimdahl på intet vis hafva öfverskridit sin befogenhet som polisman, utan endast handlat sin plikt likmätigt.

Innan ännu berörda förklaring blifvit af borgmästaren Zimdahl afgifven, inkommo typografen K. A. Larsson och gjutaren A. W. Larsson, båda i Alingsås, till mig med en klagoskrift, däri de yrkade åtals anställande mot Zimdahl, för det han upplöst ifrågavarande möte. Klagandena sökte tillika göra gällande, att »Socialdemokratiska ungdomsklubben» i Alingsås, som utlyst mötet och anmält föredraget, i följd af Zimdahls klandrade förfarande lidit ekonomisk förlust. I sådant afseende fordrade klagandena ersättning för 300 inträdesafgifter med 45 kronor.

Vid klagoskriften funnos fogade urklipp ur tidningarna »Ny tid» för den 12 april 1910 samt »Alingsås tidning» och »Göteborgstidningen» för den 13 i samma månad, hvilka urklipp innehöllo artiklar angående borgmästaren Zimdahls ifrågavarande åtgärd.

Sedan klagandena fått tillfälle att med påminnelser bemöta förklaringen, förmälte klagandena i en i ärendet insänd skrift, bland annat, följande.

Då klaganden K. A. Larsson den 31 mars anmälde ifrågavarande föredrag och borgmästaren Zimdahl fordrade redogörelse för föredragets innehåll, innan han kunde godkänna anmälningen, upplyste Larsson, att samma föredrag under de två senaste månaderna nästan dagligen hållits på skilda platser inom landet, utan att myndigheterna på dessa platser haft något att invända mot föredragets hållande. Larsson hänvisade äfven till ett liknande fall i Enköping, som föranledt åtal mot borgmästaren därstädes. Härtill genmälte Zimdahl, att hans fordran vore berättigad. — Hade det ej varit Zimdahls mening att de begärda upplysningarna om föredraget skulle lämnas i »mera uttömmande form», hade han förmodligen låtit sig nöja med de upplysningar, som affischerna innehöllo. — Då Zimdahl strax före mötets början infann sig och upplyste, att föredraget visserligen blifvit anmäldt, men att anmälningen ej gjort tillfyllest, enär icke någon redogörelse för föredragets innehåll lämnats, fick Zimdahl af Månsson den upplysningen, att föredraget mer än två år funnits tillgängligt i bokhandeln under titeln »Hungertullarna». — Att Zimdahl menade allvar med hvad han sagt och äfven kräfde respekt därför, hade klagandena ingen anledning betvifla. Däremot hyste klagandena en från Zimdahls afvikande mening därom, huruvida Zimdahl med sitt tillvägagångssätt respekterat de lagar, hvilkas efterlefnad han blifvit förordnad öfvervaka. Denna uppfattning hade ytterligare stärkts genom hofrättens utslag i åtalet emot magistraten i Enköping. — Det hade ju stått Zimdahl öppet att genom att själf öfvervara föredraget eller genom att dit beordra ett par polismän förvissa sig om, huruvida något lagstridigt förekommit i föredraget, i hvilket fall Zimdahl kunnat anstalta om åtal därför.

På grund häraf yrkade klagandena åtal mot borgmästaren Zimdahl för oförstånd i ämbetets utöfning. Klagandena vidhöllo äfven sitt yrkande om ersättning till klubben för ekonomisk förlust.

* * *

Det lagstadgande, hvarmed borgmästaren Zimdahl velat stödja sin ifrågavarande åtgärd, eller alltså 13 § i ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868, är i hithörande delar af följande lydelse:

»13 §. Hvar och en, som vill i stad eller å dess område — — — hålla allmänt föredrag, som ej är att hänföra till andaktsöfning eller föreläsning vid läroanstalt, hålla allmänt sammanträde eller göra andra tillställningar af hvad beskaffenhet som helst, hvilka genom allmän tidning, anslag eller annorledes kungöras, eller hvartill inträdeskort försäljas eller afgift på ett eller annat sätt från allmänheten fordras, begäres eller mottages, eller till hvilka allmänheten eljest har tillträde, skall därom göra anmälan hos polismyndigheten. I fall — — — början. Den, som anmäler tillställningen, vare pliktig, när det af polismyndigheten påfordras, — — — än äfven att om tillställningens ändamål och beskaffenhet lämna polismyndigheten de upplysningar, denna äskar för att kunna meddela erforderliga ordningsföreskrifter; allt vid äfventyr, att tillställningen eljest anses icke vara behörigen anmäld.

Är fråga — — — afgift.

Den, som — — — meddelas.

Underlåter — — — kronor.

Där sig visar, att tillställning, som här ofvan omförmäles, åsyftar eller innebär något, som strider mot sedlighet eller allmän lag eller föranleder till svårare oordning, äger polismyndigheten att dess förnyande förbjuda. I nu nämnda fall, äfvensom då tillställningen utan vederbörlig anmälan eller tillåtelse äger rum eller bland de närvarande uppkommer oordning af svårare beskaffenhet, den där icke genom deltagarnes i densamma aflägsnande kan undanröjas, må sammankomsten af polismyndigheten upplösas; och vare — — — till efterrättelse.»

Enligt detta lagrum äger polismyndigheten att angående en anmäld tillställnings ändamål och beskaffenhet äska de upplysningar, som behöfvas för att polismyndigheten må kunna meddela erforderliga ordningsföreskrifter. Lämnas ej de sålunda begärda upplysningarna, äger polismyndigheten att upplösa sammankomsten för den icke behörigen anmälda tillställningen. Samma upplösningsrätt äger polismyndigheten i fråga om en tillställning, som visar sig åsyfta eller innebära något emot sedlighet eller allmän lag stridande eller som föranleder till svårare oordning. Slutligen kan polismyndigheten upplösa en tillställning, om bland de närvarande uppkommer oordning af svårare beskaffenhet, än att densamma kan undanröjas genom att deltagarna i oordningen aflägsnas. Förbud emot en tillställnings förnyande kan äga rum, när tillställningen visar sig åsyfta eller innebära något, som strider mot sedlighet eller allmän lag eller föranleder svårare oordning.

I det fall, hvarom här var fråga, hade borgmästaren Zimdahl själf betecknat sin åtgärd som ett förbud gent emot det annonserade föredraget.

Något lagligt stöd för ett förbud emot föredraget förelåg dock icke. Det var icke fråga om att förnya ett föredrag, som på samma ställe hållits och då visat sig åsyfta eller innebära något emot sedlighet eller allmän lag stridande eller där föranledt svårare oordning.

Med hänsyn till att förbudet emot föredragets hållande af borgmästaren meddelades de samlade åhörarne strax före tiden för det annonserade föredragets början, kunde åtgärden emellertid uppfattas såsom i sak innebärande ett upplösande af den sammankomst, där föredraget skulle hållits. Till ett sådant upplösande hade borgmästaren såsom representant för polismyndigheten i staden otvifvelaktigt varit formellt berättigad, eftersom han begärt en upplysning, som han icke fått, och denna upplysnings tillhandahållande af borgmästaren satts som ett villkor för att föredraget skulle kunna anses vara behörigen anmäldt.

Men om borgmästaren i sak handlat lagenligt eller icke, var en annan fråga. Dennas besvarande berodde tydligen på, om den af borgmästaren äskade upplysningen kunnat lagligen fordras, och om upplysningens tillhandahållande kunnat lagligen sammankopplas med frågan om föredragets anmälande.

Angående innebörden af de upplysningar rörande en anmäld tillställnings beskaffenhet, som en polismyndighet äger fordra af den anmälande, kan af naturliga skäl lagstiftningen icke gifva några detaljerade anvisningar; därtill är ämnet för vidsträckt. Men å andra sidan är det klart, att polismyndigheten ej kan begära att få veta allt möjligt. Därmed skulle i själfva verket den enligt svensk rätt i princip erkända församlingsfriheten och fria yttranderätten utlämnas åt det rena polisgodtycket. Den här tillämpliga författningen innehåller också den begränsning, att de upplysningar, polismyndigheten äger begära angående en anmäld tillställnings beskaffenhet, måste vara behöfliga för meddelande af erforderliga ordningsföreskrifter. Är det fråga om ett föredrag, kan sålunda polismyndigheten fordra upplysning om ämnets beskaffenhet, och om vid föredraget skola förekomma några anordningar, som kräfva särskilda ordnings- eller säkerhetsföreskrifter. Detta sammanhänger med polisens skyldighet att i allmänhet upprätthålla ordning och sörja för medborgarnes säkerhet.

Borgmästaren Zimdahl hade emellertid icke på något sätt antydt, hvilka upplysningar han fordrat för att betrakta föredraget såsom behörigen anmäldt. I telegrammet till »Dagens nyheter» uppgafs, att borgmästaren begärt skriftlig redogörelse för hvad föredraget komme att omfatta. Denna uppgift hade borgmästaren i sin förklaring med eftertryck tillbakavisat och samtidigt förmält, att hans mening icke varit, att upplysningarna om före-

draget skulle lämnas i skriftlig eller mera uttömmande form. Det var följaktligen oklart, hvad borgmästaren egentligen velat få veta om föredraget, och på en så lös grund, som att de på ett sådant sätt fordrade upplysningarna uteblifvit, hade borgmästaren tilltrott sig att vidtaga en i församlingsfriheten och yttranderätten så djupt ingripande åtgärd som att förbjuda ett föredrag.

Det fel i ämbetet, som borgmästaren Zimdahl följaktligen måste anses hafva begått, kunde med hänsyn till vikten af de rättigheter, mot hvilka den felaktiga åtgärden riktats, enligt min mening icke lämnas utan laga beifran. Jag uppdrog fördenskull åt advokatfiskalen vid Göta hofrätt att för ifrågavarande ämbetsfel ställa borgmästaren under åtal inför hofrätten och därvid å honom yrka ansvar efter lag och sakens beskaffenhet. De ersättningsanspråk, som klagandena, i målet hörda, kunde komma att framställa, borde tillika i mån af befogenhet af advokatfiskalen understödjas.

På det åtal, som af advokatfiskalen i enlighet härmed anställdes mot borgmästaren Zimdahl, meddelade hofrätten utslag *den 3 mars 1911*. Hofrätten yttrade däri, att, enär Zimdahl ej varit befogad att såsom villkor för att föredraget skulle anses vara i behörig ordning anmäldt föreskrifva, att upplysningar i omförmälta afseende blefve honom lämnade, och han följaktligen ej heller varit berättigad att på den grund, att nämnda upplysningar uteblifvit, förbjuda föredragets hållande, funne hofrätten, jämlikt 25 kap. 17 § strafflagen, lagligt döma Zimdahl för det oförstånd i ämbetet, han genom ifrågavarande förbuds meddelande visat, att böta 25 kronor.*

---

* I målets afgörande deltogo hofrättens president och fyra dess ledamöter, af hvilka presidenten och en ledamot voro ense om beslutet, hvaremot tre ledamöter uttalade särskilda meningar. En ledamot yttrade sålunda:

»Enär genom hvad i målet förekommit är utredt, att, sedan den 31 mars 1910 hos Zimdahl anmälts, att Månsson ämnade å uppgifven lokal i Alingsås den 11 påföljande april kl. 8 e. m. för allmänheten hålla föredrag öfver ämnet »Vår tids Molok», Zimdahl såsom villkor för det berörda sammankomst skulle anses behörigen anmäld fordrat att erhålla upplysningar om föredragets innehåll; att Zimdahl härvid icke närmare angifvit, i hvilket hänseende nämnda upplysningar skulle lämnas; samt att Zimdahl därefter sistsagde dag strax före den för föredragets hållande utsatta tiden inställt sig å den uppgifna lokalen och af det skäl, att han icke erhållit de äskade upplysningarna, upplöst sammankomsten och förbjudit föredragets hållande;

alltså och då Zimdahl vid det förhållande, att kännedom om föredragets innehåll icke varit erforderlig för meddelandet af de i 13 § i ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 omförmälta ordningsföreskrifter, icke ägt att af den grund, att de infordrade upplysningarna uteblifvit, upplösa sammankomsten,

finner jag väl Zimdahl härutinnan hafva förfarit oriktigt;

Sedan borgmästaren Zimdahl hos Kungl. Maj:t öfverklagat hofrättens utslag, har Kungl. Maj:t genom utslag *den 29 november 1911* förklarat sig ej finna skäl att göra ändring i hofrättens utslag.

Obehöriga yttranden i predikan.

Under förmälan, att ett större antal prästmän, företrädesvis ur det s. k. Schartauanska lägret, anställde valagitation på neutral mark, insände Olaus Bergzelius till mig ett urklipp af »Göteborgs handels- och sjöfartstidning», hvilket i hithörande delar innehöll följande.

Att prästmännen i egenskap af enskilda personer intresserade sig för de pågående landstingsmannavalen och medverkade till ett resultat, som enligt deras öfvertygelse bäst främjade det allmänna, vore deras rättighet lika väl som hvarje annan medborgares. Men om de i kraft af sitt ämbete och från plats, som måste vara neutral mark, uppträdde som agitatorer för det ena eller andra partiet, ginge de utom sin befogenhet och trotsade gällande lag. Exempel härpå hade icke saknats under den på-

---

men pröfvar jag, med hänsyn till omständigheterna i saken, samma förfarande icke vara af den beskaffenhet, att det bör för Zimdahl föranleda ansvar.»

En ledamot utlät sig:

»Enär hvad i målet förekommit — eller att, sedan den 31 mars 1910 hos Zimdahl anmälts, att redaktören Månsson ämnade å uppgifven lokal i Alingsås den 11 därpå följande april kl. 8 e. m. hålla föredrag öfver ämnet: 'Vår tids Molok', och Zimdahl i anledning däraf begärt upplysningar om föredragets beskaffenhet vid äfventyr att, därest sådana upplysningar icke lämnades Zimdahl, föredraget komme att anses icke behörigen anmäldt, Zimdahl sistsagde dag inställt sig å den uppgifna lokalen strax före den utsatta tiden och af skäl, att han icke erhållit de af honom äskade upplysningarna, förbjudit Månsson att hålla föredraget såsom icke behörigen anmäldt — desto mindre kan medföra ansvar för Zimdahl som han under nu angifna förhållanden, jämlikt 13 § i ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868, varit berättigad att upplösa den sammankomst, där föredraget skulle hållits;

pröfvar jag lagligt ogilla den mot Zimdahl i målet förda talan.»

En ledamot yttrade slutligen:

»Enär på grund af hvad i målet förekommit borgmästaren Zimdahl saknat laglig anledning att affordra Månsson andra uppgifter angående ifrågavarande föredrag än som till Zimdahl lämnats den 31 mars 1910, och den då hos Zimdahl gjorda anmälningen följaktligen bort af Zimdahl tagas för god, samt Zimdahl, vid detta förhållande, genom sin åtgärd den 11 april 1910 att upplösa ifrågavarande möte såsom icke behörigen anmäldt förfarit i strid med gällande föreskrifter, pröfvar jag lagligt, jämlikt 25 kap. 17 § strafflagen, döma Zimdahl att, för hvad han sålunda låtit komma sig till last, böta 25 kronor till kronan.»

gående valrörelsen i Bohuslän. Särskildt landstingsmannavalen i Sörbygden hade förlupit på ett sätt, som ur anständighetens synpunkt kräfde den kraftigaste protest och väl icke borde undgå att lagligen beifras.

Kyrkoherden i Krokstads församling F. W. Rhedins intresse för landstingsmannavalens utfall i en viss riktning hade i kyrkan vid flera tillfällen under vinterns lopp manifesterat sig, och i mån som tiden för valet nalkades tilltog agitationen från kyrkoherdens sida i häftighet. Såsom ett utslag af hans ifriga åstundan att äfven i det politiska hafva sin hjord under uppsikt begärde han hos ordföranden i Krokstads sockens kommunalstämma, att denne måtte utlysa marsstämman till den 16 mars, till hvilken dag kyrkoherden i sådant fall ämnade uppskjuta sin passionspredikan, som eljest skulle hållits en vecka tidigare. Kommunalstämmans ordförande gick Rhedins önskan till mötes, och i samband därmed utlystes predikan att äga rum onsdagen den 16 mars 1910 med början kl. 3 e. m. Omedelbart efter gudstjänstens slut skulle stämman hållas i sakristian. Det blef en märklig predikan.

Kyrkoherden tog till ämne för sina betraktelser »Valtillfällen i tiden med evighets betydelse». Början gjordes med följande ord: »Utväljen Eder i dag hvem I tjäna viljen». Fortsättningen rörde sig till öfvervägande delen om val, därvid äfven det, som omedelbart efter gudstjänsten skulle äga rum, fördes på tal. Predikanten yttrade, bland annat, ungefär följande: »Det finnes endast två partier, något tredje gifves icke». Vänstern — i dess egenskap af motparti till de »moderate» — betecknades som antikrist och dess arbete som en antikristisk rörelse, syftande till att nedbryta hem, kyrka och stat. Den frisinnade pressen karaktäriserades såsom »en syndaflod af usla tidningar», och en hvar skulle, yttrade till sist kyrkoherden, på yttersta dagen få svara för, huru han valde »i dag». Om ej de moderate vunne vid valet, skulle antikrist komma till makten, vår kristna lära bli borttagen och en svår tid stunda.

Detta tilldrog sig i Krokstads kyrka onsdagen den 16 mars 1910. Något tidigare samma dag hade kyrkoherden Rhedin hållit en liknande predikan i annexförsamlingen Hede, där äfvenledes landstingsmannaval skulle förrättas den dagen. De personer, som höllo frisinnade tidningar, visste ej — yttrade där kyrkoherden, bland annat — huru stor synd de gjorde sig skyldiga till. Judarne, som en gång i tiden föredrogo Barrabas framför Jesus och fördenskull gingo evigt förlorade, vore aktieägare i denna press och arbetade mot vår religion.

I den stilen fortgick predikan. Efter dess slut framsteg i kyrkogången komministern i pastoratet A. Lundin samt yttrade i myndig ton till församlingen ungefär följande: »Jag har svart på hvitt på och jag

vet, att det finnes några inom församlingen, som ämna rösta med de liberala, men det hoppas jag dock, att de måtte ha nog insikt till att ej göra, ty då komme vi att öfvergå till socialister allesamman, och det vore ju något förfärligt».

Man hade meddelat redaktionen, att antalet frisinnade i Hede socken vore ganska stort. Med anledning af de båda prästmännens uppträdande ville emellertid många af dem, ehuru vid valtillfället närvarande, icke utsätta sig för obehag, utan föredrogo att begifva sig från stället utan att hafva röstat.

Sedan jag lämnat kyrkoherden Rhedin tillfälle att yttra sig i ärendet, inkom denne med en förklaring af följande innehåll.

Af flera skäl syntes tydligt framgå, att den i detta fall gjorda anmälan stödde sig allenast på det insända urklippet ur »Göteborgs handels- och sjöfartstidning», och att Bergzelius icke vare sig såsom åhörare af ifrågavarande predikan eller som deltagare i valet ägde någon som helst vittneskännedom om saken.

Hvad då tidningsreferatet anginge, så vore det i väsentlig mån icke öfverensstämmande med sanningen. Till bevis härför ville Rhedin bilägga förklaringen en vidimerad afskrift af Rhedins vid det åsyftade tillfället hållna predikan, hvaraf framginge, att Rhedin icke, såsom i tidningsuppsatsen påstodes, namngifvit något politiskt parti eller i öfrigt haft något af de i uppsatsen honom påbördade yttrandena. Detta hade icke heller skett i predikans tillämpning, som framfördes ex tempore och som därför ej kunnat intagas i afskriften. Såsom ytterligare bevis på ovederhäftigheten af ifrågavarande tidningsuppsats förtjänade äfven att påpekas, att komminister Lundin icke framträdde och yttrade ett enda ord till menigheten den dag, då Rhedin höll sin åsyftade predikan.

Hvad beträffade den påstådda »häftiga agitationen» före landstingsmannavalet, så hade Rhedin ansett det vara sin skyldighet att för församlingen — dock aldrig i predikningar — framhålla vikten af att mangrant och enigt fullgöra sin medborgerliga plikt, synnerligen under de rådande allvarsamma tidsförhållandena. Detta hade Rhedin funnit så mycket mera behöfligt, som likgiltigheten hos traktens röstägande vore ganska stor. Ändamålet med Rhedins framställning till kommunalstämmans ordförande om stämmans hållande efter gudstjänstens slut hade också varit det, att deltagandet skulle blifva allmännare, än det skulle hafva blifvit, om stämman hållits en annan dag, men ingalunda det att bereda tillfälle till någon politisk agitation, som icke heller ägt rum.

Redan innan kyrkoherden Rhedin afgifvit förklaring i anledning af den framställning, som i ämnet gjorts af Bergzelius, inlämnade ledamoten

af Riksdagens andra kammare, borgmästaren Sixten Neiglick, till mig åtskilliga intyg, hvilka i hithörande delar voro af följande lydelse:

1) »Undertecknad, som onsdagen den 16 dennes bevistade passionspredikan och landstingsmannavalet i Hede kyrka, får härmed under edlig förpliktelse intyga följande: Kyrkoherden F. Rhedin, som förrättade predikan öfver ämnet »Valtillfällen i tiden med evighets betydelse», inledde sin predikan med orden: »Utväljen Eder i dag hvem I tjäna viljen». Hela predikan rörde sig om val, därvid äfven dagens val berördes. Rhedin yttrade bland annat: »Det finnes absolut blott två partier», af hvilka partier Rhedin betecknade det ena som antikristpartiet. De personer, som hölle frisinnade tidningar, visste ej, huru stor synd de gjorde, menade vidare Rhedin, enär judarne, som på grund af sitt val emellan Barrabas och Jesus, därvid de valde den förstnämnde och togo skulden på sig och därför gått evigt förlorade släkte efter släkte allt intills nu, vore aktieägare i denna press och arbetade mot vår religion. Hvar och en skulle, yttrade vidare Rhedin, på yttersta dagen få svara för, hur han valde i dag. — — — Åsen och Hede den 24 mars 1910: Oskar Olsson, hemmansägare.»

2) »Undertecknad, som söndagen den 13 dennes bevistade högmässopredikan i Hede kyrka, får härmed under edlig förpliktelse intyga följande:

Sedan kyrkoherden Fredrik Rhedin förrättat predikan, framsteg å kyrkogången komministern i Krokstads pastorat A. Lundin från Adelsbo samt yttrade i myndig ton till församlingen: »Jag har svart på hvitt på, och jag vet, att det finnes några inom församlingen, som tänker att rösta med de liberala, men det hoppas jag dock, att de måtte ha nog insikt till att ej göra, ty då komme vi att öfvergå till socialister allesamman, och det vore ju någonting förfärligt». Åboland och Hede den 24 mars 1910: J. Herrmansson, hemmansägare.»

3) »Ett tillägg till min förra uppgift af den 24 dennes, att jag den 13 innevarande mars åhörde komminister A. Lundins politiska tal i Hede kyrka, och att han i början af sitt tal eller föredrag uppmanade församlingen att komma ihåg hvad kyrkoherden nyss yttrade på predikstolen.

Undertecknad åhörde äfven kyrkoherde F. W. Rhedins predikan såsom en stor del handlade om val till landstingsmän.

Sådant var för mig så allmänt att få höra från predikstolen, så att jag inte fästade själfva orden i minnet, men orden var alla söndagar jämte veckopredikningar lika, både bedjande och straffande, om någon församlingsbo ens vågade tänka att rösta med de frisinnade, eller prästernas uttryck liberalerna. Att dessa ofta upprepade uppmaningar har gjort ganska märk-

bar verkan till valets utgång samt till förmån för de konservativa eller moderata, det är nog inte mycket att förundra, om en stor del af församlingsborna, som hade frisinnade åsikter och inte vågade rösta efter sina egna åsikter utan efter den lista, som prästerna i våra församlingar har sagt att ni skall rösta efter, därför var det nog rättast, att valet i Hede församling blefve upphäfdt. Åboland den 26 mars 1910. På heder och samvete: J. Herrmansson, hemmansägare.»

4) »Undertecknad får härmed under edlig förpliktelse intyga följande:

Kommunalstämmans ordförande Anders Johansson i Lilla Röd har berättat mig, att kyrkoherden F. Rhedin hos honom begärt att kommunalstämman måtte hållas den 16 dennes, så skulle han uppskjuta passionspredikan till samma dag. Predikan utlystes därefter att hållas onsdagen den 16 dennes med början kl. 3 e. m., hvarjämte stämman utlystes att hållas efter gudstjänstens slut i sakristian.

Kyrkoherde Rhedin förrättade predikan öfver ämnet: »Valtillfällen i tiden med evighets betydelse». Predikan började med orden: Utväljen Eder i dag hvem I tjäna viljen. Hela predikan rörde sig om val, därvid äfven dagens val ofta berördes. Han yttrade bland annat: Det finnes endast två partier, något tredje gifves icke. Motpartiet till de moderata eller vänstern betecknade han som antikrist, och sistnämnda partis arbete som en antikristisk rörelse, som nedbryter hem, kyrka och stat. Den frisinnade pressen vore en syndaflod af usla tidningar. Hvar och en skulle, yttrade till sist Rhedin, på yttersta dagen få svara för, hur han valde i dag.

Härefter — — — Medbön och Krokstad den 24 mars 1910: A. L. Andersson, handlande.

I förestående intyg, i hvad detsamma rörer predikan af kyrkoherden F. Rhedin, instämma undertecknade till alla delar, och med följande tilllägg: upprorspartiet nöjes ej förr än de få se de kristnas blod, samt likaledes under edlig förpliktelse. Hesslebräcka och Krokstad den 24 mars 1910: Linus Eriksson, Bråröd. F. Strömberg.»

5) »Undertecknad får härmed under edlig förpliktelse intyga följande:

Under passionspredikan den 16 dennes, hvilken predikan förrättades af kyrkoherden F. Rhedin, talade denne i sin predikan om valet för dagen. Han yttrade därjämte, att om ej högern vann i detta val, så skulle antikrist komma till makten och vår kristna lära skulle då bli borttagen och vi hade då en svår tid att vänta. Vidare yttrade han: det gifves endast två partier, något tredje gifves icke. Frisinnade partiet vore en rörelse, som beredde väg för antikrist. De frisinnade tidningarna borde ej finnas i hemmen, ty de vilseleda folk. På yttersta dagen skulle hvar och en få

svara för, huru han valde i dag. Under valet — — — Medbön och Krokstad den 24 mars 1910: Karl W. Jansson, hemmansägare.»

I anledning af dessa intyg infordrade jag från kyrkoherden Rhedin förnyadt yttrande i ärendet, och anförde kyrkoherden på grund häraf hufvudsakligen följande.

Vid jämförelse af innehållet i de ingifna intygen — hvilkas underskrifter icke vore af vittnen bestyrkta — med det förut insända tidningsurklippet framginge tydligt, att tidningsuppsatsen grundade sig på dessa intyg eller på meddelanden från samma källa. Intygen innehölle i hufvudsak detsamma som tidningsuppsatsen, och samma uttryck förekomme på båda ställena. Hvad Rhedin förut framhållit i sitt tidigare yttrande, hvilket Rhedin till alla delar vidhölle, gällde således äfven beträffande ifrågavarande intyg.

Det, som i dessa intyg liksom i tidningsuppsatsen uppgåfves, att Rhedin i sin ifrågavarande predikan yttrat, innefattade en missuppfattning eller förvrängning af hans ord. Så hade Rhedin t. ex. icke sagt, att det gåfves endast två politiska partier, utan blott att det i striden emellan kristendom och antikristendom endast gåfves två partier, och att det därvid gällde att taga parti för eller emot Kristus. Icke heller hade Rhedin talat om frisinnade tidningar utan om *kristendomsfientliga*. Likhetstecknet emellan dessa båda attribut vore icke satt af Rhedin utan af intygsutfärdarne eller rättare af den person, som skrifvit dessa intyg och låtit de ifrågavarande personerna underteckna dem. Huruvida underskrifterna vore autentiska, därpå saknades emellertid, såsom Rhedin redan framhållit, hvarje bekräftelse. Rhedin hade icke heller betecknat vänstern såsom antikrist. Såsom Rhedin i sitt förra yttrande påpekat, hade han i sin predikan icke namngifvit något politiskt parti.

Till bestyrkande af sina uppgifter åberopade kyrkoherden Rhedin dels vissa delar af den i ärendet i afskrift förut insända predikningen och dels två vid den senare förklaringen fogade intyg. Det ena af dessa intyg, som var undertecknadt af åtta personer, hvilka i Krokstads kyrka åhört Rhedins passionspredikan den 16 mars 1910, innehöll, *att* intygets utfärdare icke kunde erinra sig, att Rhedin i nämnda predikan namngaf något politiskt parti; *samt att* de intyg och tidningsuppsatser, i hvilka det uppgifvits, att Rhedin vid ifrågavarande tillfälle talat om högern och vänstern eller moderata och liberala, enligt intygsgifvarnes öfvertygelse icke vore med sanningen öfverensstämmande.

Det andra af kyrkoherden Rhedin insända intyget, som var undertecknadt af tre personer, afsåg hans predikan i Hede kyrka den 16 mars, därvid intygets utfärdare varit åhörare, och innehöll hufvudsakligen:

att intygsgifvarne icke kunde erinra sig, att namnet på något politiskt parti nämndes i denna predikan;

att de intyg, i hvilka något annat uppgifvits, enligt undertecknarnes öfvertygelse icke vore sannfärdiga;

att detta i synnerhet gällde J. Herrmanssons i Åboland intyg;

att Herrmansson sällan besökte kyrkan, hvarför han ingalunda kunde lämna något sanningsenligt intyg om hvad där förekommit »alla söndagar jämte veckopredikningar»;

att intygsgifvarne icke kunde påminna sig, att kyrkoherden i sina föregående predikningar talat om landstingsmannavalet;

att han visserligen några gånger i sammanhang med kungörelserna framhållit vikten af ett enigt och allmänt deltagande i det stundande landstingsmannavalet, men detta hade visst icke skett »alla söndagar»; samt

att kyrkoherden heller aldrig, intygsgifvarne veterligen, yttrat sig »både bedjande och straffande, om någon församlingsbo ens vågade att rösta med de frisinnade».

Till bemötande af kyrkoherden Rhedins första förklaring inkom klaganden med en skrift, däri han sökte göra gällande, att Rhedin icke kunnat på ett fullt nöjaktigt sätt förklara de uppgifter i »Göteborgs handels- och sjöfartstidning», som legat till grund för klagandens anmälan, och följaktligen gjort sig skyldig till ett ödesdigert ämbetsfel, som syntes behöfva strängt beifras. Den senare förklaringen åter bemöttes af borgmästaren Neiglick, som i afgifna påminnelser anförde hufvudsakligen följande.

De af borgmästaren i ärendet företedda intygen — med hvilkas tillkomst borgmästaren icke haft något att skaffa — vore enligt borgmästarens förmenande afgifna af fullt trovärdiga personer utan någon obehörig påverkan, hvarför det för borgmästaren vore otvifvelaktigt, att de afsedda personerna af Rhedins predikan erhållit just den uppfattning, som återgåfves i intygen.

Den företedda afskriften af Rhedins predikan gjorde det ock mycket förklarligt, att åhörarne bibragts denna uppfattning. Sant vore väl, att Rhedin i sin predikan icke med allmänt antagen beteckning angåfve något visst politiskt parti, men sedd i belysning af den ställning och verksamhet, Rhedin liksom prästerskapet i allmänhet i Bohuslän intagit i de politiska striderna, lämnade hans predikan intet öfrigt att önska i tydlighet. De af borgmästaren ingifna intygen gåfve också vid handen, att Rhedins predikan af åhörarne uppfattats så, som det uppenbarligen varit hans afsikt,

att den skulle uppfattas — i dess omedelbara sammanhang med det förestående landstingsmannavalet.

Redan uti inledningen till ifrågavarande predikan förde Rhedin densamma öfver till en förestående valförrättning. Genom hela predikan ginge därefter som en röd tråd afsikten att genom skrämsel och maningar förmå åhörarne-valmännen att vid landstingsmannavalet rösta i en viss riktning, och denna sträfvan kulminerade i hänvisning till evighetsansvar. Att för bestyrkande af detta uttalande göra några utdrag ur Rhedins predikan, ansåge borgmästaren icke erfordras. Dessutom ville borgmästaren framhålla, att Rhedin, enligt egen uppgift, extemporerat tillämpningen af sin predikan, och det syntes väl kunna antagas, att denna tillämpning gifvit ytterligare stöd för intygsgifvarnes uppfattning.

Beträffande de af Rhedin vid hans senaste förklaring fogade intygen ville borgmästaren framhålla dels deras negativa beskaffenhet, då intygsgifvarne sade sig »ej kunna påminna sig», och dels deras partiella bestyrkande af borgmästarens uppfattning om Rhedins politiska verksamhet, då intygsgifvarne yttrade: »Han har visserligen några gånger i sammanhang med kungörelserna framhållit vikten af ett enigt och allmänt deltagande i det stundande landstingsmannavalet, men detta har visst icke skett alla söndagar».

Borgmästaren ville slutligen uttala den mening, att Rhedin genom sin ifrågavarande predikan under utöfningen af sitt prästerliga ämbete obehörigen sökt inverka på ett allmänt borgerligt val, och borgmästaren ansåge det med hänsyn till konsekvenserna vara ytterst betänkligt, om ett dylikt tillvägagångssätt skulle befinnas lagligt.

* * *

Enligt 2 kap. 2 § kyrkolagen äro svenska kyrkans präster förpliktade att, då de föranlåtas att i sina predikningar tala om »världsliga saker», göra detta med »beskedlighet och varsamhet». I alldeles särskildt hög grad måste detta gälla för det fall, att en präst i en predikan berör ett så grannlaga förhållande som utöfvandet af den lagstadgade valrätten. Hvilken stor vikt lagstiftaren tillagt valrätten, framgår däraf, att dess fria nyttjande särskildt kringgärdats med straffrättsligt skydd. Enligt 10 kap. 16 § strafflagen skall nämligen ansvar ådömas hvar och en som, genom hot eller tubbande, störer valfriheten eller eljest obehörigen verkar i val.

I ärendet var emellertid upplyst, *att* kyrkoherden Rhedin den 16 mars

1910 hållit passionspredikan i Krokstads kyrka; *att* landstingsmannaval blifvit utsatt att äga rum omedelbart efter nämnda predikans slut; *att* Rhedin till ämne för sin predikan tagit: »Valtillfällen i tiden med evighets betydelse»; *att* denna predikan inledts med orden: »Utväljen Eder i dag hvem I tjäna viljen»; *samt att* Rhedin hållit samma predikan i Hede kyrka likaledes den 16 mars, hvarefter val af landstingsmän äfven där förrättats.

De af borgmästaren Neiglick i ärendet företedda intygen, hvilka voro utfärdade af enligt borgmästarens utsago fullt trovärdiga personer, syntes vidare gifva stöd för det antagande, att kyrkoherden Rhedin i sin ifrågavarande predikan velat verka för en viss utgång af dagens landstingsmannaval. Därmed hade också Rhedin missbrukat sin ställning såsom själasörjare till att obehörigen öfva tryck på dem af sina församlingsbor, som ämnat deltaga i valet. Detta förfarande kunde visserligen icke hänföras till de åtgärder, som omförmälas i ofvan åberopade 10 kap. 16 § strafflagen. Emellertid hade Rhedin enligt min mening genom sitt förhållande gjort sig skyldig till ett ämbetsfel af så betänklig beskaffenhet, att dess beifrande icke borde uteblifva.

För detta ämbetsfel ställde jag därför kyrkoherden Rhedin under tilltal inför domkapitlet i Göteborgs stift jämlikt 5 § i lagen om straff för ämbetsbrott af präst m. m. den 8 mars 1889, och yrkade jag, att domkapitlet måtte döma Rhedin till det ansvar, som i nämnda lagrum är stadgadt och domkapitlet funne hans fel förskylla. Därest Rhedin fortfarande bestrede riktigheten af de intyg, borgmästaren Neiglick ingifvit, borde domkapitlet vid vederbörlig domstol låta såsom vittnen afhöra undertecknarne af samma intyg äfvensom de personer, som eljest kunde åberopas till vittnen.

Sedan i anledning häraf vittnesförhör blifvit anställdt inför Tunge, Stångenäs, Sörbygdens och Sotenäs häradsrätt, meddelade domkapitlet *den 5 april 1911* i målet utslag af följande innehåll: Domkapitlet ansåge väl, att kyrkoherden Rhedin förfarit mindre välbetänkt, då han uti inledningen till ifrågakomna predikan, på sätt det handlingarna vidfogade konceptet till densamma utvisade, omnämnt det förestående landstingsmannavalet, men då han icke kunde anses därigenom hafva gjort sig skyldig till ansvar för fel i ämbetet, samt det icke genom hvad i målet förekommit kunde anses ådagalagdt, vare sig att han under samma predikan fällt sådana yttranden om de politiska partierna i landet, som i målet påståtts, eller att han afsett att eljest genom sin predikan söka verka för en viss utgång af berörda val, eller att hans förhållande i öfrigt beträffande valet varit af beskaffenhet att böra föranleda ansvar för honom i åtalade hän-

seendet, funne domkapitlet den emot Rhedin i målet förda ansvarstalan icke kunna bifallas.*

Då af domkapitlets omröstningsprotokoll framgick, att flertalet ledamöter bestämdt ogillade förfarande af den art, som i målet lagts kyrko-

* I målets afgörande af domkapitlet deltogo stiftets biskop och sju domkapitlets ledamöter. Under öfverläggningen till blifvande utslag anförde biskopen:

»Då de till justitieombudsmannen öfverlämnade, under edlig förpliktelse afgifna vittnesmålen i hufvudsak återtagits vid det inför häradsrätten anställda vittnesförhöret, hvarvid de, som afgifvit dem, förklarade sig icke drista påstå, att kyrkoherde Rhedin i sin predikan yttrat hvad de tillvitat honom, endast att de fått den uppfattning af predikan, som angifves i vittnesmålen,

då predikan tydligtvis måste bedömas icke efter de uppfattningar enskilda åhörare fått af dem, utan efter hvad den verkligen innehållit,

då detta innehåll måste anses vara fullt enligt med bibel och bekännelse,

då inga politiska partier blefvo nämnda, hvarför man ingen rätt har att tillvita predikanten, att han med de af honom nämnda kristliga och antikristliga åskådningarna och sträfvandena åsyftat att teckna de s. k. höger- och vänsterpartierna i det politiska samhället,

då den skärpa han användt vid talet om de kristendomsfientliga rörelserna och litteraturalstren varit så mycket mindre klandervärd, som samhällets välfärd är väsentligen beroende därpå, att kristendomen får komma till ett alltmera ökadt inflytande,

då kyrkoherde Rhedin således icke synes mig ha öfverskridit sin rätt och plikt såsom kyrkans tjänare, anser jag mig icke kunna fälla honom till ansvar för ifrågavarande predikan, hvilken, om den hållits en annan dag än dagen för landstingsmannavalet, säkerligen af ingen skulle blifvit uppfattad såsom ägande något politiskt syfte.

Ett yttrande i predikan måste jag emellertid betrakta såsom mindre välbetänkt, nämligen då predikanten i slutet af inledningen säger sig äfven af det förestående valet ha hämtat anledning att framställa det valda predikoämnet. Jag kan dock icke finna denna ovislighet vara af den svåra art, att han därför kan ställas till ansvar för ämbetsfel.

På grund af hvad jag sålunda anfört anser jag den mot Rhedin i målet förda ansvarstalan icke kunna bifallas.»

Därefter företogs omröstning, hvarvid en ledamot med instämmande från två andra ledamöter yttrade:

»Enligt min uppfattning har kyrkoherden Rhedin handlat ovarsamt däri, att han i sin omedelbart före landstingsmannavalet hållna passionspredikan direkt berört detta val och ordat om befintligheten af blott två partier, mellan hvilka det gällde att välja. Han hade nämligen bort förutse, att, såsom äfven skett, hans åhörare, för hvilka hans politiska ståndpunkt förut var bekant, skulle kunna lämpa hvad han i detta afseende yttrat på de båda partier, som i det politiska och kommunala lifvet allmänt gå under beteckningarna 'högern' eller 'de moderate' och 'vänstern' eller 'de liberale'.

Men alldenstund Rhedin, så vidt det blifvit visadt, icke användt någon politisk eller kommunal partibeteckning och därjämte bestrider, att han med sitt tal om tvänne partier haft den mening, som i de mot honom utfärdade intygen angifvits, anser jag honom icke genom nämnda predikan hafva i det hänseende, som åtalet afser, visat den grad af oför-

herden Rhedin till last, fann jag, med hänsyn jämväl därtill, att de personer, hvilka undertecknat de i ärendet gent emot Rhedin åberopade intygen, vid anställdt vittnesförhör icke kunnat i allo vidhålla sina i dessa intyg lämnade uppgifter, ej skäl att förordna om fullföljd af talan i målet. Domkapitlets utslag har följaktligen vunnit laga kraft.

Obehörig anteckning i tjänstgöringsbetyg.

I en till mig insänd, den 9 juni 1910 dagtecknad skrift anförde lärarinnan vid Rebbetuaröds småskola Elise Svensson klagomål öfver att ordföranden i Hörröds församlings skolråd, kyrkoherden Jöns Nilsson Werner, skulle hafva förfarit felaktigt vid utfärdande af tjänstgöringsbetyg för klaganden.

Till utveckling af sin talan förmälte klaganden, att i betyget — hvilket

---

stånd eller oskicklighet i sitt ämbete, att han gjort sig förfallen till straff enligt § 5 i lagen om straff för ämbetsbrott af präst den 8 mars 1889.

På grund häraf pröfvar jag därför lagligt att, med ogillande af justitieombudsmannens åtal, med min röst frikänna Rhedin från ansvar.»

En ledamot yttrade:

»Då de personer, hvilka utfärdat de vittnesintyg, som af justitieombudsmannen åberopats, vid anställdt vittnesförhör ej gittat att med ed styrka dem, och då jag med afseende på den predikan, som bifogats handlingarna i målet, i hufvudsak instämmer med h. h. biskopen, frikänner jag med min röst Rhedin från ansvar.»

Vidare yttrade en ledamot:

»Då kyrkoherden Rhedin anhållit, att det ifrågavarande valet skulle utsättas i samband med passionspredikan, och han i denna predikan uttryckligen angifvit, att han valt sitt ämne med tanke på det förestående valet, har jag svårt att värja mig för den tanken, att han afsiktligt velat med sin predikan inverka på detta val. Då emellertid den predikan, för hvilken han af justitieombudsmannen ställts under åtal, icke uttryckligen innehåller någon uppmaning att rösta på ett bestämdt sätt, anser jag mig icke kunna döma kyrkoherden Rhedin skyldig till tjänstefel, hur betänkligt jag än anser hans tillvägagångssätt hafva varit.»

En ledamot förklarade sig instämma med hvad biskopen yttrat under öfverläggningen.

Slutligen anförde en ledamot:

»Enär kyrkoherden Rhedin uti den ifrågavarande predikan endast framställt allmänna sanningar, som äga sin tillämpning på nästan alla omständigheter såväl i det enskilda lifvet som i samhällslifvet, finner jag honom icke kunna till ansvar fällas.

Jag instämmer för öfrigt i det herr biskopen yttrat i ärendet under öfverläggningen.»

tillkommit på det sätt, att Werner uppsatt detsamma å sitt tjänsterum och därefter låtit det cirkulera bland skolrådets öfriga ledamöter för underskrift — hade i fråga om klagandens vandel intygats, att angående denna »ingen anmälan gjorts». Gällande folkskolestadga erkände emellertid icke andra vitsord i fråga om vandel än »hedrande» eller »mindre hedrande»; och då enligt kyrkoherdens utsago någon anmälan om mindre hedrande vandel icke förekommit beträffande klaganden, förmenade denna, att skolrådet bort tilldela henne vitsordet »hedrande».

Klaganden anförde vidare, att hon den 1 januari 1911 skulle komma att stå utan plats, emedan hon i anledning af fattadt beslut om småskolans i Rebbetuaröd indragning blifvit uppsagd att lämna sin befattning såsom småskollärarinna i Hörröds skoldistrikt med 1910 års utgång. Enligt klagandens mening vore hon med ett sådant tjänstgöringsbetyg som det nämnda uppenbarligen beröfvad all möjlighet att erhålla annan plats.

Då tjänstgöringsbetyget sålunda vore olagligen affattadt och för klaganden kränkande, hemställde hon, att jag måtte mot kyrkoherden Werner vidtaga de åtgärder, hvartill klagandens anmälan kunde gifva anledning.

Vid klagoskriften fanns fogad bestyrkt afskrift af det ifrågavarande tjänstgöringsbetyget, så lydande:

»Småskolelärarinnan Elise Svensson, från och med den 1 juli år 1906 anställd såsom småskolelärarinna vid Rebbetuaröds skola i nedanskrifna församling och som den 31 dec. innevarande år på grund af nämnda skolas indragande är från denna befattning entledigad, har under den tid hon här tjänstgjort ådagalagt godkänd undervisningsskicklighet och förmåga att i skolan upprätthålla ordning och i öfrigt leda ungdomens uppfostran samt likaledes godkändt nit vid utöfvandet af detta sitt kall; angående hennes vandel har ingen anmälan gjorts, intygas. Hörröd den 13 maj år 1910.

Hörröds församlings skolråd:
J. N:son Werner
Ordförande.

And. A. Håkansson. And. Nilsson.
Ola Larsson. Bodel Andersson.
Jöns Andersson. Sven Johansson.»

I anledning af klagoskriften förelade jag genom resolution den 17 juni 1910 kyrkoherden Werner att inom tre veckor därefter till mig inkomma med yttrande. Sådant afhördes emellertid icke oaktadt upprepade anmaningar från min sida, och oaktadt han af domkapitlet, efter framställning från mig, uppfordrats att inkomma med förklaring. Först sedan jag den

23 januari 1911 förelagt honom vite, inkom han den 20 påföljande februari med förklaring.

I denna anförde kyrkoherden följande: Klagandens anmälan grundade sig på mindre riktiga påståenden. Kyrkoherden hade icke mera del i tjänstgöringsbetyget än de andra skolrådsledamöterna, och då icke ordföranden ensam borde göras ansvarig för ett gemensamt beslutadt och underskrifvet betyg, hade klagomålet bort lämnas utan afseende. Då kyrkoherden likväl icke ville neka till att beslutet haft och hade hans fulla godkännande, ansåge han sig böra meddela de omständigheter, som föranledt skolrådet att välja de uttryck i betyget, mot hvilka anmärkning framställts. Detta funne sig kyrkoherden kunna göra, då han nu trodde sig hafva bevis för riktigheten af de antaganden, som legat till grund för betygets affattning.

Det, som kommit skolrådet att använda berörda uttryck, hade varit, utom de ständiga tvister, hvilka klaganden hade med sitt värdfolk, det förhållande, att hon för några år sedan plägade om nätterna hafva besök af en herre, som då gällde för hennes fästman. På sin tid talades mycket härom, utan att skolrådet kunde få reda på sanningen eller få någon, som ville ansvara för att förhållandet verkligen vore sådant, som ryktet uppgaf. Till följd af lärarinnans bråk vore förhållandet nu ett annat; och kyrkoherden och antagligen äfven öfriga skolrådsledamöter skulle i anledning däraf nu icke begagna uttrycket »ingen anmälan gjorts» utan i stället »mindre hedrande».

Jämte förklaringen insände kyrkoherden Werner ett af honom till riktigheten bestyrkt utdrag af protokollet vid skolrådets i Hörröd sammanträde den 24 mars 1910, hvilket utdrag hade följande lydelse:

»För den händelse kyrkostämman beslutade skolans i Rebbetuaröd indragande och lärarinnans afflyttning, begärde ordföranden, att skolrådet skulle bestämma angående det tjänstgöringsbetyg, hon var berättigad, om hon så fordrade, erhålla. Skolrådet beslutade med anledning häraf gifva henne för undervisningsskicklighet, nit m. m. betyget »godkänd» och för vandel, sedan det påpekats, att härvid vitsorden »hedrande» eller »mindre hedrande» voro i lag föreskrifna, då skolrådet icke kunde säga, att hennes vandel varit hedrande, och icke ville, för att icke skada hennes framtid, säga, att den varit mindre hedrande, bestämma, att i betyget härom skulle sägas, att ingen anmälan härom gjorts.»

Sedan klaganden lämnats tillfälle att yttra sig öfver kyrkoherden Werners förklaring, anförde hon i afgifna påminnelser:

Klaganden vidhölle hvad hon anfört rörande tillkomsten af tjänstgöringsbetyget. Att kyrkoherden Werner ensam affattat detsamma, framginge för

öfrigt af ett utaf honom i pastorsexpeditionen under juli 1907 utfärdadt tjänstgöringsbetyg, i hvilket han angående klagandens vandel begagnat samma uttryck, som förekomme i det nu ifrågavarande betyget. Beträffande de af kyrkoherden i förklaringen mot klaganden gjorda tillvitelserna ville klaganden framhålla, att dessa tillvitelser grundade sig på skvaller. Om klagandens uppförande varit sådant, som kyrkoherden uppgifvit, borde han hafva tillämpat § 32 i folkskolestadgan i stället för att tillgripa olagligheter.

* * *

I § 8 mom. 2 och 3 af gällande stadga angående folkundervisningen i riket äro intagna bestämmelser om tjänstgöringsbetyg af förevarande slag.

I mom. 2 stadgas, att skolrådet åligger att åt lärare utfärda tjänstgöringsbetyg. Enligt samma lagrum skall betyget innehålla dels uppgift om tjänstgöringens art och tjänstgöringstiden, dels ock vitsord öfver lärarens ådagalagda undervisningsskicklighet, öfver hans förmåga att i skolan upprätthålla ordning och att i öfrigt leda ungdomens uppfostran, öfver hans nit samt öfver hans vandel.

Mom. 3 är af följande lydelse: »Vid bedömande af undervisningsskicklighet, af förmåga att i skolan upprätthålla ordning och att i öfrigt leda ungdomens uppfostran samt af nit skola användas vitsorden: berömlig, med utmärkt beröm godkänd, med beröm godkänd, med nöje godkänd, godkänd och försvarlig, samt vid bedömande af vandel vitsorden: hedrande och mindre hedrande.»

Af de anförda bestämmelserna framgår, att vid utfärdande af tjänstgöringsbetyg af ifrågavarande slag icke få såsom vitsord användas andra uttryck än de i folkskolestadgan angifna. Det för klaganden utfärdade betyget var följaktligen felaktigt.

Då vidare kyrkoherden Werners förklaring utvisade, att den lagstridiga affattningen af betyget icke berott på förbiseende utan tillkommit fullt afsiktligt, och därjämte att vid betygets utgifvande icke förelegat några objektiva skäl för att lämna klaganden ett mindre godt vitsord om hennes vandel, fann jag mig nödsakad att ställa kyrkoherden Werner, hvilken på grund af sin tjänsteställning haft att deltaga i beslutet om betygets affattning, under tilltal inför domkapitlet i Lunds stift, med yrkande att domkapitlet, jämlikt § 5 i lagen om straff för ämbetsbrott af präst m. m. den 8 mars 1889, måtte döma Werner till det ansvar, som i nämnda lagrum blifvit stadgadt och domkapitlet funne hans fel förskylla.

På detta åtal meddelade domkapitlet *den 17 maj 1911* utslag, däri domkapitlet yttrade:

Enär kyrkoherden Werner i sin egenskap af ordförande i Hörröds församlings skolråd deltagit i skolrådets beslut om affattningen af det för klaganden utfärdade tjänstgöringsbetyget, hvilket enligt de af Riksdagens justitieombudsman angifna grunder lagstridigt affattats, i hvad anginge henne däri tilldeladt vitsord om vandel,

samt då vidare kyrkoherden underlåtit att, utan visadt laga förfall, inom af domkapitlet utsatt tid till justitieombudsmannen inkomma med infordrad förklaring i anledning af klagoskriften,

pröfvade domkapitlet rättvist att, jämlikt 5 § i lagen om straff för ämbetsbrott af präst och om laga domstol i sådana mål den 8 mars 1889, för det oförstånd och den försummelse i ämbetet, kyrkoherden sålunda låtit komma sig till last, döma honom till varning, som komme att honom meddelas, sedan domkapitlets utslag vunnit laga kraft eller, därest det blefve öfverklagadt, vederbörligen fastställts.*

Domkapitlets utslag har icke blifvit öfverklagadt.

Vittnesförhör med målsägare.

Af handlingarna i ett genom klagomål af advokaten Wilhelm Hellberg härstädes anhängiggjordt ärende inhämtade jag, bland annat, följande.

Efter angifvelse af polismannen Sven Johansson kallade länsmannen i Svartlösa härads södra distrikt Knut Lundström genom en den 19 augusti 1909 utfärdad stämning arbetarne Ludvig Svensson, Erik Vestin, Hjalmar Johansson, Erik Jansson och Gustaf Bergqvist, alla i Tumba, att inför Svartlösa häradsrätt vid hösttinget 1909 svara för brott emot 15 kap. 22 § strafflagen. Målet förekom vid häradsrätten den 24 september 1909, då Lundström i egenskap af allmän åklagare däri förde talan. Med åberopande af den skriftligen affattade angifvelsen anförde Lundström, att svarandena sökt förmå arbetare att nedlägga arbetet dels vid en statens järnvägars magasinsbyggnad och dels vid byggen tillhörande två enskilda personer, slaktaren Henning Pettersson och byggmästaren Karl August

* Vid meddelande af ifrågavarande utslag var en ledamot af domkapitlet så till vida skiljaktig, att han ville döma Werner till varning för visadt oförstånd vid utfärdandet af klagandens tjänstgöringsbetyg.

Brunnström i Tumba. Däremot lämnade icke åklagaren några närmare uppgifter vare sig om det förfarande, svarandena skulle hafva låtit komma sig till last, eller emot hvilken eller hvilka personer det förmenta brottet skulle hafva blifvit föröfvadt. Svarandena bestredo bifall till åtalet. Lundström åter anhöll om uppskof med målet för vidare utredning, och med bifall till denna begäran beslöt häradsrätten den 14 december 1909 att uppskjuta målet till andra rättegångsdagen af 1910 års vinterting, då svarandena skulle personligen komma tillstädes vid vite af 50 kronor för hvar och en af dem.

Den 28 januari 1910 förekom målet ånyo. Åklagaren anhöll då om vittnesförhör med arbetarne Edvard Israel Nyblom, Johan August Lindgren, Klas Johan Pettersson och Lars Emil Klinga, hvilka samtliga varit sysselsatta vid ifrågavarande byggnadsplatser. Häradsrätten antecknade i sitt protokoll, att emot de till vittnen sålunda åberopade personerna jäf hvarken anfördes eller kunde utrönas, och blefvo de därefter hörda. Genom vittnesmålen sökte åklagaren visa, att svarandena genom hot förmått vittnena att nedlägga arbetet eller åtminstone gjort försök därtill.

Sedan målet därefter ännu en gång förevarit vid häradsrätten, meddelades utslag däri den 31 augusti 1910. I anledning af en jäfsanmärkning, som advokaten Hellberg, hvilken vid målets sista handläggning varit biträde åt fyra af svarandena och ombud för den femte, då framställt emot samtliga i målet hörda vittnen, yttrade häradsrätten, att enär upplyst blifvit, att vittnena själfva eller deras skyldemän varit utsatta för det i målet ifrågakomna hotet, åsyftande att tvinga till deltagande i arbetsinställelse, samt följaktligen antingen vittnena själfva eller deras skyldemän måste anses hafva i saken del, funne häradsrätten deras vittnesutsagor icke kunna tillerkännas verkan af laga bevis. Åklagarens yrkande om ansvar å svarandena för brott emot annans frihet fann häradsrätten vara obestyrkt, hvarför detsamma lämnades utan bifall. Häradsrätten meddelade slutligen yttranden om framställda ansvarsyrkanden för obefogadt åtal och rörande rättegångskostnaderna.

I en hit ingifven skrift anförde advokaten Hellberg i åtskilliga hänseenden klagomål öfver det sätt, hvarpå ifrågavarande mål handlagts vid häradsrätten. Klaganden anmärkte därvid — jämte annat, som emellertid ej kunde föranleda någon åtgärd från min sida — att personer hörts som vittnen i målet, ehuru de såsom målsägare varit jäfviga att däri vittna.

Sedan jag lämnat e. o. notarien Erik Björkman, hvilken varit häradsrättens ordförande vid de två första handläggningarna af målet, tillfälle att yttra sig i ärendet, förklarade Björkman, att klagoskriften icke föranledde något yttrande från hans sida. Då jag emellertid fann det för

ärendets utredande vara af vikt, att Björkman såsom häradsrättens ordförande klargjorde sin ståndpunkt till de frågor, klaganden i ärendet bragt på tal, anmodade jag Björkman att inkomma med sakligt yttrande öfver klagoskriften. Tillika öfverlämnade jag afskrift af ett utaf Svea hofrätt den 15 november 1910 meddeladt utslag, hvarigenom vederbörande ledamöter af rådstufvurätten i Västerås dömts till ansvar, för det rådstufvurätten i ett mål af liknande beskaffenhet såsom vittnen afhört en arbetare, mot hvilken hot skulle hafva öfvats, äfvensom dennes hustru.

I anledning häraf anförde e. o. notarien Björkman i afgifven förklaring, bland annat, följande.

Då det enda, som i förevarande sak förekommit, innehölles i häradsrättens protokoll i målet, och då Björkman ansett, att häradsrätten icke under hans ordförandeskap förfarit orätt, hade Björkman funnit klagoskriften icke föranleda till något yttrande från hans sida. Med vidhållande af denna sin åsikt ville Björkman såsom relevant i saken påpeka, att i protokollet för den 28 januari 1910 stode angifvet, att emot de vid sagda tillfälle af åklagaren såsom vittnen i målet åberopade personerna »jäf icke anfördes», hvilket afsåge att uttrycka, att hvarken af svarandenas rättegångsbiträde eller af svarandena själfva, trots de därom tillfrågats, något jäf anförts, samt att uttrycket »eller kunde utrönas» afsåge att angifva, att vittnena själfva tillfrågats, om de hade något jäfsförhållande sig bekant, hvilken fråga af dem besvarats nekande.

Af protokollen framginge också, att vid det tillfälle, då åklagaren såsom vittnen åberopade ifrågavarande personer, icke heller för öfrigt i målet förekommit något som helst, som ens antydde, att samma personer skulle hafva i saken del.

* * *

Målsägare är enligt 6 kap. 8 § strafflagen den, emot hvilken ett brott är begånget eller som däraf blifvit förnärmad eller lidit skada. Den, som intager en sådan ställning till ett mål, har uppenbarligen del däri och är af sådan anledning jäfvig att höras såsom vittne i målet.

Klart är, att brott enligt 15 kap. 22 § strafflagen förutsätter, att tvång öfvas eller försökes emot någon person, och att denna person är den rätte målsägaren i förhållande till det frihetsbrott, hvarom lagrummet handlar. Det tvång, som enligt åklagarens förmenande skulle hafva blifvit öfvadt i förevarande fall, hade riktats dels direkt gent emot vittnena Lindgren och Pettersson dels indirekt, genom en broder eller en arbetskamrat, gent emot de i målet jämväl hörda vittnena Nyblom och Klinga. Samtliga

omförmälta personer voro därför jäfviga att vittna, något som häradsrätten också i sitt slutliga utslag i målet förklarat.

Om häradsrätten vid målets första handläggning sökt få utredt, hvari det af åklagaren påstådda brottet skulle hafva bestått, hade otvifvelaktigt genast kommit i dagen, hvilken ställning de sedermera hörda vittnena intagit till målet, och såsom en följd däraf borde deras inkallande till vittnen icke hafva kommit i fråga. Och äfven sedan vittnena inkallats, men innan häradsrätten lämnade tillstånd till deras hörande, hade häradsrätten anledning att efterfråga, hvarom vittnena skulle höras. En sådan nära till hands liggande efterforskning skulle genast hafva gifvit vid handen, att vittnesförhöret afsåg af svarandena vidtagna åtgärder gent emot vittnena eller deras skyldemän, hvaraf omedelbart framgått, att vittnena varit jäfviga. Om möjligt ännu tydligare borde detta hafva framträdt för häradsrätten, sedan vittnesförhören tagit sin början, då häradsrätten ock bort hafva förklarat de inkallade vittnena jäfviga.

Att i förevarande fall uppenbart jäfviga personer såsom vittnen hörts på ed, fann jag innefatta ett betänkligt fel i domarämbetets utöfning. För ifrågavarande fel var e. o. notarien Björkman, såsom häradsrättens ordförande, ensam ansvarig, och jag ansåg felet så mycket mindre kunna lämnas utan laga beifran, som Björkman i ärendet sökt försvara häradsrättens åtgärd och enständigt vidhållit, att han i förevarande fall handlat fullt riktigt. Jag uppdrog fördenskull åt advokatfiskalen vid Svea hofrätt att för ifrågavarande ämbetsfel ställa Björkman under tilltal inför hofrätten med yrkande om ansvar å honom efter lag och sakens beskaffenhet.

På det åtal, som i enlighet härmed anställdes emot e. o. notarien Björkman, meddelade Svea hofrätt utslag *den 6 juni 1911*, därvid hofrätten utlät sig: Hofrätten ansåge väl Björkman såsom häradsrättens ordförande hafva bort, innan tillstånd lämnades till ifrågakomna vittnens hörande, söka i vidare mån än som skett åstadkomma utredning, mot hvilka personer de tilltalade skulle hafva begått det brott, åtalet afsåg, men enär Björkmans underlåtenhet härutinnan icke vore af beskaffenhet att föranleda ansvar för ämbetsfel, samt Björkman icke i öfrigt i de anmärkta hänseendena förfarit felaktigt, funne hofrätten den emot Björkman förda talan icke kunna bifallas.*

---

* Från detta utslag var en af hofrättens i målets afgörande deltagande ledamöter, med hvilken en annan ledamot instämde, skiljaktig och yttrade:

»Enär Björkman genom sin åtgärd att vid ifrågakomna tillfälle såsom vittnen afhöra i målet omförmälte Nyblom, Lindgren, Pettersson och Klinga icke kan anses hafva gjort sig skyldig till fel i domarämbetets utöfning, finner jag advokatfiskalsämbetets i målet förda talan icke kunna bifallas.»

Då jag ansåg mig kunna utgå från, att e. o. notarien Björkman skulle i framtiden ställa sig den af hofrätten gifna anvisningen till efterrättelse — i hvilket fall han väl ej heller vidare skulle begå ett sådant fel, som han nu låtit komma sig till last, eller målsägares hörande såsom vittnen — fann jag mig kunna åtnöjas med hofrättens utslag. I följd häraf har utslaget vunnit laga kraft

Krigsman obehörigen dömd till ansvar för opålitlighet.

Ett på min begäran mig tillsändt utdrag af stationskrigsrättens i Karlskrona protokoll för den 29 januari 1910 utvisade följande.

Den 23 januari 1910 rapporterade sjömannen af tredje klassen vid femte matroskompaniet n:r 195 Mattisson, att sjömannen af andra klassen vid samma kompani n:r 299 Pettersson vid särskilda tillfällen gent emot Mattisson gjort sig skyldig till penningutpressning, hot och misshandel. Rapporten innehöll härom: *att* Pettersson nästan dagligen under den tid, han bott i samma logement som Mattisson, sökt af denne få penningar till sprit; *att* Pettersson, i anledning af att Mattisson vägrat honom penningar, fattat agg till Mattisson och flera gånger hotat honom med stryk; *att* Mattisson vid två särskilda tillfällen af Pettersson öfverfallits med knytnäfsslag; *samt att* Mattisson vid ett tredje tillfälle, den 22 januari 1910, öfverfallits bakifrån i en trappuppgång, utan att likväl Mattisson den gången kunde se, hvem den anfallande var.

Likaledes den 23 januari 1910 rapporterade Pettersson, att Mattisson gent emot honom gjort sig skyldig till falsk beskyllning. Pettersson anförde därvid, att Mattisson den 22 januari på aftonen inför vakthafvande underofficerskorpralen beskyllt Pettersson för att hafva misshandlat Mattisson.

Vid förhör inför vederbörande kompanichef redogjorde Mattisson för det närmare förloppet vid de tillfällen, då Pettersson sökt afpressa honom penningar eller misshandlat honom. Pettersson förnekade, såväl att han fordrat, att Mattisson skulle bjuda på öl, som att han misshandlat Mattisson. Sedan därefter åtskilliga personer hörts i saken, yrkade jämväl Mattisson ansvar å Pettersson för falsk angifvelse.

I enlighet med § 20 i disciplinstadgan för krigsmakten anställdes vidare förhör med Pettersson inför chefen för underofficers- och sjömanskårerna i Karlskrona. Vid detta förhör vidhöll Mattisson såväl sin rapport som de inför kompanichefen lämnade uppgifterna, hvarförutom Mat-

tisson såsom förut yrkade ansvar å Pettersson för falsk angifvelse. Sedan därefter två af de inför kompanichefen hörda personerna ånyo blifvit afhörda, blef den emot Pettersson afgifna rapporten för denne uppläst, då Pettersson förnekade riktigheten af samma rapport och vidhöll sin rapport emot Mattisson. Kårchefen beslöt, att målet skulle för vidare utredning öfverlämnas till krigsrätt, samt att Pettersson skulle häktas för att ej kunna undanröja bevis.

Målet förekom vid stationskrigsrätten den 29 januari 1910, då Mattisson vidhöll sin rapport och sina vid förhöret inför kårchefen lämnade uppgifter. Pettersson å sin sida erkände, att han föröfvat det hot och den misshandel, som Mattisson påstått, samt att hotet och misshandeln ägt rum under de af Mattisson uppgifna förhållandena. Såsom anledning till sitt beteende kunde Pettersson allenast uppgifva, att han varit berusad. Åklagaren yrkade ansvar å Pettersson för de i rapporten upptagna förseelserna, hvarjämte åklagaren yrkade ansvar dels för att Pettersson vid förhöret inför kårchefen uppenbart ljugit inför denne och dels för falsk angifvelse å Mattisson.

Krigsrätten meddelade samma den 29 januari utslag, däri krigsrätten hufvudsakligen yttrade:

I målet vore utredt, *att* Pettersson vid olika tillfällen under januari månad 1910 inom området för sjömanskasernen i Karlskrona hotat Mattisson efter att först hafva utaf honom begärt penningar till öl och på denna begäran fått afböjande svar; *att* Pettersson vid olika tillfällen under samma tid inom sjömanskasernen tilldelat Mattisson knytnäfsslag, hvilken misshandel stått i samband med försök att förmå Mattisson att afgifva löfte om att bjuda på öl eller lämna Pettersson penningar; *att* Pettersson vid förhör inför kårchefen lämnat osannfärdiga uppgifter i saken; *samt att* Pettersson å Mattisson aflämnat rapport med yrkande om ansvar å denne, för det han skulle falskeligen hafva beskyllt Pettersson för misshandel.

Med tillämpning af 15 kap. 23 § och 14 kap. 13 §, jämförda med 4 kap. 3 §, samt 16 kap. 4 § allmänna strafflagen äfvensom 102 § strafflagen för krigsmakten pröfvade krigsrätten rättvist döma Pettersson för hot till fängelse i 6 månader, för misshandel till fängelse i 6 månader, för visad opålitlighet till 8 dagars sträng arrest samt för falsk angifvelse till 100 kronors böter.

Fängelsestraffet och disciplinstraffet skulle förenas till fängelse i sammanlagdt 12 månader 24 dagar, hvarjämte, därest Pettersson saknade tillgång till böternas gäldande, jämväl bötesstraffet skulle sammanslås med

det öfriga straffet, så att Pettersson skulle i en bot undergå fängelse under 12 månader 37 dagar.

Krigsrätten förordnade tillika, att Pettersson icke längre skulle i anledning af åtalet hållas häktad.

Som jag fann anmärkningsvärdt, att krigsrätten i förevarande fall dömt Pettersson till ansvar för opålitlighet, infordrade jag yttrande däröfver från auditören B. de Maré, hvilken å tjänstens vägnar deltagit i krigsrättens beslut. I anledning häraf anförde de Maré i afgifven förklaring följande.

Af protokollet i målet framginge, att Pettersson inför chefen för underofficers- och sjömanskårerna vid det förhör, som med honom reglementsenligt hållits, förnekat riktigheten af hvad målsägaren uppgifvit och således lämnat osannfärdiga uppgifter till sin förman under dennes ämbetsutöfning. Att dessa osannfärdiga uppgifter lämnats emot bättre vetande, vore vid jämförelse med hvad Pettersson erkänt inför krigsrätten en självklar sak. Från militär synpunkt sedt vore det gifvetvis en högst betänklig sak, när en underlydande inför sin förman, helst då denne vore i utöfning af sin tjänst, lämnade osannfärdiga uppgifter. Detta hade lagstiftaren också beaktat genom att stadga straff för krigsman för i eller utom tjänsten visad opålitlighet.

I särskildt yttrande anförde kommendörkaptenen Henning Eneström, kaptenerna grefve Carl Posse och F. Ljungquist samt underlöjtnanten C. Skarin, hvilka jämväl deltagit i målets afdömande, att de med instämmande i hvad de Maré i sin förklaring yttrat därjämte ville i sin egenskap af krigsmän särskildt framhålla, att den, som inför sin chef och förman medvetet lämnade osannfärdiga uppgifter, därigenom visade hög grad af opålitlighet.

* * *

Strafflagen för krigsmakten, 102 §, innehåller i första momentet, att med disciplinstraff skall beläggas den, som under tjänstgöring eller å vissa uppgifna platser gör oljud eller oväsende eller annorledes åstadkommer förargelse eller finnes vara af starka drycker öfverlastad.

Paragrafens andra moment är af följande lydelse:

»Krigsman, som eljest, i eller utom tjänsten, brister i anständigt uppförande, eller visar opålitlighet, eller vanvårdar den aktning, som han af andra bör äga, varde ock, där han ej därför, enligt denna eller annan lag, gjort sig förfallen till särskildt ansvar, belagd med disciplinstraff.»

Dessa bestämmelser gifva otvetydigt vid handen, att straff för opålit-

lighet icke kan ådömas i andra fall, än där den handling, som anses konstituera den tilltalade krigsmannens opålitlighet, icke är straffbar ur någon annan synpunkt. Ifrågavarande straffbestämmelse med sin allmänna affattning afser alltså att komplettera de uttryckliga straffbestämmelser, som gifvits genom strafflagen för krigsmakten, allmänna strafflagen eller särskild författning.

I förevarande fall fann jag det vara uppenbart, att Petterssons osanna uppgift inför kårchefen endast utgjorde en följd af hans föregående försök att fria sig från ansvar för misshandel m. m. genom att rapportera Mattisson för falsk angifvelse. Straffet för den osanna uppgiften borde därför vara inbegripet i det af krigsrätten ådömda ansvaret för den falska rapporten. Häraf torde också vara klart, att krigsrätten obehörigen ådömt Pettersson dubbelt ansvar för hans bestridande af det emot honom framställda påståendet. Krigsrättens uppfattning syntes mig leda till den farliga och uppenbart oriktiga konsekvensen, att ingen annan till någon förseelse skyldig krigsman skulle undgå straff för opålitlighet än den, som, genast då förseelsen komme på tal vid förhör inför någon förman, erkände sig hafva begått densamma. Då alltså omförmälta utslag var i det anmärkta hänseendet felaktigt, och jag fann denna felaktighet icke böra lämnas utan laga beifran, uppdrog jag åt krigsfiskalen att för ifrågavarande ämbetsfel inför krigshofrätten anställa åtal mot krigsrättens i beslutet deltagande ledamöter med yrkande om ansvar å dem efter lag och sakens beskaffenhet. Tillika borde krigsfiskalen, efter befogenhet, understödja de ersättningsanspråk, som i målet kunde framställas af Pettersson, sedan honom lämnats tillfälle att däri yttra sig.

På det åtal, som i enlighet härmed blef af krigsfiskalen anställdt, meddelade krigshofrätten utslag *den 10 juni 1911*. Krigshofrätten yttrade däri:

Som med hänsyn till grunderna för 17 kap. 36 § rättegångsbalken Petterssons förfarande, att inför kårchefen neka till riktigheten af den emot honom gjorda angifvelsen, uppenbarligen icke vore att hänföra till sådan opålitlighet, som vore straffbar vare sig enligt 102 § strafflagen för krigsmakten eller enligt annat lagrum, utan endast att anse såsom en försvårande omständighet vid straffmätningen;

samt krigsrätten följaktligen genom att, på sätt som skett, döma Pettersson till särskildt straff för opålitlighet i berörda afseende förfarit felaktigt i domarämbetets utöfning;

och genom nämnda förfarande inträffat, att Pettersson fått obehörigen undergå 24 dagars fängelse,

funne krigshofrätten skäligt, i förmågo af 25 kap. 17 § allmänna

strafflagen, döma krigsrättens i beslutet deltagande ledamöter att böta, auditören de Maré 20 kronor samt en hvar af krigsrättens militära ledamöter 5 kronor.

Härjämte förpliktades krigsrättens samtliga ledamöter att, gemensamt eller hvilken bäst gälda förmådde, ersätta Pettersson för de 24 dagar, han genom krigsrättens förvållande längre än vederbort fått tillbringa i fängelse, med 10 kronor om dagen eller sålunda med tillhopa 240 kronor.

I krigshofrättens utslag hafva krigsrättens samtliga ledamöter sökt ändring genom besvär hos Kungl. Maj:t. Dessa besvär äro för närvarande beroende på pröfning.

Fel vid verkställighet af utslag angående fordran.

I en hit ingifven klagoskrift anförde Gustaf Thisell följande.

Sedan Stockholms rådstufvurätt genom dom den 24 maj 1909 förpliktat länsmannen Erik Hägglund i Ljustorp att till klaganden genast utgifva 10,341 kronor 50 öre jämte ränta och expenser, lät klaganden den 10 april 1910 öfversända till tjänstförrättande kronofogden i Medelpads östra fögderi, e. o. hofrättsnotarien Hjalmar Nyman, berörda dom för verkställighet hos Hägglund. Den 22 april återkommo handlingarna i ärendet till klaganden med ett åtecknadt bevis af följande lydelse: »Att kronolänsmannen Erik Hägglund här saknar kända utmätningsbara tillgångar till gäldande af omstående utslag, betygar: Sundsvall i Medelpads östra fögderis kronofogdekontor den 21 april 1910. Hjalmar Nyman.»

Då ifrågavarande bevis syntes gifva vid handen, att utmätning hos Hägglund företagits, men att denne befunnits sakna tillgång till skuldens gäldande, lät klaganden den 4 maj 1910 till domhafvanden i Ljustorps tingslag, inom hvilket Hägglund vore mantalsskrifven, ingifva ansökan om dennes försättande i konkurs. Sedan domhafvanden utställt handlingarna till kommunikation med Hägglund, och denne bestridt ansökningen, utsattes konkursärendet att förekomma vid extra sammanträde med häradsrätten den 27 i samma månad. Vid detta rättegångstillfälle tillstädeskom Hägglund genom sin vikarie, t. f. länsmannen Albin Rörström. Denne företedde nu utdrag af dagboken i utsökningsmål hos kronofogden i Medelpads östra fögderi för år 1910, hvaraf inhämtades, att Nyman den 11 april till Rörström afsändt handlingarna i utsökningsärendet för delgifning med gälde-

nären. Tillika åberopade Rörström ett af honom utfärdadt intyg, hvaraf framginge, att någon utmätningsunderrättelse icke blifvit delgifven Hägglund, samt att det utslag, hvarom här vore fråga, icke varit till Rörström för verkställighet mot Hägglund öfverlämnadt. I samma dag meddeladt utslag yttrade häradsrätten, att enär, så vidt visats, icke genom i laga ordning företagen utmätning för ifrågavarande fordran blifvit utredt, att Hägglund befunnits sakna tillgång till fordringens gäldande, och någon annan omständighet, på grund hvaraf Hägglund kunde på ifrågavarande ansökan åläggas afträda sin egendom till konkurs, icke förebragts, lämnades ansökningen utan bifall. Klaganden förpliktades därjämte att ersätta ej mindre Hägglund för kostnaderna å målet med 120 kronor än äfven häradsrättens ordförande och häradsnämnden för inställelsen med 117 kronor 84 öre.

På besvär af klaganden blef häradsrättens utslag fastställdt af Svea hofrätt i utslag den 28 juli 1910.

Enligt hvad handlingarna i detta konkursmål gåfve vid handen, syntes både Nyman och Rörström hafva gjort sig skyldiga till en icke ringa försumlighet i tjänsten. Oaktadt klaganden påfordrat verkställighet af utslaget hos Hägglund å den ort, där denne hade sitt hemvist, hade emellertid någon *utmätning icke* företagits, ehuru det varit både Nymans och Rörströms plikt att tillse, att så skett. Den omständigheten, att Hägglund tilläfventyrs icke uppehållit sig inom sitt distrikt, kunde lagligen icke utgöra hinder för den sökta verkställigheten. Tydligen hade det varit Rörströms skyldighet att, på sätt i 60 § utsökningslagen föreskrifves, delgifva Hägglund underrättelse om att utmätning blifvit begärd. Äfven om Hägglund å den ort, där han vore mantalsskrifven, icke skulle äga kändt hemvist, skulle utmätning verkställas.

Enligt 139 § utsökningslagen svarade fogden, där utmätning ej förrättades, själf för det belopp, hvarför utmätning bort ske, om han ej visade, att för utmätningen mött hinder, som utmätningsmannen ej kunnat förekomma. I förevarande fall syntes det vara uppenbart, att något lagligt hinder för företagandet af den sökta utmätningen icke förekommit. Ett tjänstefel af ganska betänklig art förelåge sålunda här både från Nymans och Rörströms sida.

Genom den vilseledande formulering, det af Nyman den 21 april 1910 utfärdade utmätningsbeviset erhållit, hade klaganden blifvit förledd till att antaga, att utmätning verkställts hos Hägglund, och att klaganden därför kunde hafva lagligen grundad anledning att begära Hägglunds försättande i konkurs. Detta oriktiga bevis hade sålunda förorsakat klaganden ganska betydande utgifter, i det att klaganden fått ersätta både Hägglund

för dennes inställelsekostnad och häradsrättens ordförande och nämnden för deras inställelser vid tinget.

På grund af den försumlighet och felaktighet i sin tjänst, som Nyman och Rörström sålunda låtit komma sig till last, yrkade klaganden, att de måtte ställas under tilltal vid domstol, och i sammanhang därmed klaganden beredas tillfälle att framställa de ersättningsanspråk, till hvilka han kunde äga befogenhet.

Vid klagoskriften voro fogade utdrag af häradsrättens protokoll i konkursärendet äfvensom hofrättens i samma ärende meddelade utslag. Af dessa handlingar, hvilka bestyrkte riktigheten af de i klagoskriften lämnade uppgifterna, utvisade utdraget af häradsrättens protokoll, bland annat, att i konkursärendet vid häradsrätten företetts ett utdrag af kronofogdens i Medelpads östra fögderi dagbok i utsökningsmål för år 1910. Enligt dagboksutdraget hade rörande det af klaganden anhängiggjorda utsökningsärendet i dagbokens kol. 9 gjorts en så lydande anteckning: »D. $^{11}/_{4}$ 10 sändes underrättelsen till länsmannen i Ljustorp för delgifning med gäldenären. D. $^{20}/_{4}$ 10 inkom bevis, att Hägglund ej anträffats utan vistas i Stockholm, samt att han här saknar kända utmätningsbara tillgångar. D. $^{21}/_{4}$ 1910 sändes utslaget åter till sökanden. D. $^{23}/_{4}$ 10 inkom återtagningsbevis.»

Sedan jag genom Konungens befallningshafvande i Västernorrlands län infordrat vederbörandes yttranden, insände Konungens befallningshafvande förklaringar af t. f. länsmannen Rörström och t. f. kronofogden Nyman. I sin förklaring genmälte Rörström hufvudsakligen följande.

Af de klagoskriften bifogade handlingarna framginge, att Rörström från sin förman, tjänstförrättande kronofogden i Medelpads östra fögderi, mottagit en *underrättelse*, ställd till länsmannen E. Hägglund, i och för *delgifning* med denne.

Denna underrättelse, som innehöll förständigande för Hägglund att till kronofogdekontoret, vid påföljd att utmätning jämväl i gäldenärens frånvaro företoges, inbetala 10,341 kronor 50 öre förutom ränta och kostnader på grund af Stockholms rådstufvurätts dom den 24 maj 1909, hvarigenom Hägglund ålagts att utgifva nämnda belopp till klaganden, ansåg Rörström sig med fullt fog förhindrad att delgifva vid det faktiska förhållandet, att Hägglund, som under de senaste åren hufvudsakligen vistats i Stockholm och på mantalsskrifningsorten, sedan all Hägglunds fasta och utmätningsbara lösa egendom genom gång efter annan under åren 1909 och 1910 förrättade exekutiva auktioner försålts, saknade *fast bostad*. Rörström kunde i sammanhang härmed ej underlåta att omnämna, att den bostadslägenhet, som Hägglund förut innehaft, sedan december

månad 1909 öfvergått till annan person, samt att hans hustru och familj i öfrigt uppehållit sig i Sundsvall, med undantag af några korta besök, som de gjort på mantalsskrifningsorten. Hägglund själf hade icke varit synlig på trakten sedan midten af november 1909, då hans besök inskränkte sig till några timmar.

Underrättelsen återsändes emellertid i befintligt skick till kronofogdekontoret med tillkännagifvande af omförmälta förhållanden. Med utslaget eller dess verkställighet i öfrigt hade Rörström icke tagit någon som helst befattning, hvilket jämväl med all önskvärd tydlighet framginge *dels* af det i häradsrättens protokoll intagna utdraget af dagboken i utsökningsmål hos kronofogden i Medelpads östra fögderi för år 1910, *dels ock* af det utaf tjänstförrättande kronofogden å utslaget tecknade beviset, ty hade utslaget varit för verkställighet till Rörström öfverlämnadt, så hade det varit Rörströms plikt att därå teckna bevis.

Klagoskriften innehölle, bland annat, att det varit Rörströms oafvisliga plikt att, på sätt utsökningslagens 60 § stadgar, delgifva Hägglund underrättelsen. Huru detta skulle tillgått, hade Rörström svårt att förstå, då Hägglund vistades i Stockholm och dessutom på mantalsskrifningsorten icke ägde bostad och i följd häraf icke heller husfolk, som kunde taga mot en dylik handling. Utsökningslagen stadgade visserligen: »Har gäldenären ej stadigt hemvist i riket och ej heller kändt ombud i orten, där utmätning skall ske, vare underrättelse, som nu är sagd, ej af nöden», men i detta fall kunde näppeligen detta lagrum tillämpas, och det i följd af den omständigheten, att Hägglunds hemvist måste vara kändt icke blott för ortsbefolkningen och vederbörande exekutor utan äfven för klaganden, enär Hägglund i allt fall vid tiden för utslagets inlämnande till kronofogden bevistade riksdagen såsom ledamot af Första kammaren.

På grund af hvad sålunda anförts, kunde Rörström icke finna, att han på minsta vis brustit i sin tjänst och dymedelst i detta fall kunnat vara vållande till någon skada eller kostnad för klaganden. Rörström hemställde därför, att klagomålen måtte, i hvad honom vidkomme, lämnas utan afseende.

T. f. kronofogden Nyman anförde i sin förklaring hufvudsakligen följande.

Handlingarna i ärendet utvisade, att Nyman, sedan ifrågakomna utslag inkommit till kronofogdekontoret, omedelbart vidtagit den första i lag föreskrifna verkställighetsåtgärden, nämligen att utfärda utmätningsunderrättelse till gäldenären. I afgifvet svar å den till Rörström utfärdade ordern hade Rörström visat, att laga hinder mött för underrättelsens delgifning med Hägglund, enär »Hägglund, som här icke äger känd fast

bostad och ej heller utmätningsbar lös och fast egendom, vistas i Stockholm». Vidare exekutiv åtgärd emot Hägglund kunde alltså lagligen icke af Nyman vidtagas. Af kronofogdekontorets utsökningsdagbok erfor Nyman, att genom upprepade exekutiva auktioner under åren 1909 och 1910 all Hägglunds inom fögderiet kända lösa och fasta egendom hade blifvit försåld, så att vid tiden för den af klaganden sökta verkställigheten någon Hägglund tillhörig utmätningsbar egendom inom fögderiet icke fanns att tillgå. Vid sådant förhållande hade Nyman ansett sig icke blott befogad utan äfven skyldig att utfärda det i ärendet meddelade beviset med den formulering, som därät gifvits.

Angående Hägglunds bostad eller hemvist ville Nyman framhålla, att det af Rörström uppgifna förhållandet, att Hägglund och hans familj vid ifrågakomna tidpunkt icke längre ägde eller disponerade bostad inom mantalsskrifningsorten, var Nyman bekant. Likaså visste Nyman, att Hägglund på grund af riksdagsmannauppdrag borde vistas i Stockholm, men hade det varit synnerligen svårt att där anträffa honom, då upplysning om hans bostad icke stod att vinna. Af denna anledning hade Nyman funnit sig förhindrad att i det af Nyman utfärdade beviset intaga yttrande om Hägglunds vistelseort.

Af det anförda framginge sålunda, att Nyman ej *kunnat* lämna annat bevis å berörda utslag än det af Nyman utfärdade, hvarför Nyman hemställde, att klagomålen såsom alldeles ogrundade måtte lämnas utan afseende.

Till bemötande af de i ärendet afgifna förklaringarna inkom klaganden med påminnelser, därvid klaganden, som hufvudsakligen vände sig emot t. f. kronofogden Nymans förhållande, i sådant afseende anförde följande.

Gent emot Nyman ville klaganden framhålla, att klaganden hos Nyman påfordrat verkställighet af utslaget hos Hägglund. Då handlingarna återkommo med det af Nyman utfärdade beviset, uppgaf han ingalunda, att någon utmätning icke kommit i fråga, än mindre fick klaganden besked därom, att någon utmätningsåtgärd icke skulle hafva varit möjlig att verkställa. Klaganden hade sålunda fullgiltig anledning att tro, det utmätning verkligen kommit i fråga. Så vidt klaganden kunde förstå, vore det icke möjligt att på annat sätt än genom en i laga ordning företagen utmätning få konstateradt, att en person, för att begagna Nymans uttryckssätt i beviset, »saknar kända utmätningsbara tillgångar».

Enligt klagandens uppfattning hade Nyman icke kunnat förebringa någon omständighet, som lagligen utgjort hinder för den sökta verkställigheten. Om Nyman verkligen varit angelägen om att kunna delgifva Hägglund utmätningsunderrättelsen, borde det icke hafva varit honom

omöjligt att komma Hägglund på spåren i Stockholm. Att Nyman emellertid gjort detta, hade han icke ens gittat påstå. Såsom klaganden förut betonat, hade Hägglunds vistelse utom Ljustorps socken icke i och för sig utgjort hinder för utmätningen, och om enligt Nymans åsikt något hinder för verkställigheten verkligen förelegat, hade det tydligen varit Nymans skyldighet att meddela beskaffenheten af det sålunda uppkomna hindret, då Nyman återsände handlingarna i ärendet till klaganden. Det vore denna hans uraktlåtenhet, som förorsakat klaganden de afsevärda, alldeles onödiga utgifter, klaganden fått vidkännas uti konkursmålet vid häradsrätten.

Sedan Nyman från Rörström erhållit bevis därom, att Hägglund icke kunnat anträffas med utmätningsunderrättelsen, hade det varit hans plikt, icke att återsända handlingarna till klaganden, utan att, på sätt utsökningslagen närmare föreskrefve, lagligen förfara för utslagets befordrande till verkställighet.

* * *

Hvad först angick t. f. länsmannen Rörström, syntes hans befattning med saken hafva inskränkt sig därtill, att han, som på grund af t. f. kronofogden Nymans order haft att delgifva länsmannen Hägglund underrättelse om att utmätning å Hägglund blifvit sökt, förklarat sig ej kunna fullgöra ordern, därför att Hägglund ej anträffats inom Rörströms tjänstgöringsdistrikt, utan vistades i Stockholm. Någon indirekt delgifning af underrättelsen fann Rörström ej kunna komma i fråga, vid det förhållande att Hägglund inom distriktet hvarken hade familj och husfolk eller fast bostad. Hvad Rörström härutinnan åtgjort fann jag ej med fog kunna stämplas som tjänstefel, om än det med god vilja uppenbarligen varit en lätt sak för Rörström att med anlitande af vederbörande utmätningsman i Stockholm fortskaffa underrättelsen till Hägglund. Icke heller hade han begått fel i tjänsten genom att för Nyman anmäla, att Hägglund i orten saknade kända utmätningsbara tillgångar. I förevarande ärende syntes också klaganden hufvudsakligen hafva velat vända sig emot Nyman.

Hvad åter t. f. kronofogden Nyman beträffade, kunde med fog framställas anmärkningar mot det sätt, hvarpå han i förevarande fall handlat å tjänstens vägnar.

En väsentlig skillnad emellan Rörströms och Nymans befattning med det af klaganden anhängiggjorda utsökningsärendet förelåg däri, att verkställighet påkallats hos Nyman, under det att Rörström endast af Nyman beordrats att tillställa Hägglund underrättelse, att utmätning gent emot

denne sökts. Häraf blef en enkel följd, att, äfven om det kunde anses ursäktligt, att Rörström funnit sig icke kunna något åtgöra, sedan det visat sig, att Hägglund ej vistades inom distriktet, detsamma näppeligen kunde gälla om Nymans behandling af ärendet. Och för min del kunde jag ej finna annat, än att Nyman af sin tjänsteplikt bort känna sig manad att, sedan Rörströms svar på Nymans order ingått, själf med tillhjälp af vederbörande tjänsteman i Stockholm gå i författning om utmätningsunderrättelsens befordrande till Hägglund.

Det andra steget, som Nyman bort taga, var naturligtvis ett försök till den begärda verkställigheten. Huru Nyman i detta fall bort gå till väga, kunde med den utredning, som i ärendet förelåg, ej noggrant angifvas. Men då det ej rätt gärna lät sig tänka, att en person var innehafvare af en ordinarie länsmansbefattning utan att hafva någon lokal, där denna befattning i regeln utöfvades och där alla till befattningen hörande handlingar m. m. förvarades, var tydligt, att ett utmätningsförsök emot Hägglund bort kunna göras i dennes tjänstgörings- och mantalsskrifningsort. Detta hade emellertid Nyman i förevarande fall helt och hållet underlåtit.

Huru än med Nymans åtgörande härutinnan kunde förhålla sig, hade Nyman i hvarje fall, enligt hvad han själf medgifvit, försett det till honom insända utslaget, hvars verkställande klaganden begärt, med påskrift, att Hägglund i orten saknade kända utmätningsbara tillgångar till utslagets gäldande. Utom allt tvifvel var, att detta bevis, såsom ock klaganden i förevarande fall påstått, varit ägnadt att ingifva den föreställningen, att Hägglund vid utmätningsförsök befunnits sakna tillgångar, och sålunda verkat missledande. Annorledes än genom utmätningsförsök kunde Nyman icke lagligen å tjänstens vägnar konstatera, att Hägglund icke ägde kända utmätningsbara tillgångar till gäldande af ifrågavarande utslag.

Hvad Nyman sålunda låtit komma sig till last fann jag innefatta ett tjänstefel af beskaffenhet att så mycket mindre kunna lämnas utan laga beifran, som skada otvifvelaktigt vållats klaganden genom Nymans felaktiga förhållande. Jag uppdrog fördenskull åt den åklagare, som Konungens befallningshafvande i Västernorrlands län på min begäran förordnade, att vid vederbörlig domstol i laga ordning väcka och utföra ifrågavarande åtal med yrkande — efter föregången behörig utredning — af ansvar å Nyman efter lag och sakens beskaffenhet. Tillika borde åklagaren i mån af befogenhet understödja de ersättningsanspråk, som klaganden, i målet hörd, kunde komma att däri framställa.

I anledning häraf blef åtal mot t. f. kronofogden Nyman anställdt

inför rådstufvurätten i Sundsvall, som meddelade utslag i målet *den 24 mars 1911.* Rådstufvurätten yttrade däri:

Som Nyman, därigenom att han utan att för ifrågavarande till verkställighet öfverlämnade utslag vidtaga i utsökningslagen föreskrifna verkställighetsåtgärder och utan att förklara, att hinder därför mött, å utslaget meddelat bevis därom, att Hägglund saknade tillgång till utslagets gäldande, måste anses hafva förfarit felaktigt vid behandlingen af utsökningsärendet, pröfvade rådstufvurätten jämlikt 25 kap. 17 § strafflagen rättvist döma Nyman att för hvad han sålunda låtit komma sig till last böta 15 kronor, hvarjämte Nyman förpliktades att till Thisell utgifva en krona 50 öre, som af denne erlagts för lösen och stämpel till det af Nyman utfärdade beviset.

Enär omförmälta, den 11 april 1910 för verkställighet till Nyman öfverlämnade utslag redan den 21 i samma månad blifvit till sökanden återsändt, samt Nyman vid sådant förhållande icke försuttit den tid för utmätnings företagande, hvarom i 139 § utsökningslagen förmältes, blefve Thisells yrkande om åläggande för Nyman att ersätta någon del af det belopp, hvarför utmätning skolat ske, af rådstufvurätten ogilladt.

Ehuru med hänsyn till affattningen af det bevis, Nyman meddelat å det till verkställighet öfverlämnade utslaget, Thisell icke saknat anledning antaga, att bevisets utfärdande föregåtts af vederbörligt utmätningsförsök, likväl och som i beviset icke uttryckligen angifvits, att, på sätt Thisell i sin ansökning om Hägglunds försättande i konkurs uppgifvit, dylikt utmätningsförsök ägt rum, alltså och med hänsyn till hvad jämväl för öfrigt i målet förekommit funne rådstufvurätten Nyman icke skäligen kunna göras ansvarig för de kostnader, Thisell haft för sin ifrågavarande ansökning, i följd hvaraf Thisells i sådant afseende framställda ersättningsanspråk förklarades icke kunna bifallas.

Däremot förpliktades Nyman att godtgöra Thisell för kostnaderna vid rådstufvurätten med skäliga ansedda 185 kronor, men funne rådstufvurätten Thisells ersättningsanspråk i öfrigt ej kunna bifallas.

Nyman förpliktades dessutom att ersätta åklagaren i målet, landsfiskalen Karl M:son Stiernström, för dennes inställelser med tillhopa 12 kronor.

Öfver rådstufvurättens utslag hafva besvär i Svea hofrätt anförts såväl af Thisell som af Nyman, och äro dessa besvär på hofrättens pröfning beroende.

Smädliga yttranden af borgmästare vid stadsfullmäktigsammanträde.

Fanjunkaren S. A. Dencker i Landskrona anförde i en hit ingifven klagoskrift hufvudsakligen följande.

Stadsfullmäktige i Landskrona höllo sammanträde den 21 november 1910, hvarvid borgmästaren i staden C. J. A. Munck af Rosenschöld begagnade den i § 38 af förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 borgmästare medgifna rätt att vara tillstädes vid sammanträdet och deltaga i öfverläggningarna. Vid sammanträdet förelåg till behandling, bland annat, ett af rådmannen K. Lindquist i skrifvelse af den 15 juni 1910 framfördt förslag angående ändring i vissa delar af stadgarna för stadens kommunala gymnasium. Detta förslag hade klaganden vid fullmäktiges sammanträde den 20 juni upptagit såsom motion, och förelåg nu afstyrkande yttrande däröfver såväl från drätselkammaren, emot hvars utlåtande Lindquist såsom ledamot af kammaren afgifvit en vid utlåtandet fogad reservation, som ock af gymnasiets styrelse, i hvilken borgmästaren Munck af Rosenschöld vore ordförande. Då så vid stadsfullmäktiges sammanträde ärendet företogs till behandling, begärdes ordet af borgmästaren, som ingick på en kritik af den utaf Lindquist i drätselkammaren uttalade afvikande meningen, hvarvid borgmästaren, bland annat, betecknade en passus i denna mening som en vrängd framställning. Ordet begärdes därefter af klaganden till försvar för den af klaganden framförda motionen och den angripna reservationen, hvarefter klaganden kritiserade det af gymnasiets styrelse afgifna yttrandet. Härefter erhöll borgmästaren ånyo ordet, därvid han förklarade, att han icke ville ingå på ett bemötande af hvad klaganden andragit, samt emot klaganden utfor i yttranden, på sätt närmare angåfves i fyra vid klagoskriften fogade intyg af vid sammanträdet närvarande personer äfvensom särskilda jämväl bilagda tidningsreferat. Dessa yttranden hade, enligt hvad borgmästaren vid sammanträdet förklarade, blifvit fällda efter full öfverläggning.

Genom sitt uppträdande vid sammanträdet hade enligt klagandens förmenande borgmästaren, som vid tillfället handlade å ämbetets vägnar, visat oförstånd och oskicklighet i sin ämbetsutöfning, med anledning hvaraf klaganden velat, till den åtgärd saken kunde föranleda, fästa min uppmärksamhet på förhållandet. Vid sin anmälan hade klaganden fullständigt frånsett från yttrandenas karaktär af smädelser mot klaganden och endast fäst sig därvid, att yttrandena måste anses innebära jämväl fel i ämbetsutöfningen.

Vid klagoskriften funnos fogade däri omförmälta intyg, hvilka hufvudsakligen innehöllo, att borgmästaren vid ifrågavarande tillfälle yttrat, att klaganden lede af »psykos», samt att klaganden vore att anse som en »i kommunalt hänseende urspårad individ».

Därjämte hade bilagts ett exemplar af »Korrespondenten, Landskrona tidning» för den 22 november 1910, innehållande ett referat af stadsfullmäktiges behandling af den i klagoskriften omtalade frågan. Referatet innehöll, bland annat, att borgmästaren afslutat ett anförande med att beteckna klaganden såsom »kommunalt urspårad». Borgmästaren hade därefter förklarat, att han efter full öfverläggning tillrättavisat klaganden.

Ett jämväl bilagdt exemplar af »Landskronaposten» för den 22 november 1910 innehöll i ett referat från sammanträdet, bland annat, att borgmästaren emot klaganden gjort ett par personliga utfall och därvid om honom användt sådana uttryck som »kommunalt urspårad» etc.

Sedan jag lämnat borgmästaren Munck af Rosenschöld tillfälle att yttra sig öfver klagoskriften, inkom borgmästaren till mig med förklaring, däri han till en början utförligt redogjorde för vissa omständigheter, som skulle hafva föranledt hans uppträdande och enligt borgmästarens mening tillika kunde förklara, att han vid stadsfullmäktiges sammanträde den 21 november 1910 ansett sig nödsakad att gent emot klaganden använda skarpare uttryck än borgmästaren eljest ansåge lämpligen böra begagnas i en parlamentarisk församling. Dessa särskilda upplysningar gingo hufvudsakligen ut därpå, att borgmästaren under sin första tjänstetid i Landskrona kommit i närmare beröring med klaganden, som visat sig kommunalt intresserad, men att klaganden, hvilken i början iakttagit ett höfligt uppträdande gent emot borgmästaren, efter någon tid af okänd anledning uppträdt emot borgmästaren på ett för denne synnerligen irriterande sätt och rent af förföljt borgmästaren med personliga angrepp och okynnesmotioner i stadsfullmäktige.

Därefter förmälte sig borgmästaren vilja, så noggrant som det vore honom möjligt, redogöra för hvad som passerade vid stadsfullmäktiges sammanträde den 21 november 1910 vid behandling af frågan om ändring i sammansättningen af Landskrona kommunala gymnasiums styrelse, i hvilken borgmästaren på grund af stadsfullmäktiges val vore ledamot. Frågans förhistoria vore den, att en ledamot i styrelsen på grund af ett rent personligt mellanvarande med gymnasiets rektor, hvilket icke hade något med gymnasiets skötsel att göra, afsagt sig ledamotskapet och samtidigt därmed, oaktadt han därtill icke hade minsta befogenhet, föreslagit vissa mot rektor riktade ändringar i styrelsens sammansättning. Då afsägelsen förekom inför stadsfullmäktige, upptogs framställningen i sist-

nämnda del af klaganden såsom egen motion, hvilken för utredning hänvisades till yttrande af gymnasiestyrelsen och drätselkammaren. Den 21 november förelågo dessa yttranden. Vid frågans behandling begärde borgmästaren först ordet och höll ett anförande till försvar för gymnasicstyrelsens ståndpunkt. Rörande detsammas innehåll hade borgmästaren på förhand rådgjort med styrelsens öfriga medlemmar, hvarför borgmästaren affattat sitt yttrande skriftligen. Framförandet i stadsfullmäktige var visserligen memoreradt och icke absolut ordagrant, men någon nämnvärd afvikelse från konceptet skedde icke. Klaganden fick därefter ordet och började med några fritt framförda hånfulla anmärkningar om hvad borgmästaren sagt. Han öfvergick därefter till att enligt sin vana uppläsa ett förut skrifvet anförande, däri han, bland annat, som på grund af sin beskaffenhet vore omöjligt att komma ihåg, häfdade, att den afgångne styrelseledamoten var den ende i styrelsen, som åtnjöt stadsfullmäktiges förtroende; att samarbetet inom styrelsen varit dåligt; att styrelsens yttrande vore juristeri, som icke innehölle något i sak; att styrelsens påstående, att Landskrona poliskår kontrollerade gymnasiet, därför att polischefen tillhörde styrelsen, vore betecknande för styrelsens uppfattning m. m. Tonen i det hela var dessutom i hög grad oförsynt och hånfull. Till sist förklarade klaganden, med vidhållande af motionen i öfrigt, att rektor emellertid kunde få lof att sitta kvar i styrelsen och till egen glädje göra hvad han kunde. Att klaganden icke vidhöll motionen i dess helhet berodde antagligen därpå, att han väntade sig en invändning därom, att han själf såsom brandchef häfdat, att brandchefen borde vara självskrifven ledamot af brandstyrelsen.

Det elakartade i klagandens uppträdande och den förtrytelse, borgmästaren kände däröfver, att en person, som valts att tillgodose stadens intressen och själf hade en son på gymnasiet, såsom hvar man visste af rent personliga grunder lät sig drifvas till att genom framkallande af rektors afgång äfventyra gymnasiets utveckling, stadgade under klagandens anförande den öfvertygelsen hos borgmästaren, att det vore nödvändigt att låta en natur sådan som klagandens en gång få känna, att det kunde vara förenadt med någon risk att uppträda så, som han gjorde. Borgmästaren fann tillfället härtill så mycket lämpligare, som det i detta fall endast i ringa grad gällde borgmästaren själf utan i främsta rummet en institution, hvars intressen borgmästaren fått stadsfullmäktiges uppdrag att bevaka. Borgmästaren begärde därför ånyo ordet, och sedan borgmästaren bekräftat en utaf en annan styrelseledamot förut lämnad uppgift, att samarbetet inom styrelsen alltid varit godt, yttrade borgmästaren, att det i öfrigt icke kunde falla honom in att ingå på ett närmare bemötande af den kria,

klaganden uppläst, då klaganden syntes mer och mer lida af en tydlig »psykos». Klagandens uppträdande både vid detta och andra tillfällen vore sådant, att borgmästaren icke tvekade att numera beteckna honom såsom en »i kommunalt hänseende urspårad individ». Borgmästaren lade särskild tonvikt på orden »i kommunalt hänseende» och afsåg att med sitt yttrande så kort och träffande, som det var möjligt, karaktärisera en skadlig kommunal verksamhet, som borgmästaren därmed ville neutralisera. Klaganden fick därefter ordet och protesterade mot »borgmästarens otidigheter» och yttrade: »Vi äro folkvalda representanter, som icke tåla oss med sådan behandling, och jag fordrar, att hvad borgmästaren yttrat föres till protokollet». I en replik förklarade borgmästaren därefter, att klaganden icke hade någon rättighet att säga »vi». Hvad borgmästaren sagt vore riktadt emot klaganden personligen och en tillrättavisning för en lång följd af personliga angrepp och oförsynta uttalanden. Dess bättre utgjorde han ett undantagsfall i denna församling och finge behandlas därefter. Ville klaganden, att borgmästarens yttranden om klaganden skulle intagas i protokollet, så hade borgmästaren för sin del intet att invända däremot, då borgmästaren fällt dem med full öfverläggning och stode för hvad han sagt. Replikväxlingen mellan borgmästaren och klaganden var därefter slut. Det torde särskildt böra anmärkas, att ordföranden icke vid något tillfälle fann anledning att ingripa mot dem, som yttrade sig.

Naturligtvis kunde meningarna vara delade om lämpligheten och nödvändigheten för borgmästaren att uppträda mot klaganden, på sätt borgmästaren gjorde. Att döma af de talrika uttalanden af personer inom och utom stadsfullmäktige, hvaraf borgmästaren fått del, vågade han emellertid påstå, att ett alldeles öfvervägande flertal af dem, som verkligen kände till förhållandena, vore af den meningen, att det icke kunde fortgå som dittills, utan att det var en nödvändighet att sätta stopp för klagandens framfart, som verkade kompromettérande på den församling, han tillhörde, och skadligt på samhällsfrågornas bedömande. Borgmästaren kunde därför icke medgifva, att han gjort sig skyldig till något fel i tjänsten genom att underkasta sig obehaget att ingripa mot klaganden, då borgmästaren såsom ordförande i gymnasiets styrelse var närmast att göra det.

För öfrigt kunde det i hög grad ifrågasättas, om det i förevarande fall öfver hufvud taget kunde blifva tal om ett brott i ämbetet. Det vore sant, att borgmästaren eller annan af magistraten utsedd ledamot af magistraten hade säte inom stadsfullmäktige först och främst för att kunna på magistratens vägnar framföra dess synpunkter, och då så skedde handlade denne magistratsledamot under ämbetsansvar. Men det torde dock

kunna betviflas, huruvida ens i alla sådana fall 25 kap. strafflagen skäligen borde tillämpas, t. ex. mot en magistratsledamot, som genom ett, låt vara aldrig så dumt, anförande åstadkomme en rent motsatt verkan mot hvad som åsyftats och eljest kunnat uppnås. Borgmästaren veterligen hade aldrig ansvar utkräfts i ett sådant fall som det nämnda. Nu vore emellertid magistratsledamotens yttranderätt icke inskränkt till sådant, som hade sammanhang med hans ämbete, lika litet som han hade någon skyldighet att deltaga i stadsfullmäktiges förhandlingar. När därför såsom vid det tillfälle, hvarom nu vore fråga, borgmästaren i egenskap af ordförande i en styrelse, i hvilken borgmästaren insatts af stadsfullmäktige, tvingades att yttra sig i en sak, som alls icke hade med borgmästarens tjänst att skaffa, och gjorde detta så, som borgmästarens öfvertygelse sade honom vore bäst, syntes det vara minst sagdt tvifvelaktigt, att hvad borgmästaren sålunda gjort skulle kunna hänföras till hans ämbetsgöromål. Själf hade borgmästaren icke och troligen heller ingen annan någon känsla utaf, att borgmästaren var i utöfningen af sitt ämbete, då han uppträdde till försvar för gymnasiet och dess rektor.

Vid bedömande af hithörande frågor syntes ej heller böra förbises, att stadsfullmäktige vore en parlamentarisk församling, som själf genom sin ordförande hade att upprätthålla ordning och skick. Den allmänna och troligen riktiga åsikten vore nog också den, att magistratsledamoten, liksom stadsfullmäktiges egna medlemmar, i ett fall sådant som det öfverklagade vore underkastad det korrektiv, som låge i ordförandens klubba. Det nämnda korrektivet i förening med allmänna opinionens dom borde också utom i rena undantagsfall — och ett sådant förelåge icke här — vara fullt tillräckligt skydd mot öfvergrepp, och då, hvad borgmästaren anginge, ordföranden icke fann anledning att ingripa, droge borgmästaren däraf med fullt fog den slutsatsen, att borgmästaren under för handen varande förhållanden icke öfverträdde det parlamentariskt tillåtna. Ansåge klaganden sedan, att han blifvit personligen kränkt, hade han såsom enskild målsägare tillräckliga rättsmedel för att på egen hand tillvarataga sina intressen.

Borgmästaren hemställde därför, att klagoskriften måtte lämnas utan afseende.

Vid förklaringen hade fogats ett af ordföranden hos stadsfullmäktige i Landskrona Fritz Hansson utfärdadt intyg, af innehåll att borgmästaren före den 21 november 1910 vid upprepade tillfällen varit inom stadsfullmäktige utsatt för irriterande och personligt hållna anfall af klaganden, hvilka anfall borgmästaren oftast lämnat obesvarade men eljest besvarat sakligt och lugnt.

Därjämte hade bilagts åtskilliga nummer af Landskrona stadsfullmäktiges protokoll med bihang, en skriftlig uppteckning af ett utaf borgmästaren den 21 november 1910 hållet muntligt anförande inför stadsfullmäktige i Landskrona äfvensom ett exemplar af »Folkets tidning» för den 22 november 1910, innehållande referat från ifrågavarande sammanträde.

Sedan klaganden lämnats tillfälle att bemöta borgmästarens förklaring, inkom klaganden med en påminnelseskrift, däri han anförde, bland annat, följande.

I stadsfullmäktige tillkomme yttranderätt endast fullmäktige och borgmästaren eller annan magistratens representant, men icke någon annan. Borgmästaren (eller magistratens representant) ägde säte i församlingen på grund af sitt ämbete, och hans närvaro där utgjorde en del af hans ämbetsutöfning. Hans ställning finge anses vara densamma under hela sammanträdet, så att han icke kunde i stadsfullmäktige uppträda dels såsom ämbetsman och dels såsom icke-ämbetsman. Borgmästaren syntes vilja förfäkta den meningen, att han (eller magistratsrepresentanten) endast då handlade under ämbetsansvar, när han framförde magistratens synpunkter, men eljest icke. Detta vore uppenbart alldeles felaktigt, då en sådan uppdelning vore orimlig. Magistratsrepresentantens ställning såsom officiell företrädare för stadens förvaltning medförde, att han ägde rätt att yttra sig i alla frågor, som föreläge till behandling hos stadsfullmäktige, oberoende af frågans natur, men han kunde icke frångå sin ämbetsställning. Vid ifrågavarande tillfälle ansåge sig borgmästaren hafva yttrat sig i egenskap af ordförande i en styrelse, men ordföranden i skolstyrelsen hade ej yttranderätt i stadsfullmäktige, hvarför borgmästaren, hvilken endast såsom sådan hade yttranderätt, vid ifrågavarande tillfälle måste hafva handlat såsom borgmästare.

Att, då stadsfullmäktige vore en parlamentarisk församling, korrektivet emot medlemmarnes yttranden låge i ordförandens klubba, vore obetingadt riktigt, för så vidt det afsåge medlemmarne, men tvifvelaktigt vore, om korrektivet äfven gällde magistratsrepresentanten.

Skydd för öfvergrepp och förlöpningar mot den enskilde medlemmen från magistratsrepresentantens sida finge i hvarje fall sökas i ämbetsmannens medvetande därom, att han handlade i ämbetsutöfning, något som borde medföra, att personliga öfvergrepp och förlöpningar ej kunde ifrågakomma. Saknade ämbetsmannen en riktig uppfattning i dylika saker, ägde staten i sin straffande verksamhet medel att förbättra hans uppfattning. Klagandens enda utväg att vinna rättelse hade varit att göra anmälan om

förhållandet. Såsom enskild målsägare hade klaganden ej kunnat reagera mot borgmästarens förlöpning.

Härutöfver sökte klaganden i påminnelserna göra gällande, att borgmästaren i sin förklaring gifvit en skef framställning af hvad som passerat före ifrågavarande tillfälle. Härutinnan anförde klaganden, bland annat:

att borgmästaren omöjligen af något åtgörande från klagandens sida kunnat förvärfva rätt att uppträda som något slags offentlig tuktomästare;

att borgmästaren tidigare förgått sig i stadsfullmäktige;

att samarbetet emellan borgmästaren och klaganden i stort sedt varit godt, ehuru klaganden sväfvade i okunnighet om att borgmästaren, såsom i förklaringen antyddes, bevisat klaganden några tjänster;

att det goda förhållandet störts däraf, att klaganden undandragit sig att verka för borgmästarens väljande till riksdagsman;

att klaganden vidare i kommunala frågor hyst och tillämpat andra åsikter än borgmästaren;

att klaganden, som i stadsfullmäktige väckt motion om borgmästarens förflyttande från ordförandens sida på en estrad i sessionssalen till annan plats nere i salen, haft fullt fog för denna motion;

att borgmästaren omöjligen ägt att gifva klaganden någon som helst tillrättavisning;

samt att klaganden genom sitt anförande den 21 november icke gått öfver sin lagliga yttranderätt, hvarför borgmästarens grofva angrepp mot klaganden vore fullkomligt obefogadt och oförsvarligt.

Vid påminnelseskriften hade klaganden fogat en skriftlig framställning af sitt yttrande i stadsfullmäktige den 21 november äfvensom ett intyg, däri två ledamöter af stadsfullmäktige förklarade, att de sedan många år tillbaka följt klagandens verksamhet i stadsfullmäktige, samt att klaganden där städse mot andra uppträdt med lugn och saklighet och icke på något personligt sätt.

Hvad klaganden i ärendet påmint sökte borgmästaren gendrifva i en ytterligare hit ingifven skrift, däri borgmästaren med vidhållande af hvad han förut anfört sökte göra gällande, att hans anmärkta yttranden icke innebure någon ärekränkning gent emot klaganden.

* * *

Förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 innehåller i 38 § följande stadgande: »Vid stadsfullmäktiges sammanträden äger borgmästaren eller, i händelse af hinder för honom, den, hvilken

magistraten ibland sina ledamöter utser, att vara tillstädes och i öfverläggningarna, men ej i besluten, deltaga.»

Detta stadgande gifver uppenbart vid handen, att borgmästaren eller den i hans ställe särskildt utsedde magistratsledamoten å ämbetets vägnar och därmed också under ämbetsansvar för sina åtgärder är tillstädes vid stadsfullmäktiges sammanträden och där deltager i öfverläggningen.

I förevarande ärende var ostridigt, att borgmästaren Munck af Rosenschöld vid det med klagomålet afsedda tillfället den 21 november 1910 närvarit vid stadsfullmäktiges i Landskrona sammanträde och under öfverläggningen i en där förekommande fråga angående klaganden yttrat, dels att denne lede af »psykos», och dels att klaganden vore en »i kommunalt hänseende urspårad individ». Dessa yttranden kunde icke uppfattas annorlunda än såsom för klaganden smädliga.

Att en magistratsperson icke under sin ämbetsutöfning äger att gent emot enskilda personer tillåta sig smädliga yttranden, ligger i öppen dag. I likhet med klaganden ansåg jag därför, att borgmästaren Munck af Rosenschöld vid ifrågavarande tillfälle gjort sig skyldig till fel i ämbetet, och detta ämbetsfel fann jag så mycket mindre böra lämnas utan laga beifran, som de af borgmästaren fällda smädliga yttrandena framkommit vid ett tillfälle och under omständigheter, som åt samma yttranden gifvit stor offentlighet och synnerligt eftertryck. Jag uppdrog fördenskull åt advokatfiskalen vid hofrätten öfver Skåne och Blekinge att för ifrågavarande ämbetsfel ställa borgmästaren under tilltal inför hofrätten med yrkande om ansvar å honom efter lag och sakens beskaffenhet.

På det åtal, som advokatfiskalen i enlighet härmed anställde, meddelade hofrätten, efter slutad skriftväxling, utslag *den 15 juni 1911*. Hofrätten yttrade däri: Enär i målet vore utredt, att borgmästaren Munck af Rosenschöld, då han å ämbetets vägnar varit tillstädes vid förutnämnda sammanträde med stadsfullmäktige i Landskrona, fällt de åtalade yttrandena, samt dessa måste anses vara för Dencker smädliga, pröfvade hofrätten rättvist, jämlikt 25 kap. 17 § strafflagen, döma Munck af Rosenschöld att för oförstånd i ämbetet böta 150 kronor.

Hofrättens utslag har vunnit laga kraft.

Obehörigt inställande af exekutiv auktion.

I en hit insänd klagoskrift påkallade skomakaren Abraham Aro min ämbetsåtgärd i anledning, bland annat, däraf, att t. f. länsmannen i Öfvertorneå distrikt Oscar Ström skulle hafva obehörigen inställt en redan ut-

satt exekutiv auktion. Af klagoskriften och densamma vidfogade handlingar framgick härom: *att* Konungens befallningshafvande i Norrbottens län genom utslag den 2 maj 1910 förpliktat hemmansägaren K. E. Berg i Pallakka att på grund af ett den 31 augusti 1905 utställdt skuldebref å 1,860 kronor med ränta till klaganden genast utgifva å skuldebrefvet återstående 310 kronor jämte 6 procent ränta å ursprungliga kapitalbeloppet från dagen för skuldebrefvets utställande till första afbetalningen och sedermera å den återstående kapitalskulden till hvarje följande afbetalningsdag; *att* för verkställighet af detta utslag t. f. länsmannen Ström hos Berg utmätt, bland annat, en häst och tre kor, å hvilken lösegendom auktion kungjorts att hos gäldenären äga rum den 13 juni 1910; *samt att* Ström, af anledning att Berg skulle hafva afhändt sig all sin lösegendom, underlåtit att hålla den redan utlysta exekutiva auktionen. I klagoskriften påstod klaganden, att icke något lagligt köp angående ifrågavarande lösegendom ägt rum, hvarför Ström syntes hafva förfarit oriktigt genom att inställa auktionen.

Sedan jag genom Konungens befallningshafvande infordrat vederbörandes yttrande, insände Konungens befallningshafvande till mig förklaringar i ärendet från landsfiskalen M. Ström och t. f. länsmannen Oscar Ström. Den förstnämnde anförde i sin förklaring hufvudsakligen följande.

Utslaget af den 2 maj 1910 inlämnades för verkställighet den 14 i samma månad, och verkställde tjänstförrättande utmätningsmannen Oscar Ström samma dag utmätning hos Berg, hvarvid i mät antecknades hemmanet Pallakka n:r 4 om $^1/_8$ mantal i Hietaniemi socken. Därjämte antecknades tre kor och en häst till ett värde af 250 kronor, ehuru gäldenären upplyste, att djuren den 3 januari 1910 sålts till Karl Johan Eriksson och Anders Oskar Andersson för anskaffande af penningar till afbetalning å den revers, som låge till grund för ifrågavarande utslag. Vid utmätningstillfället uppmanades gäldenären att tillsäga köparne Eriksson och Andersson att aflämna en afskrift af köpehandlingen om djuren, men då någon sådan icke afhördes, fanns ej annan utväg att framtvinga den än att kungöra auktion till den 13 juni. Då auktionen nämnde dag skulle förrättas i den 35 kilometer aflägsna byn Pallakka, mötte på halfva vägen en af köparne och aflämnade bestyrkt afskrift af köpehandlingen. Vid sådant förhållande och då Oscar Ström såsom utmätningsman icke kunnat vare sig äga laglig rätt att försälja annans gods eller undgå ersättningsplikt, därför att utmätningen icke öfverklagats, inställdes auktionen, och för att bespara resekostnadsersättning för fordringsägaren afbröts resan på halfva vägen. Om ock det skulle kunna sägas, att förfarandet icke varit det formellt riktiga, så hade i allt fall ingen orätt vederfarits klaganden,

då den utmätta lösegendomen icke varit gäldenärens, men dess värde redan förut kommit fordringsägaren till godo.

I sin förklaring bemötte landsfiskalen Ström vidare ett i klagoskriften framställdt påstående, att han förfarit felaktigt vid utfärdande af ett bevis om att Berg saknat tillgångar. På grund af hvad landsfiskalen Ström i sin förklaring anfört hemställde han, att klagomålet måtte lämnas utan vidare åtgärd.

T. f. länsmannen Oscar Ström instämde i allt väsentligt i landsfiskalen Ströms förklaring och hemställde lika med honom, att klagomålet måtte lämnas utan vidare åtgärd.

Vid sin förklaring hade landsfiskalen Ström fogat afskrift af en den 3 januari 1907 upprättad handling, hvarigenom Berg förklarat sig till Eriksson och Andersson, hvilka i Öfvertorneå sparbank gått i borgen för ett lån till Berg å 1,000 kronor, lämna i säkerhet en häst och tre kor jämte körredskap och husgerådssaker, dock med förbehåll att nämnda lösegendom skulle förblifva i Bergs vård. Denna handling hade Berg den 3 januari 1910 försett med en påskrift, af innehåll att han till Eriksson och Andersson för lånets inbetalande afstode från all den rätt han hade till ifrågavarande lösegendom.

Slutligen insände klaganden ett af t. f. kronofogden i Torneå fögderi den 28 mars 1911 utfärdadt bevis därom, att under år 1910 icke till kronofogdekontoret inlämnats någon köpeafhandling emellan Berg, å ena, samt Eriksson och Andersson, å andra sidan, rörande lös egendom.

* * *

I ärendet var sålunda upplyst, att t. f. länsmannen Oscar Ström för gäldande af ett utaf Konungens befallningshafvande i Norrbottens län genom utslag den 2 maj 1910 utdömdt belopp af 310 kronor med viss ränta hos hemmansägaren K. E. Berg i Pallakka utmätt, bland annat, en häst och tre kor med ett åsatt värde af 250 kronor men sedermera, oaktadt auktion å nämnda lösegendom blifvit utlyst till den 13 juni 1910, afbrutit en redan anträdd tjänsteresa till auktionsstället och inställt auktionen.

Till stöd för sitt åtgörande härutinnan hade t. f. länsmannen Ström endast haft att åberopa den omständigheten, att den utmätta lösegendomen icke tillhört gäldenären utan två hans löftesmän. Detta förhållande åter hade t. f. länsmannen Ström funnit framgå af den utaf landsfiskalen Ström i ärendet företedda afskriften af en handling, som syntes hafva afsett att utgöra ett lösöreköp, hvarigenom Berg till sina löftesmäns säkerhet till

dem afyttrat sin lösegendom med förbehåll att i sin vård få behålla samma egendom.

Hvad t. f. länsmannen Ström sålunda till sitt försvar anfört kunde emellertid desto mindre förtjäna afseende, som klaganden styrkt, att denna handling icke behandlats i den ordning, som för ett lagligt lösöreköp stadgas i förordningen i afseende å handel om lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarblifva, den 20 november 1845. Endast genom en dylik behandling kan ett lösöreköp för köparen medföra trygghet för att det försålda och i säljarens vård kvarblifna godset ej må utmätas för säljarens gäld.

Enligt min mening hade följaktligen t. f. länsmannen Ström, genom att i förevarande fall inställa den redan utlysta auktionen, gjort sig skyldig till fel i den tjänst, han vid tillfället beklädde. Detta fel fann jag vara af beskaffenhet att påkalla laga beifran. Jag aflät därför till Konungens befallningshafvande i Norrbottens län en ämbetsskrifvelse, med anhållan att Konungens befallningshafvande måtte förordna lämplig person att vid vederbörlig domstol emot t. f. länsmannen Ström i laga ordning väcka och utföra åtal, för hvad han i förevarande hänseende låtit komma sig till last.

Utförandet af berörda åtal öfverlämnades af Konungens befallningshafvande till kronofogden i Torneå fögderi, som emellertid genom Konungens befallningshafvande till mig öfversände afskrift af en handling, däri Aro återkallat sin ifrågavarande anmälan. Med hänsyn till den gjorda återkallelsen fann jag åtalet böra förfalla, hvarom jag genom en skrifvelse underrättade Konungens befallningshafvande.

Fel vid exekutiv auktion.

Handlingarna i ett genom klagomål af gårdsägaren Olof Brändström härstädes anhängiggjordt ärende utvisade hufvudsakligen följande.

Genom köpekontrakt den 12 augusti 1897 försålde utredningsmannen i aflidne disponenten C. G. Moritz' stärbhus till handlanden Johan Brändström i Umeå fastigheten Nyhem i nämnda stad, hvilken fastighet bestod af, bland annat, den å stadens vretkarta under n:r 63 upptagna jordägan Stecksénsgärdet (Stecksénsgärdan) om $30^1/_4$ kappland eller 46 ar 67 kvadratmeter. Å den sålunda inköpta fastigheten sökte och erhöll Johan Brändström lagfart den 16 augusti 1897.

Enligt köpebref den 8 november 1897 försålde Johan Brändström, efter

expropriation, af jordägan Stecksénsgärdet för en köpeskilling af 129 kronor 36 öre till järnvägsstyrelsen ett område af 10 ar 78 kvadratmeter. Lagfart å berörda område meddelades för järnvägsstyrelsen den 28 mars 1898.

Den 4 november 1909 verkställde vederbörande utmätningsman hos Johan Brändström utmätning af fastigheten Nyhem, hvarå därefter exekutiv auktion den 7 februari 1910 hölls af magistraten i Umeå. Såsom magistratens ordförande tjänstgjorde då rådmannen G. Ährling. Enligt protokollet öfver försäljningen skulle densamma omfatta den från Johan Brändström utmätta fastigheten Nyhem, som utgjordes af, bland annat, Stecksénsgärdet om $30^1/_4$ kappland. Vid ärendets företagande föredrogs ett af borgmästaren A. Ahlstrand den 29 december 1909 utfärdadt gravationsbevis rörande Johan Brändströms ägande fastigheter, bland andra, jordägan Stecksénsgärdet, som upptogs till $30^1/_4$ kappland eller 46,67 ar. Å auktionen inropades fastigheten Nyhem, i sin helhet utbjuden, af hemmansägaren Olof Brändström för 12,000 kronor.

Sammanträde för köpeskillingens fördelning hölls inför magistraten den 4 april 1910, därvid rådmannen Ährling jämväl tjänstgjorde som magistratens ordförande. I protokollets ingress angafs, att den exekutiva försäljningen afsåg, bland andra fastigheter, jordägan Stecksénsgärdet under n:r 63 om $30^1/_4$ kappland. I ett samma dag af magistraten utfärdadt salubref angafs tillika, att Stecksénsgärdet haft nämnda storlek.

På grund af magistratens salubref söktes lagfart den 13 juni 1910. Rådstufvurätten antecknade då i sitt protokoll, att i ärendet företeddes ett af rådstufvurätten den 16 augusti 1897 för Johan Brändström utfärdadt lagfartsbevis å, bland annat, jordägan Stecksénsgärdet under n:r 63 om $30^1/_4$ kappland eller 46,67 ar, äfvensom att af Stecksénsgärdet varit försåldt 10 ar 78 kvadratmeter. Rådstufvurätten meddelade på grund häraf lagfart för Olof Brändström å, bland annat, jordägan Stecksénsgärdet, å stadens vretkarta antecknadt under n:r 63, om 35 ar 89 kvadratmeter.

I en hit insänd klagoskrift anmärkte därefter Olof Brändström, att uppenbart syntes vara, att han lidit skada genom ifrågavarande förhållanden. Under förmälan att klaganden fruktlöst gjort framställning om ersättning för denna skada såväl hos rådmannen Ährling som hos borgmästaren Ahlstrand påkallade klaganden mitt ämbetsbiträde för vinnande af sådan ersättning, hvars belopp klaganden förbehöll sig att få angifva i en eventuell rättegång.

I anledning häraf infordrade jag till en början yttrande från rådmannen Ährling, hvilken i afgifven förklaring anförde hufvudsakligen följande.

Den 10 november 1909 inkom från vederbörande stadsfogde anmälan, att han från Johan Brändström för icke intecknad gäld utmätt, bland annat, jordägan Stecksénsgärdet om $30^1/_4$ kappland eller 46,67 ar. Vid denna anmälan fanns fogadt utdrag af rådstufvurättens i Umeå lagfartsprotokoll för den 16 augusti 1897, utvisande att Johan Brändström erhållit lagfart å området. Magistraten utfärdade därefter den 20 december 1909 kungörelse om försäljning af, bland annat, jordägan Stecksénsgärdet om $30^1/_4$ kappland.

Då auktionen sedermera den 7 februari 1910 skulle förrättas, förelåg förutom omförmälta handlingar jämväl det i auktionsprotokollet intagna gravationsbeviset för, bland annat, jordägan Stecksénsgärdet under n:r 63 om $30^1/_4$ kappland eller 46,67 ar. I detta gravationsbevis uppgafs, att Johan Brändström var ägare af omförmälta område, och angaf ej beviset, att en inteckning, som den 18 december 1893 meddelats och den 5 oktober 1903 senast förnyats, blifvit dödad i det område, hvarå lagfart sedermera ej kunde meddelas. Hade detta senare varit fallet, skulle Ährling redan då hafva märkt, att Johan Brändström ej ägde så stort område som det i kungörelsen omförmälta, och kunnat vidtaga de åtgärder, som i anledning däraf erfordrats. Som Ährling hvarken utfärdat kungörelsen, hvars utfärdande väl bort föregås af undersökning af äganderättsförhållandet, eller gravationsbeviset, och dessa handlingar syntes utvisa, att Johan Brändström skulle vara ägare af det område, som försåldes, ansåge sig Ährling icke hafva någon som helst del i det fel, som kunde föreligga. När lagfart sedermera söktes och skulle meddelas, fann Ährling emellertid, att ett område af 10 ar 78 kvadratmeter var från Stecksénsgärdet försåldt till järnvägsstyrelsen, hvarför lagfart ej kunde beviljas å mera än återstoden eller 35 ar 89 kvadratmeter.

På grund af hvad Ährling sålunda anfört hemställde han, att vidare åtgärd ej måtte mot honom vidtagas.

Vid Ährlings förklaring fanns fogadt ett transumt af protokollet öfver den hos Johan Brändström hållna utmätningen, af hvilket transumt Ährlings i förklaringen lämnade uppgifter bestyrktes.

Gent emot rådmannen Ährlings förklaring anförde klaganden i afgifna påminnelser, att äfven om Ährlings uppgifter i sak vore riktiga, torde därmed ej vara höjdt öfver allt tvifvel, att han ej förfarit oriktigt. I hvarje fall ville klaganden till mig öfverlämna att afgöra, hvilkendera af Ährling eller Ahlstrand förfarit felaktigt.

Sedan jag därefter infordrat yttrande i ärendet jämväl från borgmästaren Ahlstrand, anförde denne i afgifven förklaring hufvudsakligen följande.

Ahlstrand ville till en början meddela, att han så godt som hela 1909 års höst varit upptagen med kommittéarbete i Stockholm; att då Ahlstrand vid återinträdande i tjänsten den 18 eller 19 december samma år fann, att icke något åtgjorts i det från stadsfogden redan den 10 nästförutgångne november till magistraten inkomna ärendet, gick Ahlstrand genast i författning om auktionskungörelsens utfärdande; samt att Ahlstrand afreste till riksdagen den 9 eller 10 januari 1910. Den omständigheten, att Ahlstrand icke till denna tid införskaffat något äganderättsbevis, kunde väl icke utgöra något tjänstefel eller vara orsak till den uppkomna skadan, då ju ungefär en månad återstod till dagen för auktionen. Rådmannen Ährling, som förrättat auktionen, hade uppenbarligen haft skyldighet att införskaffa äganderättsbevis, och han vore sålunda vållande till skadan. Däremot medgåfve Ahlstrand, att gravationsbeviset vore i de anmärkta hänseendena felaktigt och kunde i viss mån hafva varit för auktionsförrättaren vilseledande. Med hänsyn härtill ville Ahlstrand visa det tillmötesgåendet, att han förklarade sig villig att ersätta hälften af den förlust klaganden lidit, hvilken förlust dock icke finge eller rimligen kunde sättas högre än hvad Johan Brändström för ifrågavarande 10 ar 78 kvadratmeter af jordägan Stecksénsgärdet bekommit af järnvägsstyrelsen, eller 129 kronor 36 öre.

Borgmästaren Ahlstrands förklaring bemötte klaganden i en skrift, däri klaganden, bland annat, anförde, att det vid expropriationen för järnvägen beräknade värdet ej borde få läggas till grund för bedömandet af den klaganden tillkommande skadeersättningen, enär området i fråga numera ägde ett långt större värde än vid tiden för expropriationen.

Vid öfvervägande af hvad i detta ärende sålunda förekommit fann jag det otvifvelaktigt hafva ålegat rådmannen Ährling såsom auktionsförrättare att tillse, att den exekutivt försålda fastigheten icke vid auktionen angifvits hafva större ägovidd än som kunde låta förena sig med anteckningarna i stadens fastighetsbok. Att icke desto mindre så kunnat ske hade efter min mening alltså berott på ett tjänstefel från Ährlings sida. Detta fel kunde å andra sidan förklaras och i någon mån ursäktas genom att det af borgmästaren Ahlstrand utfärdade gravationsbeviset varit oriktigt och vilseledande, ehuru visserligen ett gravationsbevis icke afser att lämna upplysning om äganderättsförhållandena.

Då borgmästaren Ahlstrand på grund af det felaktiga gravationsbevisets utfärdande förklarat sig villig att till en del hålla klaganden skadeslös, trodde jag mig, innan annan åtgärd af mig för ändamålet vidtogs, böra lämna Ährling rådrum att i lika mån godtgöra klaganden för den skada han lidit. Jag aflät fördenskull till Ährling en ämbetsskrif-

velse, däri jag hemställde till honom att så snart ske kunde till mig inkomma med förklarande, huruvida han vore villig att oförtöfvadt till klaganden utbetala 64 kronor 68 öre.

Till svar å denna skrifvelse åberopade rådmannen Ährling hvad han förut i ärendet anfört samt förklarade sig vidblifva sin uppfattning, att han icke kunde anses vara vållande till eller hafva någon del i det inträffade felet.

Såsom ytterligare skäl för denna sin uppfattning anförde Ährling tillika följande.

Utsökningslagen föreskrefve visserligen, att den, som skall förrätta exekutiv auktion å fastighet, skall anskaffa för bestyrkande af gäldenärens äganderätt erforderliga handlingar. Tidpunkten för anskaffande af dessa måste dock enligt Ährlings förmenande ovillkorligen förläggas till tiden före kungörelsens utfärdande, ty i annat fall skulle ju rätt ofta kunna inträffa, att en utlyst auktion måste, om det befunnes att gäldenären icke vore ägare af den uppgifna fastigheten, återlysas och detta i synnerhet i stad, där areal angåfves. Utsökningslagen syntes ock hafva förutsatt detta, då den omförmälte handlingarnas anskaffande, innan den talade om kungörelsens utfärdande. Konungens befallningshafvande och kronofogdar plägade därför alltid anskaffa äganderättsbevis, innan auktionskungörelse utfärdades.

I förevarande fall, där kungörelseutfärdaren var den, som skulle utfärda äganderättsbeviset, var det helt naturligt icke nödvändigt att utfärda och bifoga något särskildt bevis därom, att Johan Brändström fortfarande var ägare af den utmätta egendomen, utan hade kungörelseutfärdaren endast att undersöka, huru därmed förhölle sig. Att så skett, hade Ährling allt skäl antaga, då vid akten fanns fogadt ett gravationsbevis, däri Johan Brändströms ägande fastighet Stecksénsgärdet under n:r 63 angafs innehålla $30^1/_4$ kappland eller 46,67 ar, eller alltså samma areal, som i auktionskungörelsen omförmältes.

Ett gravationsbevis vore visserligen icke något äganderättsbevis, och sades i allmänhet ej heller däri, att den eller den ägde viss jord eller skattetal, utan vore nog den vanliga rubriken »därå N. N. meddelats lagfart» utan att därför angifva, att han fortfarande hade sådan. I förevarande bevis sades däremot uttryckligen, att Johan Brändström vid tiden för bevisets utfärdande ägde området i fråga. Då Ährling förrättade auktionen, var han därför i fullt god tro därom, att äganderätten var utredd och i öfverensstämmelse med kungörelsen.

Med den uppfattning, Ährling sålunda hyste, och då klaganden ej

syntes vilja nöja sig med en ersättning af 129 kronor 36 öre, ansåge sig Ährling icke kunna erbjuda honom hälften af nämnda belopp.

* * *

I ärendet var sålunda upplyst:

att t. f. stadsfogden i Umeå den 4 november 1909 hos handlanden Johan Brändström utmätt dennes fastighet »Nyhem» innefattande, bland annat, viss del af jordägan Stecksénsgärdet;

att när åtkomsthandlingarna till den utmätta fastigheten affordrats gäldenären, till utmätningsmannen aflämnats, jämte ett köpekontrakt, utdrag af rådstufvurättens i Umeå lagfartsprotokoll för den 16 augusti 1897;

att rådmannen Ährling, som varit förordnad att förvalta borgmästarämbetet i Umeå, icke vidtagit någon åtgärd i anledning af utmätningen, om hvilken anmälan omedelbart gjorts hos magistraten;

att borgmästaren Ahlstrand, som under tiden emellan den 18 eller 19 december 1909 och den 9 eller 10 påföljande januari själf förvaltat sitt ämbete, vid inträdet i ämbetet gått i författning om auktionskungörelsens utfärdande;

att Ährling på grund af förordnande uppehållit borgmästarämbetet både vid den exekutiva auktionen och vid salubrefvets utfärdande;

att vid auktionskungörelsens utfärdande gäldenärens äganderätt till den utmätta fastigheten varit bestyrkt allenast genom det af utmätningsmannen från gäldenären infordrade köpekontraktet och utdraget af rådstufvurättens lagfartsprotokoll;

samt att vid den exekutiva auktionen och köpeskillingslikviden förelegat samma handlingar jämte ett af Ahlstrand utfärdadt gravationsbevis, i hvars ingress angafs, att gäldenären vore ägare till, bland annat, jordägan Stecksénsgärdet om $30^1/_4$ kappland.

I förevarande hänseende hade såväl borgmästaren Ahlstrand som rådmannen Ährling uppenbarligen förfarit felaktigt.

Otvifvelaktigt hade borgmästaren Ahlstrand, på sätt rådmannen Ährling anmärkt, låtit försummelse komma sig till last. Med fog kan sålunda begäras, att vederbörande magistratsordförande, innan han kungör auktion på en utmätt fastighet, förvissar sig om, att den uppgifne gäldenären också är ägare till fastigheten. Och den omständigheten, att Ahlstrand i gravationsbeviset obehörigen antydt, att den Johan Brändström tillhöriga jordägan Stecksénsgärdet innehöll $30^1/_4$ kappland, kunde hafva varit missledande för Ährling. Med afseende därå, att Ahlstrand med belopp, som jag funnit skäligt, förklarat sig vilja godtgöra hälften af den skada, Olof

Brändström uti ifrågavarande hänseende kunde hafva lidit, samt då Ahlstrand naturligen icke kunde antagas vilja undandraga sig att, därest Olof Brändström af Ährling undfick ersättning för sådan skada, till den sistnämnde utgifva det af Ahlstrand utfästa beloppet, ansåg jag mig kunna underlåta att förordna om åtal mot Ahlstrand.

Hvad Ährling angick, var det enligt min mening klart, att han, som varit t. f. ordförande i magistraten, då denna haft att försälja den utmätta fastigheten, också bort tillse, att den uppgifne gäldenären varit ägare till den utmätta fastigheten, och att denna haft den uppgifna arealen. De i utmätningsärendet föreliggande handlingarna hade ej i detta hänseende kunnat vara nog. Ett utdrag af rådstufvurättens lagfartsprotokoll från år 1897 utvisade väl, att gäldenären det året erhållit lagfart å så stor ägovidd, som utmätningen skulle omfatta, men kunde naturligtvis ej i och för sig utgöra bevis för, att gäldenären hade kvar nämnda ägovidd.

Att Ährling af åtskilliga omständigheter trott sig kunna sluta till, att Ahlstrand före auktionskungörelsens utfärdande undersökt frågan om Johan Brändströms fortfarande äganderätt till den ägovidd, hvarå han 1897 erhållit lagfart, kunde naturligtvis icke befria Ährling från skyldigheten att själf göra en dylik efterforskning. Helt annat hade förhållandet otvifvelaktigt varit, om Ahlstrand i ett handlingarna vidfogadt bevis uttryckligen intygat, att Johan Brändström ägde hela ifrågavarande område.

På grund af hvad jag anfört ansåg jag det vara utom tvifvel, att rådmannen Ährling i förevarande fall såsom ordförande i magistraten begått fel i det ämbete, han vid tiden för den utmätta fastighetens försäljning beklädde. Då Ährling sökt göra gällande, att han icke gjort sig skyldig till något felaktigt förhållande, och afvisat den af mig angifna utvägen till klagandens godtgörande, fann jag mig böra uppdraga åt advokatfiskalen vid Svea hofrätt att för ifrågavarande ämbetsfel inför hofrätten anställa åtal mot Ährling. Därvid borde advokatfiskalen ej mindre å Ährling yrka ansvar efter lag och sakens beskaffenhet än äfven i mån af befogenhet understödja de ersättningsanspråk, som klaganden, i målet hörd, kunde komma att däri framställa.

Efter anställandet af detta åtal insände rådmannen Ährling till mig en skrift, däri han förklarade sig villig att till Olof Brändström utgifva den ersättning, jag funnit nöjaktig. Med anledning häraf ansåg jag åtalet böra förfalla, hvarför jag anmodade advokatfiskalen att nedlägga detsamma. Tillika meddelade jag Olof Brändström underrättelse om de gjorda utfästelserna för hans godtgörande.

Fel vid röstlängds upprättande.

Sedan i tidningspressen uppgifvits, att vissa felaktigheter föreläge i afseende å den för Hälsingborgs stad år 1911 upprättade röstlängd, som skulle tjäna till efterrättelse vid val till Riksdagens andra kammare, infordrade jag till en början förklaring från magistraten i Hälsingborg.

I afgifvet yttrande anförde magistraten, bland annat, följande.

I staden Hälsingborg funnes för debitering af utskylderna till kronan förordnad särskild tjänsteman, hvadan enligt gällande bestämmelser ifrågavarande röstlängd skolat under magistratens inseende upprättas af nämnde tjänsteman, som vore kronouppbördskamreraren Carl Otto Öberg. Det vore med verkliga förhållandet öfverensstämmande, att Öberg underlåtit att i röstlängden upptaga dels 199 personer, i vanlig ordning befriade från erläggande af mantalspenningar, och dels 29 personer utan stadigt hemvist. Vidare hade Öberg vidgått, att ytterligare en felaktighet förelupit i afseende å röstlängden. I motsats till hvad förhållandet varit med de fattigunderstödstagare, som voro mantalsskrifna å annan fastighet inom staden och som riktigt uppförts i längden, hade Öberg därur uteslutit alla å stadens fattigförsörjningsanstalt mantalsskrifna manliga understödstagare. Såsom skäl därför hade Öberg angifvit, att dessa understödstagare icke blifvit i mantalslängden namngifna utan, i öfverensstämmelse med i Hälsingborg sedan många år tillbaka brukligt sätt, endast uppgifna till antalet, som varit 95, och utan angifvande af deras ålder.

Magistratens ordförande hade först den 11 juli 1911 fått sin uppmärksamhet fäst å de två först nämnda felaktigheterna; och redan följande dag hade magistraten vidtagit åtgärder för att så vidt möjligt afhjälpa den begångna försummelsen. Sålunda hade magistraten låtit utskrifva förteckningar å de ur längden uteslutna, från mantalspenningars erläggande befriade personerna samt mångfaldiga i erforderligt antal formulär till besvärsskrifter, hvilka magistraten sökt tillställa ifrågavarande personer. Denna anordning hade haft till följd, att före kl. 12 på dagen den 15 juli 1911 aflämnats från dessa personer ej mindre än 174 besvärsskrifter. Någon kostnad i anledning af besvären hade ej tillskyndats de klagande. Den tredje felaktigheten hade upptäckts i sammanhang med utredningen om de två först anmärkta.

Nästan dagligen under juni månad, då rådstufvurätten ej hållit sessioner, hade magistratens ordförande infunnit sig å kronouppbördskontoret för lämnande af råd och anvisningar för arbetet med röstlängden. Vid

dessa besök hade han upprepade gånger för Öberg framhållit såväl vikten af största möjliga omsorgsfullhet i afseende å röstlängdens tillkomst som ock angelägenheten däraf, att röstlängden komme att föreligga färdig å i lag bestämd tid.

Efter det jag emottagit magistratens yttrande, anmodade jag kronouppbördskamreraren Öberg att i anledning däraf inkomma med förklaring.

I sin förklaring medgaf Öberg, att han låtit komma sig till last de felaktigheter i fråga om röstlängden, som i magistratens yttrande angifvits. Härjämte anförde Öberg följande.

Stadgandet, att i röstlängden skola upptagas alla manliga invånare, hvilkas ålder vid årets början ej understege 24 år, hade Öberg uppfattat sålunda, att endast sådana, som vore i mantalslängden utförda i kolumnen såsom skattskyldiga, borde upptagas, och han förbisåg, att äfven de i kolumnen för skattefria upptagna borde införas. Då vid föregående års röstlängd på enahanda sätt förfarits, utan att erinran däremot blifvit gjord, hade Öberg icke närmare uppmärksammat innehållet af § 26 i lagen om val till Riksdagen. Öbergs uppmärksamhet togs hufvudsakligast i anspråk vid de anteckningar, som i följd af kungl. kungörelsen den 26 november 1909 om upprättande af röstlängd för val till Riksdagens andra kammare m. m. skulle göras. Huru mycket arbete därpå måst nedläggas, framginge bäst däraf, att öfver 2,000 personer ombytt bostad sedan sista mantalsskrifningen och måst eftersökas på annat ställe än det, hvarå de för 1911 mantalsskrifvits.

Genom den i magistratens yttrande omförmälta, af magistraten vidtagna åtgärden att sätta de i röstlängden icke upptagna personerna i tillfälle att blifva uppförda såsom röstberättigade, hade det fel, som förekommit, kunnat i någon mån rättas.

* * *

Enligt 25 § i lagen om val till Riksdagen den 26 maj 1909 skall röstlängd för val till Riksdagens andra kammare upprättas för hvarje valdistrikt på landet och i stad, där magistrat ej finnes, af den tjänsteman, som verkställer debitering af utskylderna till kronan, samt i annan stad af magistraten, eller, där särskilda tjänstemän äro för nämnda debitering förordnade, af dessa under magistratens inseende.

I 26 § af samma lag stadgas, att röstlängd för val till Riksdagens andra kammare skall upprättas före den 25 juni hvarje år, och att densamma skall efter mantalslängden för samma år upptaga alla manliga

invånare inom valdistriktet, hvilkas ålder vid årets början ej understiger 24 år.

Närmare föreskrifter i afseende å röstlängdens upprättande äro meddelade i kungl. kungörelsen den 26 november 1909 om upprättande af röstlängd för val till Riksdagens andra kammare samt den i afseende härå vissa myndigheter åliggande uppgiftsskyldighet.

I § 2 af denna kungörelse föreskrifves sålunda, att när mantalslängden för året blifvit justerad, skola efter denna längd upptagas i röstlängden för hvarje valdistrikt alla där mantalsskrifna män, hvilka vid årets början uppnått minst 24 års ålder.

Såsom af magistratens yttrande och af kronouppbördskamreraren Öbergs förklaring framgick, hade vid upprättandet af röstlängden för Hälsingborg för val till Riksdagens andra kammare år 1911 på ett betänkligt sätt felats emot omförmälta klara och otvetydiga bestämmelse angående dem, som skola i röstlängden upptagas. Kronouppbördskamreraren Öberg, som det ålegat att upprätta röstlängden, var i första hand ansvarig för de begångna felaktigheterna, hvilkas följder endast delvis kunnat afhjälpas genom de af magistraten efter längdens aflämnande vidtagna åtgärderna.

Då jag fann det vara af högsta vikt, att i vallagen gifna bestämmelser och därmed sammanhörande föreskrifter med största noggrannhet iakttagas, ansåg jag mig pliktig att lagligen beifra den uraktlåtenhet att ställa sig nämnda stadganden till efterrättelse, hvartill Öberg gjort sig skyldig. I en till Konungens befallningshafvande i Malmöhus län aflåten ämbetsskrifvelse anhöll jag därför, att en åklagare måtte förordnas att emot kronouppbördskamreraren Öberg vid vederbörlig domstol väcka och utföra laga åtal för hvad Öberg i förevarande hänseende låtit komma sig till last. Åklagaren borde därvid å Öberg yrka ansvar efter lag och sakens beskaffenhet.

I enlighet härmed blef åtal mot kronouppbördskamreraren Öberg anställdt vid rådstufvurätten i Hälsingborg, som meddelade utslag i målet *den 17 oktober 1911.* Rådstufvurätten utlät sig däri:

Öberg hade vidgått, att han, som sedan den 1 januari 1863 enligt magistratens i Hälsingborg förordnande såsom kronouppbördskamrerare verkställde debitering af utskylderna till kronan i Hälsingborg och jämlikt 25 § i gällande lag om val till Riksdagen den 26 maj 1909 haft att under magistratens inseende upprätta 1911 års röstlängd för staden för val till Riksdagens andra kammare, vid upprättandet af denna längd förfarit felaktigt genom uraktlåtenhet att i densamma upptaga dels 199 i vanlig ordning från erläggande af mantalspenningar befriade personer, dels 29 personer utan stadigt hemvist, dels slutligen åtskilliga å stadens

fattigförsörjningsinrättning mantalsskrifna manliga understödstagare, oaktadt samtliga dessa personer vid 1911 års början uppnått 24 års ålder och följaktligen enligt 26 § i ofvannämnda lag skolat i längden upptagas.

På grund häraf och då Öberg genom sin anmärkta underlåtenhet måste anses hafva visat försummelse och oförstånd i utöfningen af sin tjänst, pröfvade rådstufvurätten rättvist döma honom, jämlikt 25 kap. 17 och 22 §§ strafflagen, att böta 100 kronor.

Rådstufvurättens utslag har vunnit laga kraft.

Underlåten tillsyn vid röstlängds upprättande.

Sedan jag af tidningspressen inhämtat, att vissa felaktigheter förelåge i afseende å den för Hälsingborgs stad år 1911 upprättade röstlängd, som skulle tjäna till efterrättelse vid val till Riksdagens andra kammare, infordrade jag yttrande från magistraten i Hälsingborg.

I anledning häraf anförde rådmannen friherre Carl Fredrik Ehrensvärd, i egenskap af t. f. borgmästare, å magistratens vägnar följande.

I Hälsingborg funnes för debitering af utskylderna till kronan förordnad särskild tjänsteman, hvadan enligt gällande bestämmelser ifrågavarande röstlängd icke skolat upprättas af magistraten utan under magistratens inseende af nämnde tjänsteman, som vore kronouppbördskamrerarens Carl Otto Öberg. Det vore med verkliga förhållandet öfverensstämmande, att kronouppbördskamreraren underlåtit att i röstlängden upptaga dels 199 personer, i vanlig ordning befriade från erläggande af mantalspenningar, och dels 29 personer utan stadigt hemvist.

Då intet i röstlängden förekommit beträffande någondera af dessa båda olika grupper valmän, hade icke någondera felaktigheten kunnat upptäckas vid den kollationering, som af magistratens ordförande med biträde af en t. f. stadsnotarie verkställts af de 2,822 underrättelsebref, hvilka till större delen genom kronouppbördskamrerarens försorg utskrifvits till såsom röstberättigade ej antecknade personer. Enda sättet, hvarpå felaktigheterna kunnat upptäckas, skulle varit, att magistraten anställt en kollationering emellan röstlängden å ena samt mantalslängden å andra sidan. Att en dylik försiktighetsåtgärd skolat vara erforderlig, hade magistraten, då intet riktat magistratens uppmärksamhet därpå, ej ens kunnat förutsätta. Emot

riksdagsordningens tydliga bestämmelser om dem, som valrätt tillkomme, hade magistraten ej mera anledning misstänka, att dessa båda grupper valmän skulle ur röstlängden uteslutas än hvilken annan grupp valmän som helst. Magistraten förmenade äfven, att, därest dess plikt till inseende å röstlängden skulle sträcka sig till densammas kollationering med mantalslängden, detta i det närmaste skulle vara liktydigt med att upprätta röstlängden.

I trots af de i röstlängden förelupna felaktigheterna ville magistraten häfda, att magistraten nedlagt synnerlig omsorg på röstlängdens tillkomst i riktigt skick. Sålunda hade magistratens ordförande nästan dagligen under juni månad, då rådstufvurätten ej hållit sessioner, infunnit sig å kronouppbördskontoret för lämnande af råd och anvisningar för arbetet med röstlängden. Vid dessa besök hade magistratens ordförande för uppbördskamreraren, som vore född 1836, framhållit vikten af största möjliga omsorgsfullhet i afseende å röstlängdens tillkomst.

Först den 11 juli 1911 hade magistratens ordförande genom en tidningsartikel fått sin uppmärksamhet riktad å de anmärkta felaktigheterna, och erhöll han påföljande dag vid samtal med kronouppbördskamreraren bekräftelse på dessa felaktigheter. I anledning häraf vidtog magistraten omedelbart åtgärder för att så vidt möjligt undanröja följderna af det svåra missgreppet. Sålunda lät magistraten samma dag utskrifva förteckningar å de ur längden uteslutna, från mantalspenningars erläggande befriade personerna, en förteckning för hvarje af stadens fem valdistrikt, samt mångfaldiga i erforderligt antal formulär till besvärsskrifter, hvarjämte magistraten föranstaltade, att s. k. nya dragarlaget i Hälsingborg å påföljande dags förmiddag ställde till magistratens förfogande tio af lagets med stadens förhållanden mest förtrogna medlemmar för att hos sådana uteslutna valmän, som därtill kunde vara villiga, erhålla besvärsskrifter mot längden. Denna af magistraten vidtagna anordning hade haft till följd, att före kl. 12 på dagen den 15 juli 1911 af de utsända medlemmarne utaf dragarlaget kunnat aflämnas ej mindre än 174 besvärsskrifter. Beträffande de återstående 25 valmännen af ifrågavarande grupp hade de utsända personerna upplyst, att 8 aflidit, en drabbats af sinnessjukdom, hvarförutom 6 afflyttat från staden och 3 intagits å stadens försörjningsanstalt. Om återstående 7 valmän hade icke någon upplysning stått att vinna.

Då enligt de utskrifna förteckningarna 5 personer af dessa valmän dessutom häftade för utskylder, aflätos med allmänna posten före kl. 3 e. m. den 12 juli särskilda bref enligt fastställdt formulär med underrättelse om detta hinder för deras anteckning såsom röstberättigade. Be-

svärsskrifterna hade ej ens ådragit valmännen portokostnad för deras ingifvande eller annat besvär än blotta undertecknandet af de färdiga formulären.

Beträffande åter de valmän, 29 till antalet, som saknade stadigt hemvist, hade magistraten emot föreskriften i 28 § i lagen om val till Riksdagen därom, att röstlängd skall vara framlagd för granskning, ej tilltrott sig kunna företaga någon åtgärd för att förskaffa dem rösträtt enligt den upprättade längden. Samma stadgande och bestämmelsen i 30 § i nyssnämnda lag om begränsning i afseende å rätten till anmärknings framställande hade magistraten med den korta tid, som härvid stått magistraten till buds, förmenat utgöra hinder för magistraten att, på annat sätt än som skett, förhjälpa de från mantalspenningars erläggande befriade valmännen till sin rätt att deltaga i valet till Riksdagens andra kammare.

Förutom nu nämnda hade förekommit ytterligare en felaktighet i afseende å förevarande röstlängd. I motsats till hvad förhållandet varit med de fattigunderstödstagare, som vore mantalsskrifna å annan fastighet inom staden och som riktigt uppförts i längden, hade kronouppbördskamreraren därur uteslutit alla de å stadens fattigförsörjningsanstalt mantalsskrifna manliga understödstagarne. Såsom skäl därför hade kronouppbördskamreraren angifvit, att dessa understödstagare icke blifvit i mantalslängden namngifna utan, i öfverensstämmelse med i Hälsingborg sedan många år tillbaka brukligt sätt, endast uppgifna till antalet, som varit 95, och utan angifvande af deras ålder. Någon åtgärd med anledning af denna tredje felaktighet hade magistraten med hänsyn till dess sena upptäckt ej tilltrott sig kunna vidtaga.

Af enahanda skäl, som anförts beträffande de båda andra felaktigheterna, hade ej heller denna tredje felaktighet kunnat upptäckas vid den af magistratens ordförande vidtagna kollationeringen af underrättelsebrefven med anledning af röstlängdens innehåll.

Utan att därmed afse att i någon mån söka ursäkt, ansåge sig likväl magistraten böra lämna redogörelse för arbetsförhållandena inom magistraten under juni månad 1911. Efter att därintill hafva tjänstgjort hade borgmästaren G. Hoff semester under juni, och erhöll Ehrensvärd förordnande såsom borgmästare under samma månad. Utom polismästaren utgjordes arbetskrafterna inom magistraten af en borgmästare, tre rådmän och två stadsnotarier. I följd af dödsfall, sjukdomsfall och semesterledighet tjänstgjorde under juni månad af dessa personer allenast en ordinarie, nämligen Ehrensvärd. De tre rådmanstjänsterna upprätthöllos: två tjänster af två personer, som först med juni månads ingång börjat arbeta vid Hälsingborgs magistrat och rådstufvurätt, samt den tredje rådmanstjänsten

af person, som endast under ett par af föregående års sommarmånader haft förordnande vid detta verk och då såsom stadsnotarie.

* * *

Enligt 25 § i lagen om val till Riksdagen den 26 maj 1909 skall röstlängd för val till Riksdagens andra kammare upprättas för hvarje valdistrikt på landet och i stad, där magistrat ej finnes, af den tjänsteman, som verkställer debitering af utskylderna till kronan, samt i annan stad af magistraten eller, där särskilda tjänstemän äro för nämnda debitering förordnade, af dessa under magistratens inseende.

I 26 § af samma lag stadgas vidare, att röstlängd för val till Riksdagens andra kammare skall upprättas före den 25 juni hvarje år, och att densamma skall efter mantalslängden för samma år upptaga alla manliga invånare inom valdistriktet, hvilkas ålder vid årets början ej understiger 24 år.

Närmare föreskrifter i afseende å röstlängdens upprättande äro meddelade i kungl. kungörelsen den 26 november 1909 om upprättande af röstlängd för val till Riksdagens andra kammare samt den i afseende härå vissa myndigheter åliggande uppgiftsskyldighet. I § 2 af denna kungörelse föreskrifves sålunda, att, när mantalslängden för året blifvit justerad, skola efter denna längd upptagas i röstlängden för hvarje valdistrikt alla där mantalsskrifna män, hvilka vid årets början uppnått minst 24 års ålder.

Af det utaf magistraten i Hälsingborg i ärendet afgifna yttrandet bestyrktes det framställda påståendet, att vid upprättandet därstädes af 1911 års röstlängd för val till Riksdagens andra kammare på ett betänkligt sätt felats mot omförmälta klara och otvetydiga föreskrift angående dem, som skola i röstlängden antecknas. Visserligen hade magistraten, ehuru först sedan dess uppmärksamhet riktats å saken genom uttalanden i tidningspressen, sökt afhjälpa följderna af de begångna felaktigheterna, men detta hade endast till en del kunnat ske.

Upprättandet af röstlängd för Hälsingborgs stad åligger jämlikt 25 § i vallagen den där anställde kronouppbördskamreraren, men har magistraten att öfva inseende öfver arbetet. Sistnämnda stadgande bör rimligen icke föranleda därtill, att magistraten göres ansvarig för hvarje i röstlängden förekommande mindre felaktighet. Men å andra sidan är uppenbart, att magistratens inseende öfver röstlängdens upprättande icke får inskränka sig allenast till att öfvervaka, att röstlängd blir i rätt tid uppgjord, eller till att för röstlängdsupprättaren i allmänna ordalag framhålla vikten af, att längden uppgöres i noggrann öfverensstämmelse med

gällande bestämmelser. Magistraten måste anses i främsta rummet hafva skyldighet tillse, att röstlängden uppgöres efter fastställda grunder. Uteslutes, såsom i förevarande fall ägt rum, hela grupper af valmän, måste en dylik felaktighet läggas icke blott röstlängdsupprättaren utan äfven magistraten till last.

I sitt yttrande hade magistraten gjort gällande, att det icke låtit sig göra att upptäcka felaktigheten på annat sätt än genom en kollationering mellan röstlängden och mantalslängden, hvilket arbete i det närmaste skulle vara liktydigt med röstlängdens upprättande. Det föreföll dock, som om felaktigheten lätt skulle kommit i dagen, därest magistratens ordförande, hvilken öfvervakat arbetet med röstlängdens uppgörande, under arbetets gång förhört sig hos kronouppbördskamreraren, efter hvilka grunder denne uppgjorde längden, och om han däri på föreskrifvet sätt efter mantalslängden upptagit alla män, som vid årets början uppnått minst 24 års ålder.

Då det här gällde en viktig medborgerlig rättighet, och följaktligen stränga fordringar måste ställas på ett behörigt och noggrant iakttagande af vallagens föreskrifter, ansåg jag mig icke kunna underlåta att lagligen beifra den försummelse, hvartill magistraten gjort sig skyldig med afseende å ifrågavarande röstlängds upprättande. På grund af hvad magistraten i sitt yttrande anfört om anordnandet och fördelningen af arbetet inom magistraten under tiden för röstlängdens uppgörande, fann jag mig dock icke böra rikta min talan emot någon annan af magistratens ledamöter än Ehrensvärd såsom t. f. ordförande.

Jag uppdrog därför åt advokatfiskalen vid hofrätten öfver Skåne och Blekinge att inför hofrätten anställa åtal mot friherre Ehrensvärd för hvad han i förevarande hänseende låtit komma sig till last; och skulle advokatfiskalen därvid å Ehrensvärd yrka ansvar efter lag och sakens beskaffenhet.

På det åtal, som i enlighet härmed blef af advokatfiskalen anställdt, meddelade hofrätten utslag *den 24 november 1911*. Hofrätten yttrade däri: Enär i målet vore utredt, att ifrågavarande röstlängd icke blifvit uppgjord i öfverensstämmelse med därför i lag stadgade grunder, i det att ur röstlängden uteslutits tre grupper valmän,

samt magistraten genom underlåtenhet att tillse, att desamma upptoges i längden, visat försummelse i sitt åliggande att öfva inseende å upprättandet af röstlängden,

men magistraten efter erhållen kännedom om felaktigheterna vidtagit åtgärder för att, i den mån detsamma varit möjligt, undanröja följderna af samma felaktigheter,

pröfvade hofrätten lagligt döma Ehrensvärd, hvilken i egenskap af

t. f. ordförande i magistraten vore ansvarig för berörda försummelse, att jämlikt 25 kap. 17 § strafflagen för hvad honom sålunda låge till last böta 25 kronor.

Hofrättens utslag har vunnit laga kraft.

Vårdslöshet vid landtmäteriförrättning.

Efter ansökning af O. B. Lanqvist meddelade Konungens befallningshafvande i Jönköpings län den 26 februari 1909 förordnande för dåvarande kommissionslandtmätaren, sedermera distriktslandtmätaren John Pettersson att i laga ordning verkställa ägostyckning å det Lanqvist tillhöriga hemmanet $^{9}/_{56}$ mantal litt. Bd Sunnaryd Ladugård n:r 2 i Bolmsö socken. Förrättningen tog sin början den 11 oktober 1909 samt afslutades följande dag. Lanqvist begärde därunder, att hemmanet måtte styckas i tre särskilda, till sin beskaffenhet närmare angifna lotter. På grund häraf bestämde förrättningsmannen angående mantalets fördelning, att de tre lotterna skulle utgöra: litt. Bda eller hufvudgården $^{11}/_{112}$ mantal, litt. Bdb eller Nabbudden $^{1}/_{14}$ mantal och litt. Bdc eller Löfhagen $^{3}/_{112}$ mantal. Sedan ägostyckningen förklarats afslutad, tillkännagafs, att den med förrättningen missnöjde ägde att jämlikt 19 § i lagen om hemmansklyfning m. m. den 27 juni 1896 däröfver anföra besvär hos ordföranden i Västbo härads ägodelningsrätt inom 60 dagar därefter. Den 23 december 1909 blef förrättningen af ägodelningsrätten fastställd.

I en hit ingifven klagoskrift anmärkte därefter Lanqvist, att distriktslandtmätaren Pettersson vid ägostyckningen åsatt de tre hemmanslotterna sammanlagdt $^{22}/_{112}$ mantal, eller alltså $^{4}/_{112}$ mantal mer än som fanns att stycka. Klaganden anförde tillika, att felet icke blifvit upptäckt inom sådan tid, att besvär öfver förrättningen kunnat anföras. På grund häraf anhöll klaganden, att Pettersson måtte förständigas att utan kostnad för klaganden ombesörja sådan rättelse af mantalsberäkningen, att mantalet å lotten Bdb Nabbudden minskades från $^{1}/_{14}$ mantal till $^{1}/_{28}$ mantal. Klaganden yrkade tillika, att Pettersson måtte åtalas för det begångna, om vårdslöshet vittnande tjänstefelet äfvensom förpliktas att ersätta klaganden för besvär och kostnader med 35 kronor.

Öfver klagoskriften hörd, medgaf distriktslandtmätaren Pettersson, att ett räknefel af honom begåtts, i det att hemmanslotten Bdb (Nabbudden) rätteligen skulle utgöra $^{1}/_{28}$ mantal i stället för $^{1}/_{14}$ mantal. Pettersson

erinrade tillika, att jämlikt 109 § i skiftesstadgan och 19 § ägostyckningslagen tillkomme det förrättningsmannen att efter anmälan hos ägodelningsrättens ordförande, inom tre år efter det fastställelse å en förrättning meddelats, verkställa rättelse i begångna uträkningsfel. De af klaganden påstådda obehagen och kostnaderna fann Pettersson icke vara afsevärda, och då det begångna räknefelet icke haft sin grund i ett brottsligt uppsåt, utan i en ren olyckshändelse, uttalade Pettersson tillika den meningen, att något straff för tjänstefel ej borde kunna ådömas honom.

* * *

I förevarande fall var ostridigt, att distriktslandtmätaren Pettersson begått ett fel vid uträkningen af mantalet i sammanhang med den af klaganden påkallade ägostyckningsförrättningen. Att felet, som begåtts vid en synnerligen enkel uträkning, vållat klaganden någon skada, syntes mig sannolikt.

Jag aflät fördenskull till Konungens befallningshafvande i Jönköpings län en ämbetsskrifvelse med anhållan, att en åklagare måtte förordnas att vid vederbörlig domstol i laga ordning väcka och utföra åtal mot distriktslandtmätaren Pettersson, för hvad denne i förevarande hänseende låtit komma sig till last. I särskild instruktion för åtalets utförande uppdrog jag åt åklagaren att i målet yrka ansvar å Pettersson efter lag och sakens beskaffenhet äfvensom, i mån af befogenhet, understödja de ersättningsanspråk, som klaganden, i målet hörd, kunde komma att däri framställa.

I enlighet härmed anställdes åtal mot distriktslandtmätaren Pettersson vid Västbo häradsrätt, som meddelade utslag i målet *den 27 november 1911.* Häradsrätten utlät sig däri: Som Pettersson erkänt, att han vid ifrågavarande ägostyckning förfarit felaktigt därutinnan, att ägolotten litt. Bdb eller Nabbudden bestämts skola utgöra $^1/_{14}$ mantal i stället för $^1/_{28}$ mantal; alltså och då Pettersson genom berörda förfarande visat vårdslöshet i sin tjänst, pröfvade häradsrätten rättvist, jämlikt 25 kap. 17 § strafflagen, döma Pettersson att böta 25 kronor; och förpliktades Pettersson att med 35 kronor ersätta klaganden för besvär och kostnader.

Häradsrättens utslag har vunnit laga kraft.

Ärekränkning emot part.

I en insänd klagoskrift anhöll redaktören för tidningen »Västerbottenskuriren» Gustav Rosén, att jag måtte vidtaga laga åtgärder mot häradshöfdingen i Västerbottens södra domsaga Axel Reuterskiöld i anledning af innehållet i en uti nämnda tidning för den 25 april 1911 förekommande notis med rubrik »Inkvisitoriskt», däri uppgafs hufvudsakligen följande.

Vid slutting med Umeå tingslags häradsrätt den 22 april 1911 förekom ett konkursärende, hvarvid gäldenären, J. N. Norlund i Sävar, behandlades af häradshöfdingen på ett inkvisitoriskt sätt. När Norlund framträdde för att aflägga ed på sin stat, började häradshöfdingen utan syn- eller hörbar anledning i fullt vredesmod tillhålla Norlund, att det icke var värdt, att han sökte förtiga något, utan att det nu gällde att tala sanning och uppgifva allt, ty i annat fall kunde han få upp till två års straffarbete. Sedan häradshöfdingen därefter fått svar af gäldenären på några frågor, yttrade han ordagrant, under det han vid hvarje framsagdt ord knackade med handen i bordet: »Tänk Er för! Här ska' vi skrifva upp noga, ty det kan hända, att Ni innan kvällen sitter häktad.»

På grund häraf infordrades yttrande från häradshöfdingen Reuterskiöld, som i afgifven förklaring anförde:

Häradshöfdingen förnekade visst icke, att han vid förhöret i fråga mer än en gång allvarligen uppmanat Norlund att hålla sig till sanningen och varnat honom för mened. Det framginge emellertid af protokollet vid förhöret, att häradshöfdingen ingalunda saknat skäl till ett dylikt förfarande. På det bestämdaste bestrede häradshöfdingen, att han vid förhöret ådagalagt vredesmod eller eljest förgått sig. Det förtjänade för öfrigt anmärkas, att Norlund och hans svärfader, enligt hvad rättens ombudsman i Norlunds konkurs äfvensom gode mannen i samma konkurs, nämndemannen Jacob Bäckström, för häradshöfdingen uppgifvit, efter förhöret godvilligt öfverlämnat till konkursboet en del lösegendom.

Vid förklaringen fanns fogad afskrift af protokoll, hållet inför häradshöfdingen Reuterskiöld den 22 april 1911.

Enligt detta protokoll hade, sedan Norlund på egen begäran försatts i konkurstillstånd, förhör, som omförmäles i 25 och 39 §§ konkurslagen, blifvit utsatt till den 22 april 1911, därvid gäldenären kallats till inställelse för att beediga bouppteckningen. I protokollet fanns vidare antecknadt, att som Bäckström, hvilken upprättat bouppteckningen, hos häradshöfdingen anmält, att gäldenären vägrat bland tillgångarna uppgifva en

del lös egendom, som han genom lösöreköp den 30 oktober 1910 försålt till sin svärfader E. S. Lejon, men som af kronofogden i orten tagits i mät för gäldenärens skuld inom 30 dagar efter den 3 december 1910, då köpeafhandlingen för inprotokollering ingafs till häradsrätten, hördes gäldenären angående lösöreköpet och uppgaf: Ett till 450 kronor i lösöreköpsafhandlingen upptaget sto hade Norlund till sagda pris inköpt af handlanden A. Andersson i Umeå, men hade betalningen därför senare erlagts af Lejon. Till en ko, i afhandlingen upptagen till 100 kronor, hade Norlund aldrig varit ägare, utan hade han bekommit den till låns af Lejon. Hvarför kreaturet det oaktadt upptagits i lösöreköpsafhandlingen, kunde Norlund ej uppgifva; sannolikt hade det ditskrifvits af t. f. länsmannen G. Lindahl, som författat afhandlingen, på uppmaning af Lejon, innan Norlund kommit tillstädes. En lastvagn, upptagen till 82 kronor, hade Norlund till ett pris af 78 kronor köpt af en person vid namn Lundmark i Rickleå; detta belopp hade Lejon betalt till Lundmark, och hade 4 kronor tillkommit för ränta och besvär. En s. k. risselskrinda, upptagen i afhandlingen till 50 kronor, hade Norlund aldrig innehaft, men fått löfte att utbekomma af svärfadern, sedan lösöreköpet vunnit laga kraft. En sele med tillbehör hade tillhört Norlund allt sedan hans förra, år 1908 afslutade konkurs, och hade Lejon därför kontant betalt det aftalade beloppet 15 kronor. En byrå och en kärra med tillbehör, upptagna till sammanlagdt 30 kronor, hade Norlund bekommit till låns af Lejon utan att därför erlägga någon betalning. Dessutom uppgaf Norlund, att i bouppteckningen ej upptagits de skulder, som endast delvis guldits i hans förra konkurs.

Efter det ofvanstående refererats i protokollet, hade däri gjorts följande anteckning: »Sedan Norlund, allvarligen erinrad om vådan af mened och det stränga straff, som därå kunde följa, vidhållit sina uppgifter och förklarat sig icke hafva uppsåtligen förtegat några tillgångar, fick han aflägga den lagstadgade eden.»

Förutom protokollsafskriften insände häradshöfdingen Reuterskiöld ett så lydande intyg: »Undertecknade, som närvoro vid af häradshöfdingen Axel Reuterskiöld den 22 sistlidne april hållet förhör uti Jonas Nikanor Norlunds vid Umeå tingslags häradsrätt anhängiga konkurs, få härmed på begäran vitsorda det af häradshöfdingen därvid förda, oss företedda protokollets riktighet, äfvensom intyga, att häradshöfdingen, ehuru han upprepade gånger förehöll Norlund att tala sanning och varnade honom för mened, dock icke enligt vår uppfattning ådagalade något vredesmod eller utfor i anstötliga ord eller åthäfvor, hvilket allt under edlig förpliktelse försäkras. Umeå den 15 maj 1911: C. N. Olsson, nämndeman. O. Sand-

ström, nämndeman. C. P. Åkerlund, nämndeman. J. Holmgren, nämndeman. J. A. E. Jonsson, nämndeman. Erik Olofsson, nämndeman. J. L. Fällman, nämndeman. Jacob Bäckström, nämndeman. Aug. Lundberg, nämndeman. M. A. Rönnberg, kronolänsman. William Kristensen, juris kandidat. Georg Hellgren, kronofogde.»

I anledning af häradshöfdingen Reuterskiölds förklaring inkom klaganden med påminnelser och anförde däri:

De personer, som afgifvit det i förklaringen åberopade intyget, vore alla utan undantag i den ställning, att de knappast skulle vilja eller kunna afgifva något annat yttrande. Nio af dem vore nämndemän, två åklagare och en skrifbiträde hos häradshöfdingen Reuterskiöld. Att nämndemännen och åklagarne, som ju vore aktningsvärda personer och, med ett enda undantag, under många år samarbetat med häradshöfdingen, skulle hafva någon annan uppfattning om dennes uppträdande, vore ej att vänta, ty de vore icke vana vid annat uppträdande vid domstolen och trodde uppenbarligen, att det hörde till god ordning. En af dem, som undertecknat intyget, hade också på fråga, huru han kunnat sätta sitt namn under detsamma, förklarat, att sådant uppträdande ju vore så vanligt. Att det vore vanligt vid häradshöfdingens domstol förminskade dock ej det befogade i klagandens anmälan. Ty allmänhetens aktning för en domstol kunde icke blifva synnerligen stor, då under ärendens handläggning hotelser om långvariga straff både i detta och det tillkommande lifvet utslungades af den, som vore satt att utleta sanningen och hade sig ålagdt att göra detta med mildhet. Särskildt upprörande verkade sådant, då det gällde personer, som knappast kunde försvara sig på grund af ovana vid uppträdande inför domstol. Många gånger hade klaganden ock hört allt annat än lämpliga uttryck fällas bland tingsmenigheten med anledning af domarens uppträdande, uttryck som tydligen visat, att man icke hade förtroende för domstolen. Detta vore mer än beklagligt.

Då häradshöfdingen ansett sig böra med intyg af närstående personer styrka, att han ej uppträdt olämpligt, ville klaganden å sin sida åberopa tre intyg, som visade, att hvad klaganden i saken anfört vore riktigt, och att ett ingripande i detta fall vore af behofvet påkalladt. Dessa intyg vore af så mycket större värde för belysning af häradshöfdingens uppträdande i allmänhet i utöfningen af sitt domarkall, som de afsåge olika tillfällen och afgifvits af personer, som knappast kände hvarandra, men dock haft rikliga tillfällen att göra iakttagelser vid domstolen om dess ordförandes olämpliga uppträdande gent emot rättssökande samhällsmedborgare.

Dessa i påminnelserna omnämnda intyg voro af följande lydelse:

1) »På begäran får jag härmed under edsförpliktelse intyga, att häradshöfding Axel Reuterskiöld vid första förhöret i Nikanor Norlunds i Sävar konkurs, vid hvilket tillfälle Norlund med ed fäste sin konkursstat, omedelbart innan Norlund skulle gå eden, i häftiga ordalag erinrade Norlund om edens vikt. Sedan Norlund besvarat några frågor rörande ett lösöreköp, utfor herr Reuterskiöld mot honom i följande med handslag i domarbordet poängterade yttrande, hvilket jag ord för ord upptecknade: 'Tänk er för! Här ska' vi skrifva upp noga, ty det kan hända, att Ni innan kvällen sitter häktad'.

I sammanhang härmed kan jag ej undgå förklara, att detta gjorde på mig ett pinsamt intryck.

Strax efter förhandlingarna anmodade kronofogde Hellgren Norlund medfölja in på åklagarerummet, där enligt uppgift ett förhör med Norlund lär ha hållits i närvaro af länsmannen Rönnberg. Umeå den 12 juni 1911: J. F. Jacobsson.

Undertecknad, som vid ovannämnda tillfälle var närvarande, kan ej så noga minnas, huru herr Reuterskiölds ord föllo, men i öfrigt vitsordar jag under edlig förpliktelse förestående. Umeå som ofvan: O. T. Sandberg, handlande.

Undertecknad åhörde ofvannämnda förhör och vitsordar riktigheten i hr J. F. Jacobssons intyg under edsförpliktelse. Umeå den 12 juni 1911: Johan Granberg, redaktör.»

2) »På begäran får jag härmed under edlig förpliktalse intyga, att jag vid flera tillfällen, då häradshöfding Axel Reuterskiöld suttit såsom domare vid Umeå tingslags häradsrätt, iakttagit, att han utan minsta anledning i fullt synbart raseri och vredesmod utfarit i hårda ord mot parter och vittnen, att han ibland i fullt raseri under förhandlingarna slagit näfven i bordet så hårdt, att lagböcker och handlingar hoppat upp, att han vid flera tillfällen uppenbarligen sökt leda vittnesmålen i viss riktning, att han, då han ej får part att erkänna hvad han vill och vittnen att vittna efter sin önskan, sökt skrämma parter och vittnen medelst förespegling om högt straff både i detta och det tillkommande lifvet, samt slutligen att det är nära nog omöjligt att få rätt återgifvet i rättens protokoll hvad parter och vittnen ha att i sak andraga och vittna. Till sist vill jag tillägga, att det verkar ytterst pinsamt och för rättskänslan upprörande att åhöra, med hvilken partiskhet han leder förhandlingarna. Umeå den 31/1 1911: Joh. Fr. Nilsson, adr. Sundbyberg.

I förestående instämmer jag till alla delar: C. M. Pettersson, grund-

läggare, Umeå. J. E. Näslund, hemmansägare, Öfverboda. Josef Håkansson, f. d. sågverksägare, Umeå.»

3) »På begäran får jag härmed under edlig förpliktelse intyga, att jag vid tingssammanträde med Umeå tingslags häradsrätt i Umeå den 25 sept. 1907 iakttog, att ordföranden häradshöfding A. Reuterskiöld under behandling af ett mål inför hela tingsmenigheten slog näfven i domarebordet och utfor i hårda ord mot svarandeparten. Vännäs & Pengsjö den 23 januari 1911: Alfred Lundström.»

På grund af klagandens påminnelser ansåg jag mig böra infordra förnyadt yttrande från häradshöfdingen Reuterskiöld; och anförde denne i en senare förklaring:

I anledning af klagandens påstående, att de nio nämndemän, som undertecknat det af häradshöfdingen åberopade intyget, ej skulle vara vana vid annat uppträdande af domare än häradshöfdingens, ville han upplysa, att af nämnda nio personer sju sutto i nämnden, innan häradshöfdingen första gången höll ting i tingslaget. Dessutom borde anmärkas, att häradshöfdingen visserligen hållit mer än hälften af därefter förrättade lagtima ting, men långt ifrån alla. Länsmannen Rönnberg hade tjänstgjort såsom länsman inom flera distrikt många år innan häradshöfdingen kom till Umeå, och kronofogden Hellgren, som först under år 1910 utnämndes till kronofogde i Umeå fögderi, hade inom annat län själf förvaltat domarämbete och hållit åtskilliga ting.

Det af J. F. Jacobsson afgifna, af två personer vitsordade intyget stode i rena fakta knappast i strid mot hvad häradshöfdingen förut yttrat, och häradshöfdingen ville ej bestämdt förneka, att han fällt de angifna yttrandena, ehuru häradshöfdingen ej med noggrannhet mindes dem. Det syntes honom emellertid uppenbart, att lösöreköpets innehåll, jämfördt med de uppgifter, Norlund lämnat nämndemannen Bäckström vid boets uppteckning och häradshöfdingen vid förhöret, gifvit häradshöfdingen fullgod anledning att mycket noga förhöra Norlund och varna honom för mened.

Jacobssons intyg innehölle emellertid, att häradshöfdingen skulle utfarit i »häftiga ordalag», och att hans förfarande på Jacobsson gjort »ett pinsamt intryck». En annan uppfattning hade de tolf personer fått, som undertecknat det af häradshöfdingen åberopade intyget. Då det här gällde en olika subjektiv uppfattning, torde följande förtjäna att beaktas. Nordmalings och Bjurholms tingslags samt Umeå tingslags häradsrätter hade under häradshöfdingens ordförandeskap genom i januari månad 1911 meddelade beslut af anförda orsaker förklarat sig icke tillåta, att Jacobsson finge inför nämnda domstolar anlitas såsom ombud eller rättegångsbiträde.

Emot dessa beslut hade Jacobsson anfört besvär och därjämte såväl i Svea hofrätt som hos justitieombudsmannen hemställt om åtal, hvarefter hofrätten genom utslag, meddeladt efter den 22 april 1911, upphäft underrätternas beslut, men tillika förklarat Jacobssons hemställan om åtal icke kunna föranleda någon åtgärd. Under sådana omständigheter syntes Jacobssons subjektiva uppfattning af häradshöfdingens förfarande vid konkursförhöret ej betyda mycket emot hvad de af häradshöfdingen åberopade tolf personerna intygat.

Enahanda torde vara förhållandet med Johan Granbergs uttalade uppfattning. Han stod den 22 april 1911 i jäfsförhållande till häradshöfdingen, så att Svea hofrätt på af häradshöfdingen gjord anmälan om förhållandet förordnade kronofogden Hellgren att nämnda dag i häradshöfdingens ställe meddela utslag i sak, däri Granberg var part. Det förtjänade jämväl att anmärkas, att Jacobsson uppgåfves vara styrelseledamot i det aktiebolag, som tidningen »Västerbottenskuriren» tillhörde, samt att Granberg sedan hösten 1910 arbetat i samma tidning.

De af klaganden åberopade, den 31 och den 23 januari 1911 dagtecknade intygen torde väl, då de tillkommit långt före konkursförhöret, ej äga större betydelse i denna sak. Då emellertid det förra af dem innefattade ytterst grofva beskyllningar mot häradshöfdingen, ansåge han sig böra meddela en del upplysningar. Den person, Joh. Fr. Nilsson, som först underskrifvit intyget, råkade år 1904 i svårare sinnessjukdom, så att han måste intagas å dårhusafdelningen af länslasarettet i Umeå, hvarjämte han af Umeå tingslags häradsrätt förklarades omyndig. Sedan hans tillstånd förbättrats, så att han utskrifvits från lasarettet och af häradsrätten förklarats myndig, instämde han en mängd rättegångar emot personer, som han ansåg hafva begagnat sig af hans omyndighetstillstånd och kränkt hans rätt. I nästan alla hittills afgjorda saker hade han hufvudsakligen tappat i underrätt, och i Svea hofrätt hade det gått honom ännu sämre. Vid de tillfällen häradshöfdingen haft med Nilsson att skaffa, hade häradshöfdingen mer och mer kommit till den uppfattningen, att Nilsson, ehuru ägande i allmänhet fullt redigt förstånd, vore behäftad med fixa ideer. Intygets ordalag gåfve häradshöfdingen synnerlig anledning till förmodan, att det författats icke af Nilsson utan af annan person, som velat begagna det vid lämpligt tillfälle och lyckats förmå Nilsson att underteckna det, sannolikt utan att denne närmare satt sig in i dess innebörd. En af de personer, som förklarat sig instämma i Nilssons intyg, hade i ett af enskild person anhängiggjordt mål angående åverkan af Umeå tingslags

häradsrätt under häradshöfdingens ordförandeskap dömts till värjemålsed. Efter förlikning mellan parterna afskrefs emellertid målet.

* * *

I ärendet hade förts häradshöfdingen Reuterskiöld i allmänhet till last, att han skulle i domstolen på ett obehärskadt och kränkande sätt uppträda mot parter och andra, som där hade att företräda; och hade i sådant afseende mot honom särskildt angifvits, att han den 22 april 1911, då en person skolat aflägga gäldenärsed å sin konkursstat, till denne yttrat: »Tänk Er för. Här ska' vi skrifva upp noga, ty det kan hända, att Ni innan kvällen sitter häktad.»

I sin först afgifna förklaring hade häradshöfdingen Reuterskiöld — utan att yttra sig om huruvida han fällt de citerade yttrandena — bestämdt bestridt, att han vid tillfället den 22 april 1911 ådagalagt vredesmod eller eljest förgått sig. I den senare af honom afgifna förklaringen hade han, utan att direkt inlåta sig på en vederläggning af de i klagandens intyg lämnade uppgifterna, framdragit en del omständigheter, som skulle tala mot trovärdigheten hos några af de personer, som undertecknat dessa intyg. Därvid hade han dock i fråga om de citerade orden förklarat sig icke bestämdt vilja förneka, att han uttalat desamma.

Vid öfvervägande af hvad i detta ärende sålunda förekommit ansåg jag mig böra allenast fästa mig vid ofvan citerade yttrande, hvilket jag fann vara af synnerligen kränkande beskaffenhet. Väl må en domare med allvar och äfven skärpa erinra den, som skall inför honom aflägga ed, om edens vikt och vådan af mened, men han får därvid icke använda uttryck, som i likhet med de anförda uttala en hos honom förut fattad mening, att den, som det åligger att gå eden, ämnar med berådt mod beediga oriktiga uppgifter.

Genom nämnda yttrande hade häradshöfdingen Reuterskiöld på ett betänkligt sätt åsidosatt den saklighet samt den aktning för sitt ämbete och för andras rätt, som en domare är skyldig iakttaga i sin ämbetsutöfning; och detta hans felaktiga förhållande fann jag böra lagligen beifras. Jag uppdrog därför åt advokatfiskalen vid Svea hofrätt att inför hofrätten anställa åtal mot häradshöfdingen, för hvad han i förevarande hänseende låtit komma sig till last. Därvid borde advokatfiskalen, efter det vittnesförhör, om sådant funnes erforderligt, ägt rum, å häradshöfdingen yrka ansvar efter lag och sakens beskaffenhet.

På det åtal, som i enlighet härmed blef af advokatfiskalen anställdt, meddelade hofrätten utslag *den 5 december 1911*. Hofrätten utlät sig däri:

Ehuru häradshöfdingen Reuterskiöld, då Norlund vid ifrågakomna tillfälle skolat aflägga ed, bort varna honom för mened, likväl och som de ordalag, hvilka, enligt hvad i målet vore upplyst, häradshöfdingen därvid användt, icke varit förenliga med domarämbetets värdighet, pröfvade hofrätten, jämlikt 25 kap. 17 § strafflagen, rättvist fälla häradshöfdingen att för det ämbetsfel, han sålunda låtit komma sig till last, böta 50 kronor.

Bristande kontroll vid ett riksbankens afdelningskontor.

Vid sammanträde med styrelsen för riksbankens afdelningskontor i Östersund den 1 mars 1911 anmäldes, att föregående dag vid granskning af kontorets räkenskaper upptäckts tillgrepp af kontorets medel till belopp af 70,000 kronor. Med anledning häraf verkställdes vid kontoret undersökning, som gaf vid handen, att de upptäckta tillgreppen skett vid olika tillfällen från och med september månad 1902, samt att för döljande af dessa tillgrepp förfalskningar af räkenskaperna upprepade gånger gjorts.

Såsom misstänkta för ifrågavarande tillgrepp och förfalskningar häktades kassören vid afdelningskontoret Erik Augustin samt kamreraren därstädes Ernst Hjalmar Gustaf Elion Wickström, hvarefter åtal mot dem anställdes vid rådstufvurätten i Östersund af stadsfiskalen i nämnda stad.

Den vid afdelningskontoret verkställda undersökningen syntes tillika utvisa, att ifrågavarande tillgrepp långt tidigare, och innan de uppgått till omförmälta betydliga belopp, bort upptäckas, därest den verkställande styrelseledamoten ordentligen iakttagit den kontroll och den tillsyn, som ålegat honom i denna hans egenskap, samt att Wickström sedan längre tid afvetat tillgreppen och förfalskningarna af räkenskaperna utan att yppa dem. Då det häraf framgick, att dels f. d. riksdagsmannen Olof Larsson från Häste, hvilken allt sedan år 1892 tjänstgjort såsom verkställande styrelseledamot vid kontoret till sin död den 25 november 1910, och dels Wickström, som vid förfall för Larsson uppehållit verkställande styrelseledamotens befattning, eftersatt de plikter, dem i nämnda egenskap ålegat, beslöto fullmäktige i riksbanken, på grund af ansvarighetslagen för ledamöter i styrelserna vid riksbankens afdelningskontor den 12 maj 1897, att åtal enligt nämnda lag skulle anställas mot Wickström, samt att i sammanhang därmed talan om ersättning för de genom tillgreppen orsakade förlusterna skulle föras emot Olof Larssons stärbhus och emot Wickström.

Med anledning af det i § 2 af nämnda ansvarighetslag gifna stadgandet, att sådant åtal skall anställas af Riksdagens justitieombudsman, anmälde fullmäktige sitt ifrågavarande beslut genom en till mig aflåten ämbetsskrifvelse. Vid denna hade fogats dels afskrift af en berättelse öfver undersökningen vid kontoret i Östersund med detaljerad redogörelse för ifrågavarande tillgrepp och förfalskningar, dels ock en särskild promemoria angående försummelser af verkställande styrelseledamoten vid kontoret vid fullgörande af honom åliggande kontroller och tillsyn öfver kontorets rörelse. I enlighet härmed uppdrog jag åt advokatfiskalen vid Svea hofrätt att inför hofrätten i laga ordning utföra ifrågavarande åtal.

Under rannsakningen med Augustin och Wickström inför rådstufvurätten yttrade åklagaren, bland annat, följande. Augustin hade af riksbankens medel, som han i egenskap af kassör vid afdelningskontoret emottagit, dels under åren 1901 och 1902 vid åtskilliga tillfällen af likvider för förfallna, diskonterade växlar tillgripit och förskingrat olika penningbelopp, hvilka emellertid blifvit efter hand under samma tid af Augustin ersatta, dels ock under tiden från och med den 14 september 1902 till och med den 22 september 1909, likaledes af växellikvider, vid särskilda tillfällen tillgripit sammanlagdt 50,000 kronor, hvilka han förskingrat, samt för döljande af tillgreppen tid efter annan vidtagit falska räkenskapsåtgärder. Under tjänstgöring som kamrerare vid afdelningskontoret hade Wickström ur kontorets dagkassa tillgripit och förskingrat ett belopp af 20,000 kronor samt till döljande af detta tillgrepp den 28 april 1909 och den 29 maj samma år vidtagit åtskilliga falska bokföringsåtgärder. Vidare hade Wickström, hvilken den 28 september 1909 erhållit kännedom om den brist i bankens medel, som genom Augustins tillgrepp af 50,000 kronor förelegat, upprättat och till riksbankens hufvudkontor insändt vecko- och månadsrapporter rörande afdelningskontorets ställning äfvensom uppgjort bokslut för åren 1909 och 1910, allt i öfverensstämmelse med de veterligen falska räkenskaper, som vid banken förekommit. Med anledning häraf yrkade åklagaren ansvar å Augustin för hvad denne sålunda äfvensom i andra uppgifna afseenden låtit komma sig till last jämlikt 25 kap. 11 och 12 §§ strafflagen, jämförda med 4 kap. 2 § samma lag, och å Wickström dels för delaktighet i Augustins förskingringar, så vidt de afsåge omförmälta 50,000 kronor, dels ock jämlikt 25 kap. 11 och 12 §§ strafflagen för olofligt tillgrepp af 20,000 kronor.

Riksbanken yrkade åläggande för Wickström att gemensamt med Augustin, hvilkendera gälda gitte, ersätta banken dels berörda 70,000 kronor jämte ränta dels ock lösen af rådstufvurättens protokoll i målet.

Rådstufvurätten meddelade utslag i målet den 11 maj 1911 och utlät

sig däri, bland annat: Beträffande först den emot Augustin förda ansvarstalan vore genom hvad Augustin erkänt samt i öfrigt i målet förekommit utredt följande: Augustin hade i egenskap af kassör vid riksbankens afdelningskontor i Östersund af bankens medel, dem han till redovisning mottagit, dels under åren 1901 och 1902 vid åtskilliga tillfällen, i enlighet med en af banken till rådstufvurätten ingifven tablå, af likvider för förfallna, diskonterade växlar tillgripit och förskingrat olika i tablån angifna belopp, hvilka emellertid efter hand blifvit under samma tid af Augustin ersatta, dels ock, likaledes af växellikvider, tillgripit, den 14 september 1902 9,000 kronor, den 1 december samma år 2,000 kronor, den 5 december samma år 2,000 kronor, den 12 mars 1903 3,000 kronor, den 5 september 1903 4,000 kronor, den 13 oktober 1906 10,000 kronor och den 22 september 1909 20,000 kronor eller tillhopa 50,000 kronor samt förskingrat de sålunda tillgripna beloppen. För döljande af nu berörda tillgrepp hade Augustin tid efter annan på olika, under målets handläggning närmare angifna, sätt vidtagit falska räkenskapsåtgärder. På grund häraf och då Augustins berörda brottsliga förfaranden måste anses såsom fortsättning af en och samma förbrytelse, pröfvade rådstufvurätten, jämlikt 25 kap. 11, 12 och 22 §§ strafflagen, jämförda med 4 kap. 3 § samma lag, rättvist döma Augustin att för hvad han sålunda äfvensom i andra angifna hänseenden låtit komma sig till last, förutom det att han blefve från sin ifrågavarande kassörsbefattning afsatt, hållas till straffarbete i fyra år samt att vara medborgerligt förtroende förlustig, intill dess ett år förflutit från det han efter utståndet straff blifvit frigifven, hvarjämte Augustin förklarades ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas. Vidkommande den emot Wickström uti hans egenskap af kamrerare vid nämnda afdelningskontor förda ansvarstalan funne rådstufvurätten Wickström visserligen icke vara mot sitt enständiga nekande lagligen förvunnen att själf hafva tillgripit och förskingrat i målet ifrågakomna, såsom brist i kontorets dagkassa ostridigt befunna 20,000 kronor eller någon del af samma belopp. Däremot funne rådstufvurätten Wickström vara, genom hvad på ed i målet såsom sakkunniga vittnen afhörde verkställande styrelseledamoten vid afdelningskontoret Josef Robert Ambrosius Sandén och t. f. kamreraren därstädes Ernst Flodmark berättat samt genom hvad i öfrigt i målet förekommit, lagligen förvunnen att hafva, sedan han den 28 september 1909 erhållit kännedom om den brist i bankens medel, som genom Augustins ofvanberörda tillgrepp å 50,000 kronor förelegat, upprättat och med sitt namn undertecknat till riksbankens hufvudkontor insända vecko- och månadsrapporter rörande afdelningskontorets ställning äfvensom upprättat bokslut för åren 1909 och 1910, allt i öfverensstäm-

melse med de veterligen falska räkenskaper, som för döljandet af nämnda brist varit vid banken förda, hvarigenom Wickström genom direkta åtgärder varit Augustin behjälplig till bristens döljande. Men än vidare funne rådstufvurätten Wickström vara — genom i målet påvisade sifferändringar uti inventarieboken och balansboken för april 1909, i fråga om hvilka ändringar Wickström förklarat sig ej kunna förneka, att desamma blifvit af honom vidtagna, och genom medgifna i målet närmare omförmälta felaktiga summeringar i hufvudboken för maj 1909 samt genom en af honom enligt medgifvande vidtagen räkneoperation i inventarieboken för samma månad och genom hvad i öfrigt i målet förekommit — lagligen öfvertygad att hafva med vetskap om en redan vid förstnämnda tidpunkt förefintlig brist i dagkassan å 20,000 kronor afsiktligen verkställt berörda sifferändringar i ändamål att sig eller annan till nytta dölja denna brist äfvensom att därefter hafva i upprättade och till riksbankens hufvudkontor afsända vecko- och månadsrapporter rörande afdelningskontorets ställning samt upprättade bokslut för åren 1909 och 1910 infört summor i öfverensstämmelse med de veterligen falska räkenskaper, som för bristens döljande vid banken förekommit, genom hvilka sistnämnda åtgärder Wickström jämväl i fråga om döljandet af denna brist i bankens medel gjort sig skyldig till ansvar enligt 3 kap. 9 § strafflagen. Genom sina här ofvan omförmälta brottsliga förfaranden hade Wickström därjämte uppsåtligen förbrutit sig i sin tjänst såsom kamrerare vid afdelningskontoret och eftersatt de plikter, honom i sådan egenskap ålegat. I följd häraf och då Wickströms åtgärder i fråga om döljandet af såväl den genom Augustins tillgrepp af 50,000 kronor uppkomna bristen i bankens medel som ock bristen å 20,000 kronor måste anses utgöra fortsättning af ett och samma brottsliga förfarande, pröfvade rådstufvurätten rättvist döma Wickström, dels jämlikt 3 kap. 9 §, jämförd med 25 kap. 12 §, 25 kap. 16 och 22 §§, samtliga lagrum jämförda med 4 kap. 1 och 3 §§ strafflagen, att hållas i fängelse fyra månader samt att vara från sin ifrågavarande kamrerarbefattning afsatt och ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas, dels ock jämlikt 12 kap. 1 och 21 §§, 25 kap. 16 och 22 §§ strafflagen, jämförda med 4 kap. 1 och 3 §§ samma lag, att hållas till straffarbete i två år tio månader och vara förlustig medborgerligt förtroende, intill dess ett år förflutit från det han efter utståndet straff blifvit frigifven, att varda från sin tjänst afsatt och ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas, eller att, då ofvanberörda fängelsestraff enligt föreskriften i 4 kap. 6 § strafflagen skulle öfvergå till straffarbete i två månader, i en bot hållas till straffarbete i tre år och vara medborgerligt förtroende förlustig, intill dess ett år förflutit från det han efter utståndet straff blifvit frigifven, samt att vara från sin kamre-

rarbefattning vid afdelningskontoret afsatt, hvarjämte han förklarades ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas. I fråga därefter om den mot Augustin och Wickström väckta ersättningstalan funne rådstufvurätten såväl Augustin som Wickström vara skyldiga att till riksbanken gälda af Augustin tillgripna 50,000 kronor samt Wickström därutöfver pliktig att ensam utgifva i målet ifrågakomna 20,000 kronor. På grund häraf pröfvade rådstufvurätten skäligt att i så måtto bifalla samma talan, att rådstufvurätten dels ålade Augustin och Wickström att gemensamt, eller den gälda gitte, till riksbanken utgifva 50,000 kronor jämte sex procent ränta, Augustin å 9,000 kronor från den 14 september 1902 till den 1 december samma år, därifrån å 11,000 kronor till den 5 december samma år, därifrån å 13,000 kronor till den 12 mars 1903, därifrån å 16,000 kronor till den 5 september samma år, därifrån å 20,000 kronor till den 13 oktober 1906, därifrån å 30,000 kronor till den 22 september 1909 och därifrån å 50,000 kronor tills betalning skedde, och Wickström å sistnämnda belopp, 50,000 kronor, från den 28 september 1909 likaledes tills betalning skedde, dels ock förpliktade Wickström att till banken därutöfver ensam utgifva 20,000 kronor jämte sex procent ränta, som skulle beräknas från den 28 april 1909. Dessutom ålade rådstufvurätten Augustin och Wickström att gemensamt, eller den gälda gitte, ersätta riksbanken hvad som af dess medel kunde hafva utgifvits till lösen af rådstufvurättens protokoll och utslag i målet; hvarjämte rådstufvurätten tillerkände ersättning åt, bland andra, Wickströms rättegångsbiträde, e. o. notarien Sigfrid Lundgren, med 215 kronor, att förskottsvis af allmänna medel till honom genast utbetalas, men till statsverket återgäldas af Wickström.

Det vid rådstufvurätten sålunda handlagda målet blef, i hvad det rörde Wickström, jämlikt 25 kap. 9 § rättegångsbalken underställdt Svea hofrätts pröfning. I sammanhang därmed behandlade hofrätten de påståenden, advokatfiskalen vid hofrätten på grund af mitt ofvannämnda uppdrag framställt dels emot Wickström och dels emot aflidne Olof Larssons dödsbodelägare, nämligen hans änka Kristina Larsson samt makarnas barn hemmansägarne Lars Olsson och Olof Olsson, båda i Häste, bandirektören Hemming Olsson i Göteborg och änkan Anna Gärdin i Ytterån.

Till utveckling af sin talan anförde advokatfiskalen hufvudsakligen: Oaktadt Wickström den 28 september 1909 erhållit kännedom om förenämnda af Augustin föröfvade tillgrepp af 50,000 kronor och till döljande häraf gjorda förfalskningar äfvensom varit medveten om en brist å ytterligare 20,000 kronor i kontorets dagkassa, hade Wickström, som efter berörda tid vid olika tillfällen varit t. f. verkställande styrelseledamot vid kontoret, icke blott underlåtit att, såsom honom enligt 18 § i gällande

stadgar för tjänstgöringen vid Sveriges riksbanks afdelningskontor ålegat, därom göra anmälan, utan till och med vid en den 11 december 1910 förrättad inventering vid kontoret, då Wickström tjänstgjort såsom verkställande styrelseledamot, påverkat Augustin, som då varit t. f. kamrerare, att vidtaga falsk bokföringsåtgärd till döljande af den då förefintliga bristen å 70,000 kronor. I sin egenskap af t. f. verkställande styrelseledamot hade Wickström vidare underlåtit att vid månadsinventeringarna jämlikt 10 § i tjänstgöringsstadgarna framlägga balansboken, så att den bristande öfverensstämmelsen emellan denna bok och den verkliga kassabehållningen kunnat observeras af öfriga styrelseledamöter. På grund häraf yrkade advokatfiskalen ansvar å Wickström i egenskap af t. f. verkställande styrelseledamot dels jämlikt 3 kap. 1 eller 3 § strafflagen, jämförd med 25 kap. 12 § samma lag, och dels jämlikt 25 kap. 16 § strafflagen eller i öfrigt tillämpliga lagrum. Hvad därefter Larsson beträffade, hade denne, hvilken allt sedan år 1892 intill sin död den 25 november 1910 varit verkställande styrelseledamot vid afdelningskontoret, i flera afseenden eftersatt de plikter, honom i nämnda egenskap ålegat. Sålunda hade Larsson icke, såsom stadgadt vore, själf fört balansboken, ofta underlåtit genomgå den af kassören efter expeditionstidens slut för hvarje dag levererade kassan, innan densamma inlagts i kontorets kassaskåp, samt understundom åsidosatt sin skyldighet att jämföra den af kassören levererade behållningen med kassaredovisningen för dagen. Larsson hade därjämte vid åtskilliga tillfällen under tjänstetid varit frånvarande från kontoret och då i strid emot 1 § 3 mom. i nämnda tjänstgöringsstadgar låtit kamreraren innehafva jämte sin egen nyckel jämväl Larssons nyckel till kontorets förvaringsrum af dagkassorna. Då Larsson i dessa och andra hänseenden, hvilka i vid advokatfiskalens memorial fogade, genom fullmäktiges i riksbanken försorg upprättade promemoroir närmare angåfves, åsidosatt sin skyldighet att handhafva och iakttaga de kontroller och den tillsyn, som ålegat honom i egenskap af verkställande styrelseledamot, hade Larsson jämlikt 14 § i tjänstgöringsstadgarna, jämförd med 25 kap. 17 § strafflagen, ådragit sig — förutom ansvar — ersättningsskyldighet för den förlust å 70,000 kronor, som härigenom tillskyndats riksbanken, hvilken ersättningsskyldighet efter Larssons död öfvergått å delägarna i hans dödsbo. Advokatfiskalen yrkade därför, att dödsbodelägarna måtte förpliktas att till riksbanken utgifva dels jämte Wickström, en för alla och alla för en, 20,000 kronor med ränta, dels ock gemensamt med Augustin och Wickström, hvilken gälda gitte, 50,000 kronor jämte ränta.

Efter slutad skriftväxling och sedan vittnesförhör ägt rum inför rådstufvurätten i Östersund meddelade hofrätten utslag i målet *den 8*

december 1911. Hofrätten yttrade däri: Lika med rådstufvurätten funne hofrätten Wickström vara lagligen förvunnen att, sedan han den 28 september 1909 erhållit kännedom därom, att Augustin af penningar, hvilka han såsom kassör omhänderhaft, tillgripit och förskingrat 50,000 kronor samt därefter genom falska räkenskaper dolt tillgreppet, hafva till hufvudkontoret insändt de af Wickström i egenskap af kamrerare undertecknade vecko- och månadsrapporterna rörande afdelningskontorets ställning äfvensom upprättat bokslut för åren 1909 och 1910, allt i öfverensstämmelse med Wickström veterligen falska räkenskaper, samt att Wickström sålunda vore delaktig i Augustins berörda förbrytelser; och hade Wickström genom underlåtenhet att yppa Augustins brott, hvilket särskildt jämlikt bestämmelserna i 18 § i de för tjänstgöringen vid riksbankens afdelningskontor gällande stadgarna ålegat Wickström, dessutom uppsåtligen förbrutit sig i sin tjänst ej mindre såsom kamrerare än äfven såsom t. f. verkställande styrelseledamot.

På grund af hvad Wickström vidgått och hvad öfrigt i målet förekommit måste Wickström därjämte anses mot sitt nekande öfvertygad att vid något tillfälle under våren 1909, senast den 31 maj, hafva af medel, hvilka han i kraft af sin befattning såsom kamrerare till förvarande emottagit, tillgripit och förskingrat 20,000 kronor samt därefter genom falska räkenskaper sökt dölja samma tillgrepp.

Hvad anginge öfriga mot Wickström i målet framställda ansvarsyrkanden, funne hofrätten hvad i dessa delar mot Wickström förekommit icke vara af beskaffenhet att till ansvar för honom föranleda.

Hofrätten pröfvade förty rättvist döma Wickström dels jämlikt 3 kap. 9 §, jämförd med 12 kap. 1 § och 22 kap. 11 §, 25 kap. 16, 18 och 22 §§ samt 4 kap. 3 §, allt strafflagen, att hållas i fängelse sex månader äfvensom att varda från sin kamrerarbefattning afsatt och ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas, dels ock jämlikt 25 kap. 11 och 12 §§, jämförda med 4 kap. 3 §, samt 25 kap. 22 §, allt strafflagen, att undergå straffarbete tre år sex månader samt vara medborgerligt förtroende förlustig, intill dess två år förflutit från det han efter utståndet straff blifvit frigifven, äfvensom att för sistnämnda förbrytelser likaledes varda afsatt och ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas; och skulle det Wickström ådömda fängelsestraffet enligt 4 kap. 6 § strafflagen öfvergå till straffarbete i tre månader, hvadan Wickström i en bot skulle hållas till straffarbete tre år nio månader samt vara förlustig medborgerligt förtroende, intill dess två år förflutit från det han efter utståndet straff blifvit frigifven, äfvensom varda från sin kamrerarbefattning afsatt och ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas. Med stöd af 4 kap. 12 § strafflagen för-

ordnade hofrätten emellertid, att det Wickström sålunda ådömda straffarbetsstraffet skulle anses verkställdt till en tid af två månader genom Wickströms hållande i häkte.

Beträffande den i målet förda ersättningstalan, så enär af hvad i målet förekommit blifvit utredt, att Larsson i åtskilliga hänseenden, på sätt advokatfiskalen anfört, åsidosatt sin skyldighet att noga handhafva och iakttaga den kontroll och tillsyn, som honom i egenskap af verkställande styrelseledamot vid afdelningskontoret ålegat, och genom hvars noggranna iakttagande Larsson kunnat förekomma eller i tid upptäcka de utaf Augustin och Wickström företagna förskingringarna och förfalskningarna; ty och som Larsson sålunda jämlikt 25 kap. 17 § strafflagen, jämförd med 6 kap. 1 § samma lag, ådragit sig ansvarighet för den skada och förlust, som genom hans underlåtenhet i berörda afseende tillskyndats banken, samt vid sådant förhållande den af Larssons dödsbodelägare åberopade omständigheten, att den vid afdelningskontoret tjänstgörande styrelsen, däribland Larsson, erhållit ansvarsfrihet för kontorets förvaltning, icke kunnat för Larsson medföra befrielse från skyldighet att ersätta banken den förlust, som uppstått genom Larssons omförmälta försummelse, funne hofrätten Larssons dödsbodelägare, nämligen hans änka Kristina Larsson samt makarnas barn Lars Olsson, Olof Olsson, Hemming Olsson och änkan Anna Gärdin, pliktiga att ersätta bankens berörda förlust; och emedan Wickström på grund af hvad förut nämnts om hans förbrytelser i omförmälta afseenden jämväl vore skyldig godtgöra banken samma förlust, och genom laga kraftvunnet utslag sådan ersättningsskyldighet äfven ålåge Augustin till ett belopp af 50,000 kronor, pröfvade hofrätten lagligt ålägga dels änkan Larsson, Lars Olsson, Olof Olsson, Hemming Olsson och änkan Gärdin i deras egenskap af dödsbodelägare efter Larsson äfvensom Wickström att, gemensamt med Augustin, hvilken gälda gitte, till banken utgifva 50,000 kronor jämte sex procent ränta, som skulle beräknas, för dödsbodelägarna på sätt rådstufvurätten i afseende å den Augustin ålagda ersättningsskyldigheten stadgat, samt beträffande Wickström från den 28 september 1909, tills betalning skedde, dels ock änkan Larsson, Lars Olsson, Olof Olsson, Hemming Olsson och änkan Gärdin i deras nämnda egenskap äfvensom Wickström att, likaledes hvilken gälda förmådde, ersätta banken 20,000 kronor tillika med ränta därå efter sex procent, hvilken ränta likväl i brist på närmare utredning skulle utgå först från den 31 maj 1909, till dess betalning följde.

Rådstufvurättens utslag, i hvad detsamma afsåge godtgörelse för bankens kostnader å målet äfvensom ersättning åt Wickströms rättegångsbiträde, blefve af hofrätten gilladt.

Den ersättning af 9 kronor 20 öre, som rådstufvurätten tillerkänt af advokatfiskalen såsom vittne i målet åberopade lektorn Sven Johan Kardell, skulle stanna å statsverket.

Af advokatfiskalen framställdt yrkande om åläggande för Wickström och dödsbodelägarna att, gemensamt eller den gälda gitte, ersätta kostnaden för advokatfiskalens inställelse inför rådstufvurätten vid vittnesförhörets hållande kunde icke bifallas.*

Försummelse i fråga om röstlängds tillhandahållande.

Med anledning af en i tidningen »Aftonbladet» för den 14 juli 1911 intagen artikel med rubriken »Slarf med röstlängderna» anmodade jag magistraten i Sigtuna att till mig inkomma med yttrande, huruvida magistraten behörigen kungjort tid och ställe för framläggande af röstlängd för höstens riksdagsmannaval samt i föreskrifven ordning hållit sådan röstlängd tillgänglig för granskning.

---

* Vidkommande den emot Wickström och Olof Larssons dödsbodelägare förda ersättningstalan förekom vid målets afgörande den skiljaktighet, att referenten yttrade:

»Beträffande de mot Wickström i målet väckta ersättningsanspråken pröfvar jag, på grund af hvad Wickström sålunda, enligt hvad ofvan nämnts, i målet ligger till last, lika med rådstufvurätten lagligt förplikta Wickström att dels gemensamt med Augustin, hvilkendera gälda gitter, till banken utgifva 50,000 kronor jämte sex procent ränta därå från den 28 september 1909 tills betalning sker, dels ensam ersätta banken 20,000 kronor tillika med ränta å sistnämnda belopp efter sex procent, hvilken ränta likväl, i brist på närmare utredning, skall utgå först från den 31 maj 1909, till dess likvid följer.

Vidkommande därefter den mot Larssons dödsbodelägare i målet förda ersättningstalan, så enär densamma grundas å förment försummelse från Larssons sida i uppfyllandet af honom i egenskap af verkställande styrelseledamot åliggande förpliktelser, men ostridigt är, att medlemmarne af den vid afdelningskontoret tjänstgörande styrelsen och bland dem Larsson hvarje år till och med 1909, och sålunda för alla år, under hvilka ifrågavarande förskingringar skett och genom falska bokföringsåtgärder dolts i räkenskaperna, i laga ordning erhållit ansvarsfrihet för kontorets förvaltning, samt, äfven om antagas får, att Larsson genom samvetsgrant iakttagande af sina plikter bort ännu under år 1910 kunna upptäcka, att brist i bankens medel förefunnits, det likväl, särskildt med hänsyn till tiden då dylik upptäckt sålunda skulle hafva ägt rum, icke kan anses i målet utredt, huruvida eller i hvad mån skada genom Larssons försummelse i omförmälta hänseende under sistnämnda år må hafva tillskyndats banken, finner jag berörda talan icke kunna bifallas.»

I afgifven förklaring anförde borgmästaren Karl Hugo Hallerström å magistratens vägnar:

att genom förbiseende af ordföranden längden först den 10 juli blifvit genom anslag å rådhusdörren kungjord och framlagd å rådhuset, där den varit tillgänglig till den 25 juli;

att vederbörlig underrättelse aflåtits till icke röstberättigade;

samt att till den 25 juli endast två anmärkningar blifvit emot längden framställda.

* * *

Lagen om val till Riksdagen den 26 maj 1909 innehåller i 28 § följande bestämmelser:

»Från och med den 3 till och med den 9 juli skall röstlängden vara å lämpligt ställe inom valdistriktet under behörig tillsyn framlagd för granskning. Det åligger valnämndens ordförande eller magistraten att ej mindre senast den 25 juni kungöra, på sätt i 29 § sägs, tid och ställe för framläggandet än äfven ofördröjligen till enhvar i röstlängden upptagen person, som däri icke antecknats såsom röstberättigad, härom med allmänna posten sända underrättelse med angifvande af den eller de omständigheter, på grund hvaraf han från rösträtt uteslutits. Till dem, hvilka åtnjuta fattigunderstöd eller sakna stadigt hemvist, vare dock ej nödigt att sända underrättelse.

I kungörelse samt underrättelse, hvarom i denna § förmäles, skall jämväl angifvas tiden, inom hvilken anmärkning mot röstlängd för att upptagas till pröfning bör, jämlikt 30 § här nedan, vara till valnämndens ordförande eller magistraten inlämnad, samt tid och ställe för pröfning enligt 33 § af sålunda gjorda anmärkningar.»

Samma lag innehåller i 29 §, bland annat, att kungörelse, hvarom i 28 § förmäles, skall uppläsas i kyrkan och, där så kan ske, i ortstidningar införas.

I 30 § af vallagen stadgas, att därest någon, hvilken rösträtt enligt längden ej tillkommer, vill för sig påstå sådan rätt, eller därest någon anser, att annan icke må vara däri upptagen såsom röstberättigad, äger han att sina anmärkningar, skriftligen affattade och åtföljda af de bevis han vill åberopa, ingifva till valnämndens ordförande eller magistraten sist den 15 juli före kl. 12 på dagen.

Såsom af det i ärendet afgifna yttrandet framgick, hade magistraten i Sigtuna uraktlåtit att ställa sig nyssberörda, i vallagen upptagna bestämmelser till efterrättelse. Med hänsyn till vikten däraf, att dessa före-

skrifter blifva behörigen och noggrant iakttagna, ansåg jag mig icke kunna underlåta att lagligen beifra det felaktiga förfarande, hvartill magistraten sålunda gjort sig skyldig. Jag uppdrog därför åt advokatfiskalen vid Svea hofrätt att inför hofrätten ställa borgmästaren Hallerström, hvilken såsom magistratens ordförande i främsta rummet var ansvarig för dess ämbetsförvaltning, under åtal för hvad han i förevarande hänseende låtit komma sig till last, och borde advokatfiskalen därvid å Hallerström yrka ansvar efter lag och sakens beskaffenhet.

På det åtal, som i enlighet härmed blef af advokatfiskalen anställdt emot borgmästaren Hallerström, meddelade hofrätten efter föregången skriftväxling utslag *den 12 december 1911*. Hofrätten yttrade däri, att, enär Hallerström i egenskap af magistratens ordförande förfarit felaktigt i de anmärkta hänseendena, pröfvade hofrätten jämlikt 25 kap. 17 § strafflagen rättvist döma Hallerström för den försummelse i utöfningen af sitt ämbete, han sålunda låtit komma sig till last, att böta 100 kronor.

Obehörigt expeditionssätt i syfte att uttaga högre ersättning än i förordningen om expeditionslösen är medgifvet.

I en insänd, den 4 april 1911 dagtecknad och den 5 i samma månad hit inkommen klagoskrift anförde sekreteraren för Svenska cellulosaföreningen K. Nyström hufvudsakligen följande.

Svenska cellulosaföreningen hade, för ett statistiskt sammandrag öfver vissa varor, behof af en del i den officiella handelsstatistiken för Sverige förekommande uppgifter. I anledning häraf tillskref klaganden den 15 och den 27 mars 1911 generaltullstyrelsen med anhållan att få i vederbörlig ordning lösa en afskrift af vissa närmare angifna statistiska uppgifter rörande 1910 års export. I anledning häraf infann sig en tullvaktmästare med berörda afskrift och medförde samtidigt en kvitterad räkning å 25 kronor, undertecknad af tillförordnade byråchefen hos generaltullstyrelsen B. Silfverhielm. Emellertid ansåge sig klaganden icke vara skyldig att betala detta belopp för ifrågavarande afskrift, som klaganden under tiden erhållit från kommerskollegium mot en afgift af 3 kronor.

Angående sakens förhistoria ville klaganden anföra följande.

För 5 à 6 år tillbaka, på den tid föreningen hade sitt kontor i Göteborg, tillskref klaganden Silfverhielm, som då var revisor i generaltull-

styrelsen, med anmodan till denne att lämna en afskrift af vissa officiella statistiska uppgifter rörande Sveriges export och import. Härför erlade klaganden då en afgift af 15 kronor. Några år senare höjde Silfverhielm afgiften till 25 kronor, år 1910 begärde emellertid Silfverhielm 35 kronor för samma afskrifter, men då klaganden protesterade mot detta oskäligt höga belopp, reducerades priset till 25 kronor.

Att man gent emot tulltjänstemän kunde pruta på afgiften för en afskrift af vissa delar utaf den officiella handelsstatistiken föreföll klaganden, minst sagdt, märkvärdigt. År 1911 skref klaganden därför direkt till generaltullstyrelsen och anhöll att få i vederbörlig ordning lösa ifrågavarande afskrift. Som svar å denna anhållan emottog klaganden, såsom förut blifvit nämndt, de begärda uppgifterna utan stämpel eller lösen jämte kvitterad räkning från Silfverhielm å 25 kronor. Klaganden återsände emellertid handlingarna, då han ansåg beloppet allt för högt och generaltullstyrelsens förfarande i denna sak icke öfverensstämmande med hvad som stadgades i förordningarna angående expeditionslösen och stämpelafgiften. Klaganden förmodade nämligen, att tullverket hade skyldighet att lämna dessa afskrifter emot samma afgift som kommerskollegium.

Vid klagoskriften fanns fogad en af Claes R. Rylander, i egenskap af tillförordnad registrator och arkivarie i kommerskollegium, ex officio vidimerad uppgift på exporten af kemisk pappersmassa, torr och våt, samt pappersved från Sverige under år 1910. Uppgiften var belagd med stämpel till belopp af en krona samt påförd två kronor i lösen.

Denna klagoskrift öfversände jag den 12 april 1911 till generaltullstyrelsen för införskaffande af tillförordnade byråchefen Silfverhielms yttrande i ärendet. Innan ännu sådant yttrande af Silfverhielm afgifvits, inkom från klaganden den 21 april 1911 en föregående dag daterad skrift, däri klaganden förmälte, att Silfverhielm dåmera för klaganden på ett nöjaktigt sätt förklarat förhållandet, hvarför klaganden återkallade sin anmälan i ämnet.

Den 27 april 1911 inkom från generaltullstyrelsen en af Silfverhielm föregående dag afgifven förklaring, däri anfördes följande.

Innan Silfverhielm inginge på yttrande öfver klagomålet, ville han förutskicka en kortfattad redogörelse angående arbetsförhållandena å generaltullstyrelsens revisionsbyrås statistiska afdelning. Denna afdelning hade sig ålagdt att utarbeta de uppgifter om rikets import och export, som sedermera hos kommerskollegium lades till grund för ett vidare bearbetande af statistiken. Arbetet på afdelningen vore ordnadt så, att en hvar å afdelningen tjänstgörande — förutom föreståndaren 2 aktuarier och vanligen 40 extra biträden — hade ett visst bestämdt arbete af den om-

fattning, som ansåges motsvara föreskrifven tjänstetid. Hela det afdelningen påhvilande arbetet utfördes således från början till slut efter en på förhand bestämd plan, hvarigenom den fördelen vunnes, att resultaten kunde beräknas färdiga vid viss tid, exportstatistiken i februari och importstatistiken, åtminstone år 1911, uti maj månad. Då emellertid statistikens färdigblifvande inom kortast möjliga tid vore ett gammalt önskemål, hvars realiserande Silfverhielm sökt åstadkomma, vore det emellertid af största vikt, att den uppgjorda planen icke rubbades, därigenom att tjänstemännen toges från de dem förelagda arbetena. Nu hände emellertid ofta, att enskilde vore i behof af en uppgift om införseln eller utförseln af en viss vara, långt innan arbetena framskridit så långt, att resultaten föreläge färdiga. Att för sådant fall taga någon tjänsteman från dennes ordinarie arbete hade Silfverhielm ansett sig så mycket mindre kunna göra, som därigenom statistiken genom rubbning i den uppgjorda planen skulle fördröjas, samt, därest särskild person tillsattes för utarbetande af den begärda uppgiften, Silfverhielm skulle tillfoga statsverket en utgift i aflöning till tjänstemannen, hvartill Silfverhielm säkerligen icke kunnat vara befogad. I den mån därför en viss, af enskild person begärd statistisk uppgift icke kunnat lämnas direkt ur tillgängliga handlingar utan kräft mer tidsödande och omfattande, vid sidan af det ordinarie arbetet liggande verksamhet, hade Silfverhielm förklarat, att den begärda uppgiften icke kunde lämnas, förr än statistiken i dess helhet läge färdig. Då det emellertid ofta kunde vara af synnerlig vikt för särskildt affärsvärlden att, innan statistiken publicerades, erhålla en statistisk uppgift rörande en viss vara, hade Silfverhielm, för att i möjligaste mån tillmötesgå allmänheten, framhållit, att därest någon tjänsteman vore villig att å fritid mot särskild ersättning utföra arbetet, sådant finge ske.

Beträffande nu föreliggande anmälan hade för Svenska cellulosaföreningen under flera år, innan ännu statistiken förelegat färdig, särskildt arbete utom den ordinarie arbetstiden utförts för att sätta föreningen i stånd att, mer skyndsamt än eljest skulle varit fallet, erhålla uppgift om rikets export och import af en del varuslag. För det extra arbete, som i anledning häraf utförts, hade föreningen till en början erlagt 15 kronor samt sedermera, då de statistiska rubrikerna samt på grund däraf också arbetet ökades, 25 kronor, till dess år 1910 för arbetet begärdes 35 kronor. Då klaganden ansåg detta för mycket samt aftalet icke innefattat detta arfvode, ville Silfverhielm icke yrka på nämnda belopp, utan ersatte själf med 10 kronor, utöfver omnämnda 25 kronor, den tjänsteman, som verkställt arbetet.

När klaganden år 1911 till generaltullstyrelsen insände sin begäran

om uppgift angående exporten af trämassa samt importen af svafvel och svafvelkis för år 1910, tjänstgjorde Silverhielm såsom byråchef samt handlade i sådan egenskap klagandens begäran. Då Silfverhielm hade kännedom om, att exportuppgifterna förelågo färdiga, föranstaltade han, utan att anmäla ärendet hos styrelsen, om en promemoria i begärda delar för att så skyndsamt som möjligt tillställas klaganden. Importuppgiften kunde icke samtidigt lämnas, enär densamma icke förelåg färdig. Vid promemorians öfverlämnande till klaganden underrättades denne, genom en Silfverhielms anteckning å den i klagoskriften omförmälta räkningen, om nyssnämnda förhållande äfvensom därom, att, därest han önskade att uppgiften för hans räkning särskildt utarbetades, detsamma kunde ske mot särskild ersättning till den tjänsteman, som vore villig att å fritid utföra arbetet, och skulle *i sådant fall* kostnaden enligt räkningen erläggas i förskott, enär Silfverhielm icke ville äfven år 1911 utsätta sig för att få själf helt eller delvis godtgöra utarbetandet af uppgiften.

Då klaganden icke ville erlägga förskottslikvid, ansåg Silfverhielm sig icke kunna låta särskildt utarbeta hans uppgift, utan gaf tillsägelse att, så snart importuppgifterna förelågo färdiga, göra afskrift däraf. Sådan afskrift skulle också verkställas, så snart uppgifterna vore färdiga.

Klaganden hade särskildt anmärkt, att de afskrifter af exporten af vissa varuslag, som Silfverhielm låtit tillställa klaganden, icke varit försedda med åtecknad stämpel och lösen. Härtill ville Silfverhielm lägga, att samma afskrifter icke heller varit undertecknade. Anledningen till allt detta vore den, att Silfverhielm allenast afsåg att med afskrifterna lämna klaganden en kortfattad promemoria angående uppgifterna, för att skyndsamt kunna tillmötesgå klaganden och för att under hand låta honom erhålla uppgiften. En bestyrkt afskrift, försedd med stämpel och åtecknade afgifter, hade Silfverhielm aldrig afsett att undanhålla klaganden, men velat låta därmed anstå, till dess importen jämväl förelåg färdig, för att då, efter ärendets föredragning i generaltullstyrelsen, bereda klaganden tillfälle att erhålla gemensam afskrift af såväl exporten som importen.

Med anledning af hvad Silfverhielm sålunda anfört, samt då klaganden genom att återkalla sin anmälan väl torde funnit, att densamma saknat fog, hemställde Silfverhielm, att klagoskriften icke måtte föranleda vidare åtgärd.

I en hit ingifven skrift anförde därefter klaganden, att, som den förklaring, tillförordnade byråchefen Silfverhielm hit afgifvit i anledning af klagomålet, icke öfverensstämde med den muntliga förklaring, han lämnat klaganden, önskade klaganden blifva satt i tillfälle att bemöta den skriftliga förklaringen, som i vissa afseenden vore vilseledande och felaktig. Sedan

i anledning däraf Silfverhielms förklaring utställts till påminnelser af klaganden, erinrade denne i en ingifven skrift hufvudsakligen följande.

Beträffande första delen af förklaringen, som berörde arbetet på statistiska afdelningen, ville klaganden framhålla, att, så vidt han kunde finna af statistiska kommitténs betänkande (handelsstatistiken, sid. 30) utarbetades de statistiska uppgifterna gruppvis och infördes efter hand i s. k. liggare. Silfverhielm ville nu göra gällande, att allmänheten ej hade rätt att i vanlig ordning emot lösen erhålla afskrift af de grupper, som tilläfventyrs vore färdiga, förr än den statistiska varuförteckningens samtliga öfver 2,000 poster vore afslutade. Allmänheten måste alltså under tiden betala höga och godtyckliga afgifter till vederbörande tjänstemän äfven för sådana uppgifter, som redan vore fullt färdiga. Denna tolkning torde dock näppeligen hafva grund för sig i gällande lagar och förordningar.

Vidare framhölle Silfverhielm, att han skulle tillfoga statsverket en utgift i aflöning, i den händelse det begärda arbetet utfördes under ordinarie arbetstid. Detta ville klaganden bestrida, ty ifrågavarande arbete skulle under alla förhållanden utföras för statens räkning, och om det händelsevis utfördes ett par veckor förr eller senare betydde icke någon förlust för statsverket, utan endast en god bifortjänst för Silfverhielm, som ännu icke vederbörligen styrkt, att de belopp, klaganden hittills utbetalt, kommit de underordnade tjänstemännen till godo. Att arbetsresultatet skulle fördröjas, om Silfverhielm tillmötesgick allmänheten med upplysningar, som sedermera återfunnes i den officiella publikationen, kunde näppeligen godtagas såsom giltigt skäl.

Hvad själfva hufvudpunkten i klagandens anmälan beträffade, nämligen den af Silfverhielm begärda afgiften af 25 kronor för en afskrift, som klaganden bort erhålla för tre kronor, ville klaganden lämna följande upplysningar.

Då generaltullstyrelsen icke funnit skäl att med Silfverhielms förklaring öfversända klagandens bägge skrifvelser, hvilka jämlikt tryckfrihetsförordningen bort genast och utan tidsutdräkt handläggas, ville klaganden nu i afskrift bifoga dessa. Såsom den ena af dessa bilagor utvisade, anhöll klaganden den 15 mars hos generaltullstyrelsen om en del uppgifter rörande Sveriges export och import. Då klaganden ännu den 27 mars ej erhållit svar på denna skrifvelse och erfor, att orsaken därtill var, att uppgifterna öfver importen ej voro fullt färdiga, sände klaganden samma dag en ny skrifvelse till generaltullstyrelsen och begärde afskrift endast af uppgifterna rörande exporten. Den 29 mars infann sig en tullvaktmästare på klagandens kontor med de begärda uppgifterna öfver exporten

och framlämnade samtidigt en räkning på 25 kronor för dessa uppgifter äfvensom ett bref från Silfverhielm. Klaganden återsände emellertid uppgifterna och vägrade betala räkningen, ty enligt tillämpliga författningsrum borde denna handling hafva belagts med stämpel och blifvit löst i vanlig ordning. Silfverhielm sände då klaganden en ny skrifvelse af den 30 mars.

Klaganden ville på det bestämdaste protestera mot Sifverhielms påstående, att det begärda beloppet 25 kronor skulle utgöra förskottslikvid för uppgifterna rörande importen af svafvel och svafvelkis. Det funnes i Silfverhielms bref ej ett ord nämndt om något förskott för uppgifterna rörande importen, utan torde af samma bref tydligt nog framgå, att de begärda 25 kronorna skulle utgöra arfvodet för afskriften rörande exporten.

Det vore klaganden oförklarligt, huru Silfverhielm kunde påstå, att han allenast afsåg att så fort som möjligt lämna klaganden en kortfattad promemoria för att skyndsammast kunna tillmötesgå klagandens anhållan. Man kunde väl näppeligen kalla det en skyndsam expedition att först efter förnyade påminnelser och med en tidsutdräkt af 14 dagar sända klaganden en afskrift, som kommerskollegium lämnade klaganden samma dag, han därom framställde begäran, och som godt kunde verkställas på 10 till 15 minuter. Silfverhielms »kortfattade promemoria» och kommerskollegii afskrift vore till affattningen hvarandra lika, och »promemorian» hade kunnat tjäna som generaltullstyrelsens författningsenliga svar, om Silfverhielm funnit sådant förenligt med egen fördel.

Därjämte påstode Silfverhielm, att klaganden skulle beredas tillfälle att erhålla gemensam afskrift af såväl exporten som importen, sedan Silfverhielm föredragit ärendet i generaltullstyrelsen, men i sitt bref af den 30 mars sade Silfverhielm ju tydligen, att de sända afskrifterna vore svaret på klagandens skrifvelser till generaltullstyrelsen. I slutet af nämnda bref sade han också, att uppgifterna funnes att afhämta hos honom personligen å revisionsbyrån, alltså icke hos registratorn, där de bort lösas.

Af allt att döma hade klagandens till generaltullstyrelsen ställda bref aldrig föredragits i styrelsen, och kunde klaganden ej underlåta att uttrycka sin förvåning däröfver. Klaganden ville därför hemställa, att Silfverhielms ämbetsgärning och den handläggning, klagandens framställningar till generaltullstyrelsen rönt, måtte underkastas en allvarlig granskning, så att allmän rätt icke kränktes genom godtyckligt handlingssätt af en statens tjänsteman.

Vid denna påminnelseskrift hade klaganden fogat följande handlingar, nämligen:

1) Af två personer till riktigheten bestyrkta afskrifter af kopiorna till två af klaganden i egenskap af sekreterare för Svenska cellulosaföreningen till generaltullstyrelsen aflåtna skrifvelser af den 15 mars 1911 och den 27 i samma månad. Dessa kopior utvisade, att de båda skrifvelserna haft följande lydelse:

»Härmed anhålles att ur det å tullstyrelsens statistiska afdelning förda sammandraget för år 1910 öfver exporten för Sverige af *trämassa, kemisk torr*, och *trämassa, kemisk våt*, erhålla afskrift, upptagande dels hvad denna export uppgått till, dels huru denna fördelat sig på de olika försäljningsländerna, äfvensom uppgift öfver Sveriges export af *cellulosaved* och import af *svafvel och svafvelkis* med angifvande af, från hvilka länder denna import kommer, och får jag samtidigt begära att snarast möjligt blifva satt i tillfälle få lösa denna uppgift.»

»Refererande till min skrifvelse af den 15 d:s vore jag tacksam snarast möjligt få motse uppgift öfver exporten från Sverige af kemisk torr och våt trämassa med angifvande af, på hvilka länder denna export fördelar sig, äfvensom uppgift öfver Sveriges export af cellulosaved. Jag hoppas, att dessa uppgifter kan lämnas mig per omgående, och i afvaktan — — —»;

2) En af Silfverhielm den 29 mars 1911 till Svenska cellulosaföreningen aflåten skrifvelse af följande lydelse:

»Härmed bilägges uppgifter rörande export af pappersmassa under år 1910. Uppgift rörande import af svafvel torde ej kunna erhållas förrän i medio af nästa månad»; och

3) En af Silfverhielm den 30 mars 1911 till föreningen aflåten, så lydande skrifvelse:

»Såsom svar på Edra skrifvelser till generaltullstyrelsen tillsände jag Eder under gårdagen en af de i nämnda skrifvelser begärd uppgift, exporten af trämassa under 1910, samt meddelade dessutom, att den felande uppgiften, importen af svafvel och svafvelkis under år 1910, kommer att i medio af nästa månad tillställas Eder. Handlingen återsändes af Eder under förklaring, att jag uraktlåtit besvara en till mig afsänd skrifvelse. Då icke, vare sig skriftlig eller muntlig, framställning rörande dessa uppgifter kommit mig tillhanda, så har ett dylikt arbete ej kunnat för Eder utföras. Den återsända uppgiften finnes att afhämta hos undertecknad å revisionsbyrån.»

I anledning af hvad klaganden sålunda påmint aflät jag till generaltullstyrelsen en ämbetsskrifvelse, däri jag anhöll, att styrelsen måtte från Silfverhielm infordra förnyadt yttrande i ärendet och däri jämväl afgifva eget utlåtande. Till svar å berörda skrifvelse anförde styrelsen för egen

del, att styrelsen visserligen ansåge, att Silfverhielm, som vid den tiden då klagandens ifrågavarande skrifter inkommo till styrelsens registrator, var tillförordnad byråchef och föredragande för revisionsärenden och i denna egenskap omedelbart från registratorn emottog dessa skrifter samt hade att handlägga desamma, lämpligen bort anmäla dem i styrelsen, innan de för expediering öfverlämnades till revisionsbyråns statistiska afdelning. Därest emellertid samma skrifter omedelbart blifvit hos styrelsen anmälda, torde dock, då styrelsen icke toge direkt befattning med utfärdande af afskrifter, styrelsens beslut icke kunnat blifva annat, än att ifrågavarande skrifter skulle, på sätt i likartade fall plägade ske, för behörig åtgärd, d. v. s. för meddelande i den mån och så snart ske kunde i vederbörlig ordning af de begärda afskrifterna och uppgifterna, öfverlämnas till den å revisionsbyrån anställde förste aktuarien, som vore föreståndare för byråns statistiska afdelning, och hvilken jämlikt styrelsens instruktion den 2 december 1910 vore ensam ansvarig för utförande af de statistiska arbeten, som förekomme hos styrelsen.

I en med generaltullstyrelsens skrifvelse öfverlämnad ytterligare förklaring i ärendet anförde tillförordnade byråchefen Silfverhielm hufvudsakligen följande.

Klaganden hade först återkallat ifrågavarande anmälan, men därefter återtagit sin återkallelse under uppgifvet skäl, att en af Silfverhielm till klaganden lämnad förklaring icke öfverensstämde med hvad Silfverhielm anfört i förevarande ärende. Då Silfverhielms förklaring till klaganden till alla delar öfverensstämde med hvad Silfverhielm härstädes anfört, vore klagandens påstående om motsatsen så oförsynt, att goda skäl funnes till det antagande, att klaganden i förevarande fall drefves att handla icke så mycket af omtanke för hvad som kunde vara rätt, utan fastmera af egen eller andras önskan att till hvarje pris söka nedsätta en tjänsteman.

Klaganden försökte till en början klargöra, när och i hvad mån skyldighet funnes för den afdelning, hvars föreståndare Silfverhielm vore, att emot lösen tillhandahålla afskrift af statistiska uppgifter. Innan Silfverhielm inginge på skärskådande af hvad klaganden i detta hänseende andragit, nödgades Silfverhielm, för att till fullo klarlägga saken, ytterligare beröra arbetet på afdelningen. Detta arbete bestode i att ur tullverkets redogörelsehandlingar utextrahera där förekommande uppgifter om varuslag, kvantiteter, försäljnings- eller inköpsländer m. m. samt ordna dessa uppgifter så, att uttryck erhölles i en summa för hvarje land och hvarje varuslag etc. Därvid tillginge, så, att i särskilda för hvarje tullkammardistrikt uppgjorda listor, i hvilka gällande varuförteckning's 2,040 rubriker

upptagits, de uppgifter, som funnes i redogörelsehandlingarna, handelsstatistikens primärmaterial, inskrefves på vederbörlig plats. Omfattningen af detta arbete torde i någon mån framgå däraf, att de handlingar, som hvarje månad på sådant sätt skulle genomgås, utgjorde en samling häften, hvilka ställda med ryggsidorna utåt upptoge en sträcka af vidpass 15 meter. Förenämnda listor summerades sedermera, och resultaten infördes i liggare. Dessa, som mätte i längd cirka 1 meter och i bredd $^1/_2$ meter, vore ordnade på sådant sätt, att en hvar af varuförteckningens 2,040 rubriker erhållit ett uppslag, hvilket indelats i rutor för länder och tullkammardistrikt. Sedan ett uppslag summerats, framginge af dess slutsumma införseln respektive utförseln af den vara, som i uppslaget afsåges. Nu syntes klaganden förmena, att, i den mån uppslagen summerats, afskrift emot lösen skulle på begäran tillhandahållas. Därest uppslaget i och med nyssnämnda summering vore befriadt från vidare ändringar, vore ju kanske intet att invända däremot. Uppslagets summerande innebure emellertid icke, att arbetet med detsamma vore definitivt slut. I den mån uppslagen summerades, underkastades desamma nämligen den sista, tulltekniska granskningen, vid hvilken det gällde att utröna, om någon vara eventuellt förts till oriktig rubrik. Vid denna granskning inträffade i regel, att ett stort antal rubriker måste ändras. Exempelvis borde framhållas, att sedan en under bokstafven *a* förekommande rubrik summerats, granskningen visade, att en dit hänförd vara bort i stället hänföras till någon rubrik under bokstafven *v*, eller att, då granskningen kommit till sistnämnda bokstaf, en där upptagen vara bort hänföras till rubrik under bokstafven *a*. Således vore icke ett uppslag färdigt i och med det, att det summerats, utan först sedan alla resultaten undergått den sista, för deras riktighet absolut nödvändiga granskningen. Ett bevis om införsel eller utförsel af viss vara, innan statistiken i dess helhet vore slutgranskad, kunde därför icke under tjänstemannaansvar utfärdas. Uppslaget kunde ju ändras, och beviset sedan befinnas icke öfverensstämma med de officiella publikationerna.

Nu hade Silfverhielm emellertid aldrig nekat någon att taga del af de statistiska resultaten, äfven innan granskningen afslutats, men Silfverhielm hade därvid städse framhållit, att resultatet icke finge tagas för absolut rätt, enär ändringar möjligen komme att göras. Jämväl hade vid de extra statistiska arbeten, som emot särskild ersättning af tjänstemännen utförts, framhållits, att den lämnade uppgiften icke kunde anses slutgiltig af förut nämnda skäl. Klagandens påstående, att »allmänheten, innan granskningen afslutats, måste betala höga och godtyckliga afgifter», vore därför osant. Allmänheten hade städse, så snart extra arbeten icke er-

fordrats, genast på förfrågan — synnerligen ofta jämväl medelst telefon — meddelats uppgifter om uppgifna varor, och hade någon ersättning aldrig ifrågakommit, men hade reservation afgifvits för eventuell rättelse. Och Silfverhielm vore viss om, att den uppfattningen icke vore bland affärsintresserade främmande, att den statistiska afdelningen städse visat ett synnerligen stort tillmötesgående. I hvarje fall torde denna fråga icke vara af betydelse i detta fall, enär svafvel- och svafvelkisuppslagen icke förelågo summerade förr än i början af maj.

Klaganden ville vidare göra gällande, att statsverket icke skulle tillfogas förlust, om en uppgift, begärd innan ännu öfverföringen, sammanställningen och summeringen afslutats, utarbetades separat under tjänstetid. Framkastandet af ett sådant antagande visade, att klaganden saknade all erfarenhet på detta område. Utarbetandet af den officiella statistiken kräfde en mycket dyrbar apparat och fordrade absolut — då ju resultaten skulle föreligga färdiga inom kortast möjliga tid — en noggrant utarbetad plan, med i detalj gifna bestämmelser om hvar och en tjänstemans arbete. Skulle nu hvarje begäran, som framställdes att i förväg erhålla en viss uppgift, föranleda ändringar och omkastningar i planen, skulle det icke finnas någon möjlighet att framlägga resultaten i något så när god tid.

I detta sammanhang ville Silfverhielm särskildt på det skarpaste tillbakavisa klagandens insinuation, att orsaken till, att några extra uppgifter icke utarbetades på statens bekostnad, skulle vara en beräkning af Silfverhielm att bereda sig extra inkomster. Grundlösheten af detta yttrande torde klarast framgå, om man droge konsekvensen däraf. Vore Silfverhielms beräkning af nämnda slag, skulle Silfverhielm väl söka förhala statistikens färdigblifvande i det längsta. Ett sådant påstående torde emellertid nog ingen vilja framkasta, då det väl icke kunde vara obekant, hvad från Silfverhielms sida gjorts just för en snabb statistik. Exempelvis ville Silfverhielm nämna, att exportstatistiken förelåg färdig: år 1908 i september, år 1909 i juli, år 1910 i april och år 1911 den 11 februari. Tiden för importens aflämnande hade i proportion förminskats.

Klaganden insinuerade vidare, att Silfverhielm för egen del behållit de belopp, som förut till Silfverhielm öfverlämnats för utförda arbeten, samt sålunda undanhållit vederbörande tjänstemän desamma. En sådan beskyllning — hvars grundlöshet Silfverhielm väl knappast behöfde påpeka, och som för klaganden torde kunna medföra följder af ganska allvarsam beskaffenhet — talade för sannolikheten af Silfverhielms förut uttalade åsikt om denna anmälan. Klaganden sökte vidare vederlägga hvad Silfverhielm i sin förklaring anfört beträffande de omständigheter, som

klaganden tagit som skäl för sin anmälan. Hvad klaganden i sådant afseende anfört syntes icke i någon mån vederlägga, hvad Silfverhielm förut framhållit, och hvad Silfverhielm också nu vidhölle. I sin första skrifvelse till generaltullstyrelsen begärde ju klaganden uppgift om så väl import som export. Silfverhielms första tanke var därför att lämna båda samtidigt, men att — på grund af den gamla öfverenskommelsen — låta utarbeta importuppgiften i förväg. Att 14 dagar förflöto, innan Silfverhielm åtgjorde något i saken, torde vara tämligen betydelselöst, då klaganden föregående år fått sina uppgifter långt senare. Klagandens skrifvelse af den 27 mars föranledde Silfverhielm att låta uppsätta omskrifna promemoria, hvilken tillställdes klaganden samtidigt som förskott för importuppgiftens utarbetande affordrades honom. Härmed kunde Silfverhielm gifvetvis icke anse ärendet i fråga slutbehandladt, utan kvarstod fortfarande Silfverhielms tanke att slutligen utfärda ett gemensamt bevis, och detta så mycket mer, som, äfven om importen utarbetades särskildt, uppgiften därom icke kunde anses som slutgiltig, då justering kunde förekomma. Som nu klaganden återsände promemorian och räkningen, hade Silfverhielm intet annat att göra än att vänta, tills importen blef färdig, för att då utfärda beviset. För den händelse emellertid klaganden ville hafva exportuppgiften särskildt, behöll Silfverhielm densamma, samt aflät sin skrifvelse af den 30 mars 1911, hvari klaganden underrättades härom. Klaganden åberopade denna skrifvelse som bevis för, att Silfverhielm icke afsett utarbetandet af importuppgiften med de omskrifna 25 kronorna. Af samma skrifvelse syntes emellertid framgå just sannolikheten däraf, då Silfverhielm ju sade, att klaganden blifvit underrättad om, att den felande (import) uppgiften skulle tillställas klaganden i midten af nästa månad, därvid gifvetvis måste förutsättas, att ersättningen förskotterades. Silfverhielm bestrede därför fortfarande, att han för någon expedition kräft klaganden på högre afgift än vederbort.

Klagandens påstående, att Silfverhielms promemoria och kommerskollegii afskrift vore hvarandra lika, vore alldeles oriktigt, enär promemorian gifvits en särskild uppställning. Då klaganden tillika framhölle, »att promemorian kunnat tjäna som generaltullstyrelsens författningsenliga svar, om Silfverhielm funnit så med egen fördel förenligt», vore detta också oriktigt, emedan Silfverhielms promemoria icke var någon afskrift samt icke heller hade form af bevis. På grund häraf ville Silfverhielm emellertid i förbigående fästa uppmärksamhet å svårigheten att i fråga om statistiska uppgifter tillämpa förordningen om expeditionslösen i det afseende nämligen, att vid statistiska arbeten, som vanligen kräfde viss ända-

målsenlig uppställning, hålla föreskrifvet antal rader och bokstäfver å hvarje sida.

Slutligen hade klaganden anmärkt, att hans skrifvelser icke föredragits i generaltullstyrelsen. Häremot ville Silfverhielm endast nämna, att Silfverhielm som byråchef haft skyldighet att utreda ärendet samt föredraga detsamma, sedan det utredts. Någon skyldighet för Silfverhielm att föredraga ärendet torde väl icke funnits, förr än såväl export- som importuppgifterna förelågo i sådant skick, att den af klaganden begärda expeditionen kunnat utfärdas, samt beslut fattas därom.

Under åberopande af hvad Silfverhielm sålunda och förut anfört, ville han fortfarande hemställa, att något afseende icke måtte fästas å klagandens anmälan.

Den af tillförordnade byråchefen Silfverhielm afgifna förnyade förklaringen bemöttes af klaganden i en skrift, däri klaganden till en början gent emot Silfverhielms uttalande om arbetet på generaltullstyrelsens statistiska afdelning sökte göra gällande, att motsvarande arbete på åtskilliga ställen i utlandet vore många gånger vidlyftigare och ändock fullgjordes på långt kortare tid. Klaganden erinrade vidare, bland annat:

att Silfverhielm förfarit felaktigt genom att underlåta att i generaltullstyrelsen anmäla klagandens skrifvelser af den 15 och den 27 mars 1911, oaktadt dessa skrifvelser varit ställda till styrelsen;

att ett ovedersägligt tjänstefel förelåge därutinnan, att klagandens skrifvelse af den 27 mars icke blifvit i föreskrifven ordning behandlad, då klaganden i nämnda skrifvelse begärt afskrift af allenast exportuppgiften, hvilken, enligt hvad Silfverhielm nu uppgåfve, varit färdig och afslutad redan i midten af februari;

att grunden till Silfverhielms underlåtenhet att i styrelsen föredraga dessa klagandens skrifvelser säkerligen varit Silfverhielms önskan att för svaret å skrifvelserna uppbära den begärda ersättningen af 25 kronor, under det att fördröjandet af expeditionen till klaganden allenast åsyftat att gifva arbetet med densamma skenet af att vara besvärligare, än det i verkligheten varit;

att Silfverhielms påstående, att den uppgift, han sände klaganden, endast vore en tillfällig promemoria, icke läte förena sig med hans bref af den 30 mars 1911;

att de önskade export- och importuppgifternas sammanförande i ett gemensamt bevis skulle hafva inneburit en formell oriktighet, då importen och exporten vore fristående afdelningar af handelsstatistiken, hvilka, enligt hvad Silfverhielm själf upplyste, afslutades och expedierades till kommerskollegium oberoende af hvarandra samt hade sina skilda liggare;

samt att det icke någonsin varit tal om, att beloppet 25 kronor skulle utgöra förskott för uppgiften rörande importen.

I detta sammanhang anförde klaganden vidare: Om framställning gjordes till ett ämbetsverk att erhålla en afskrift, som det vore förenadt med extra kostnad att utarbeta, hade då en enskild tjänsteman rätt att utan vidare bestämma och fordra ett godtyckligt förskott? Ett sådant godtycke torde näppeligen vara tillåtet, utan borde väl frågan om sådan förskottslikvid bestämmas af ämbetsverkets styrelse, sedan den inkomna framställningen blifvit anmäld eller föredragen för denna, hvilket i detta fall ej varit förhållandet. Afgiftsfrågan borde väl därtill gå genom registratorn, genom hvilken ett ämbetsverks styrelse vanligen kommunicerade med allmänheten.

Orsaken, hvarför klaganden först återtagit sin anmälan, vore den, att Silfverhielm uppsökt klaganden på dennes kontor och bedt om ursäkt för att Silfverhielm begått ett formfel. Som saken allenast gällde ett obetydligt belopp, gick klaganden då Silfverhielms önskan till mötes. Att klaganden sedermera vidhållit sin anmälan, i betraktande af de osanna påståenden, hvarmed Silfverhielm framkommit i sina förklaringar, torde vara helt naturligt. Klaganden hade befarat, att skriftliga hänvändelser till generaltullstyrelsen i handelsstatistiska spörsmål komme att behandlas på samma sätt som klagandens bref af den 15 och den 27 mars, d. v. s. icke blifva föredragna och handlagda i öfverensstämmelse med föreskrifterna i förordningen angående expeditionslösen.

Någon som helst lust att nedsätta en tjänsteman hade klaganden aldrig haft, men klaganden vore icke hågad att finna sig i en godtycklig behandling eller blifva föremål för godtyckliga och obefogade kraf.

* * *

I förevarande ärende var sålunda utredt:

att klaganden i en till generaltullstyrelsen ställd skrifvelse af den 15 mars 1911 å Svenska cellulosaföreningens vägnar begärt, att ur det å styrelsens statistiska afdelning förda sammandraget för år 1910 öfver Sveriges export af trämassa erhålla afskrift, upptagande exportens summa äfvensom exportens fördelning på olika försäljningsländer;

att klaganden i samma skrifvelse begärt uppgift öfver Sveriges export af cellulosaved samt import af svafvel och svafvelkis;

att klaganden i en likaledes till generaltullstyrelsen ställd skrifvelse af den 27 mars 1911 begärt att med omgående få uppgifter öfver exporten af trämassa och cellulosaved;

att dessa skrifvelser, som till generaltullstyrelsen inkommit samma dagar, som de voro dagtecknade, omhändertagits af Silfverhielm i hans egenskap af tillförordnad byråchef och föredragande för revisionsärenden;

att exportstatistiken förelåg färdig den 11 februari 1911;

att Silfverhielm, utan att anmäla skrifvelserna i generaltullstyrelsen, den 29 mars 1911 till klaganden med en tullvaktmästare öfversändt uppgift rörande Sveriges export år 1910 af trämassa och cellulosaved äfvensom en af Silfverhielm undertecknad räkning å 25 kronor;

samt att klaganden, utan att betala räkningen, återsändt den från Silfverhielm inkomna uppgiften.

Vid öfvervägande af hvad i ärendet sålunda och i öfrigt förekommit fann jag obestridligt, att klagandens ifrågavarande skrifvelser till generaltullstyrelsen icke erhållit den handläggning, som jämlikt lag bort komma dem till del. Huru skrifvelserna rätteligen bort behandlas, framgick af generaltullstyrelsens utlåtande i ärendet, däri styrelsen anförde, att, därest tillförordnade byråchefen Silfverhielm i styrelsen anmält ifrågavarande skrifvelser, torde dessa för behörig åtgärd hafva öfverlämnats till den å revisionsbyrån anställde förste aktuarien. Jämlikt instruktionen för generaltullstyrelsen af den 2 december 1910 var förste aktuarien å revisionsbyrån ensam ansvarig för utförande af de statistiska arbeten, som kunde förekomma hos styrelsen, och häraf syntes också följa, att bemälte förste aktuarie hade till tjänsteplikt att ombesörja utfärdandet af begärda afskrifter utaf handelsstatistiken eller uppgifter därom. Då nu Silfverhielm från registratorn omhändertog klagandens båda skrifvelser till generaltullstyrelsen och i anledning af samma skrifvelser den 29 mars 1911 tillsände klaganden en afskrift af handelsstatistiken i afseende å Sveriges export år 1910 af trämassa och cellulosaved, fullgjorde han tydligen ett åliggande, som rätteligen tillkommit den person, som på grund af förordnande uppehöll Silfverhielms förste aktuarietjänst. Att Silfverhielm öfverhufvud kunde så förfara, berodde på hans förordnande såsom tillförordnad byråchef och föredragande för revisionsärenden. Det var också i sistnämnda egenskap som Silfverhielm genom det af klaganden anmärkta förfarandet gjort sig skyldig till tjänstefel.

När nu tillförordnade byråchefen Silfverhielm obehörigen vidtagit en åtgärd, som tillkommit hans ordinarie befattning såsom förste aktuarie och följaktligen ålegat hans vikarie att verkställa, hade Silfverhielm också, på sätt klaganden i ärendet anmärkt, fordrat högre ersättning för expeditionen än lag medgaf. Hvad Silfverhielm anfört därom, att den fordrade betalningen af 25 kronor afsett allenast importstatistiken, fann jag nämligen med hänsyn till omständigheterna i ärendet icke förtjäna afseende. Efter-

som exportstatistiken förelåg färdig redan i februari 1911, hade Silfverhielm icke under några förhållanden, och således icke heller om han varit i utöfning af sin aktuarietjänst, ägt att, i anledning af klagandens framställningar, till denne utfärda expedition angående Sveriges export 1910 af trämassa och cellulosaved emot högre afgift än förordningarna angående expeditionslösen och stämpelafgiften medgåfvo. Detta ytterligare fel å Silfverhielms sida sammanhängde emellertid så nära med hans fel att icke föredraga klagandens framställningar i generaltullstyrelsen, att de båda felen bildade olika sidor af samma sak och därmed sammansmälte till ett.

Motivet till detta tillförordnade byråchefen Silfverhielms felaktiga förhållande kunde ej gärna hafva varit något annat än en önskan hos honom att förskaffa sig egen fördel. Under en följd af år hade Silfverhielm förut tillhandahållit klaganden liknande uppgifter, och hade Silfverhielm därför tillgodofört sig högre ersättning än en vanlig afskrift enligt lag betingat. Såsom skäl härför hade Silfverhielm anfört, att särskildt arbete måst anlitas och af honom betalas för att kunna tillmötesgå klagandens begäran. Ett år skulle Silfverhielm till och med hafva varit nödsakad att af egna medel för ändamålet tillskjuta 10 kronor. Sina uppgifter härutinnan hade emellertid Silfverhielm icke ens sökt styrka med kvitton eller intyg af den eller de personer, som för det extra arbetet skulle hafva uppburit särskild betalning. Och samma uppgifter syntes också med hänsyn till alla i ärendet framkomna omständigheter lida af en viss brist på trovärdighet. För öfrigt var att märka, att, om ej Silfverhielm genom de under särskilda föregående år lämnade uppgifterna till klaganden beredt sig någon som helst ekonomisk fördel, kunde det omöjligt förklaras, hvarför Silfverhielm år 1911, utan hänsyn till sitt förordnande som byråchef, med förbigående af generaltullstyrelsen företagit åtgärder, som rätteligen ålegat förste aktuarien på byrån.

För det fel i ämbetet, tillförordnade byråchefen Silfverhielm alltså enligt min åsikt begått, uppdrog jag åt advokatfiskalen vid Svea hofrätt att inför hofrätten anställa åtal mot Silfverhielm med yrkande om ansvar å honom efter lag och sakens beskaffenhet.

På det åtal, som i enlighet härmed blef af advokatfiskalen anställdt, meddelade hofrätten utslag *den 30 december 1911*. Hofrätten yttrade däri:

Enär i målet vore utredt, att vid den tid, då Nyströms ifrågavarande skrifvelser inkommit till generaltullstyrelsen, arbetena därstädes med 1910 års exportstatistik varit afslutade, i följd hvaraf Nyström varit berättigad att då från styrelsen erhålla utdrag af nämnda statistik, samt att Silfverhielm, hvilken vid angifna tid varit tillförordnad byråchef i styrelsen, i stället för att, såsom honom ålegat, å ämbetets vägnar behandla ärendet i fråga

låtit tillställa Nyström en icke undertecknad promemoria, innefattande de begärda uppgifterna angående exporten, jämte en räkning å 25 kronor; ty och som hvad Silfverhielm anfört därom, att berörda belopp afsett att utgöra ersättning allenast för det sammandrag af uppgifterna angående importen, som Nyström begärt och som Silfverhielm ämnade låta genom enskildt biträde utarbeta, innan dessa uppgifters bearbetning inom styrelsen hunnit afslutas, med hänsyn till omständigheterna i målet icke förtjänade afseende; alltså och då Silfverhielm genom sitt berörda förfarande gjort sig skyldig till ämbetsfel, men detta icke kunde anses svårare än i 25 kap. 17 § strafflagen afsåges, pröfvade hofrätten jämlikt detta lagrum rättvist döma Silfverhielm att, för hvad han sålunda låtit komma sig till last, böta 250 kronor.*

---

* I målets afgörande deltogo hofrättens president och fyra ledamöter, af hvilka presidenten och två ledamöter förenade sig om den mening, hofrättens utslag innehåller. Två ledamöter voro däremot skiljaktiga. Sålunda anförde referenten:

»Enär i målet är utredt, att vid den tid, då Nyströms ifrågavarande skrifvelser inkommit till kungl. generaltullstyrelsen, arbetet därstädes med 1910 års exportstatistik varit afslutadt, i följd hvaraf Nyström varit berättigad att mot stadgad lösen och stämpelafgift då erhålla utdrag af nämnda statistik, samt att Silfverhielm i stället för att vidtaga den eller de åtgärder honom såsom tillförordnad byråchef i kungl. styrelsen kan hafva ålegat med afseende å ärendets behandling, låtit tillställa Nyström en promemoria, upptagande de begärda uppgifterna angående exporten, hvilken promemoria icke varit försedd med stämpel eller anteckning om lösen, jämte en räkning å 25 kronor; ty och som hvad Silfverhielm anfört därom, att berörda belopp varit afsedt att utgöra ersättning allenast för de uppgifter angående importen, hvarom Nyström anhållit och hvilka Silfverhielm ämnade låta genom enskildt biträde utarbeta, innan samma uppgifters bearbetning i kungl. styrelsen hunnit afslutas, med hänsyn till omständighetarna i målet icke förtjänar afseende, utan antagas måste, att beloppet affordrats Nyström åtminstone delvis såsom betalning för omförmälta promemoria; alltså och då på grund af hvad sålunda och i öfrigt i målet förekommit Silfverhielm enligt min mening är förvunnen att hafva för egen fördel uppsåtligen underlåtit sin ämbetsplikt, men Silfverhielms berörda underlåtenhet med hänsyn till de i målet förekomna omständigheter måste anses hafva tillkommit af förhastande, hvarjämte ingen skada däraf uppstått, pröfvar jag jämlikt 25 kap. 16 § strafflagen rättvist döma Silfverhielm att för hvad han sålunda låtit komma sig till last böta 400 kronor, hvilka böter tillfalla kronan.»

Slutligen yttrade en ledamot:

»Enär Silfverhielms uppgift, att det i den till Nyström aflämnade räkningen denne påförda belopp 25 kronor afsett att utgöra förskottsbetalning för det sammandrag af uppgifterna angående importen, som Nyström begärt och som Silfverhielm ämnade låta genom enskildt biträde utarbeta, innan dessa uppgifters bearbetning inom kungl. styrelsen hunnit afslutas, icke blifvit i målet vederlagd, utan fastmera riktigheten af samma uppgift vinner stöd af omständigheterna i målet, finner jag vid sådant förhållande hvad emot Silfverhielm i målet förekommit, om också i viss mån innefattande oförstånd i ämbetet, likväl icke vara af beskaffenhet att för Silfverhielm medföra ansvar, i följd hvaraf advokatfiskalens mot Silfverhielm förda talan af mig ogillas.»

Vissa ärenden, som icke föranledt åtal.

1. *Fängelsefånges rätt att läsa periodisk skrift.*

I en till mig insänd skrift anförde journalisten Algot Eriksson-Söderström klagomål däröfver, att sedan han, som i kronohäktet å Långholmen aftjänat honom jämlikt strafflagen för krigsmakten ådömdt fängelsestraff i en månad, därunder framställt begäran att få hålla sig med vissa dagliga tidningar (»Dagens nyheter», »Svenska dagbladet» och »Nya dagligt allehanda-Vårt land»), af hvilka han varit i behof för att kunna utöfva sin publicistiska verksamhet, hade fångvårdsstyrelsen afslagit hans begäran, enär han ej på något sätt ådagalagt, att han utöfvade verksamhet, som kräfde tillgång till de angifna tidningarna.

I klagoskriften, hvarvid fogats intyg, att klaganden vid tiden för fängelsestraffets undergående varit referent för »Norrlandstidningen» och medarbetare i »Stormklockan», omnämnde klaganden, att han till stöd för sin ifrågavarande begäran åberopat dessa intyg, hvilka han ock öfverlämnat till tillsyningsmannen vid kronohäktet.

I afgifven förklaring meddelade fångvårdsstyrelsen, att styrelsen icke fått del af de intyg, klaganden i sin skrifvelse till mig åberopat, samt yttrade vidare, bland annat, följande. Äfven om klaganden, såsom han ansåge sig hafva med intygen visat, skulle hafva varit anställd i flera tidningar som medarbetare och korrespondent, följde däraf icke, att han under den korta tid af en månad, hvarunder han aftjänade ådömdt frihetsstraff, skulle ägt rätt att efter eget val hålla sig med dagliga nyhetstidningar. Det kunde ej vara med straffändamålet öfverensstämmande att fånge, blott därför att han utgåfve sig för journalist och skrifvit något i vissa tidningar, bereddes tillfälle att i fängelset följa dagens händelser och taga del af den förströelseläsning, tidningspressen erbjöde. Skulle en sådan rättighet gifvas en hvar, som med något skäl kunde kalla sig journalist, blefve helt visst fängelsestraffet fullkomligt betydelselöst i fråga om en stor del af dem, som dömdes till sådant straff. Men då lagen inrymde rätt för fånge, som underginge fängelsestraff, att med *tjänligt* arbete sig sysselsätta, vore uppenbarligen lagens mening härmed ingalunda, att fånge skulle äga välja ett arbete, som skulle förutsätta disponerandet

af materialier, hvilkas användande väsentligen betoge enrumsstraffet dess betydelse och stode i strid med i fängelset gällande allmänna ordningsföreskrifter. Till dylika materialier vore i regel tidningar att hänföra. Jämte den förströelse, de beredde, gåfve de äfven möjlighet till icke kontrollerbara meddelanden från yttervärlden direkt till fången genom annonser m. m., hvarigenom säkerheten och ordningen äfventyrades. Endast i särskilda undantagsfall kunde, under förutsättning att fånge ingåfve tillräckligt förtroende, tillgång till dagliga tidningar böra lämnas fånge, såsom då han själf vore tidningens utgifvare och ej kunde ställas utanför dess ledning, utan att tidningsföretagets existens vedervågades, eller om han vore affärsman och för affärens upprätthållande måste ha tillgång till de ekonomiska uppgifter, tidningarna meddelade.

* * *

I det kommittéförslag, som ligger till grund för lagen angående straffarbetes och fängelsestraffs verkställande i enrum den 22 juni 1906, hade 7 § första stycket följande lydelse:

»Då fånge undergår antingen omedelbart för brott ålagdt fängelse eller därmed förenadt fängelse, hvartill ådömda böter förvandlats, är han pliktig sysselsätta sig med lämpligt arbete. Sådant arbete må han själf förskaffa sig, *och äger han då verkställa detsamma för egen räkning;* dock bör fängelsets styresman tillse, att denna rätt ej missbrukas till brottsliga företag. Begagnar fången sig icke af nämnda rätt, skall arbete i mån af tillgång lämnas honom, och tilldelas honom af arbetsinkomsten andel enligt särskilda bestämmelser.»

I motiven till detta stycke anfördes af kommittén: »Beträffande fånge, som undergår antingen omedelbart för brott ålagdt fängelse eller sådant straff i förening med fängelse såsom förvandlingsstraff, är i nu gällande lag stadgadt, att fången skall vara berättigad att sysselsätta sig med tjänligt arbete, om han själf förskaffar sig sådant. Den af kommittén föreslagna ändring åsyftar, att fängelsefången, hvilken skulle såsom hittills vara berättigad att själf förskaffa sig arbete och verkställa det för egen räkning, icke finge, om han ej förskaffade sig arbete, öfverlämna sig åt sysslolöshet. Anskaffar han ej lämpligt arbete, skall därför arbete i mån af tillgång lämnas honom, och erhåller han då af arbetsinkomsten andel enligt bestämmelser i administrativ väg.

Att arbetet här icke utgör ett moment af själfva straffet, utan föreskrifvits allenast till förebyggande af sysslolöshet, lärer tillräckligt framgå af bestämmelsernas innehåll.»

Vid förslagets granskning inom högsta domstolen framställde ett justitieråd mot de i 7 § första stycket upptagna bestämmelserna följande anmärkning:

»Visserligen är vid nu föreslagna anordning af fängelsestraffet arbetet afsedt ej att utgöra ett moment af själfva straffet utan allenast ett medel till förekommande af sysslolöshet, och från denna synpunkt kan ju synas likgiltigt, hvilket hederligt arbete fängelsefången utför. Förnekas kan dock ej, att vissa slag af arbeten kunna i fängelset utföras, hvilka, ehuru i och för sig lofliga, dock äro mindre förenliga med fängelsestraffets syfte. Om t. ex. en tidningsredaktör från fängelset redigerar sin tidning eller en köpman sköter sin affär, måste han visserligen anses utföra ett arbete, men ett arbete, som så att säga försätter honom utom fängelsets murar och föga öfverensstämmer med den isolering från den yttre världen, som skulle utgöra fängelsestraffets förnämsta innebörd. Och härtill kommer, därest arbetsplikt för fängelsefånge införes, den viktiga synpunkt, att med afseende å allt s. k. intellektuellt arbete nödig kontroll från fångvårdspersonalens sida ej kan utöfvas öfver att arbete verkligen utföres. Mig synes därför vara att förorda, att fängelsefånges arbete, ehvad det anskaffas af honom själf eller af fängelseföreståndaren, skall bestå uteslutande af kroppsarbete.»

Ett annat justitieråd yttrade däremot följande: »Om ifrågavarande stadgande antages oförändradt, synes den väsentligaste skillnaden mellan straffarbete och fängelse blifva, att straffarbetsfånge är pliktig att utan rätt till andel i inkomsten förrätta arbete för det allmännas räkning, fängelsefånge åter pliktig allenast till arbete för egen räkning, eller, om han så föredrager, till annat arbete, men då med rätt till andel i inkomsten, och fängelsestraffet kommer således att i ej oväsentlig mån till sin beskaffenhet närma sig den svårare straffarten, straffarbete. Så har emellertid ej varit kommitterades mening — i motiven säges, att arbetet icke skall utgöra ett moment af själfva fängelsestraffet — och så bör, efter mitt omdöme, ej heller blifva. Fängelsefången bör visserligen ej vara medgifvet att öfverlämna sig åt sysslolöshet, men honom må å andra sidan ej betagas rätt att bestämma öfver arten af sin verksamhet. Han bör t. ex. äga att sysselsätta sig med intellektuellt arbete, med läsning, författarskap, utöfning af konst och dylikt. Det må väl vara sant, att de fall, då fånge står på sådan bildningsgrad, att han kan ägna sig åt sådan sysselsättning, lyckligtvis ej kunna antagas blifva synnerligen talrika, men sådana fall kunna dock inträffa och måste förty beaktas.

Skulle denna min åsikt befinnas vara riktig, synes stadgandets affattning, som väl starkt betonar, att arbetet skall vara kroppsarbete eller åtminstone i egentlig mening produktivt, böra i någon mån modifieras.

Eljest kan befaras, att vid tillämpningen fången kan blifva utsatt för ett ganska stort godtycke, i det att den ene fängelsedirektören såsom arbete godkänner hvad den andre rubricerar såsom ett tidsfördrif, en lek. För öfrigt torde, så länge hos oss ej finnes annan *custodia honesta* än fängelse, föreskrifterna om fängelsefånges arbetsplikt ej kunna utsträckas synnerligen långt, utan att i vissa fall leda till stor obillighet.»

Tydligen var det med anledning af hvad sistnämnda justitieråd sålunda yttrat som andra punkten i förevarande lagrum sedermera erhöll följande, från förslaget något afvikande lydelse:

»Sådant arbete må han själf förskaffa sig, och äger han, *där arbetet medför inkomst*, behålla denna för egen räkning; dock — — — företag.»

Det lärer sålunda få anses vara utom tvist, att arbete, hvarmed fängelsefånge skall sysselsättas, icke måste bestå af kroppsarbete; det får vara af intellektuell art samt behöfver icke vara produktivt.

Genom fastslåendet af denna princip har lagstiftaren emellertid ingalunda undanröjt hvarje svårighet vid tolkning af ifrågavarande stadgande. Den särdeles obestämda affattning, detsamma erhållit, kan tydligen gifva anledning till olika meningar.

Fängelsefånge skall — säger lagen — sysselsättas med arbete.

Detta arbete utgör dock — såsom i motiven uttryckligen framhålles — icke ett moment af själfva straffet, utan stadgandet har gifvits allenast till förebyggande af sysslolöshet. Meningen är icke, att arbetet skall verka betungande eller eljest vara förbundet med något särskildt besvär. En vetenskapsman, som ådömts fängelse, kan följaktligen icke förmenas att i och för förkofring af sina kunskaper ägna sig åt läsning af till hans vetenskap hörande litteratur, änskönt sådan läsning måhända är hans största nöje. Ty ingen lärer kunna förneka, att sysselsättningen här utgör ett »arbete». Mera tvifvelaktigt gestaltar sig förhållandet, i händelse fånge utan annat syfte än att för tillfället vinna förströelse vill ägna sin tid åt läsning, t. ex. af romaner och tidningar. För min del är jag dock böjd för den meningen, att sådant icke lagligen må medgifvas honom. Under angifna förutsättning synes nämligen dylik läsning, om den ock kan anses bildande och innebära en sysselsättning, icke skäligen kunna betraktas såsom arbete.

Lagen uppställer vidare den fordran, att det arbete, som fången väljer, skall vara lämpligt. I detta afseende måste man tydligen jämväl taga behörig hänsyn till hvad som för *honom* kan anses vara lämpligt. Det bör sålunda exempelvis icke kunna förvägras en skomakare att sysselsätta

sig med skomakeriarbete, en skräddare med skrädderiarbete, en studerande med sina studier o. s. v.

Men är detta riktigt, hvilket ostridigt torde vara förhållandet, måste ock principiellt en journalist äga rätt att sysselsätta sig med tidningsmannaverksamhet. Och för att vara i stånd att på ett tillfredsställande sätt utöfva denna verksamhet, måste han gifvetvis i allmänhet hafva tillgång till tidningar, han må vara hufvudredaktör eller hafva på sin anpart någon särskild del af en tidnings innehåll, exempelvis såsom redaktör för utrikesafdelningen eller såsom kåsör.

Af fångvårdsstyrelsens till mig i ärendet afgifna förklaring att döma, hade emellertid styrelsen uti ifrågavarande afseende en annan uppfattning. Fångvårdsstyrelsen syntes nämligen vilja — åtminstone i regel — begränsa rätten för journalist att hålla sig med tidningar till det fall, att han själf vore utgifvare af tidning och ej kunde ställas utanför dess ledning, utan att tidningsföretagets existens vedervågades.

Till bemötande häraf må, utöfver hvad här ofvan yttrats, till en början framhållas, att ett tidningsföretags existens mången gång lärer vara beroende i lika hög grad af någon medarbetare i tidningen som af dess utgifvare.

I allt fall var den af fångvårdsstyrelsen anlagda synpunkten, så vidt jag kunde förstå, icke riktig. Hänsyn skall ock tagas till fången själf. Väl är det sant, att han inom fängelset för sin egen person har allt hvad han kan anses behöfva. Men han har måhända försörjningsplikt, som han saknar möjlighet att behörigen fullgöra, därest den enda inkomstbringande sysselsättning, hvarvid han är van, varder honom förmenad.

Hvad fångvårdsstyrelsen till stöd för sin mening anfört därom, att, i händelse rättighet att hålla tidningar gåfves en hvar fånge, som med något skäl kunde kalla sig journalist, fängelsestraffet helt visst blefve fullkomligt betydelselöst i fråga om en stor del af dem, som dömas till sådant straff, ansåg jag ej heller kunna tillmätas afgörande vikt.

Med journalist åsyftar jag naturligen icke en hvar, som tillfälligtvis skrifver i tidningar, utan allenast den, som är på ett eller annat sätt fästad vid redaktionen af en tidning; och denna egenskap bör, därest den icke är känd, genom intyg eller annorledes behörigen styrkas. I fråga om en sådan verklig journalist är det, i enlighet med hvad jag förut anfört, i min tanke obefogadt att säga, det straffet skulle blifva betydelselöst, därest tillgång till tidningar lämnades honom. Att tidningsläsningen, som ju innebär en förutsättning för att han skall kunna ägna sig åt det arbete, hvilket för honom är lämpligast, i och för sig är en källa till

förströelse, kan icke hafva någon inverkan i förevarande afseende. Fängelsestraffets betydelse ligger i fångens internering.

Lika litet kunde jag för min del tillerkänna någon vikt åt det af fångvårdsstyrelsen till stöd för dess mening anförda argumentet, att tidningar gåfve möjlighet till icke kontrollerbara meddelanden från yttervärlden direkt till fången. Faran härutinnan torde vara ringa, vid det förhållande att, därest vederbörande fängelsemyndighet fullgör sin plikt, fången å sin sida i realiteten torde få anses sakna möjlighet att obehörigen underhålla någon förbindelse med personer utom fängelsemurarna. Af allmänna rättsprinciper lärer för öfrigt följa, att den omständigheten, att en rätt *möjligen* kan missbrukas, icke bör föranleda till en sådan rätts generella upphäfvande; rätten bör beröfvas allenast en, som på grund af särskilda omständigheter i det föreliggande fallet skäligen kan antagas skola göra sig skyldig till missbruk af densamma.

Jag fann väl, att fångvårdsstyrelsen uti ifrågavarande, under min pröfning dragna ärende icke gjort sig skyldig till tjänstefel. Med hänsyn till styrelsens principiella uttalande i förklaringen ansåg jag emellertid det vara min plikt att låta styrelsen få del af min afvikande mening; och anhöll jag därför i en till fångvårdsstyrelsen aflåten ämbetsskrifvelse, att därest styrelsen, efter öfvervägande af hvad jag anfört, skulle vidhålla sin uppfattning, styrelsen måtte därom lämna mig underrättelse. Under sådan förutsättning ämnade jag nämligen på någon af de utvägar, som stode mig till buds, söka uti ifrågavarande afseende åstadkomma tydliga bestämmelser i den riktning, jag för min del funnit vara den rätta.

Till svar å berörda skrifvelse anförde fångvårdsstyrelsen hufvudsakligen följande.

Då jag af styrelsens utlåtande funnit, att styrelsen syntes vilja — åtminstone i regel — begränsa rätten för journalist att hålla sig med tidningar till det fall, att han själf vore tidningens utgifvare och ej kunde ställas utanför dess ledning, syntes detta bero på bristande tydlighet i styrelsens uttryckssätt, då meningen varit att anföra nämnda fall allenast till ett belysande exempel, hvilket styrelsen måhända bort bättre uttrycka än med ordet »såsom».

Styrelsen hade nämligen varit och vore af den uppfattningen, att ej endast en redaktör utan äfven andra *verkliga* journalister kunde medgifvas att för sitt arbete under fängelsevistelsen hafva tillgång till tidningar, hvilket styrelsen ock velat i sin skrifvelse i ämnet uttrycka.

Då jag förklarade mig med journalist naturligen icke åsyfta en hvar, som tillfälligtvis skrefve i tidningar, utan allenast den, som vore på ett eller

annat sätt fästad vid redaktionen af en tidning, kunde styrelsen ej finna annat, än att jag fullt delade den mening, styrelsen trott sig hafva i sin föregående skrifvelse framlagt i fråga om de förutsättningar, som borde föreligga för att en fängelsefånge måtte medgifvas tillgång till tidningar för journalistisk verksamhet.

Äfven i fråga därom, att enligt lagens mening fängelsefångens arbete kunde vara rent intellektuellt, och att arbetstvånget blott innebure afhållande från sysslolöshet, samt att arbetets lämplighet skulle pröfvas *jämväl* med hänsyn till fången, vore styrelsen fullt enig med mig. Såsom exempel i sistnämnda hänseende hade jag anfört, hurusom det icke borde kunna förvägras en skomakare att sysselsätta sig med skomakeri, en skräddare med skrädderiarbete, en studerande med sina studier.

Det torde emellertid i denna punkt ej få förbises, att lämpligheten, på sätt jag äfven ansåge, skulle pröfvas jämväl ur annan synpunkt än fångens. Sålunda borde rätten förvägras »den, som på grund af särskilda omständigheter i det föreliggande fallet skäligen kan antagas skola göra sig skyldig till missbruk af densamma», därvid dock »den omständigheten, att en rätt *möjligen* kan missbrukas, icke bör föranleda till en sådan rätts generella upphäfvande». Vidare kunde t. ex. ej en fyrverkare för sitt arbete få i fängelset införa explosiva varor, en apotekare gifter. Lika litet borde en journalist för sitt författarskap inom fängelset äga rätt fordra tillgång till samhällsomstörtande eller sedlighet och moral förgiftande skrifter.

I afseende å sådana likasom äfven andra skrifter hade styrelsen att vid pröfningen af inkommande framställningar enligt sin ämbetsplikt iakttaga föreskriften i sista momentet af 44 § i Kungl. Maj:ts instruktion för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten den 16 december 1910 och sålunda bestämma, »i hvad mån fånge, *med hänsyn till en rätt fångvård*, må tillåtas sysselsätta sig med läsning».

Hvad i ärendet sålunda förekommit fann jag vara af den beskaffenhet, att jag kunde låta därvid bero.

Frågan om fängelsefånges rätt till tidningsläsning kom att jämväl i ett annat sammanhang dragas under min pröfning. Hos fångvårdsstyrelsen sökte nämligen redaktören af tidningen »Brand» Albert Jensen, hvilken i centralfängelset å Långholmen undergick fängelsestraff, tillstånd att för utöfvande af publicistisk verksamhet i fängelset läsa tidningarna »Stockholms dagblad», »Socialdemokraten», »Brand», »Nya folkviljan», »La guerre sociale» och »Les temps nouveaux» jämte annan för berörda verksamhet erforderlig litteratur.

Genom beslut den 3 juni 1911 medgaf fångvårdsstyrelsen, att Jensen

finge under fängelsetiden för sitt arbete såsom tidningsman innehafva och läsa tidningarna »Stockholms dagblad» och »Socialdemokraten». I öfrigt fann styrelsen nämnda ansökning icke kunna bifallas i vidare mån, än att Jensen ägde till styrelsen ingå med framställning angående hvarje särskildt litterärt arbete, som han önskade mottaga och som ej funnes i fängelsets bibliotek, hvarefter styrelsen ville pröfva, huruvida med hänsyn till en rätt fångvård Jensen kunde tillåtas sysselsätta sig med läsning af sådant arbete.

I anledning af detta fångvårdsstyrelsens beslut påkallade Jensen i en genom direktören vid centralfängelset till mig öfversänd klagoskrift mitt ämbetsbiträde, i ändamål att Jensen måtte sättas i en gynnsammare ställning än fångvårdsstyrelsens beslut för honom medförde. På grund häraf lät jag meddela Jensen, att det enda sätt, hvarpå han kunde vinna ändring i fångvårdsstyrelsens beslut, vore att han i vederbörlig ordning öfverklagade detsamma. Tillika lämnade jag Jensen underrättelse om tiden och stället för besvärs anförande.

Öfver fångvårdsstyrelsens beslut i ämnet anförde därefter Jensen besvär hos Kungl. Maj:t. I besvären påstod Jensen, att tillgång till de fyra tidningar, som förvägrats honom, vore en väsentlig förutsättning för utförande af honom åliggande arbete för tidningen »Brand». Jensen yrkade därför, att han måtte erhålla tillstånd att förskaffa sig berörda tidningar.

Besvären pröfvades genom utslag den 10 augusti 1911 af regeringsrätten, som ej fann skäl att i fångvårdsstyrelsens beslut göra annan ändring än att, med afseende på Jensens anställning vid tidningen »Brands» redaktion, Jensen berättigades att under fängelsetiden innehafva och läsa denna tidning.

2. *Fråga om skyldighet för person, som försatts i konkurs och därefter förklarats omyndig, att edfästa den i anledning af konkursen upprättade bouppteckningen.*

Af handlingarna i ett härstädes anhängigt ärende inhämtade jag:

att domaren i Halmstads och Tönnersjö härad vid förhör den 2 juli 1910 i landtbrukaren Johan Petter Anderssons i Gåshult vid Halmstads och Tönnersjö häradsrätt anhängiga konkurs anbefallt vederbörande länsman att den 9 juli å utsatt tid inför domaren inställa gäldenären, för att denne måtte med ed fästa riktigheten af den i konkursen upprättade bouppteckningen;

att Andersson berörda den 9 juli inför domaren förklarat, att boet blifvit riktigt uppgifvet, men emellertid vägrat att aflägga den i 26 § konkurslagen stadgade eden;

att Andersson i anledning af sin vägran af domaren förklarats skyldig att träda i häkte, till dess han fullgjorde edgången, och af länsmannen införpassats till länsfängelset i Halmstad;

att Andersson den 12 juli 1910 låtit till domaren ingifva en till häradsrätten ställd ansökan, att Andersson måtte förklaras omyndig och förmyndare för honom förordnas;

att domaren på grund häraf samma dag funnit skäligt förklara, att Andersson ej längre skulle hållas häktad för sin vägran att edfästa bouppteckningen, hvarom underrättelse skulle meddelas föreståndaren för länsfängelset;

samt att extra länsmannen G. Fagerström, hvilken förordnats till förmyndare för Andersson, å inställelsedagen i konkursen den 13 augusti 1910 aflagt föreskrifven gäldenärsed.

Sedan jag från e. o. notarien V. Hydén, som den 12 juli 1910 å domarämbetets vägnar fattat beslut om Anderssons frigifvande ur häktet, infordrat yttrande, anförde Hydén till stöd för samma beslut följande.

Vid tillfället den 9 juli 1910 fällde Andersson uttryck och hade i öfrigt ett uppträdande, som tydde på en onormal sinnesbeskaffenhet, men antog Hydén, att Andersson blott var upphetsad, och att detta härledde sig af missnöje öfver att man sökte tvinga honom till att aflägga ed på riktigheten af konkursbouppteckningen. Då Hydén emellertid därefter erinrade sig, att Andersson några år därförut för vansinne vårdats å hospital, samt att Hydén under handläggningen vid Halmstads och Tönnersjö häradsrätt af ett brottmål, däri Andersson var angifvare och personligen uppträdde, jämväl funnit Anderssons uppträdande egendomligt, satte Hydén sig i förbindelse med ordinarie länsmannen i distriktet, där Andersson bodde, för att af denne, hvilken väl kände till Andersson, erhålla upplysning om Anderssons sinnestillstånd. Länsmannen uppgaf därvid, att Andersson allmänt ansågs »egendomlig», samt att anledning vore att antaga, att Andersson komme att återfalla i vansinne, om han hölles i häkte. Vid samtal med direktören för länsfängelset i Halmstad angående Anderssons uppförande i fängelset erfor Hydén, att Andersson befann sig i ett sinnestillstånd, som tydde på en ej normal sinnesbeskaffenhet. Hydén ansåg därför, att det var fara, att Andersson genom vistelse i fängelse skulle återfalla i vansinne.

På grund häraf och sedan Hydén emottagit Anderssons ansökan om att blifva förklarad omyndig, fann Hydén — då vid angifna förhållande an-

ledning ej förefanns att, sedan Andersson kommit i omyndighetstillstånd, ålägga honom att jämte blifvande förmyndaren aflägga bouppteckningsed, samt konkursborgenärerna genom Anderssons försättande på fri fot ej betoges rätten att framställa och få pröfvadt yrkande om att Andersson jämte förmyndaren skulle aflägga bouppteckningsed — sig pliktig, oaktadt Andersson ej blifvit förklarad omyndig, att, jämlikt grunderna för stadgandet i 27 § 2 mom. konkurslagen, förordna om Anderssons frigifvande ur häktet.

Vid pröfning af detta ärende ansåg jag med afseende å hvad e. o. notarien Hydén anfört därom, att han haft anledning antaga, att Andersson icke varit af normal sinnesbeskaffenhet, mig icke kunna såsom tjänstefel betrakta Hydéns beslut om Anderssons frigifvande ur häktet, ehuru han icke aflagt bouppteckningsed.

Då emellertid af Hydéns förklaring syntes framgå, att han missuppfattat bestämmelsen i 27 § 2 mom. konkurslagen, fann jag mig nödsakad att genom en till Hydén aflåten ämbetsskrifvelse erinra honom därom, att samma bestämmelse — enligt hvilken omyndig förklarad, hvars egendom till konkurs afträdes, är jämte förmyndaren pliktig att aflägga bouppteckningsed, där rätten eller domaren så skäligt pröfvar — endast har afseende å det fall, att förmyndare för omyndig förklarad afträder myndlingens egendom till konkurs. Den omständigheten, att någon, som kommit i konkurstillstånd, därefter på egen begäran varder förklarad omyndig, kan uppenbarligen icke i och för sig föranleda till undantag från den i 26 § konkurslagen stadgade ovillkorliga skyldigheten för konkursgäldenär att, på sätt där säges, med ed fästa riktigheten af den i anledning af konkursen upprättade bouppteckningen.

3. *Felaktighet i fråga om förmyndarförordnande.*

I en till mig ingifven klagoskrift anförde gästgifvaren Viktor Tenglund, att Resele tingslags häradsrätt enligt beslut den 9 maj 1910 utan att höra klaganden förordnat hemmansägaren Olof Palien till förmyndare för klagandens och hans hustrus barn. Förordnandet hade, på förslag af Olof Paliens fader, häradsdomaren Josef Magnus Palien, meddelats i anledning af ett utaf barnens morfader till deras förmån upprättadt testamente. Klaganden anhöll om mitt ingripande mot häradsrättens ordförande, häradshöfdingen Teodor Ringenson, på grund af det lagstridiga förordnandet.

Klagoskriften delgafs häradshöfdingen Ringenson, och anförde denne

i afgifven förklaring följande. Häradsrätten hade i sin egenskap af öfverförmyndare att tillvarataga de omyndigas rätt. Då i förevarande fall klaganden haft ett emot barnens stridigt intresse, hade det ålegat häradsrätten att omedelbart förordna ojäfvig förmyndare, och vid klagandens medgifvande eller bestridande af ansökningen behöfde icke fästas något afseende. Enligt hvad Ringenson hade sig bekant, plägade för öfrigt häradsrätterna i allmänhet i likartade fall förfara på samma sätt som här skett.

I likhet med häradshöfdingen Ringenson ansåg jag, att klaganden i förevarande fall haft ett emot barnens stridande intresse, och att på grund häraf särskild förmyndare bort förordnas för dem. Detta hade dock icke bort föranleda därtill, att klaganden genom förmynderskapets öfverflyttande på annan person helt och hållet beröfvats målsmanskapet för barnen. Förmyndarförordnandet hade bort inskränkas till förvaltningen af de testamenterade medlen; och detsamma hade icke bort meddelas, utan att klaganden lämnats tillfälle att yttra sig i saken.

Sedan häradshöfdingen Ringenson erhållit kännedom om denna min uppfattning, inkom han till mig med utdrag af häradsrättens förmynderskapsprotokoll för den 29 december 1910.

Enligt detta hade den utsedde förmyndaren till häradsrätten ingifvit ansökan, att det honom meddelade förordnandet måtte inskränkas därhän, att han förklarades vara de omyndiges förmyndare allenast för förvaltningen af den egendom, som tillfallit dem på grund af förutnämnda testamente. Häradsrätten biföll denna ansökan och förklarade i samband därmed, att de omyndigas fader hade att i öfrigt lagligen iakttaga och bevaka deras rätt och bästa vid alla tillfällen. Ett å protokollsutdraget tecknadt intyg utvisade, att klaganden kostnadsfritt erhållit en med utdraget lika lydande handling.

Efter det sålunda rättelse vunnits i det meddelade förmyndarförordnandet, i den mån detsamma icke var med lag öfverensstämmande, fann jag ej skäl vidtaga ytterligare åtgärd i ärendet.

4. *Exekutiv auktion å fastighet på grund af utslag, meddeladt före det fastigheten i anledning af annat utslag exekutivt försålts.*

Efter ansökning af I. Holmberg fastställde Konungens befallningshafvande i Stockholms län genom utslag den 7 juli 1909 till betalning ur lägenheten Bromstens villastadstomt n:r 167 2,000 kronor jämte ränta

på grund af ett uti lägenheten den 30 april 1903, under § 216, intecknadt skuldebref å nämnda belopp jämte ränta.

Sedan på begäran af annan inteckningshafvare lägenheten blifvit den 4 augusti 1909 exekutivt försåld, hölls den 15 september 1909 sammanträde för fördelning af köpeskillingen. Därvid utgick inteckningen af den 30 april 1903 till fullo så till kapital som till ränta, och medgaf inteckningshafvaren, att inteckningen fick till sitt kapitalbelopp kvarstå, hvarefter allenast till likvidsdagen upplupna räntor utbetalades och inteckningen återställdes till dess ägare.

Under åberopande af Konungens befallningshafvandes förutnämnda, laga kraft vunna utslag af den 7 juli 1909 och inteckningen i hufvudskrift begärde Holmberg i januari 1910 lägenhetens exekutiva försäljning. Med anledning häraf såldes lägenheten exekutivt den 16 mars 1910.

Vid den exekutiva auktion, som hölls den 4 augusti 1909, inropades lägenheten af aktiebolaget Dan, som den 17 september 1909 försålde densamma till Carl Friberg.

Då auktionen den 16 mars 1910 ägde rum, protesterade Friberg mot lägenhetens försäljning under anförande af, bland annat, att då Fribergs fångesman inropat lägenheten å exekutiv auktion den 4 augusti 1909, och det till grund för försäljningen den 16 mars 1910 liggande utslaget meddelats redan den 7 juli 1909, detta utslag icke kunde föranleda försäljning. Konungens befallningshafvande fann dock hvad Friberg anfört icke utgöra hinder för försäljning.

Friberg anförde därefter hos Svea hofrätt besvär — hvilka emellertid sedermera återtogos — öfver den exekutiva försäljningen. Därvid gjorde han gällande, att sedan fastigheten försålts genom exekutiv auktion, skulle den i nye ägarens hand vara fri från alla exekutiva åtgärder, som med afseende å fastigheten vidtagits före dess exekutiva försäljning. Alltså hade, enligt hvad Friberg i sina besvär vidare anförde, det utslag, som meddelades den 7 juli 1909, ej kunnat lagligen föranleda öfverklagade auktionen. Därest den tankegång, som Konungens befallningshafvande tillämpat, vore riktig, skulle däraf följa, att, om t. ex. 30 i viss fastighet meddelade inteckningar hvar för sig på olika tider föranledt fastighetens dömande i mät genom olika utslag, samt det senaste af dessa utslag föranledt exekutiv auktion, skulle därefter på grund af samtliga öfriga 29 utslag, därest de hvar för sig toges i omvänd tidsordning, börjande med det sista, exekutiva auktioner kunna äga rum, och detta utan att den person, som för hvarje gång inropat fastigheten, på förhand underrättades därom.

Advokaten Sam. Ihrén, hvilken på uppdrag af Friberg anfört berörda

besvär öfver auktionen den 16 mars 1910, förmälte därefter i en till mig ingifven klagoskrift, att han funnit den af Konungens befallningshafvande vid förrättningen tillämpade principen så anmärkningsvärd, att den, vare sig härvid förelåge felaktig lagtolkning eller en ofullständighet i gällande utsökningslag, vore förtjänt af särskild uppmärksamhet, hvarför han till den åtgärd, som kunde finnas lämplig, till mig öfverlämnade afskrift af besvärshandlingarna i målet.

I anledning häraf infordrade jag förklaring från Konungens befallningshafvande i Stockholms län, som öfverlämnade ett af länsnotarien C. Fröberg och länsbokhållaren J. Ekelund undertecknadt yttrande.

Fröberg och Ekelund — hvilka å landshöfdingämbetets vägnar förrättat auktionen den 16 mars 1910, Fröberg i egenskap af t. f. landssekreterare och Ekelund såsom t. f. landskamrerare — anförde i sin förklaring, att då vederbörande inteckningshafvare torde få anses genom likviden den 15 september 1909 hafva tillgodonjutit all den rätt, som tillkommit honom på grund af det den 7 juli 1909 meddelade utslaget, syntes han icke hafva kunnat åberopa samma utslag för fastighetens förnyade exekutiva försäljning. Vid sådant förhållande hade den öfverklagade auktionen icke bort äga rum.

Då förklarandena sålunda utan vidare vidgått den förelupna felaktigheten, ansåg jag mig kunna låta därvid bero.

5. *Tvångsarbete ådömdt för lösdrifveri utan förutgången varning.*

Tvångsarbetsfången Axel Emil Mattsson anförde i en genom direktören vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö insänd klagoskrift, att han blifvit af länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län genom utslag den 17 oktober 1910 dömd till tvångsarbete i tre månader, emedan han skulle gjort sig skyldig till lösdrifveri, samt två år icke förflutit, från det han efter utståndet straffarbete senast frigifvits. Då någon varning för lösdrifveri förut icke tilldelats klaganden, vore länsstyrelsens utslag lagstridigt. På grund häraf anhöll klaganden om mitt ämbetsbiträde för vinnande af rättelse.

I den förklaring, som jag med anledning af klagoskriften infordrade, anförde Konungens befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län, att klagandens uppgift, att han utan att förut hafva erhållit varning dömts till tvångsarbete för lösdrifveri, vore riktig. För att afhjälpa den begångna felaktigheten hade emellertid Konungens befallningshafvande gjort hemställan hos Konungens befallningshafvande i Stockholms län om klagandens frigifvande. Genom beslut den 6 december 1910 hade ock sistnämnda myn-

dighet förordnat, att klaganden skulle så fort ske kunde frigifvas från tvångsarbetsanstalten.

För utslaget, hvarigenom klaganden ådömts tvångsarbete, voro länsbokhållaren E. Warmark och landskanslisten T. von Sydow, den senare i egenskap af föredragande, ansvariga.

På begäran af Warmark och von Sydow öfverlämnade Konungens befallningshafvande styrkt afskrift af ett utaf klaganden meddeladt intyg, däri klaganden förklarade sig hafva erhållit full godtgörelse för den skada och det lidande, han på grund af utslaget åsamkats. Därjämte insändes bevis, att Warmark och von Sydow för statsverkets räkning inbetalt sammanlagdt 20 kronor 60 öre, motsvarande utspisningskostnaden för klaganden under tiden från och med den 17 oktober till och med den 8 december 1910.

Klaganden inkom sedermera till mig med en skrift, däri han förklarade sig icke påkalla vidare åtgärd i ärendet, emedan han erhållit full godtgörelse för den skada och det lidande, som genom det felaktiga utslaget tillskyndats honom.

Då sålunda klaganden icke hade några vidare anspråk att framställa, och statsverket erhållit godtgörelse för den kostnad, som orsakats detsamma, lät jag vid återkallelsen bero.

6. *Felaktigt bestämdt ansvar för oloflig detaljhandel med brännvin, andra gången.*

På grund af anmärkning vid granskning af de från länsfängelset i Kalmar inkomna fångförteckningarna för år 1910 infordrade jag afskrift af ett utaf Ölands norra mots häradsrätt den 7 december 1909 meddeladt utslag angående hustru Anna Lundberg. Genom detta utslag hade häradsrätten dömt hustru Lundberg, jämlikt 36 § 1 mom. i förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905, att för oloflig detaljhandel med brännvin, andra gången, böta 60 kronor.

Enligt det af häradsrätten åberopade lagrummet är oloflig detaljhandel med brännvin belagd med böter, första gången från och med 30 till och med 60 kronor och andra gången från 60 till och med 120 kronor. Bötesbeloppet 60 kronor bildar sålunda maximum i strafflatituden för första gången föröfvad oloflig detaljhandel med brännvin, under det att minimum i strafflatituden för dylik förseelse, andra gången, går något högre än nämnda belopp.

Häradsrättens utslag var följaktligen felaktigt, då däri straffet för andra resan bestämts allenast till straffmaximum för första resan. Anmärk-

ningen ansåg jag mig emellertid kunna låta förfalla, sedan jag för framtida iakttagande om den begångna felaktigheten erinrat e. o. notarien Bertil von Gedda, hvilken vid utslagets meddelande fört ordet i häradsrätten.

7. *Obehörig stämpelbeläggning.*

Kaptenen J. Nordström förmälte i en till mig insänd klagoskrift, bland annat, att, sedan han i egenskap af arrendator utaf indragna militiebostället Näs i Stafnäs socken af Värmlands län hos domänstyrelsen anfört besvär öfver ett af vederbörande öfverjägmästare den 18 april 1910 meddeladt beslut angående utsyning af virke på egendomen, hade domänstyrelsens den 19 september 1910 gifna resolution öfver besvären i strid emot gällande stämpelförordning belagts med stämpel af 12 kronor, som uttagits hos klaganden och inlevererats till domänstyrelsen.

Då enligt 7 § af förordningen angående stämpelafgiften arrendatorer och brukare å egendomar, som genom domänstyrelsens försorg utarrenderas, äro — med undantag för medgifven öfverlåtelse af arrende- eller nyttjanderätt — befriade från stämpel i sådana på Konungens, domänstyrelsens eller Konungens befallningshafvandes pröfning beroende frågor, som beröra deras rättigheter och skyldigheter gent emot kronan såsom jordens ägare, anmodade jag domänstyrelsen att till mig inkomma med vederbörandes yttrande angående den framställda anmärkningen.

I anledning häraf öfverlämnade domänstyrelsen yttrande från extra jägmästaren Rikard Wikander. Denne meddelade, att han, som tjänstgjort såsom registrator i domänstyrelsen då resolutionen utlämnades, felaktigt belagt densamma med stämpel. Han hade emellertid ersatt klaganden beloppet, hvarom han bifogade bevis.

Sedan klaganden sålunda återbekommit den honom obehörigen påförda stämpelafgiften, fann jag ej skäl vidtaga ytterligare åtgärd i ärendet.

8. *Fråga om ersättande af kostnaden för en af veterinär verkställd undersökning i anledning af åtal för djurplågeri.*

I ett vid Västmanlands östra domsagas häradsrätt anhängigt mål mellan länsmannen Alfred Bolander, å tjänstens vägnar åklagare, samt hemmansägaren A. W. Johansson i Österbo, svarande, dömde häradsrätten genom utslag den 11 april 1910 Johansson att för djurplågeri böta 100

kronor och förpliktade honom att till statsverket återgälda af allmänna medel förskjutna vittneslöner med tillhopa 124 kronor 84 öre.

Sedermera anförde Johansson i en till mig ingifven klagoskrift följande.

Efter det klaganden den 1 juni 1910 erlagt de i målet utdömda rättegångskostnaderna, hade den 19 juni 1910 en fjärdingsman efter uppdrag af Bolander infunnit sig hos klaganden och under hot om utmätning uttagit ett belopp af 21 kronor 60 öre, utgörande ersättning för hvad af allmänna medel utbetalts till distriktsveterinären M. Boström i anledning af en utaf denne, efter anmodan af Bolander, å tjänstens vägnar företagen resa till klagandens egendom för besiktning af klagandens kreatursbesättning. Besiktningen hade verkställts i anledning af åtalet mot klaganden för djurplågeri.

Därest statsverket — anförde klaganden vidare — varit berättigadt att af honom utbekomma det belopp, som betalts till Boström, hade yrkande därom bort af åklagaren framställas vid häradsrätten, innan målet öfverlämnades till slutligt afgörande. Då så icke skett, vore klaganden icke skyldig att betala mera än häradsrätten dömt honom att utgifva.

Med anledning af klagoskriften anmodade jag Konungens befallningshafvande i Västmanlands län att inkomma med vederbörandes yttrande; och öfverlämnade Konungens befallningshafvande förklaring af länsmannen Bolander, hvilken anförde hufvudsakligen följande.

Den 11 maj 1910 erhöll Bolander från Boström en räkning å kostnaden för dennes resa till Österbo. Sedan Bolander bestyrkt räkningens riktighet beträffande vägafståndet samt meddelat intyg, att Boström företagit resan på Bolanders begäran för att undersöka klagandens kreatur, insände Bolander handlingen till Konungens befallningshafvande jämte transumt af häradsrättens dombok i målet för den 6 september 1909. I domboksutdraget hade intagits stämningen å klaganden äfvensom ett af Boström meddeladt utlåtande angående klagandens kreatur. Den 19 maj 1910 öfversände Konungens befallningshafvande det i räkningen upptagna beloppet direkt till Boström. Sedermera erhöll Bolander order från Konungens befallningshafvande att vidtaga åtgärder för att bereda statsverket ersättning för den förskjutna kostnaden. I anledning häraf anmodade Bolander en fjärdingsman att söka förmå klaganden att i godo betala detsamma, utan att Bolander därvid lämnade någon föreskrift om tillvägagångssättet, i händelse betalningen icke erlades frivilligt. — Beloppet blef af klaganden utan protest guldet; och på förfrågan hade fjärdingsmannen uppgifvit, att det icke varit tal om utmätning eller anlitande af annat tvångsmedel.

Då målet mot klaganden öfverlämnades till häradsrättens pröfning, hade Bolander icke erhållit någon räkning å Boströms resekostnad, och han visste icke heller, om Boström ämnade begära någon ersättning. Bolander hade därför ansett sig icke kunna vid rätten framställa yrkande om åläggande för klaganden att betala kostnaden för den af Boström verkställda undersökningen. Vid insändandet till Konungens befallningshafvande af Boströms räkning hade Bolander den uppfattningen, att statsverket skulle vidkännas kostnaden. Konungens befallningshafvande syntes emellertid hafva haft en annan åsikt. Med anledning af nämnda myndighets order och då olika åsikter gjort sig gällande, huruvida statsverket eller den brottslige borde vidkännas sådan kostnad som den ifrågavarande, hade Bolander ansett sig skyldig att affordra klaganden beloppet, och detta så mycket hellre, som det ålåge Bolander i hans egenskap af tjänsteman att tillvarataga statens intresse.

Om man förutsatte, att häradsrätten på yrkande af åklagaren lagligen kunnat förplikta klaganden att betala Boströms resekostnad, kunde den omständigheten, att dylikt yrkande icke framställts vid rätten före målets afgörande, omöjligen föranleda därtill, att klagandens ersättningsskyldighet finge anses hafva upphört, och att han således vore berättigad att återfå hvad han redan utgifvit. Hade det varit fråga om sådana kostnader, som omnämnas i 21 kap. rättegångsbalken, finge man väl anse, att klaganden efter målets afgörande varit befriad från all vidare skyldighet att utgifva kostnadsersättning. Men den till Boström utbetalda ersättningen kunde icke hänföras under rubriken rättegångskostnad. Om således klaganden före målets afgörande vid häradsrätten kunnat anses vara pliktig att betala resekostnaden, hade denna skyldighet allt fortfarande kvarstått, därest beloppet icke redan guldits.

* * *

Då i förevarande fall fråga varit om en af rättegången föranledd kostnad, och anspråk på dess ersättande därför bort göras gällande i rättegången, hade beloppet icke bort hos klaganden utkräfvas efter målets afdömande. Af Boströms förklaring framgick emellertid, att han handlat efter order af Konungens befallningshafvande. Jag ansåg mig på grund häraf böra anmoda nämnda myndighet att afgifva yttrande i saken.

I anledning häraf anförde Konungens befallningshafvande, att Konungens befallningshafvande vid utanordnandet af ersättningsbeloppet ansett sig böra förfara efter enahanda grunder, som enligt bestämmelserna i kungl. brefvet den 9 juni 1762 gälla beträffande kostnaden för andra, vanligast förekom-

mande medikolegala besiktningar. Beloppet anordnades sålunda såsom förskott af statsmedel till skeende godtgörelse af vederbörande i den ordning, som i nämnda kungl. bref förutsattes. Detta förfaringssätt syntes desto hellre vara af omständigheterna påkalladt, som vid räkningens ingifvande, så vidt handlingarna utmärkte, åtal mot klaganden i den sak, för hvars utredning undersökningen ägt rum, vore på domstols pröfning beroende, och det således kunde antagas, att jämväl frågan om ersättning för den af statsverket förskjutna kostnaden för samma undersökning skulle på åklagarens föranstaltande göras till föremål för rättens bedömande. Konungens befallningshafvande förbisåg väl därvid icke bestämmelserna i kungl. kungörelsen den 31 december 1908 angående ersättning åt kronofogdar och länsmän för vissa af deras polisverksamhet föranledda utgifter m. m. Men dels syntes det icke alldeles självfallet, att förevarande kostnad vore hänförlig till de utgifter, som afses i samma kungörelse. Och dels ansåg Konungens befallningshafvande, såsom förut blifvit antydt, att i detta fall samma skäl som i fråga om kostnader för rättsmedicinsk besiktning å död människas kropp uppenbarligen måste leda till den uppfattningen att, först sedan hinder visat sig möta för utfående hos vederbörande af sådan kostnad, densamma borde bestridas af statsmedel.

I öfverensstämmelse härmed beordrades Bolander att söka hos klaganden, som gifvit anledning till undersökningen, utbekomma den därför förskjutna kostnaden.

Då emellertid klaganden, oafsedt att honom ådömts ansvar i det mål, för hvars utredning veterinärens åtgärder påkallats, nu bestridt sin skyldighet att gälda kostnaden, och någon förpliktelse i sådant hänseende genom domstols beslut icke heller förelåge, hade Konungens befallningshafvande låtit definitivt anordna kostnaden å statsmedel, hvarigenom klaganden återbekommit det af honom guldna beloppet.

Med anledning af den utaf Konungens befallningshafvande sålunda lämnade upplysningen fann jag icke skäl att vidtaga ytterligare åtgärd i ärendet.

9. *Oriktig uppgift i ett af pastor utfärdadt bevis.*

I en till mig ingifven klagoskrift anförde Fredr. Wallin:

att klaganden, såsom innehafvare af en rättegångs- och inkasseringsbyrå i Östersund, i början af år 1910 erhållit i uppdrag att af en handelsresande L. Holmqvist därstädes uttaga en fordran af 82 kronor 50 öre;

att Holmqvist, som emellertid ej varit mantalsskrifven i Östersund eller dess omnejd, omsider uppgifvits vara mantalsskrifven i Falköping;

att klaganden i anledning däraf låtit i stämning den 7 april 1910 instämma Holmqvist till rådstufvurätten i Falköping med yrkande om hans förpliktande att utgifva omförmälta belopp;

att Holmqvist invändt, att målet anhängiggjorts vid obehörig domstol, enär Falköping icke vore hans mantalsskrifningsort;

att klagandens ombud, som begärt uppskof med målet för att styrka Holmqvists mantalsskrifningsort, å pastorsexpeditionen i Falköping erhållit ett af pastoratsadjunkten Einar Rudberg den 11 maj 1910 utfärdadt bevis, af innehåll att Holmqvist fortfarande vore mantalsskrifven i Falköping;

att Holmqvist emellertid vid ett följande rättegångstillfälle uppvisat behörigt intyg om, att han vore mantalsskrifven å annan ort;

samt att klagandens ombud i anledning häraf nedlagt målet.

Under påstående, att Rudberg gjort sig skyldig till tjänstefel genom det felaktiga bevisets utfärdande, hemställde klaganden, att honom måtte beredas ersättning för de kostnader, som tillskyndats klaganden genom den nedlagda rättegången.

I afgifven förklaring yttrade Rudberg, bland annat, följande.

Holmqvist hade i september 1908 utskrifvits från Falköping till Borgsjö församling i Västernorrlands län. Sannolikt hade flyttningsbetyget för honom af pastor i Falköping med post afsändts till pastorsämbetet i Borgsjö. Därifrån hade det emellertid i december samma år, troligen utan klagandens vetskap, återskickats till Falköping med anmärkning att klaganden »hvarken förr eller nu» bott i Borgsjö; och hade med anledning häraf klaganden af pastor i Falköping upptagits i boken öfver obefintliga. Häraf torde följa, att klagandens rätta mantalsskrifningsort vore Falköping.

För öfrigt hade stämningen på Holmqvist uttagits till rådstufvurätten i början af år 1910, och målet hade handlagts första gången redan den 9 maj, hvadan de kostnader, som åsamkats klaganden genom målets handläggande vid rådstufvurätten, icke föranledts af det utaf Rudberg den 11 maj utfärdade beviset. I allt fall hade Rudberg icke någon skyldighet att utfärda något som helst betyg.

På grund häraf bestred Rudberg afseende å klagandens ersättningsanspråk.

I afgifna påminnelser erinrade klaganden, att, därest Rudberg icke haft skyldighet att utfärda bevis med laglig giltighet, han naturligtvis ej heller haft rätt därtill, och att Rudberg följaktligen bort vägra att lämna det ifrågavarande beviset.

* * *

Hvad Rudberg anfört till stöd därför, att klagandens mantalsskrifningsort år 1910 verkligen varit Falköping, fann jag icke förtjäna afseende. Af handlingarna måste anses framgå, att klaganden för samma år varit mantalsskrifven i Borgsjö. Ifrågavarande, af Rudberg utfärdade bevis hade alltså innehållit en oriktig uppgift. Utan detta missledande bevis skulle efter all sannolikhet klaganden tidigare än som skett hafva nedlagt målet och därigenom undgått kostnaderna för ett rättegångstillfälle. Dessa kostnader uppskattades af mig till 8 kronor, däraf 3 kronor för protokollslösen och 5 kronor för ombudets inställelse.

Jag anmodade därför Rudberg att meddela mig, huruvida han vore villig att till klaganden betala 8 kronor äfvensom att ersätta klagandens utgifter härstädes med ett af mig i sådant hänseende skäligt befunnet belopp af 10 kronor.

Sedan därefter Rudberg i en insänd skrift förklarat sig villig att till klaganden utgifva omförmälta båda belopp, tillhopa 18 kronor, lät jag därom underrätta klaganden, hvilken emellertid i en ytterligare skrift, med vidhållande af klagomålet, förmälte, att hans kostnader icke vore betalta med det sålunda erbjudna beloppet, samt att klaganden därför ansåge sig sakna anledning att emottaga detsamma.

Min uppfattning, att klaganden icke skäligen kunde göra anspråk på högre ersättning än den af mig angifna, hvilade jämväl därpå, att klagandens byrå eller det af byrån anlitade ombudet icke varit utan skuld i det förelupna felet, då byrån eller ombudet bort äga kännedom därom, att en pastor icke har till ämbetsåliggande att utfärda intyg om en persons mantalsskrifningsort. Härom lät jag underrätta klaganden, hvarefter ärendet blef af mig afskrifvet.

10. *Obefogadt åtal.*

Handlingarna i ett genom klagomål af hemmansägaren Gustaf Andersson i Rössberga härstädes anhängiggjordt ärende utvisade hufvudsakligen följande.

Till 1908 års höstting med Vilske härad instämde länsmannen Axel Sjöberg å tjänstens vägnar klaganden med yrkande om ansvar å denne för djurplågeri mot egna djur medelst svält och vanvård. Målet förekom vid häradsrätten första gången den 5 oktober 1908, då Sjöberg till utveckling af åtalet uppgaf, att klaganden under de två sista åren svältfödt honom tillhöriga kreatur och uppenbart vanvårdat dem. Klaganden bestred å sin sida åtalets befogenhet och åberopade tre intyg till bestyrkande af, att åtalet vore obefogadt.

Då målet ånyo förekom den 30 november 1908, ingaf och åberopade Sjöberg en till honom ställd angifvelseskrift från fjärdingsmannen Axel Andersson. Denna skrift innehöll, att fjärdingsmannen den 29 maj 1908 inställt sig hos klaganden för att se på hans kreatur; att därvid två kor befunnits mycket magra och osnygga, så att fjärdingsmannen ansåg dem vara vanvårdade; samt att öfriga kreatur varit mycket osnygga och oborstade.

Vid ett följande rättegångstillfälle, den 15 februari 1909, förmälte Sjöberg att åtalet tillkommit på grund af en skriftlig angifvelse af den 30 maj 1908, som Sjöberg emellertid i början af juni månad samma år öfversändt till angifvaren, fjärdingsmannen Andersson, med åtecknadt föreläggande för denne att närmare undersöka saken. Denna angifvelse med därå af Sjöberg tecknad order företeddes i målet, och innehöll angifvelsen hufvudsakligen, att fjärdingsmannen den 29 maj 1908 inställt sig hos klaganden för att se på dennes kreatur; att tre kor då varit mycket magra samt mycket osnygga och oborstade, så att fjärdingsmannen ansett vanvård föreligga; samt att två uppgifna personer sett och kunde vitsorda detsamma.

Sjöbergs påskrift å handlingen var af följande lydelse:

»Till fjärdingsmannen i Sörby socken.

Med anledning af omstående rapport har Ni att, emot bevis, som tecknas härå och omgående hitsändes, förståndiga kommunalordföranden Gustaf Andersson i Rössberga att genast vidtaga anstalt därom, att i rapporten omförmälda djur erhålla tillräcklig utfodring samt omvårdnad, hvaröfver Ni bör förvissa Eder samt om saken hit insända tillförlitliga meddelanden. Efter sig företeende omständigheter kommer jag att i saken föra ansvarstalan mot bemälde kommunalordförande. Vilske härads kronolänsmanskontor den 2 juni 1908.

Axel Sjöberg.»

Vid målets handläggning af häradsrätten hördes å ömse sidor vittnen. Häradsrätten meddelade utslag den 13 april 1909 och yttrade däri, att som åklagaren icke styrkt sin emot svaranden förda ansvarstalan, blefve densamma af häradsrätten ogillad, vid hvilken utgång af målet åklagaren förpliktades att ej mindre återgälda statsverket, hvad detta kunde hafva utgifvit till de af åklagaren inkallade vittnena, än äfven ersätta svaranden dennes rättegångskostnad med 350 kronor 90 öre jämte hvad som åtginge till lösen af protokoll och utslag i målet.

Öfver häradsrättens utslag anförde Sjöberg besvär hos Göta hofrätt, som emellertid genom utslag den 27 maj 1909 förklarade besvären såsom insända med allmänna posten icke kunna upptagas till pröfning. I hof-

rättens utslag sökte Sjöberg ändring genom besvär hos Kungl. Maj:t, men genom utslag den 29 april 1910 fastställde Kungl. Maj:t det öfverklagade utslaget.

Innan ännu det emot klaganden anställda åtalet blifvit slutligen afgjordt, sökte klaganden upprättelse genom Konungens befallningshafvande i Skaraborgs län. I en till nämnda myndighet den 6 augusti 1909 ingifven skrift anmälde nämligen klaganden, att Sjöberg missbrukat sin åklagarställning därigenom, att han utan laga skäl och för att trakassera klaganden emot denne anhängiggjort ifrågavarande åtal. Klaganden yrkade därför, att Sjöberg måtte för all framtid försättas ur tjänst. Berörda anmälan, hvilken blef af Konungens befallningshafvande behandlad i sammanhang med ett ärende, som föranledts af en utaf Sjöberg emot klaganden i egenskap af ordförande i fattigvårdsstyrelsen i Sörby socken jämte fattigvårdsstyrelsens öfriga ledamöter riktad anmärkning i fråga om fattigvårdens handhafvande inom socknen, pröfvades slutligen den 29 oktober 1910. Konungens befallningshafvande förklarade därvid klagomålen icke föranleda till någon vidare åtgärd.

Till den 25 april 1910 utverkade sig klaganden stämning till rådstufvurätten i Falköping å förutnämnde Axel Andersson med yrkande om ansvar å honom, för det han falskeligen angifvit klaganden för djurplågeri. I detta mål, som vid rådstufvurätten ytterligare förekom den 30 maj och den 4 juli 1910, meddelade rådstufvurätten utslag den 1 påföljande augusti. Rådstufvurätten förklarade därvid kärandens i målet förda talan icke kunna bifallas. Till stöd för denna utgång af målet anförde rådstufvurätten, *att* att annat förhållande icke blifvit ådagalagdt än svaranden uppgifvit, eller att han i egenskap af fjärdingsman och i enlighet med hvad honom i tjänsten ålegat till Sjöberg aflåtit de båda skrifvelserna af den 29 och den 30 maj 1908, *samt att*, äfven om upplysningarna i dessa skrifvelser kunde hafva föranledt därtill, att käranden af Sjöberg åtalats för djurplågeri, skrifvelserna med hänsyn till deras beskaffenhet och innehåll likväl icke kunde betraktas såsom angifvelser om dylikt brott eller eljest kunde för svaranden medföra ansvar eller ersättningsskyldighet.

Efter besvär af klaganden förklarade Göta hofrätt genom utslag den 20 september 1910, att hofrätten ej funne skäl att göra ändring i rådstufvurättens utslag.

I en hit insänd skrift yrkade klaganden därefter, att Sjöberg måtte ställas under tilltal, för det han genom åtalet för djurplågeri missbrukat sin åklagarmyndighet och utan fog dragit klaganden inför rätta. Klaganden anförde tillika, att han ville fordra 2,000 kronor såsom skadeersättning för den honom tillfogade kränkningen.

Öfver klagoskriften hörd, genmälte Sjöberg, att klaganden redan genom sin till Konungens befallningshafvande ingifna anmälan hos vederbörande myndighet fört talan i saken. Under förmenande, att han haft full befogenhet till åtalet emot klaganden, hemställde Sjöberg, att klagomålet icke måtte föranleda någon vidare åtgärd.

Vid denna förklaring hade Sjöberg fogat, jämte andra handlingar, afskrift af sitt yttrande till Konungens befallningshafvande.

Berörda handling innehöll, bland annat, följande.

Den 29 maj 1908 insändes till Sjöberg från fjärdingsmannen i Sörby socken Axel Andersson den angifvelse, som funnes intagen i häradsrättens protokoll för den 30 november 1908. Med anledning af denna anmälan anmodade Sjöberg genast fjärdingsmannen att anställa undersökning, med den påföljd att omgående till Sjöberg inkom den rapport, som intagits i häradsrättens protokoll för den 15 februari 1909. På grund af denna rapport anmodade Sjöberg fjärdingsmannen att förständiga klaganden att genast vidtaga åtgärder för förbättring af husdjurens skötsel, hvarjämte Sjöberg anställde åtalet. Det visade sig under rättegången, att fjärdingsmannen farit med osanna uppgifter så till vida, som det icke kunde styrkas, att klaganden gjort sig skyldig till djurplågeri i annan mån, än att han dels haft två kor ytterst magra, den ena till följd af kalfkastning och den andra på grund af ålder och tandlöshet, dels ock till körning användt ett sto, hvarom klaganden själf i målet inlämnat bevis af veterinär, att stoet icke finge användas till körning under den tid det haltade.

I sitt utslag fann häradsrätten, att de styrkta förhållandena icke kunde rubriceras som djurplågeri, hvarför klaganden frikändes och Sjöberg förpliktades att ersätta klagandens kostnader. Som Sjöberg emellertid härutinnan varit af annan mening än häradsrätten, hade han fullföljt målet.

Orimligt vore att i likhet med klaganden rubricera som förföljelse, att Sjöberg efter angifvelse anställt åtal mot en person för brott, som fölle under allmänt åtal, detta så mycket mera som Sjöberg dels icke haft anledning betvifla riktigheten af fjärdingsmannens angifvelse, och dels angifvelsens riktighet sedermera blifvit delvis bestyrkt.

Att Sjöberg, såsom klaganden påstått, skulle hafva underlåtit att hålla polisförhör i saken, vore så till vida icke med sanningen öfverensstämmande, som han anmodat fjärdingsmannen att anställa undersökning. För öfrigt funnes, Sjöberg veterligen, hvarken i allmän lag eller i särskild instruktion något stadgande, som ålade allmän åklagare att i dylika fall anställa särskildt polisförhör före åtalet.

Sjöbergs fullföljande af målet hos hofrätten och hos Kungl. Maj:t vore icke någon förföljelse mot klaganden, utan föranleddes däraf, att Sjöberg

hade en annan uppfattning än underrätten. Besvären hos Kungl. Maj:t afsågo endast att vinna befrielse för Sjöberg från åläggandet att betala klagandens rättegångskostnader.

Till bemötande af innehållet i Sjöbergs till mig afgifna förklaring inkom klaganden med en påminnelseskrift, däri han, bland annat, anförde, att Konungens befallningshafvandes beslut i anledning af klagandens anmälan emot Sjöberg för fel i tjänsten helt säkert utfallit annorlunda, därest Konungens befallningshafvande afvaktat utgången af klagandens vid rådstufvurätten i Falköping anställda rättegång emot fjärdingsmannen.

* * *

Enligt 19 § 1 mom. i förordningen om strafflagens införande den 16 februari 1864 skall allmän åklagare tala å brott, som under allmänt åtal hörer, ändå att angifvelse därom ej sker. Under allmänt åtal höra, jämlikt 2 mom. i samma paragraf, alla brott, som ej i lag finnas uttryckligen undantagna, och sålunda äfven djurplågeri, hvarom förmäles i 18 kap. 16 § strafflagen.

Dessa stadganden visa alltså, att en länsman, i händelse de faktiskt föreliggande omständigheterna därtill gifva anledning, är, oberoende af om angifvelse sker eller icke, berättigad att å tjänstens vägnar anställa åtal för djurplågeri. Denna åtalsrätt motsvaras af en åtalsplikt. I alla de fall, i hvilka länsmannen är berättigad att åtala, är han ock skyldig därtill.

Emellertid är det naturligt, att hvarje länsman vid utöfvandet af det grannlaga uppdraget att vara allmän åklagare måste handla på eget ansvar samt i fullt medvetande af sin ställning såsom offentlig tjänsteman och af de förpliktelser, denna ställning medför.

Häraf följer omedelbart, att länsmannen, när fråga är om att beifra ett brott, som faller under allmänt åtal, är skyldig att noggrant pröfva bevisvärdet af en möjligen föreliggande angifvelse om brottet. Först om angifvelsen och öfriga förekommande omständigheter gifva vid handen, att sannolika skäl finnas för det antagande, att ett brott verkligen begåtts, får åtal anställas.

I förevarande fall hade Sjöberg tydligen icke tillräckligt beaktat denna i sakens natur liggande rättsregel. Det åtal för djurplågeri, som han anställde mot klaganden, var endast föranledt af den anmälan, fjärdingsmannen hos Sjöberg gjort emot klaganden, och den af fjärdingsmannen uppsatta rapporten. Tydligt torde vara, att dessa handlingar icke varit af beskaffenhet att utan vidare innefatta sannolika skäl för, att klaganden gjort sig skyldig till djurplågeri.

Jag ansåg följaktligen, att Sjöberg genom att anställa ifrågavarande åtal visat sig hafva alldeles missuppfattat den ställning, gällande lagstiftning anvisar allmän åklagare.

Med afseende å de föreliggande omständigheterna och särskildt därå, att klaganden, hvilken det fortfarande stod fritt att själf mot Sjöberg föra talan på grund af det obefogade åtalet, undfått godtgörelse för honom genom detsamma åsamkade kostnader, fann jag klagomålen icke böra föranleda annan åtgärd från min sida, än att jag genom en ämbetsskrifvelse lät Sjöberg få del af min mening om det oriktiga i hans förfarande.

11. *Fråga om fel i ett utmätningsärende.*

Handlingarna i ett genom klagomål af advokaten S. Dahlbäck härstädes anhängiggjordt ärende utvisade, bland annat:

att Grangärde tingslags häradsrätt den 3 augusti 1906 dömt änkan Karolina Andersson i Ludvika att för utevaro såsom part i nio särskilda mål böta sammanlagdt 90 kronor;

att den 8 november 1906 dåvarande t. f. kronofogden i Västerbergslags fögderi G. Lyckholm till gäldande af samma böter skrifvit i mät en Karolina Andersson tillhörig, från hemmanet litt. G i Öfre Marnäs afsöndrad lägenhet Fridhem n:r 2, i protokollet öfver utmätningen upptagen till en areal af 2 ar 2 kvadratmeter;

att länsmannen i Ludvika distrikt Einar Gottliebsson den 4 november 1907 utmätt Karolina Anderssons lägenheter Fridhem n:r 1 och Fridhem n:r 2 till gäldande af dels 1906 års oguldna kommunalutskylder till Ludvika kommun 151 kronor jämte indrifningsprovision 4 kronor 53 öre, dels ock 1907 års oguldna municipalutskylder till Ludvika municipalsamhälle 15 kronor 58 öre jämte indrifningsprovision 46 öre, eller alltså tillhopa 171 kronor 57 öre;

att kronofogden H. A. Bohm samma den 4 november — på grund däraf, att lägenheten Fridhem n:r 2 enligt ett för Karolina Andersson utfärdadt lagfartsbevis utgjorde 2 ar 20 kvadratmeter — för gäldande af omförmälda böter ytterligare skrifvit i mät af lägenheten återstående 18 kvadratmeter;

att Bohm till den 2 augusti 1909 utlyst exekutiv auktion å Karolina Anderssons lägenheter Fridhem n:r 1 och Fridhem n:r 2, hvilka af vederbörande länsman beskrifvits och värderats till 500 kronor;

att Karolina Anderssons broder, grufförvaltaren Per Blixt i Nartorp, hvilken innehade en i lägenheterna den 10 februari 1908 beviljad inteck-

ning till säkerhet för 3,000 kronor med ränta, med ett till Bohm den 14 juli 1909 aflåtet bref, under åberopande af ett gravationsbevis rörande lägenheterna, inbetalt 171 kronor 57 öre och i brefvet anhållit, att den kungjorda auktionen måtte inhiberas;

att Bohm med anledning häraf i en till Blixt den 16 juli 1909 aflåten skrifvelse erkänt emottagandet af det insända beloppet och tillika yttrat, att betalandet af utskylderna emellertid icke kunde föranleda inställande af den utlysta auktionen å Karolina Anderssons lägenheter;

att exekutiv auktion å samma lägenheter af Bohm hållits å därför utsatt dag den 2 augusti 1909, därvid i protokollet antecknats, att de oguldna utskylderna, tillhopa 171 kronor 57 öre, blifvit före auktionen guldna, men att till det utdömda bötesbeloppet jämväl komme kostnader för den exekutiva auktionen 37 kronor 22 öre;

att bergsbruksidkaren C. A. Tholérus, hvilken vid auktionen varit ombud såväl för Blixt som för Karolina Andersson, för Blixt bevakat inteckningen å 3,000 kronor med ränta samt å Karolina Anderssons vägnar vid auktionen protesterat emot försäljningen, enär densamma afsåge för böter utmätt egendom;

att nämnda protest blifvit af Bohm såsom auktionsförrättare lämnad utan afseende, hvarefter lägenheterna inropats af polismannen C. E. Boström för 500 kronor;

att fördelning af köpeskillingen af Bohm verkställts den 13 september 1909, därvid af köpeskillingen guldits dels kostnader för auktionen 49 kronor 72 öre och dels böterna 90 kronor, hvarefter återstående 360 kronor 28 öre tillerkänts Blixt såsom innehafvare af omförmälda inteckning;

att Karolina Andersson och Blixt hos Konungens befallningshafvande i Kopparbergs län anfört besvär öfver auktionsförrättningen och därvid yrkat förrättningens upphäfvande, emedan dels lägenheterna såsom Karolina Anderssons enda fasta egendom bort vara fredade för utmätning och exekutiv försäljning för böter, dels försäljningen omfattat jämväl lägenheten Fridhem n:r 1, ehuru det belopp, för hvilket nämnda lägenhet tagits i mät, varit guldet, dels ock vid försäljningen ej med afseende å den af Blixt innehafda inteckningen iakttagits föreskrifterna i 105 § utsökningslagen;

att Karolina Andersson och Blixt tillika yrkat, att Bohm måtte åläggas att till dem utgifva ersättning för kostnader å målet;

att Konungens befallningshafvande genom resolution den 24 september 1909 förklarat hvad Karolina Andersson och Blixt anfört icke föranleda ändring i eller upphäfvande af den öfverklagade auktionsförrättningen, i följd hvaraf besvären ogillades;

att Svea hofrätt, hvarest Karolina Andersson och Blixt anfört besvär öfver Konungens befallningshafvandes resolution, genom utslag den 26 november 1909 förklarat sig finna skäl icke vara anfördt, som föranledde ändring i öfverklagade resolutionen;

att hofrättens utslag vunnit laga kraft;

att Dahlbäck å Karolina Anderssons vägnar i en hit ingifven klagoskrift yrkat åtals anställande mot den eller dem, som vållat, att Karolina Andersson för uppenbart underpris gått lägenheterna förlustig;

samt att Bohm, som den 14 november 1910 afgifvit yttrande i ärendet, däri anfört, bland annat, att Bohm, då Blixt med öfverlämnande af utskyldsbeloppet 171 kronor 57 öre begärde auktionens inställande, allenast meddelade Blixt, att inbetalandet af utskylderna icke kunde föranleda auktionens inställande; att grunden härtill var, att Bohm ansåg, att Blixt mycket väl hade reda på, såväl att utmätning skett för böter, som att auktionskostnaderna skulle gäldas, innan auktionen kunde inställas; att, därest Blixt sväfvat i okunnighet om anledningen därtill, en förfrågan hos Bohm mycket väl kunnat medhinnas under den tid af öfver 14 dagar, som förflöt emellan mottagandet af Bohms bref och auktionen; att tillfälle att ordna saken ju äfven gafs vid auktionen, därå såväl Blixt som Karolina Andersson företräddes af ombud; att Bohm vid den exekutiva auktionen icke behöft att särskildt bevaka vare sig Karolina Anderssons eller inteckningshafvarens intressen; samt att anledningen till att Karolina Andersson möjligen lidit ekonomisk skada genom auktionen å hennes lägenheter torde vara att söka i det sorglösa och lättsinniga sätt, hvarpå hon och hennes broder skött hennes angelägenheter och icke i fel eller försummelse från Bohms sida.

* * *

Handlingarna i detta ärende gåfvo vid handen, att en till 2,800 kronor bevillningstaxerad fastighet blifvit å exekutiv auktion försåld för 500 kronor. Att fastighetens verkliga värde dock varit vida högre än taxeringsvärdet, syntes framgå däraf, att, enligt hvad i ärendet företedda handlingar utvisade, å fastigheten varande byggnader brandförsäkrats för 7,000 kronor. Det var således utom tvifvel, att en högst betydlig förlust drabbat Karolina Andersson såsom fastighetens ägare och vederbörande fordringsägare, i första rummet Blixt såsom innehafvare af en inteckning å 3,000 kronor med ränta. Denna förlust motsvarades af en oförtjänt vinst å köparens sida.

Vid öfvervägande af hvad i ärendet förekommit trodde jag mig väl finna, att Bohm såsom utmätningsman ställt sig lagens bokstaf till efter-

rättelse och därmed icke gjort sig skyldig till något fel i sin tjänsteutöfning. Men en annan sak var, om Bohm handlat i lagens anda och såmedelst fyllt de fordringar på tillmötesgående, man med skäl kunde sätta på en tjänsteman i Bohms ställning. Det beklagliga resultatet af fastighetsförsäljningen hade med säkerhet uteblifvit, om Bohms bref till Blixt endast antydt hvad som ytterligare behöfdes för att den utlysta auktionen skulle, i enlighet med hvad Blixt hos Bohm anhållit, blifva inställd. Och ju längre utsökningsärendet fortskred, ända tills den utlysta auktionen behöfde hållas, borde för Bohm hafva blifvit alltmera klart, att det förelåg ett missförstånd, som kunde blifva ödesdigert. Att undanröja detta missförstånd hade ådragit Bohm ett besvär, som måste betraktas som oändligt litet i jämförelse med den skada, som missförståndet kunde medföra. Särskildt var att märka, att ett ingripande från Bohms sida omöjligen kunnat ens få sken af partiskhet för gäldenär eller fordringsägare. Det förelåg nämligen icke ett sådant förhållande, att ett tillvaratagande af fastighetsägarens eller inteckningshafvarens intressen kunnat förminska någon annans väl förvärfvade rättighet.

Dessa förhållanden fann jag mig böra för Bohm framhålla i en till honom aflåten ämbetsskrifvelse, hvarmed ärendet afslutades.

12. *Olämpligt förfarande vid bötesstraffs bringande till verkställighet.*

Tidningen »Dagens nyheter» för den 28 februari 1911 innehöll under rubriken »En upprörande polishistoria» ett telegram från Göteborg med redogörelse för ett i nämnda stad förekommet utsökningsärende, och då af berörda redogörelse syntes framgå, att vederbörande exkutionsbetjänte vid verkställande af ett bötesutslag åsidosatt därom gällande föreskrifter, infordrade jag genom Konungens befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län vederbörandes yttrande i ärendet. I anledning häraf insände Konungens befallningshafvande ett af Göteborgs magistrat afgifvet utlåtande, därvid fogats ett yttrande af stadstjänaren Erik Schillén äfvensom en promemoria af t. f. tredje stadsfogden Karl Tengwall.

I sitt yttrande lämnade Schillén angående förloppet vid ifrågavarande verkställighetsförrättning följande redogörelse.

Någon af de sista dagarna i januari 1911 inställde sig Schillén hos ynglingen Gustaf Börjesson för uttagande af honom utaf polisdomstolen i Göteborg ådömda böter 7 kronor. Vid förfrågan, om Börjesson träffades, erhöll Schillén i hans bostad först ett nekande svar. Af Börjesson själf, som emellertid var hemma, erhöll Schillén därpå det besked, att Börjesson då

icke kunde erlägga böterna. Med anledning häraf lämnade Schillén till Börjesson en kallelse med hänvisning att inom utsatt tid å angifvet ställe betala böterna. Anståndstiden utgick emellertid, utan att böterna blefvo erlagda.

Den 6 februari 1911, enligt hvad Schillén kunde erinra sig, besökte Schillén, åtföljd af stadstjänaren Karl Velén, vid femtiden på eftermiddagen Börjessons bostad, hvarest Börjessons moder uppgaf, att Börjesson troligen afrest till Köpenhamn, under det att en syster till Börjesson förmälte, att denne för tillfället var utgången. Då dessa uppgifter föreföllo mycket tvifvelaktiga, besökte Schillén och Velén ånyo Börjessons bostad vid tiotiden på aftonen. Efter upprepade knackningar och sedan en person, boende öfver den lägenhet, som innehades af Börjessons moder, upplyst, att någon säkert var hemma, där Börjesson bodde, blefvo Schillén och Velén omsider insläppta i lägenheten, efter det Velén med en medhafd nyckel öppnat köksdörren. Under sitt besök, hvarunder Schillén och Velén hånfullt och otidigt bemöttes af Börjessons moder, eftersökte de Börjesson, utan att han likväl anträffades.

Påföljande dag fick Schillén af personer i huset veta, att Börjesson hemkommit emellan kl. 12 och 1 på natten. Då Schillén och Velén en följande natt voro ute i tjänsteärenden, gingo de till Börjessons bostad emellan kl. 12 och 1 i hopp att då träffa honom hemma. Dörren öppnades genast, och Börjesson eftersöktes i likhet med föregående gång, men utan resultat. Som Schillén och Velén fått höra, att Börjesson brukade komma mycket sent hem, återvände de till Börjessons bostad vid fyratiden påföljande morgon. Som han icke heller då var hemma, hvaraf syntes framgå, att han ej längre bodde i hemmet, och då icke några sanningsenliga uppgifter om honom kunde erhållas, beslöto Schillén och Velén att, därest böterna icke betaltes, anhålla Börjesson, hvar helst han än anträffades.

Den 17 februari vid middagstiden påträffades Börjesson af Schillén på en gata i Göteborg, och på Schilléns tillsägelse, att böterna då skulle betalas, förklarade Börjesson, att det ej passade honom, emedan han utlånat sina penningar. På en ytterligare fråga, om Börjesson ej hade penningar på sig eller kunde anskaffa beloppet, svarade Börjesson, att han endast hade några öre i fickan, och att »de» i hemmet icke heller hade några penningar. Schillén tillsade då Börjesson att, i händelse han icke hade några utmätningsbara tillgångar, medfölja till Haga polisstation för att införpassas till fängelset å Härlanda. Börjesson underrättades, att honom ådömda böter 2 kronor förvandlats till 3 dagars fängelse, hvaremot de böter af 5 kronor, som ådömts honom för underlåtenhet att betala hundskatt, icke vore förvandlingsbara.

Vid framkomsten till polisstationen begärde Börjesson att få ett bud till sitt hem med underrättelse om, hvar han befann sig, och med begäran, att de hemmavarande om möjligt måtte anskaffa beloppet 2 kronor. Schillén begaf sig därför genast till Börjessons hem, under det att Börjesson fick kvarstanna i väntrummet på polisstationen. I Börjessons hem mottogs Schillén med otidigheter af Börjessons moder, som uppgaf, att sonen själf hade penningarna, och att inga sådana funnes i hemmet. Med ett ytterligare bref från Börjesson begaf sig Schillén senare till Börjessons hem, där brefvet emellertid icke mottogs. Schillén afreste därefter med Börjesson i spårvagn till fängelset å Härlanda, hvarest Börjesson införpassades. På hemvägen till staden nedlade Schillén i en breflåda ett bref från Börjesson till hans moder.

Å Schilléns förklaring hade Velén tecknat intyg därom, att vid de tillfällen, då Velén varit Schillén behjälplig, så tillgått som förklaringen angaf.

Tengwalls promemoria i ärendet innehöll hufvudsakligen följande.

Ifrågavarande böter ådömdes Börjesson den 13 december 1910 af polisdomstolen i Göteborg och voro upptagna i den saköreslängd öfver »böter, i hvilka kronan icke äger andel», som för verkställighet den 4 påföljande januari till Tengwall ankommit. Sådana böter redovisades direkt till staden, i hvars räkenskaper de ingingo; och hade det varit regel, att böterna för december redovisats så tidigt, att redovisningen kunnat ingå i stadens omkring midten af februari afslutade räkenskaper för nästförflutna år.

I likhet med hvad föregående år ägt rum, förständigade Tengwall således äfven år 1911 stadstjänarne att med iakttagande häraf indrifva böterna för december 1910 med största skyndsamhet, därvid Tengwall för redovisningen lämnade dem en tidsfrist af endast ungefär 14 dagar. Redovisningen öfver böterna afgaf Tengwall den 17 februari 1911, därvid det Börjesson ådömda beloppet, som då ännu icke hunnit redovisas, måste restföras.

Enligt hvad Tengwall inhämtat, hade Börjesson personligen iakttagit inställelse i polisdomstolen, och hade han således fått kunskap om bötesbeloppets storlek, hvarjämte han säkerligen som vanligt af polisdomaren anmanats att betala böterna efter 3 veckor, då utslaget vunnit laga kraft. Han hade sålunda haft god tid att anskaffa bötesbeloppet, som han haft tillfälle att godvilligt betala antingen å tredje stadsfogdens kontor eller i polisdomstolen.

Af Schilléns förklaring framginge enligt Tengwalls mening:

att Börjessons familj redan vid stadstjänarens första besök lämnat

osannfärdiga uppgifter och gifvit honom anledning att betvifla senare lämnade uppgifter;

att Börjesson genom sin tredska uppenbarligen själf gifvit anledning till det obehag, hvari han råkat;

samt att såväl Schillén som Velén, hvilkas nit och plikttrohet samt försynthet i uppträdandet kunde af Tengwall vitsordas, i förevarande fall visserligen uppträdt med ett nit, som kunde förefalla öfverdrifvet, men icke öfverskridit sin befogenhet.

Till slut meddelade Tengwall, att Schillén inför Tengwall uppgifvit, att Börjesson erkänt, att han med afsikt hållit sig undan för att undgå att införpassas till fängelset.

I sitt utlåtande åberopade magistraten för egen del, hvad Tengwall anfört, under tillkännagifvande att, enligt hvad Schillén personligen inför magistraten uppgifvit, det utdrag af polisdomstolens saköreslängd, som upptoge ifrågavarande bötesbelopp samt öfverlämnats till honom och Velén för verkställighet, varit försedt med vederbörlig anteckning därom, att den bötfällde vid bristande tillgång till gäldande af bötesbeloppet skulle i stället undergå 3 dagars fängelse.

* * *

Enligt 22 § i förordningen om utsökningslagens införande den 10 augusti 1877 skola utsökningslagens föreskrifter i tillämpliga delar lända till efterrättelse, äfven när utmätning skall ske för verkställighet af utslag i brottmål, så vidt icke dessa föreskrifter äro stridande mot hvad angående nämnda mål särskildt finnes stadgadt. Tydligt är följaktligen, att vederbörande stadstjänare vid bringande till verkställighet af ifrågavarande bötesutslag haft att ställa sig utsökningslagens föreskrifter om utmätning till efterrättelse.

Jämlikt 60 § utsökningslagen skall utmätningsmannen lämna gäldenären underrättelse om förestående utmätning, och är sådan underrättelses meddelande, jämlikt 59 § samma lag, ett villkor för att utmätning skall kunna äga rum i gäldenärens frånvaro. I förevarande fall hade Börjesson visserligen en gång i sitt hem kräfts för böterna, och sedermera hade stadstjänarne upprepade gånger — äfven nattetid — eftersökt Börjesson i hemmet. Någon underrättelse om förestående utmätning hade emellertid ej lämnats, och någon formlig utmätningsförrättning hade icke ägt rum vare sig i Börjessons bostad eller hos vederbörande målsman för honom. Det hade således icke på lagligt sätt, d. v. s. genom utmätningsförsök, konstaterats, att Börjesson saknade tillgångar till böternas gäldande. Ett sådant försök

kunde ej heller anses öfverflödigt genom de uppgifter, Börjesson lämnade Schillén vid det tillfälle, då Börjesson anhölls.

Såsom synnerligen olämpligt måste jag betrakta de båda stadstjänarnes åtgörande att, innan Börjessons antagna medellöshet fastslagits genom ett fruktlöst utmätningsförsök, nattetid på ett uppseendeväckande och för hans anhöriga synnerligen störande sätt eftersöka Börjesson i hans hem.

Hvad jag sålunda funnit anmärkningsvärdt i detta fall lät jag genom en ämbetsskrifvelse komma till Tengwalls kännedom, i förhoppning att hans underlydande i framdeles inträffande händelser af liknande beskaffenhet komme att iakttaga de gjorda anmärkningarna.

13. *Otjänlig förvaring af sinnessjuk fånge.*

I en hit ingifven, mot förhållandena i centralfängelset å Långholmen riktad klagoskrift anförde juris kandidaten Henning von Melsted, jämte annat, som jag emellertid fann icke föranleda någon åtgärd från min sida, att en fånge i nämnda fängelse skulle hafva förvarats i en källarcell med otillräcklig dager.

På grund häraf infordrade jag genom fångvårdsstyrelsen yttrande från direktören vid nämnda fängelse A. Wollin, hvarjämte jag anhöll, att styrelsen måtte för egen del afgifva utlåtande i ärendet. I det utlåtande, styrelsen i anledning häraf, med förklaring af Wollin, till mig öfverlämnade, anförde styrelsen, bland annat, följande.

Den i klagoskriften åsyftade fången, Karl Edvin Hansson, dömd af Göta hofrätt den 24 april 1908 för femte resan stöld m. m. till straffarbete i fem år sex månader, hvilket straffarbete tagit sin början den 27 i samma månad, hade enligt gällande verkställighetslag skolat aftjäna de tre första åren af straffet i enrum, »så vidt ske kunnat». Då emellertid fängelseläkaren fann Hanssons sinnestillstånd sådant, att han icke utan försämring kunde förvaras i cell, utan behöfde vistas i gemensamhet, förordnade styrelsen den 23 februari 1909, att Hansson skulle öfverföras till fängelsets gemensamhetsafdelning, samt att direktören skulle efter förloppet af sex månader eller dessförinnan, om Hansson inom kortare tid funnes kunna åter intagas i enrum, till styrelsen inkomma med rapport om hans sinnestillstånd. Sedan verklig sinnessjukdom hos Hansson konstaterats, aflät styrelsen i maj samma år framställning om hans intagande å hospital. Under väntan å ledig plats vid kriminalafdelningen å hospitalet i Växjö, där Hansson enligt medicinalstyrelsens förordnande skulle mottagas, så snart

rum kunde beredas, hvartill icke annan pröfvades vara mera berättigad, hade han fortfarande måst förvaras under fängelsets för sinnessjukvård mindre väl anpassade förhållanden.

Hvarje halfår hade direktören, stödd å fängelseläkarens utlåtande, till fångvårdsstyrelsen inkommit med anmälan, att Hansson på grund af sitt sinnestillstånd icke kunde förvaras i cell, hvarför styrelsen hvarje gång upprepat förordnandet om hans förvarande i gemensamhetsfängelse.

Styrelsen hade i följd häraf ej kunnat vara af annan uppfattning, än att den sinnessjuke förvarades i gemensamhet med andra fångar under lämplig öfvervakning, om det ock ej varit uteslutet, att vid särskildt svåra anfall direktören kunnat vara nödsakad att tillfälligtvis inhysa den sjuke i isoleringscell, som för sådant ändamål inrättats. Vid inspektion å fängelset, förrättad den 26 augusti 1910 af framlidne generaldirektören Sigfrid Wieselgren, syntes sålunda Hansson hafva funnits intagen i den ifrågavarande isoleringscellen, utan att anmärkning däremot gjorts af inspektionsförrättaren.

Den för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten gällande nya instruktionen af den 16 december 1910, § 51, bestämde, att gemensamhetsfånge må *efter förordnande af fångvårdsstyrelsen*, därest han funnes vara vådlig för säkerhet och ordning inom anstalten, kunna i enrum eller s. k. förvaringscell hållas så länge nödigt pröfvades, dock ej utan förnyadt beslut mer än sex månader. Med anslutning till denna föreskrift och till förekommande af missbruk i fråga om användningen af isoleringscell erinrade styrelsen i bref till direktören den 21 december 1910, vid beslut om förbättrad inredning af en dylik cell, att då sinnessjuk fånge måste hållas i s. k. källarcell, emedan han till följd af störande och bullersamt uppförande icke utan verklig olägenhet kunde förvaras i fängelsets vanliga lokaler, rapport om hans insättande i källarcellen skulle till styrelsen insändas. Då dylik framställning det oaktadt ej skett beträffande Hansson, hade styrelsen så mycket mindre kunnat antaga, att Hansson förvarades i källarcell. Så snart styrelsen efter klagandens anmärkning om förhållandet fått kännedom därom, hade styrelsens öfverdirektör besökt fängelset den 13 februari 1911, därvid han funnit Hanssons tillstånd medgifva dennes omedelbara uppflyttande i gemensamhetsfängelset samt därom förordnat; och hade Hansson sedermera allt fortfarande kunnat förvaras i gemensamhet, till och med kunnat sysselsättas med något arbete.

Äfven om styrelsen funnit anledning till allvarlig anmärkning mot vederbörande befattningshafvare vid fängelset för deras åtgärd att med åsidosättande af styrelsens beslut och utan anmälan om behofvet af dess frångående i långa tider hålla Hansson i enrum i en källarcell, afsedd

allenast såsom tillfällig uppehållsort, hade styrelsen dock ingen anledning betvifla, att fängelseläkaren — doktor G. Th. Sällberg, som med februari 1911 lämnat befattningen — enligt afgifven försäkran *ansett*, det Hansson ej kunnat förvaras annorlunda än som skett, en åsikt, som dock ej funnit uttryck i de hvar sjätte månad till styrelsen insända intygen, hvilka tvärtom uttalat, att Hansson ej kunde i cell förvaras, utan fortfarande behöfde vård i gemensamhet. För direktörens anmärkningsvärda underlåtenhet att ej meddela styrelsen Hanssons fortsatta förvarande i isoleringscell syntes en förklaring kunna finnas däri, att han förmenat fängelseläkaren vara ensam ansvarig för den sjukes behandling och inneslutningen i cellen vara ett led i sjukbehandlingen.

I betraktande häraf och då läkaren ej längre kvarstode inom fångvården, hade styrelsen i disciplinärt hänseende funnit det passerade böra föranleda allenast en allvarlig erinran till direktören om det felaktiga i förfarandet jämte ett förståndigande att med noggrannhet iakttaga den nya instruktionens bestämmelser och styrelsens ofvan omförmälta föreskrift af den 21 december 1910.

Vid den tillrättavisning, direktören Wollin sålunda erhållit af fångvårdsstyrelsen, fann jag mig kunna låta bero.

14. *Obehörig underlåtenhet att väcka åtal.*

Styrelsen för »Svenska riksförbundet för sedlig kultur» anförde i en till mig ingifven skrift klagomål däröfver, att en af dess vice ordförande, lektor E. Sahlin, hos detektiva polisen gjord anmälan, att kort med tukt och sedlighet sårande bilder hölles till salu i en affär här i hufvudstaden, af öfverståthållarämbetet lämnats utan åtgärd.

Handlingarna i detta ärende utvisade, bland annat:

att Sahlin den 21 oktober 1910 i Zelia Söderbergs cigarr- och pappershandel i huset n:r 7 vid Stora Vattugatan inköpt fem stycken kort med bilder, hvilka Sahlin funnit vara för tukt och sedlighet sårande;

att dessa kort öfverlämnats till detektiva polisen för laga behandling;

att rapport i ärendet den 28 oktober till öfverståthållarämbetet ingifvits af poliskommissarien Viktor Hassler;

att öfverståthållarämbetet emellertid enligt beslut samma dag förklarat rapporten icke föranleda någon åtgärd från ämbetets sida;

att fem rektorer vid högre allmänna läroverk, tre rektorer vid realskolor och fjorton öfverlärare vid folkskolor i Stockholm i ett i november

1910 utfärdadt intyg förklarat sig anse, att ifrågavarande kort innehölle bilder, som vore sårande för tukt och sedlighet;

samt att samma omdöme i ett likaledes i november 1910 utfärdadt intyg uttalats af rektorerna vid Stockholms högskola och tekniska högskolan samt cheferna för krigsskolan och sjökrigsskolan.

Genom de uttalanden rörande bildernas beskaffenhet, som i förevarande ärende dels i klagoskriften och dels i omförmälta intyg gjorts af ett flertal för ungdomens sedliga fostran särskildt nitälskande personer, syntes mig frågan om åtal för bildernas saluhållande hafva kommit i ett i viss mån förändradt läge. Med hänsyn härtill, och då jag fann öfverståthållarämbetets beslut vara oriktigt, hemställde jag till ämbetet att taga frågan under förnyad ompröfning.

På befallning af öfverståthållarämbetet anställde därefter stadsfiskalen Nils Ohlson Valentin vid Stockholms rådstufvurätt åtal mot Zelia Söderberg med yrkande om ansvar å henne, för det hon försålt ifrågavarande brefkort.

Rådstufvurätten meddelade utslag i målet den 18 januari 1911 och yttrade däri, att, enär brefkorten icke kunde anses sårande för tukt och sedlighet, funne rådstufvurätten Valentins i målet förda talan icke kunna bifallas.

Öfver detta utslag anförde Valentin besvär hos Svea hofrätt, som i utslag den 23 maj 1911 yttrade: Enär Zelia Söderberg erkänt, att hon den 21 oktober 1910 i sin butik försålt ifrågakomna, med bilder försedda fem brefkort, samt berörda bilder måste anses vara för tukt och sedlighet sårande, pröfvade hofrätten skäligt att, med ändring af öfverklagade utslaget, jämlikt 18 kap. 13 § strafflagen, döma Zelia Söderberg att för hvad sålunda i målet låge henne till last böta 50 kronor.

Sedan Zelia Söderberg hos Kungl. Maj:t anfört besvär i målet, förklarade Kungl. Maj:t genom utslag den 18 september 1911 af anförda skäl, att Zelia Söderberg förlorat sin talan emot hofrättens utslag.

15. *Felaktig beräkning af strafftid vid afdrag för häktningstid.*

Vid härstädes verkställd granskning af de från länsfängelset i Malmö inkomna fångförteckningarna för tredje kvartalet 1910 iakttogs, att rådstufvurätten i Malmö genom utslag den 29 juli 1910 för misshandel dömt Lorenz Alfred Lindberg till tre månaders straffarbete, samt att rådstufvurätten i utslaget tillika förordnat, att af nämnda straff sju dagar skulle anses verkställda på grund af Lindbergs hållande i häkte. Fångförteckningarna utvisade vidare, att straffet tagit sin början den 1 augusti 1910 och skulle sluta den 24 påföljande oktober.

Då det ville synas, som om straffet rätteligen bort sluta först den 25 oktober 1910, anhöll jag i en till Konungens befallningshafvande i Malmöhus län aflåten ämbetsskrifvelse, att nämnda myndighet måtte till mig inkomma med yttrande öfver anmärkningen.

Till svar härå anförde Konungens befallningshafvande hufvudsakligen följande.

Vid beräkning af Lindbergs strafftid hade först från straffet afräknats sju dagar. Återstoden, två månader 23 dagar, hade lagts ut från den 1 augusti 1910, då Lindberg förklarat sig nöjd med utslaget. Härvid erhölls den 24 oktober 1910 såsom slutdag.

Det vore ej Konungens befallningshafvande obekant, att på andra håll en annan metod användes för beräkning af strafftiden i ett sådant fall som det förevarande. Strafftiden kunde nämligen beräknas så, att från den 1 augusti först lades ut tre månader, i hvilket fall man komme till den 1 november, och därefter afdroges de sju dagarna. I detta fall erhölles den 25 oktober som slutdag.

Konungens befallningshafvande hade emellertid ansett sig böra tillämpa förstnämnda metod för beräkning af strafftid. För denna mening hade Konungens befallningshafvande trott sig finna stöd i ordalagen i 4 kap. 12 § strafflagen. Det stadgades där, att »*straffet* skall anses till viss del — — — — *verkställdt*». Förfarandet, att först från straffet afräkna hvad däraf skulle anses verkställdt, syntes Konungens befallningshafvande stå väl i öfverensstämmelse med nämnda lagrum.

En närmare undersökning af de båda metoderna gåfve äfven vid handen, att med tillämpning af den metod, Konungens befallningshafvande användt, det i de flesta fall ställde sig för fången fördelaktigare än om den andra metoden kommit till användning, i det att han frigåfves en dag tidigare. Endast i det fall, att februari månads 28 eller 29 dagar inräknades i det dagantal, hvarifrån häktningstiden skulle afräknas, kunde det inträffa, att enligt förstnämnda beräkningsmetod slutdagen blefve två eller en dag senare än om det andra beräkningssättet användts. Ett beräkningssätt, enligt hvilket frigifningen i allmänhet taget skedde tidigare, torde äga berättigande i ett fall, då lagen ej lämnade någon bestämd anvisning.

Konungens befallningshafvande kunde för sin del ej heller finna, att något fullgiltigt stöd för förenämnda, af Konungens befallningshafvande ej använda beräkningssätt kunde hämtas ur det numera upphäfda stadgandet i andra stycket af 2 § i lagen den 1 juli 1898, innefattande vissa bestämmelser om beräkning af strafftid, hvari sagts, att, då enligt lagen om straffarbetes eller fängelsestraffs verkställande i enrum afdrag å straff-

tid skulle ske, afdraget borde räknas från slutdagen för hela strafftiden. Här vore nämligen fråga om att, så att säga, efterskänka något på den i utslaget bestämda strafftiden, och det vore för tanken naturligt, att ett sådant efterskänkande blefve knutet till strafftidens slut.

* * *

Enligt min uppfattning borde beräkningen af Lindbergs strafftid hafva ägt rum i enlighet med den af Konungens befallningshafvande icke tillämpade metoden. En gifven grund för denna ordning, när häktningstid skall afräknas från en ådömd strafftid, ligger i månadernas olika längd och frånvaron af bestämmelse därom att en månad i dylika fall skall anses vara lika med 30 dagar.

Att min uppfattning härutinnan också gillats af högsta domstolen, framgår af ett uttalande af Kungl. Maj:t i ett liknande fall, hvarför redogörelse lämnats i min ämbetsberättelse till 1907 års Riksdag, sid. 60 o. f. Af berörda redogörelse inhämtas, att min företrädare i justitieombudsmansämbetet anbefallt åtal mot landshöfdingen Claës Richard Wersäll och landssekreteraren Herman Leonard Uddén såsom ansvariga för ett af Konungens befallningshafvande i Västmanlands län den 23 februari 1905 meddeladt beslut angående verkställighet af stenarbetaren Anders Gustaf Jonsson för första resan stöld ådömd bestraffning af straffarbete i 4 månader. I berörda fall hade den domstol, som ådömt nämnda straff, därvid tillika förklarat, att af straffet skulle anses verkställd så stor del, som svarade mot Jonssons hållande i rannsakningshäkte under 21 dagar. Vid straffets befordrande till verkställighet hade Konungens befallningshafvande förfarit sålunda, att från den ådömda straffarbetstiden, 4 månader, först afdragits en fjärdedel för straffets utstående i enrum, hvarefter från återstoden afräknats 10 dagar, som skulle motsvara häktningstiden. Enligt Konungens befallningshafvandes verkställighetsbeslut skulle straffet sluta den 13 maj 1905.

Justitieombudsmannen åter ansåg, att vid verkställighet af ifrågavarande bestraffning rätteligen bort så förfaras, att först den ådömda straffarbetstiden, 4 månader, utlagts från den dag, då straffet skolat taga sin början, eller den 23 februari, hvarigenom såsom preliminärt bestämd slutdag erhållits den 23 juni och att därefter afräknats 10 dagar, motsvarande den tid, hvarunder Jonsson för rannsakning hållits häktad. Tiden från och med den 23 februari till den 13 juni komme följaktligen att angifva det straffarbete, som Konungens befallningshafvande haft att i detta fall låta den dömde undergå, och genom afdrag af en fjärdedel

af denna tid, eller 28 dagar, hade såsom definitiv slutdag för bestraffningen rätteligen erhållits den 16 maj 1905.

I anledning af nämnda åtal meddelade Svea hofrätt utslag den 20 juni 1905 och yttrade däri, att, enär landshöfdingen Wersäll och landssekreteraren Uddén icke kunde anses hafva i förevarande hänseende gjort sig skyldiga till ämbetsfel, blefve den emot dem i målet förda ansvarstalan af hofrätten ogillad. Sedan min företrädare låtit hos Kungl. Maj:t fullfölja det i hofrätten framställda ansvarspåståendet, utlät sig Kungl. Maj:t genom utslag den 6 september 1906 på följande sätt: Kungl. Maj:t funne väl, att vid ifrågakomna verkställighet strafftiden bort så beräknas, som af justitieombudsmannen angifvits, och att följaktligen den genom det anmärkta beslutet bestämda strafftiden vore 3 dagar kortare än vederbort; men som samma beslut icke vore af beskaffenhet att för Wersäll och Uddén böra medföra ansvar för ämbetsförseelse, pröfvade Kungl. Maj:t lagligt fastställa det slut, hvartill hofrätten i sitt utslag kommit.

Den anmärkning, som jag enligt det föregående fann kunna göras emot Konungens befallningshafvandes i Malmöhus län ifrågavarande beslut, delgaf jag Konungens befallningshafvande genom en ämbetsskrifvelse, vid hvilken jag fogade afskrift af Kungl. Maj:ts omförmälta utslag.

16. *Fel af kyrkostämmas ordförande.*

I en hit ingifven klagoskrift påkallade bankkamreraren Gust. Olson min ämbetsåtgärd i anledning däraf, att kyrkoherden J. Olsson Spolène såsom ordförande vid en med Fryksände församling den 21 december 1910 hållen kyrkostämma vägrat att till kyrkostämmans pröfning hänskjuta af klaganden framställda yrkanden om underkännande af de handlingar, på grund af hvilka talan förts för två bolag inom församlingen, och själf med godkännande af samma handlingar tillåtit bolagens ombud att utöfva rösträtt. Klagoskriften innehöll härom hufvudsakligen följande.

Bland de ärenden, som förekommo vid kyrkostämman, var äfven val af ledamöter i församlingens skolråd. Vid en i sammanhang med detta val företagen omröstning anmälde sig såsom ombud för »Bryggeriaktieaktiebolaget Fryksdalen» direktören Bengt Boman på grund af fullmakt. Bolagets styrelse hade visserligen bemyndigat Boman att å kyrko- och kommunalstämma föra bolagets talan, men då Boman icke företedde bevis om styrelsens behöriga inregistrering hos patent- och registreringsverket

och ej heller förut å någon stämma framlagt sådant bevis, yrkade klaganden, att de företedda handlingarna skulle underkännas. Kyrkoherden förklarade då, att han ej fäste afseende vid klagandens yrkande, och då klaganden begärde, att frågan skulle underställas kyrkostämman, påstod kyrkoherden, att det tillkomme honom och ej stämman att granska och godkänna eller förkasta de fullmakter, som företeddes. Då kort därefter bruksförvaltaren O. Grötting ville rösta för »Nors järnbruksaktiebolag» utan att för detta bolag förete registreringsbevis och, så vidt klaganden kunde se, uppvisade fullmakt i afskrift, framställde klaganden samma yrkande som förut. Icke heller då gjordes proposition å klagandens yrkande, utan kyrkoherden utropade: »Fullmakten godkännes», hvarefter omröstningen fortsattes. Sedan omröstningen blifvit känd, visade det sig, att, äfven om de båda bolagen förvägrats rösta, detta icke inverkat på valets utgång.

Sedan jag lämnat kyrkoherden Spolène tillfälle att yttra sig öfver klagoskriften, anförde Spolène i afgifven förklaring hufvudsakligen, att han genom att vid ifrågavarande kyrkostämma själf pröfva de framlämnade fullmakterna allenast fullgjort sin plikt och följt lagen. Tillika förmälte sig Spolène ämna i dylika fall förfara på samma sätt, så länge Kungl. Maj:t icke annorlunda föreskrefve.

I ärendet inkom klaganden vidare med påminnelser, därvid han, bland annat, anmärkte, att kyrkoherden ej angifvit det lagrum, som skulle gifva honom rätt att själf granska vid kyrkostämma åberopade fullmakter, äfven då yrkande framställdes om kasserande af sådan fullmakt.

* * *

De befogenheter, som enligt lag tillkomma ordföranden vid en kyrkostämma, finnas upptagna i förordningen om kyrkostämma m. m. den 21 mars 1862. I § 14 af nämnda förordning stadgas sålunda, att ordföranden åligger att framställa ärendena till öfverläggning samt tillse, att ej andra frågor (slutligen) företagas än de, som äro upptagna i kungörelsen. Enligt § 17 skall ordföranden själf föra eller på eget ansvar låta föra protokoll vid kyrkostämma. Och § 20 berättigar ordföranden att vaka öfver ordningen i stämman.

Några uttryckliga föreskrifter finnas ej om pröfning af företedda fullmakter, och icke heller lärer, så vidt jag har mig bekant, frågan efter besvär hafva varit föremål för Kungl. Maj:ts afgörande. I sakens natur ligger emellertid, att ordföranden icke gent emot kyrkostämman äger inskrida i annan ordning eller under andra förutsättningar än förordningen direkt

utvisar. Ordföranden torde därför — med frånseende af frågor om, att ett ärende såsom icke i kungörelsen upptaget ej får vid stämman slutligen afgöras, eller om ordningen vid stämman — icke äga pröfva några vid stämman förekommande frågor. Han är sålunda icke berättigad att afgöra frågor om påyrkad rösträtt, om anmärkning emot persons behörighet att rösta, om fullmakts godkännande eller ogillande, om kasserande af röstsedel m. m. I dessa ämnen äger stämman ensam besluta. Dock kan ordförandens i dylika frågor uttalade mening äfven utan särskild proposition till stämman blifva gällande, om nämligen ingen anmärkning framställes emot samma mening.

Den uppfattning, jag härutinnan uttalat, sammanfaller med hvad som yttrats af Hammarskjöld, »Bidrag till tolkning af k. förordningarna den 21 mars 1862», sid. 159 o. f. Jag tog också för gifvet, att en hänvisning till nämnda arbete skulle vara nog för att öfvertyga kyrkoherden Spolène om ohållbarheten af hans uttalade mening om lagligheten af det klandrade åtgörandet, och att i enlighet därmed för framtiden förändra kyrkoherdens praxis i dylika fall. På grund häraf fann jag min ämbetsåtgärd kunna inskränkas till att genom en skrifvelse delgifva kyrkoherden min uppfattning i ämnet och ofvan angifna skäl för densamma.

17. *Obehörig debitering af lösen och stämpelafgift för expeditioner till tjänsteman.*

Förordningen angående expeditionslösen den 7 december 1883 stadgar i 13 §, att från erläggande af lösen, med rättighet att ändå erhålla nödiga expeditioner, befrias, bland andra, ämbets- eller tjänsteman i allt hvad till ämbetet eller tjänsten hörer, så ock i mål, som röra ansvar eller ersättningsskyldighet för fel eller försummelse i ämbetet eller tjänsten. Jämlikt 7 § i förordningen angående stämpelafgiften den 18 september 1908 är under samma förhållanden ämbets- eller tjänsteman befriad från stämpelafgift efter förordningens första artikel, d. v. s. från stämpelafgift till expeditioner.

Frågor om rätta tillämpningen af dessa bestämmelser hafva under år 1911 i flera olika fall dragits under min pröfning.

I en hit insänd klagoskrift anhöll sålunda länsmannen Joh. Hammarlund, bland annat, att jag måtte vara honom behjälplig till återbekommande af erlagd stämpelafgift, 10 kronor, för ett af Svea hofrätt den 8 mars 1909 meddeladt, klagoskriften bilagdt utslag på de besvär, dels hemmansägaren Jakob Michaëlsson i Rude dels ock Hammarlund anfört öfver ett

af Tuna tingslags häradsrätt den 29 december 1908 meddeladt utslag i mål mellan Michaëlsson, å ena, samt Hammarlund, å andra sidan, angående ansvar för falskt åtal m. m.

Sedan Svea hofrätt på därtill af mig gifven anledning meddelat, att ifrågavarande utslag expedierats af e. o. notarien Arthur Blix, samt denne fått del af klagoskriften, anförde Blix i afgifven förklaring hufvudsakligen följande.

Såsom af ordalagen i berörda utslag — såväl i ingress som i rubrik och decision — framginge, hade hofrätten icke ansett Hammarlund uti ifrågavarande af Michaëlsson anhängiggjorda mål uppträda å tjänstens vägnar eller eljest intaga sådan ställning, som omförmältes i 13 § 2 punkten af expeditionslösensförordningen. Stöd härför torde hofrätten hafva hämtat, bland annat, ur det förhållandet, att Hammarlund vid häradsrätten och i hofrätten framställt rekonventionsyrkanden, som han, uppträdande å tjänstens vägnar, icke kunnat framkomma med. Hammarlund syntes för öfrigt icke heller själf hafva uppfattat sin ställning annorlunda, då han för målets fullföljd hos hofrätten användt med rättegångsfullmakt utrustadt ombud. Skulle jag emellertid anse, att Hammarlund varit berättigad att utbekomma ifrågavarande utslag utan stämpelafgift, vore Blix villig att, på sätt jag funne lämpligt, godtgöra Hammarlund det för utslaget erlagda beloppet, 10 kronor, mot återbekommande af det expeditionen åsatta stämpelpapper.

Den af Blix afgifna förklaringen blef af Hammarlund bemött med en påminnelseskrift, däri Hammarlund sökte göra gällande, att ifrågavarande mål rört ansvar å Hammarlund för fel eller försummelse i tjänsten. Vidare framhöll Hammarlund, att denna målets egenskap icke kunnat förändras vare sig af den omständigheten, att Hammarlund däri äfven uppträdt såsom ombud för Tuna församling, eller därigenom att Hammarlund framställt yrkande om rekonvention eller användt ombud för målets fullföljande.

I förevarande fall hade Michaëlsson yrkat ansvar å länsmannen Hammarlund, för det Hammarlund skulle falskeligen hafva åtalat Michaëlsson för förfalskningsbrott. Åtalet emot Michaëlsson hade Hammarlund naturligtvis anställt å tjänstens vägnar, och Hammarlund hade otvifvelaktigt rätt, då han i ärendet påstod, att Michaëlssons talan afsåg ansvar å Hammarlund för fel i tjänsten. Härutinnan kunde icke någon ändring verkas däraf, att Hammarlund å sin sida i det senare målet yrkat ansvar å Michaëlsson för falskt åtal. Eljest skulle nämligen med fog kunna ifrågasättas, att, om Michaëlsson i den ursprungliga rättegången yrkat ansvar å Hammarlund för falskt åtal — något, hvartill Michaëlsson ju varit berättigad — och Hammarlund svarat med ett rekonventionsyrkande, skulle dessa senare framkomna yrkanden hafva förändrat Hammarlunds tjänstetalan till en

enskild talan, hvilket naturligtvis vore orimligt. Att Hammarlund i hofrätten anlitat ombud, hade icke heller någon betydelse i förevarande hänseende, eftersom det måste vara själfva saken och icke partens uppfattning, som bestämmer ett måls beskaffenhet.

I enlighet härmed ansåg jag, att hofrättens utslag bort till Hammarlund expedieras utan afgift, och jag hemställde därför till Blix, i anslutning till hvad han i förklaringen åtagit sig, att vederbörligen godtgöra Hammarlund. Sedan till mig inkommit bevis, att sådan godtgörelse utgått, lät jag därvid bero.

I en senare insänd klagoskrift påkallade länsmannen Hammarlund vidare min ämbetsåtgärd i anledning däraf, att han måst erlägga lösen och stämpelafgift för protokollen i ett af Stockholms rådstufvurätt genom utslag den 24 mars 1908 afdömdt mål mellan hemmansägaren Jonas Nordin, å ena, samt Hammarlund, å andra sidan, angående ärekränkning m. m. I målet hade varit fråga om ansvar å Hammarlund, för det han skulle hafva förolämpat Nordin i en till Svea hofrätt ingifven förklaring öfver dit inkomna besvär, som afsågo, bland annat, på yrkande af Hammarlund ådömdt ansvar för utevaro. Genom berörda utslag dömde rådstufvurätten Hammarlund dels jämlikt 16 kap. 9 § strafflagen att för ärekränkning böta 100 kronor och dels jämlikt 25 kap. 17 § samma lag att för oförstånd i tjänsteutöfning böta 50 kronor, hvarjämte rådstufvurätten utdömde visst skadestånd och förordnade om utslagets tryckning.

Öfver klagoskriften afgåfvo stadsnotarien Hugo Anderson och rådmannen Axel Rundquist förklaring på den grund, att lösen och stämpel för ifrågavarande protokollsutdrag redovisats till dem såsom ordinarie stadsnotarier vid den tid, då protokollen expedierades. I förklaringen anfördes, att det visst icke torde vara uppenbart, såsom Hammarlund förmenade, att han ägt rätt att utan afgift utfå protokollsutdragen. Emellertid förklarade sig Anderson och Rundquist villiga att till Hammarlund återbetala det af honom för stämpel och lösen erlagda beloppet 32 kronor samt att till honom, emot återbekommande af de med stämpel belagda protokollsutskrifterna, utlämna nya utskrifter af protokollen.

Sedan Hammarlund därefter för sitt besvär fordrat ersättning med 10 kronor, läto förklarandena hit ingifva dels, i utbyte mot de af Hammarlund till mig insända expeditionerna i målet, utan afgift utfärdade protokollsutskrifter dels ock ett kontant belopp af 42 kronor.

För min del fann jag det vara utom tvifvel, att Hammarlund på grund af ofvan anförda lagbestämmelser varit berättigad att erhålla rådstufvurättens protokoll i målet utan lösen och stämpel. Med hänsyn till

omständigheterna i ärendet ansåg jag mig dock kunna låta bero vid, att all skada af den felaktiga expeditionsåtgärden undanröjdes; och lät jag därför till Hammarlund öfversända, jämte de nya protokollsutskrifterna, omförmälta belopp, hvarefter ärendet afskrefs.

Förre folkskolläraren A. E. Hellman anförde i en hit insänd skrift, under åberopande af 13 § i förordningen angående expeditionslösen, klagomål öfver, att han måst erlägga lösen och stämpelafgift för protokollen i ett af pastor J. Hedberg vid Tössbo häradsrätt anställdt åtal mot Hellman för tukt och sedlighet sårande uppförande under tjänsteutöfning. Dessa protokoll, som betingat en kostnad af sammanlagdt 53 kronor, hade utfärdats af tre personer, hvilka på grund af särskilda förordnanden tjänstgjort som häradsrättens ordförande. En af dem, e. o. notarien Arvid Ströberg, hade redan före klagoskriftens hitsändande för sin del godtgjort Hellman. En annan t. f. ordförande i häradsrätten, e. o. notarien Hugo Krok, öfversände efter undfången del af klagoskriften till Hellman det belopp, denne erlagt för ett af Krok utfärdadt protokollsutdrag, hvilket sedermera genom min försorg utbyttes mot en ny, af Krok insänd expedition utan afgift. Däremot ansåg e. o. notarien Arvid Lidén, hvilken jämväl såsom t. f. ordförande i häradsrätten handlagt målet emot Hellman och däri utfärdat ett protokoll, att Hellman icke lagligen varit berättigad att utfå samma protokoll utan afgift. I afgifven förklaring öfver klagoskriften anförde Lidén sålunda hufvudsakligen följande.

Det syntes Lidén tvifvelaktigt, huruvida det åberopade stadgandet i förordningen angående expeditionslösen och den däremot svarande bestämmelsen i 7 § af förordningen angående stämpelafgiften kunde tolkas därhän, att ämbets- och tjänstemän äfven i mål rörande vanliga brott, hvilka icke stode i annat sammanhang med ämbetet eller tjänsten, än att de begåtts under tjänsteutöfning, skulle vara berättigade att erhålla kostnadsfria expeditioner. Med denna tolkning skulle exempelvis en tjänsteman, som under tjänsteutöfning gjort sig skyldig till misshandel, i mål om ansvar härför vara berättigad att utan lösen erhålla protokoll. En så vidsträckt tillämpning af förevarande bestämmelser torde dock icke hafva varit af lagstiftarne afsedd. Enligt Lidéns mening kunde under uttrycket »fel eller försummelser i ämbetet eller tjänsten» i detta sammanhang icke hänföras annat än verkliga ämbetsbrott och tjänstefel, d. v. s. af ämbets- eller tjänsteman begångna brott och förseelser, hvilka vore af beskaffenhet att böra bedömas *direkt* efter 25 kap. strafflagen eller efter särskilda, för ämbets- eller tjänstemannen gällande instruktioner och författningar. Om tjänstefel i denna mening hade det icke varit fråga i det af pastor Hed-

berg mot Hellman anhängiggjorda målet. På grund af det anförda och då, så vidt Lidén kunnat finna, tillgängliga prejudikat icke gåfve anledning till antagande, att den af Lidén tillämpade tolkningen af ifrågavarande bestämmelser vore oriktig, hemställde Lidén, att den mot honom gjorda anmälan icke måtte till vidare åtgärd föranleda.

Hvad Lidén sålunda yttrat gaf mig anledning att något närmare ingå på hithörande spörsmål. Den i klagoskriften åberopade bestämmelsen infördes i vår lagstiftning genom förordningen angående expeditionslösen den 7 december 1883 och grundade sig på motsvarande föreskrift i 1883 års stämpelförordning. Sistnämnda föreskrift motiverades af chefen för finansdepartementet (Kungl. Maj:ts proposition år 1883 n:r 7, sid. 39) på följande sätt:

»Men innan jag öfvergår till frågan om utgörande af stämpelskatt för enskilda handlingar, torde jag dock böra omnämna, hurusom jag, i sammanhang med stadgandet om frihet från stämpel för expedition, som meddelas i tjänsteärende, ansett enahanda befrielse böra ämbets- eller tjänsteman medgifvas i mål, som röra ansvar eller ersättningsskyldighet för fel eller försummelse i ämbetet eller tjänsten. Den utredning, som i dylika mål erfordras för bedömande af tjänstemannens förhållande i statens tjänst, torde nämligen få betraktas företrädesvis ur synpunkten af en statens egen angelägenhet, för hvars besörjande staten synes äga föga mera befogenhet att af tjänstemannen utkräfva stämpelafgifter än i tjänsteärenden i allmänhet. Att tjänstemannen icke uti de ifrågavarande målen, utan att betungas af afgifter till staten, erhåller expedition, som för hans rätts värjande är nödig, är ock i många fall med synnerlig obillighet förenadt. Ofta kunna nämligen vid sådana tillfällen, då fel eller försummelse verkligen ägt rum, de afgifter, som tjänstemannen för expeditionen i målet måste vidkännas, långt öfverstiga beloppet af de böter eller den ersättning, som varder honom ådömd. Och är åter tjänstemannen oskyldig till hvad honom påbördas, är uppenbarligen orimligt, att han, i och för utöfningen af sin tjänst, skall drabbas af oförvållade utgifter till staten, för hvilka någon ersättning oftast icke kan förutsättas utgå. Ty har i dylika fall tjänstemannen varit underkastad allmänt åtal, skall detta hafva varit i hög grad obefogadt, för att den, som haft att föra det allmännas talan, skall kännas skyldig godtgöra tjänstemannens utgifter å saken. Och är åtalet åter beroende af enskild åkäran, torde erfarenheten hafva visat, att, om ock den enskilde förpliktas ersätta kostnaderna, denne dock oftast därtill saknar tillgång.»

Grunden till den medgifna friheten från lösen och stämpel i mål rörande ansvar eller ersättning för fel eller försummelse i ämbete eller

tjänst kunde efter mitt omdöme icke rättfärdiga den af Lidén godtyckligt antagna åtskillnaden emellan olika slag af fel och försummelser i ämbete eller tjänst. Klart är, att skötandet af en tjänstebefattning beror icke allenast af den skicklighet eller noggrannhet, som befattningens innehafvare ådagalägger i sina speciella tjänsteplikters uppfyllande, utan jämväl däraf, att han icke i utöfningen af befattningen gör sig skyldig till allmänna lagbrott. En dylik förseelse kan otvifvelaktigt läggas honom till last lika oberättigadt som bristande skicklighet eller noggrannhet, och under sådana förhållanden saknas hvarje anledning att beröfva ämbets- eller tjästemannen, hvilken ju genom sin befattning kommit i det läge, att han måste försvara sig emot det ohemula angreppet, det bistånd, som från statens sida lämnas honom genom frihet från lösen och stämpel. Lagstiftningen gör vidare icke någon skillnad i förevarande hänseende mellan de fall, då den åtalade ämbets- eller tjänstemannen sakfälles eller frikännes.

Att Hellman i de anmärkta fallen bort erhålla expeditioner utan lösen och stämpelafgift, ansåg jag vara höjdt öfver hvarje tvifvel. Emellertid återkallade Hellman sina klagomål, utan att erhålla godtgörelse af Lidén. Härvid lät jag bero, men delgaf jag Lidén genom en ämbetsskrifvelse min uppfattning, i förhoppning att han i framdeles möjligen förekommande fall komme att ställa sig densamma till efterrättelse.

18. *Felaktigt beslut i tryckfrihetsmål.*

Af handlingarna i ett genom klagomål af advokaten Wilhelm Hellberg härstädes anhängiggjordt ärende inhämtade jag:

att arbetaren Karl Oskar Wallenstein till rådstufvurätten i Filipstad instämt utgifvaren af tidningen »Bergslagen», boktryckaren Rob. Lindén, med påstående om ansvar och ersättning för innehållet af en i nämnda tidning för den 21 augusti 1909 intagen notis, hvars innehåll Wallenstein funnit för sig kränkande;

att Wallenstein i målet yrkat ansvar å Lindén enligt 3 § 11 mom. tryckfrihetsförordningen, jämfördt med 16 kap. 7 §, alternativt 8, 9 eller 11 § strafflagen;

att sedan jury i målet blifvit utsedd, rådstufvurätten till juryn framställt särskilda frågor, huruvida den åtalade artikeln vore brottslig jämlikt 3 § 11 mom. tryckfrihetsförordningen, jämfördt med 16 kap. 7 § 1 mom. eller med samma paragrafs 3 mom. eller med 16 kap. 8 § eller 9 § eller 11 §, allt strafflagen;

att sedan juryn besvarat samtliga frågorna med nej, rådstufvurätten genom utslag den 8 november 1909 frikänt Lindén från allt ansvar och förpliktat Wallenstein dels att ersätta Lindéns rättegångskostnader med 60 kronor och dels att för inställelsen godtgöra en af jurymännen, nämndemannen Jonas Jonsson i Kärn, med fordrade 10 kronor;

att Svea hofrätt, hvilken domstol efter underställning haft att pröfva ifrågavarande mål, genom utslag den 2 februari 1910, med undanröjande af rådstufvurättens beslut rörande affattningen af de till juryns besvarande framställda frågorna, juryns utlåtande och rådstufvurättens utslag, återförvisat målet till rådstufvurätten;

att hofrätten i motiven till detta utslag anfört, att Wallenstein yrkat, att ansvar måtte ådömas Lindén enligt 3 § 11 mom. tryckfrihetsförordningen, jämfördt med, jämte andra af Wallenstein uppgifna rum i strafflagen, 16 kap. 7 §, samt att rådstufvurätten därför bort bland de frågor, som framställts till juryns besvarande, efter frågan, huruvida den åtalade artikeln vore brottslig efter 3 § 11 mom. tryckfrihetsförordningen, jämfördt med 16 kap. 7 § 1 mom. strafflagen, jämväl framställa frågan, huruvida ifrågavarande artikel vore brottslig efter 3 § 11 mom. tryckfrihetsförordningen, jämfördt med 16 kap. 7 § 2 mom. strafflagen;

att rådstufvurätten i anledning af återförvisningen till förnyad handläggning företagit målet den 21 mars 1910, därvid rådstufvurätten till juryns besvarande framställt sex frågor, bland dem också frågan, huruvida den åtalade artikeln vore brottslig enligt 3 § 11 mom. tryckfrihetsförordningen, jämfördt med 16 kap. 7 § 2 mom. strafflagen;

att juryn besvarat samtliga frågor med nej, hvarefter rådstufvurätten i samma dag meddeladt utslag frikänt Lindén från ansvar och förpliktat Wallenstein att ersätta dels Lindén för rättegångskostnaden med 90 kronor och dels jurymannen nämndemannen Jonas Jonsson för inställelse vid juryns sammanträden med äskadt belopp 20 kronor;

att rådstufvurättens senare utslag, som jämväl underställts Svea hofrätts pröfning, blifvit af hofrätten genom utslag den 3 juni 1910 fastställdt;

att advokaten Hellberg i en hit ingifven klagoskrift anmärkt, jämte annat som jag emellertid fann icke till någon min åtgärd föranleda, att rådstufvurätten i det senare utslaget ådömt Wallenstein en utgift af ytterligare 40 kronor, uppkommen uteslutande genom rådstufvurättens egen försumlighet;

samt att borgmästaren i Filipstad Thore Bergstrand, som å rådstufvurättens vägnar den 27 februari 1911 afgifvit förklaring i ärendet, sökt göra gällande, att de af rådstufvurätten först framställda frågorna varit fullständiga och öfverensstämmande med hofrättens tidigare praxis, så vidt

densamma kunnat vara för rådstufvurätten känd, i följd hvaraf juryns senare sammanträde icke orsakats af något fel från rådstufvurättens sida.

För min del fann jag det vara utom tvifvel, att rådstufvurätten redan från början bort i sina till juryns besvarande framlagda frågor åberopa jämväl 16 kap. 7 § 2 mom. strafflagen. Rådstufvurättens underlåtenhet härutinnan hade därför genom den behöfliga återförvisningen obehörigen framkallat förnyad handläggning af målet vid rådstufvurätten äfvensom det senare jurysammanträdet. Kostnaden härför hade följaktligen utan skäl drabbat Wallenstein.

I enlighet med hvad jag anfört ansåg jag således, att rådstufvurätten borde till Wallenstein återgälda, hvad han kunde hafva utgifvit såsom godtgörelse till Lindén för dennes kostnader i följd af målets förnyade behandling af rådstufvurätten och såsom ersättning till Jonsson för dennes deltagande i juryns sammanträde den 21 mars 1910.

Denna min uppfattning delgaf jag borgmästaren Bergstrand genom en ämbetsskrifvelse, och sedan Bergstrand till svar därå meddelat, att rådstufvurätten vore villig att till Wallenstein erlägga omförmälta båda ersättningsbelopp, tillhopa 40 kronor, underrättade jag därom advokaten Hellberg, hvarefter ärendet blef från vidare åtgärd afskrifvet.

19. *Förundersökning i fråga om villkorlig straffdom.*

I en hit ingifven skrift anförde registratorn vid Stockholms rådstufvurätt Harald Salomon hufvudsakligen följande, som han förklarade sig vilja bringa till min kännedom med föranledande af hvad jag i min till 1911 års Riksdag afgifna ämbetsberättelse yttrat rörande vissa brister vid tillämpningen af lagen om villkorlig straffdom.

Med anledning af beslut, som fattats vid den i Stockholm den 11 och den 12 mars 1910 hållna kongressen för vård af frigifna m. fl., konstituerades en organisation, benämnd »Svenska Fattigvårdsförbundets afdelning för räddningsarbete, Skyddsvärnet». Afdelningen, hvars uppgift vore att verka för främjande af det allmänna och enskilda räddningsarbetet bland frigifna fångar, villkorligt dömda, lösdrifvare, alkoholister, prostituerade och i liknande afseende hjälpbehöfvande, ingick i juli 1910 till öfverståthållarämbetet med en skrifvelse, däri framhölls, hurusom under den tid, lagen om villkorlig straffdom vid domstolarna praktiserats, det framstått såsom en väsentlig brist, att domstolen icke genom de medel, som för närvarande stode densamma till buds, vore i tillfälle att förskaffa sig de upplysningar om den tilltalades person, som fordrades för ett rätt tillgodogörande af

det nya institutet. Det syntes därför afdelningen vara i hög grad önskvärdt, om domstolen, när den skulle meddela sin dom, hade till sitt förfogande resultatet af en särskild förundersökning rörande den tilltalades personliga förhållanden, verkställd af därtill särskildt lämpliga och för ändamålet särskildt utsedda personer. Då det för vinnande af största möjliga utbyte af den ifrågasatta undersökningen vore nödvändigt eller åtminstone högligen önskvärdt, att den person, som erhölle uppdrag att verkställa undersökningen, jämväl bereddes tillfälle att sammanträffa och samtala med den tilltalade, hemställde afdelningen, att Salomon måtte medgifvas rätt att anställa förhör med sådana i Stockholms stads rannsakningsfängelse förvarade fångar, hvilka enligt lag kunde blifva föremål för villkorlig dom.

Denna hemställan bifölls af öfverståthållarämbetet, hvarefter undersökningarna under hösten 1910 togo sin början. De hade till en början måst inskränkas till allenast *häktade*, i fråga om hvilka en noggrann förundersökning torde vara mest af behofvet påkallad. Förundersökningarna afsåge endast sådana förbrytare, hvilka frivilligt erkänt sina brott. Ibland, då tiden vore knapp, verkställdes icke någon undersökning beträffande sådana, som t. ex. undergått tvångsarbete för lösdrifveri, saknade fast bostad, vore prostituerade etc. Vid undersökningarna blefve i hufvudsak förfaret på följande sätt.

Så snart polisutredningen blifvit slutförd och polisrapporten förelåge färdig att öfverlämnas till rådstufvurättens aktuariekontor för lottning, erhölle Salomon från polisens ordonnansafdelning ett duplettexemplar af polisrapporten jämte tillhörande promemoria. Så fort ske kunde — oftast samma dag på eftermiddagen — begåfve Salomon sig till detektivstationen samt hölle där förhör med den häktade i närvaro af minst en öfverkonstapel vid detektivafdelningen. Förhöret afsåge hufvudsakligen att erhålla vissa faktiska uppgifter, såsom namn och adresser på den häktades anhöriga, pastor i den församling, där hemmet vore beläget, arbetsgifvare m. fl. samt i fråga om unga förbrytare på vederbörande skollärare eller lärarinna. Därjämte plägade Salomon söka utforska motivet till det begångna brottet. Vid förhöret erhölle den häktade ett kort, upptagande Salomons namn samt hans mottagningstider och telefonnummer, hvarjämte den häktade uppmanades att, därest villkorlig dom skulle meddelas, efter domens afkunnande uppsöka Salomon å »Skyddsvärnets» lokal för att i lugn och ro samspråka om framtidsplaner m. m. Efter förhörets slut besökte Salomon hemmet för att bilda sig en uppfattning om den miljö, hvari den häktade lefvat, hvarjämte Salomon genom personliga besök, genom telefon eller genom bref satte sig i förbindelse med de personer — arbetsgifvare och

andra — om hvilkas adresser Salomon vid förhöret eller annorledes erhållit kännedom. Vore den häktade militär, afsändes skrifvelse till vederbörande chefsämbete. Öfver resultatet af den verkställda förundersökningen uppsattes sedan en skriftlig rapport, som jämte inkomna intyg m. m. ingåfves till polisens ordonnansafdelning. Handlingarna sändes därifrån till rådstufvurättens aktuariekontor för vidare befordran till vederbörande afdelning.

För att den villkorliga domen skulle kunna blifva till verkligt gagn fordrades i de allra flesta fall en efterbehandling — öfvervakning — af den villkorligt dömde efter domens afkunnande. I denna behandling inginge såsom ett synnerligen viktigt moment anskaffande af arbete åt den, som vid frigifvandet stode utan sådant. Vikten af ett dylikt öfvervakningsarbete, som flerstädes i utlandet med framgång praktiserats, hade jämväl i vårt land vunnit offentligt erkännande (lagutskottets utlåtande år 1908 n:r 50), och en skrifvelse i ämnet hade äfven af Riksdagen aflåtits till Kungl. Maj:t. Därvid hade det emellertid stannat.

Salomon hade nu sökt att i praktiken tillämpa de erfarenheter, han på en del utländska studieresor vunnit. Början hade varit blygsam, och om några resultat vore det ännu för tidigt att tala. Men de erfarenheter, Salomon hittills vunnit, ingåfve de allra bästa förhoppningar för framtiden.

Af en klagoskriften bilagd matrikel framginge, att af de 52 vid rådstufvurätten slutbehandlade fall, i hvilka undersökning skett, villkorlig dom afkunnats i 20 fall. Af dessa 20 hade endast 3 sedermera icke låtit sig afhöra.

Hittills hade Salomon stått ensam i arbetet, och det torde redan af denna anledning vara klart, att arbetet icke kunnat utföras med så mycken omsorg och blifva så effektivt som önskvärdt varit. Emellertid syntes denna brist kunna på enskild väg afhjälpas. Däremot hade under arbetets gång visat sig åtskilliga olägenheter, hvilka icke torde kunna afhjälpas utan medverkan från offentlig myndighet.

Sålunda hade polismästaren af skäl, som Salomon icke fullt förmådde fatta, icke velat tillåta, att Salomon började sina undersökningar förr än polisundersökningen vore afslutad och polisrapporten förelåge färdig att öfverlämnas till aktuariekontoret för lottning. Målet *kunde* då förekomma vid rådstufvurätten redan påföljande dag. Härigenom finge Salomon en alldeles oskäligt kort tid till sitt förfogande — ofta nog endast en eftermiddag. Detta visade sig kännbarast i fråga om sådana unga förbrytare, som haft sina hem på landet, och där det främst af allt gällde att införskaffa upplysningar från vederbörande pastor och lärare i hemtrakten. Salomon plägade visserligen så fort ske kunde aflåta skrifvelser till dessa,

men det berodde ofta på en ren slump, om svar hunne komma honom tillhanda i tid.

De från präst och skollärare inkomna upplysningarna hade ofta visat sig vara af stort värde för målets rätta bedömande. I ett fall angående våld mot polis, i hvilket mål villkorlig dom afkunnats, hade den villkorliga domen helt säkert baserats så godt som uteslutande på de i pastors bref meddelade upplysningarna.

I två fall hade visserligen allmänne åklagaren, efter påstötning från Salomon, begärt uppskof för afvaktande af upplysningar från vederbörande pastor och skollärare, och i ett fall hade domstolen ex officio uppskjutit målet för afvaktande af svar från en f. d. ledamot af Riksdagens Första kammare, som Salomon tillskrifvit med begäran om upplysningar. Men det vore dock att märka, att de tilltalade i dessa tre mål fått sitta häktade en vecka mer än nödigt varit, därest Salomon fått börja sina undersökningar i tid.

Då målet kommit till domstolen, hade svårigheter yppats att få de öfver förundersökningarna uppsatta rapporterna intagna i rättens protokoll. Praxis härutinnan hade emellertid varit vacklande. På en afdelning, den femte, hade Salomons rapporter undantagslöst offentligen upplästs och intagits i protokollet, och man hade på denna afdelning vid flera tillfällen visat sig uppskatta värdet af de gjorda förundersökningarna. På andra afdelningar åter hade rapporterna ibland intagits i sin helhet, ibland refererats, ibland endast omnämnts såsom inkomna till rätten. I flera fall hade det emellertid inträffat, att man icke velat taga någon som helst befattning med de ifrågavarande undersökningarna såsom verkställda af »enskild person utan tjänstemannaansvar». Gent emot denna något byråkratiska uppfattning ville Salomon framhålla, hurusom den verksamhet, hvarom här vore fråga, i mångt och mycket motsvarade det sociala räddningsarbete, som vid åtskilliga af de engelska domstolarna sedan mer än tjugu år tillbaka med erkänd framgång utförts af enskilda sällskap genom deras delegerade, de s. k. »courts missionaries». Dessa »courts missionaries», hvilka fortsatt med sin verksamhet äfven efter det en ny öfvervakningslag den 1 januari 1908 trädt i kraft, innehade icke någon officiell ställning, utan vore att betrakta endast såsom ett slags privata medhjälpare åt domstolarna, ehuru de faktiskt kommit att utgöra ett väsentligt och högst värdefullt, ja, enligt hvad flera engelska domare meddelat Salomon, numera oumbärligt led i domstolsorganisationen.

På grund af hvad Salomon sålunda anfört och då det af honom igångsatta arbetet, hvilket utfördes utan någon som helst ekonomisk ersättning, afsåge att tillgodose ett viktigt statsintresse — brottslighetens rationella

bekämpande — hemställde han om min medverkan till realiserande närmast af följande två önskemål, nämligen:

att tillfälle måtte beredas Salomon att omedelbart efter häktningen anställa förhör med den häktade, samt

att åtgärder måtte vidtagas, i syfte att de af Salomon öfver förundersökningarna uppsatta rapporterna måtte, i likhet med polisrapporterna, intagas i domstolens protokoll.

I anledning af denna skrift aflät jag till öfverståthållarämbetet en skrifvelse, däri jag anhöll om ämbetets yttrande, huruvida tillfälle kunde beredas Salomon att omedelbart efter skedd häktning anställa förhör med den häktade, samt om hinder skulle möta mot att af Salomon uppsatt rapport öfver förundersökning blefve intagen i polisrapporten. Till svar härå öfverlämnade öfverståthållarämbetet en af föreståndaren för hufvudstadens poliskårs detektiva afdelning i ärendet afgifven rapport. Denna rapport innehöll, bland annat, följande.

Icke förr än den genom öfverståthållarämbetets försorg företagna förundersökningen i brottmålet vore *afslutad*, så att denna undersökning icke kunde störas eller förryckas, borde tillåtelse lämnas Salomon att för det ifrågavarande räddningsarbetet anställa förhör med för brott häktad person.

Förhöret skulle, enligt Salomons uppgift, hufvudsakligen afse att erhålla vissa faktiska upplysningar angående den häktades anhöriga m. fl., för att förbindelse med dem sålunda skulle kunna inledas i af Salomon angifvet afseende.

Men att så tidigt som *omedelbart efter häktningen* låta annan person än den eller dem, som vore för brottmålsutredningen ansvarige, hålla förhör med den häktade vore för utredningens behöriga gång synnerligen farligt.

Häktningen företoges nämligen, så snart sannolika skäl därtill förelåge. Men det vore i allmänhet ett långt och invecklad arbete, som därefter förestode, innan brottets eller brottens omfång och detaljer förelåge utredda och bevisningen hunnit fullständigt tillvaratagas.

Förhör, som med föräldrar, närstående och bekanta till den häktade företoges af en person, som icke ägde ingående kännedom om själfva brottmålet, skulle ofrivilligt men med all säkerhet åstadkomma obotlig skada genom att, bland annat, bidraga till undandöljande af egendom och undanröjande af bevismaterial. Ty hvad hindrade t. ex. brottslingen att för den i saken oinvigde uppgifva en medbrottsling såsom synnerligen lämplig att om den häktade lämna referenser — och så vore medbrottslingen varskodd samt försatte sig i säkerhet eller undanröjde bevisning.

I öfrigt kunde det icke, förr än polisens förundersökning vore afslutad,

med någon som helst visshet förutses, om den häktade kunde, enligt lag, blifva föremål för villkorlig dom, ty det inträffade mångfaldiga gånger, att en person någon eller några dagar efter häktningen erkände eller kunde bindas till helt andra och svårare brott än det, för hvilket han häktats.

På grund af hvad sålunda anförts borde det icke, med hänsyn till brottens upptäckt och beifrande, som vore ett synnerligen viktigt statsintresse, tillåtas Salomon att börja sina berörda undersökningar, förr än polisundersökningen vore afslutad och den däröfver till öfverståthållarämbetet ingifna rapport i poliskammaren granskats och godkänts samt remitterats till vederbörlig domstol för rannsakning; och mera tillmötesgående än som nu visades, därigenom att Salomon, i samma ögonblick som öfverståthållarämbetet remitterade rapporten till domstol, erhölle en kopia af densamma, torde svårligen med fog kunna begäras.

Salomons yttrande, att målet kunde förekomma vid rådstufvurätten redan påföljande dag, vore oriktigt så till vida, att målet icke kunde dagen efter remissen förekomma utsatt till rannsakning vid rätten. Remiss från poliskammaren angående häktad person skedde nämligen efter kl. 12 på dagen och kunde således icke lottas mellan de olika afdelningarna i rådstufvurätten förr än påföljande dag. Men att utsätta målet till rannsakning redan samma dag som det lottats, vore icke möjligt, då målsägare icke hunne till dess inkallas. I allmänhet förekomme målen till rannsakning i rådstufvurätten en vecka efter dagen för remissen; och med ledning af innehållet i polisrapporten, hvilken jämte promemoria omedelbart efter remissen genom en kopia ställdes till Salomons förfogande, torde det, med anlitande af tillräckliga krafter, i de allra flesta fall medhinnas att anställa den af Salomon åsyftade utredningen. Om ej så kunde ske, borde utvägen att söka uppskof vid rätten anlitas, men icke polisundersökningen, som låge till grund för rannsakningen, äfventyras.

Vid det förhållandet, att Salomons undersökning måste företagas *efter* polisundersökningens afslutande genom rapport, vore det icke möjligt att i polisrapporten intaga den af Salomon uppsatta rapporten öfver hans förundersökning; men såsom öfverståthållarämbetet nu anordnat med denna senare rapports öfverlämnande genom ämbetet till rätten, måste all möjlig hänsyn till Salomons anspråk anses därigenom redan vara tagen.

Slutligen borde framhållas, att Salomons i skriften intagna yttrande, att domstolen icke genom de medel, som för närvarande stode densamma till buds, vore i tillfälle att förskaffa sig de upplysningar om den tilltalades person, som fordrades för ett rätt tillgodogörande af det nya institutet, tålde vid en högst betydlig jämkning. Med all den sympati, som måste hysas och visas för Salomons ifrågavarande människovänliga och

samhällsnyttiga verksamhet, måste likväl betonas, att domstolen vore i tillfälle att *äfven* genom åklagaren eller polismyndigheten, som verkställt förundersökningen i själfva brottmålet, förskaffa sig tillförlitliga upplysningar beträffande de i Salomons skrift omnämnda förhållanden, som skulle tala för eller emot villkorlig dom.

Sedan registrator Salomon lämnats tillfälle att taga del af de i ärendet sålunda afgifna yttrandena, inkom han med en påminnelseskrift, däri han anförde hufvudsakligen följande.

Såsom af Salomons förut ingifna skrift framginge, afsåge hans förundersökningar endast sådana förstagångsförbrytare, hvilka *frivilligt erkänt* sina brott, hvadan det i allmänhet icke kunde vara tal om undandöljande af egendom eller undanröjande af bevismaterial.

Att brottslingen, såsom uppgifvits, skulle i syfte att varsko en medbrottsling vid förhöret uppgifva denne såsom synnerligen lämplig att om den häktade lämna referenser, vore ju möjligt, ehuru icke särdeles troligt. I Salomons praktik hade det åtminstone ännu icke förekommit. För öfrigt förtjänade anmärkas, att Salomon icke alldeles kritiklöst plägade springa åstad och rådföra sig med första bästa person, som den häktade behagade uppgifva. I allmänhet vände sig Salomon till vederbörande arbetsgifvare, pastor, lärare, regementschef etc. Salomon hölle i hvarje fall före, att de olägenheter, som genom ett medgifvande åt Salomon att hålla förhör på ett tidigare stadium tilläfventyrs skulle kunna uppstå, vore ringa i jämförelse med de fördelar för det allmänna, som därigenom skulle kunna vinnas, och detta, åtminstone tills vidare, utan kostnad för statsverket.

Vidare framhölle detektivchefen, att det icke förr, än polisens förundersökning vore afslutad, med någon som helst visshet kunde förutses, om den häktade kunde enligt lag blifva föremål för villkorlig dom, i ty att det mångfaldiga gånger inträffade, att en person någon eller några dagar efter häktningen erkände eller kunde bindas till helt andra och svårare brott än det, för hvilket han häktats. Salomon hade verkligen för sin del svårt att förstå den ifrågavarande invändningen. Ty en fullständig utredning rörande den häktades personliga förhållanden borde väl alltid vara till gagn. Befunnes brottet så svårt, att villkorlig dom icke kunde ifrågakomma, hade ju undersökningen i allt fall sin betydelse i fråga om straffmätningen. Invändningen syntes så mycket mindre fört tjäna afseende, som 1908 års lagutskott (i sitt utlåtande n:r 50) förklarasig anse, att en dylik fullständig undersökning först och främst torde ifrågakomma beträffande de grofva brotten.

Klart vore, att åklagaren eller polismyndigheten *kunde* verkställa sådan

undersökning, hvarom här vore fråga, men faktiskt hade det hittills icke skett, hvilket just varit anledningen till, att de ifrågavarande undersökningarna satts i gång. Dock kunde ifrågasättas, huruvida polisen — åtminstone i vissa fall, såsom t. ex. i fråga om våld mot polis — verkligen intoge den opartiska ställning, som vore ett hufvudvillkor för att undersökningen skulle blifva af något värde.

Någon närmare kännedom om poliskammarens arbetsordning hade Salomon icke, men ett faktum vore, att Salomon ibland för sina undersökningar haft endast en eftermiddag till sin disposition. Möjligt vore ju, att budet från ordonnansafdelningen infunnit sig först efter kl. 2 e. m., då Salomon redan lämnat sitt tjänsterum, och att Salomon följaktligen fått kopian af polisrapporten en dag senare än ämnadt varit. Huru som helst hade Salomon *i regeln* icke haft en vecka utan endast ett par eftermiddagar till sitt förfogande, och att denna tid vore för kort torde vara uppenbart. Ofta nog ginge en eftermiddag åt enbart för besök i hemmet. Ibland träffades icke vederbörande hemma, och då måste man göra ett nytt besök å annan dag. Någon tid hade äfven måst ägnas åt öfvervakning af de villkorligt dömda, mottagningar, korrespondens m. m.

I allmänhet hade Salomon måst uppsätta sina rapporter sent på kvällen efter hemkomsten från undersökningarna, dagen innan målet skolat komma före inför rådstufvurätten, och, då någon renskrifningsbyrå vid den tiden icke varit öppen, hade Salomon så godt som undantagslöst måst frampå natten själf renskrifva rapporterna. Ingalunda ovanligt hade det varit, att Salomon påföljande morgon med vederbörande arbetsgifvare haft telefonsamtal, som i största hast måst införas i såväl konceptet som den utskrifna rapporten, eller fått emottaga besök af någon anhörig o. s. v. Ibland hade Salomon t. o. m. på morgonen på väg till tjänsterummet nödgats hos arbetsgifvare afhämta intyg m. m. Sedan Salomon, efter att hafva aflämnat sina rapporter med bilagor å ordonnansafdelningen, kl. 10 f. m. börjat sin tjänstgöring på registratorskontoret, hade han kanske erhållit bref från landsorten, hvilka, med åsidosättande af annat pressande arbete, i största hast måst genomläsas och expedieras till ordonnansafdelningen och därifrån till aktuariekontoret med risk att ändå komma för sent.

Med ett dylikt arbete, om hvilket man för öfrigt icke med bestämdhet vetat, huruvida det komme till någon användning eller icke, hade Salomon i längden icke stått ut, och sedan Salomon erhållit del af öfverståthållarämbetets beslut, hade han nödgats tills vidare upphöra med sina undersökbingar. Kunde emellertid saken ordnas så, att Salomon, om icke omedelnart efter häktningen, så åtminstone på ett något tidigare stadium än hit-

tills varit fallet finge börja undersökningarna, eller vunnes visshet därom, att uppskof för undersökningarnas slutförande kunde erhållas — hvilket visserligen icke för närvarande vore fallet — skulle Salomon icke tveka att ånyo gripa sig an med arbetet, hvilket mycket intresserade Salomon, och af hvilket han, i den mån detsamma kunde på ett praktiskt sätt organiseras, väntade sig goda resultat. Fullt effektivt syntes dock arbetet icke kunna blifva förr, än en lagstiftning om öfvervakning komme till stånd.

Till sist ville Salomon, med anledning af ett par uttryck i detektivchefens rapport samt några i tidningspressen synliga uttalanden, framhålla, att Salomon såväl af detektivchefen som äfven och icke minst af vederbörande öfverkonstaplar å detektivafdelningen, med hvilka senare Salomon haft mest att göra och hvilka Salomon ofta nödgats störa i deras arbete, alltid rönt största tillmötesgående.

* * *

Vid öfvervägande af hvad i detta ärende sålunda förekommit trodde jag mig finna, att det i regeln icke skulle för det allmänna medföra någon som helst olägenhet, om registrator Salomon lämnades tillfälle att, om än icke omedelbart efter skedd häktning, så åtminstone tidigare än hittills varit fallet, sammanträffa med den häktade för att af honom inhämta de upplysningar, som Salomon för sin ifrågavarande verksamhet ansåge sig behöfva.

Gent emot den af chefen för polisens detektiva afdelning i ärendet gjorda erinran, att domstolen vore i tillfälle att äfven genom åklagaren eller polismyndigheten, som verkställt förundersökningen i själfva brottmålet, förskaffa sig tillförlitliga upplysningar beträffande sådana omständigheter, som skulle tala för eller mot villkorlig dom, syntes mig i detta sammanhang kunna anmärkas, att enligt sakens natur vederbörande åklagar- eller polismyndighet åtminstone i regeln betraktar sig som en häktad persons naturliga motståndare och af sådan anledning har svårt att intaga den opartiska ställning till den häktade, som förutsättes för en behörig undersökning af den häktades personliga förhållanden.

Under förutsättning, att registrator Salomon, innan en polisrapport angående häktad remitterades till rådstufvurätten för rannsakning, till öfverståthållarämbetet aflämnade undersökningsprotokoll rörande den häktades personliga förhållanden, fann jag kunna ifrågasättas, att öfverståthållarämbetet borde äga skyldighet att, om blott dröjsmål med remissen icke därigenom vållades, vid polisrapporten foga detta undersökningsprotokoll.

Genom att undersökningsprotokollet på detta sätt komme att åtfölja polisrapporten skulle rådstufvurätten icke behöfva af formella skäl anse sig förhindrad att taga hänsyn till undersökningsprotokollet.

Om registrator Salomons ifrågavarande framställning och de erinringar, hvartill densamma eller däröfver afgifna yttranden gifvit anledning, ansåg jag mig böra i en till statsrådet och chefen för civildepartementet aflåten ämbetsskrifvelse lämna statsrådet underrättelse, med hemställan att statsrådet behagade låta vidtaga de åtgärder, som kunde finnas erforderliga för undanröjande af det missförhållande, hvaremot Salomons framställning riktat sig.

Denna min skrifvelse anmäldes inför Kungl. Maj:t, som anbefallde öfverståthållarämbetet att inkomma med utlåtande i ärendet. Å sin sida infordrade öfverståthållarämbetet yttrande från stadsfiskalen G. Lidberg, hvilken uti en i anledning däraf afgifven rapport anförde, bland annat, följande.

Salomons ifrågavarande undersökningar afsåge allenast erkända och mindre grofva förbrytelser. Stundom inträffade det, att för brott misstänkt anhållen person antingen före eller strax efter häktande erkände sin brottslighet. Funnes då icke skäl för antagandet att han begått flera förbrytelser, så nedskrefves också omedelbart därpå, merendels under loppet af påföljande natt, polisrapporten samt ingåfves nästföljande dag till öfverståthållarämbetet. I sådant fall kunde icke någon nämnvärd tid gå förlorad för påbörjandet af Salomons undersökningar, ty polisrapporten funnes redan samma dag intill kl. 5 e. m. för honom tillgänglig i dubbelkopia till afhämtande å polisens ordonnansafdelning. Att uppskjuta nedskrifvandet af rapporten och i stället muntligen föredraga saken för Salomon kunde icke lagligen ifrågasättas och kunde ej heller åstadkommas utan men och tidsutdräkt för andra för brott häktade personer, hvilka afbidade slutförandet af emot dem inledda undersökningar.

Oftast inträffade det, att för brott misstänkta anhållna personer, som förnekade sin brottslighet, men det oaktadt på sannolika skäl häktades, därefter vidhölle sitt nekande. Då förestode i de flesta fall ett långt och invecklad arbete, innan bevisningen hunne så fullständigas, att den häktade funne för godt att erkänna. Men genast efter erkännandet nedskrefves rapporten under enahanda förhållanden och samma hänsyn, som om brottet före eller strax efter häktandet erkänts.

I fråga om erkända förbrytelser, beträffande hvilka villkorlig straffdom kunde ifrågakomma, existerade således i verkligheten icke under polisutredningen något sådant »tidigare stadium» för påbörjande af Salomons undersökningar, som denne i sin klagoskrift förutsatte, hvadan dessa

undersökningar kunde lämpligen företagas tidigast samma dag, som polisrapporten till öfverståthållarämbetet ingifvits.

Slutligen och på förekommen anledning trodde Lidberg sig kunna med visshet påstå, att i allmänhet ingen med större tillfredsställelse än polismyndigheten och åklagarmakten, som ständigt måste hafva så mycket mänskligt elände tätt under ögonen, såge, att det numera genom lagen om villkorlig straffdom yppats möjlighet för rättvisan och barmhärtigheten att under vissa i lagen föreskrifna omständigheter gå hand i hand, men först måste, med hänsyn såväl till samhället som till den brottslige, den förberedande polisundersökningen — här som i alla andra länder — lämnas tillfälle att ostördt och därigenom skyndsammast möjligt framdraga och sammanfatta de nödvändiga faktiska förhållanden, på hvilka rannsakning och dom i första hand skulle grunda sig.

I sitt med anledning af remissen afgifna utlåtande anförde öfverståthållarämbetet, under åberopande af stadsfiskalen Lidbergs yttrande, till en början, hurusom af samma yttrande framginge, att, äfven om icke någon olägenhet skulle kunna uppstå däraf, att Salomon genast efter den häktades erkännande af brottet finge sammanträffa med den häktade, detta dock icke hunne ske, innan rapporten aflämnats till poliskammaren. Därefter yttrade ämbetet vidare: Beträffande ifrågasatt skyldighet för ämbetet att, om blott dröjsmål med remiss af polisrapport till domstol icke därigenom vållades, vid rapporten foga till ämbetet af Salomon lämnadt undersökningsprotokoll, så hvarken hade ämbetet vägrat eller komme ämbetet att vägra en dylik åtgärds vidtagande, men, som ämbetet enligt instruktionen för polismästaren skulle aflämna målet till domstolen inom 24 timmar efter det rapporten inkommit, där ej omständligare undersökning eller närmare utredning i särskilda fall vore af nöden, torde undersökningsprotokoll endast undantagsvis kunna fogas vid polisrapporten. Som Salomon, enligt hvad förut sagts, icke kunde få del af målet förr, än rapport därom till poliskammaren aflämnats, kunde undersökningsprotokollet icke inkomma förr än en senare dag. Endast för det fall, att ämbetet ansåge en sådan förundersökning nödvändig för målets utredning hos polismyndigheten, kunde därför undersökningsprotokollet inväntas, innan remiss till domstol aflätes. Detta torde ej komma att ske annat än i sällsynta fall, enär tid funnes att senare till domstolen inkomma med resultatet af den särskilda undersökningen. Skulle denna undersökning draga ut på tiden, så att den icke vore tillgänglig vid första rättegångstillfället, hade gifvetvis den tilltalade rätt att efter erhållen uppmaning af Salomon vid domstolen begära och erhålla uppskof för detta ändamål.

Öfverståthållarämbetet hemställde alltså, att min skrifvelse icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

I en sedermera till mig ingifven skrift anförde registrator Salomon följande.

Det förefölle Salomon anmärkningsvärdt, att, oaktadt han redan från början tydligt betonat, att hans förundersökningar afsåge endast sådana förstagångsförbrytare, hvilka frivilligt erkänt sina brott, öfverståthållarämbetet först i sin senaste skrifvelse framkommit med den invändningen, att Salomon icke hunne sammanträffa med den häktade förr än rapporten aflämnats till poliskammaren. Huru härmed verkligen förhölle sig, syntes emellertid tämligen ovisst. Enligt detektivchefens af öfverståthållarämbetet åberopade rapport nedskrefves rapporterna rörande de erkända brotten »merendels» under loppet af påföljande natt. Det gåfves således fall, då man dröjde med rapportens uppsättande någon tid, och beträffande åtminstone dessa fall syntes något giltigt hinder icke förefinnas för att låta Salomon börja sina undersökningar på ett tidigare stadium. Salomon hade svårt att värja sig för den föreställningen, att dessa fall i själfva verket icke vore så få.

Emellertid ansåge Salomon det för sin del vara af tämligen underordnad betydelse, huruvida rappporterna omedelbart uppsattes eller icke. Hans ståndpunkt i frågan vore denna: Lagen om villkorlig straffdom förutsatte uppenbarligen, att en preliminär utredning, s. k. förundersökning, ägde rum ej blott beträffande själfva brottet utan äfven beträffande brottslingens personliga förhållanden. Innan så skett, vore utredningen icke fullständig. Strängt taget skulle det väl åligga polismyndigheten att verkställa förundersökning rörande brottslingens personliga förhållanden. Detta hade emellertid icke skett. Då med anledning häraf en för de kriminalpolitiska spörsmålen speciellt intresserad förening, mot hvars sammansättning någon anmärkning Salomon veterligen icke förekommit — föreningens ordförande vore ordföranden i Svenska fattigvårdsförbundet, landshöfding Widén och dess nyvalde vice ordförande chefen för rikets fångvård — erbjudit sig att utan kostnad för statsverket biträda polismyndigheten med verkställande af dessa synnerligen maktpåliggande och tidsödande undersökningar, hvilka lagligen borde äga rum, syntes det Salomon, som om föreningen jämväl borde beredas nödigt rådrum för ifrågagavarande ändamål.

Den enligt Salomons tanke enklaste lösningen vore den, att detektivpolisen dröjde något — en dag eller ett par, beroende på omständigheterna — med aflämnande af rapport till poliskammaren. Särskildt borde

detta ske i fråga om t. ex. sådana förbrytare, som hade sina hem utom Stockholm. Salomon trodde icke, att de häktade, om de därom tillspordes, i allmänhet skulle hafva något att erinra mot ett dylikt uppskof, som ofta nog komme att lända dem själfva till fördel.

I slutet af sin skrifvelse anvisade öfverståthållarämbetet den utvägen att, om undersökningen skulle draga ut på tiden, den tilltalade skulle, efter erhållen uppmaning af undersökaren, vid domstolen begära uppskof för undersökningens verkställande. Detta ådagalade emellertid en fullkomlig missuppfattning hos ämbetet af undersökarens ställning. Undersökaren vore icke att betrakta såsom en försvarsadvokat åt den tilltalade. Undersökaren borde för domstolen framlägga allt som talade icke blott för utan äfven emot den tilltalade — således en fullkomligt opartisk utredning i frågan. Den frestelsen kunde visserligen under nuvarande förhållanden ligga nära att i, som det förefölle, ömmande fall gifva den häktade en påstötning att vid domstolen begära uppskof för utrednings verkställande; men det kunde lätt inträffa, att utredningen ledde till ett helt annat resultat än det man tänkt sig, och undersökaren komme då att framstå såsom den där orsakat, att den tilltalade fått sitta häktad längre än nödigt varit. Det vore att befara, att ett dylikt uppskofssystem med tiden kunde bringa hela undersökningsarbetet i vanrykte.

Till sist ville Salomon framhålla, hurusom en verksamhet sådan som den nu ifrågavarande för sin vidare fortgång och utveckling i hög grad vore beroende på det stöd och den uppmuntran, som kunde påräknas ej minst från vederbörande myndigheter. Det kräfdes samarbete mellan den enskilda föreningen och myndigheterna, främst polismyndigheten. Tyvärr hade Salomon icke kunnat spåra ens en antydan till ett dylikt samarbete i öfverståthållarämbetets skrifvelser, hvilka hufvudsakligen ginge ut på att söka bemöta, hvad i ärendet förekommit, mindre däremot att framkomma med något fruktbärande initiativ. Dock förefölle det, som om man kunde hafva rätt att af hufvudstadens polismyndighet vänta sig ett något större intresse, då det, såsom här, gällde startandet af en verksamhet, som — enligt erfarenhet från andra länder — visat sig vara en särdeles värdefull faktor vid brottslighetens bekämpande.

Jag ansåg mig desto mindre kunna underlåta att gifva statsrådet och chefen för civildepartementet del af denna registrator Salomons skrift, som jag i allt väsentligt gillade de synpunkter, han i densammma gjort gällande. I en till statsrådet aflåten skrifvelse anförde jag till utveckling af denna min ståndpunkt följande.

Redan i min ämbetsberättelse till 1911 års Riksdag hade jag fram-

hållit, att de hjälpmedel, som för närvarande stode domstolarna till buds vid den grannlaga pröfning, villkorlig dom förutsatte, icke vore särdeles tillfredsställande, äfvensom att denna brist i sin mån bidragit till att domstolarna i åtskilliga fall dels funnit sig icke kunna använda villkorlig dom, ehuru, där omsorgsfull undersökning angående den tilltalades personliga förhållanden ägt rum, sådan dom måhända varit på sin plats, dels ock utan tillräckliga upplysningar dömt villkorligt.

I sistnämnda hänseende hade jag under mina på senare tid företagna inspektionsresor nödgats framställa anmärkningar vid ej mindre än sjutton domstolar.

Måhända kunde fullständig rättelse härutinnan icke vinnas annorledes än genom en lagändring. Klart syntes emellertid vara, att en dylik tills vidare skulle vara obehöflig beträffande landets största underrätt, i händelse registrator Salomons synnerligen berömvärda, oegennyttiga arbete på ifrågavarande område finge fortsättas i enlighet med den af honom fastställda planen.

Vid sådant förhållande hade det ej kunnat undgå att väcka min förvåning, att min framställning i ämnet rönt så starkt motstånd från öfverståthållarämbetets sida; och ville jag, under åberopande af hvad jag förut anfört, ytterligare understryka hvad registrator Salomon i sin sista till mig ingifna skrift påpekat därom, att, enligt hvad af stadsfiskalen Lidbergs yttrande framginge, åtskilliga fall förekomme, då i afseende å erkända förbrytelser polisrapport *icke* uppsattes omedelbart efter häktningen. Något antagligt skäl, hvarför icke min framställning, åtminstone hvad dessa fall anginge, skulle kunna tillmötesgås, syntes icke kunna andragas. Till undvikande af missuppfattning ville jag dock framhålla, att jämväl i afseende å erkända förbrytelser de föreliggande omständigheterna naturligtvis kunde vara sådana, att det för det allmänna skulle medföra olägenhet, i händelse den häktade före polisundersökningens slutförande finge sammanträffa med utomstående personer. Att jag ock gjort undantag för dylika, säkerligen synnerligen sällan förekommande fall, framginge redan af min föregående skrifvelse.

Till sist ville jag i anledning af stadsfiskalen Lidbergs yttrande, att åklagarmakten i allmänhet med tillfredsställelse såge användning af villkorlig dom, anmärka, att min erfarenhet, vunnen vid inspektion hos de flesta domstolar i landet, ingalunda bekräftade detta yttrande. Därest domstolarna icke meddelade villkorlig dom i andra fall, än då sådan dom förordades af vederbörande åklagare, skulle i min tanke lagen om villkorlig dom få en särdeles ringa användning.

Med anledning af min framställning anmodade Kungl. Maj:t öfver-

ståthållarämbetet att dels lämna Salomon tillträde till den häktade, så snart polisundersökningen framskridit så långt, att vederbörande åklagare med hänsyn till förebringande af bevisning finner hinder därför ej möta, dels ock, därest Salomon till öfverståthållarämbetet aflämnar skriftlig redogörelse för sin undersökning, innan polisrapport enligt gällande föreskrifter skolat af öfverståthållarämbetet öfverlämnas till Stockholms rådstufvurätt, foga nämnda redogörelse vid polisrapporten.

20. *Obehörig förvandling af krigsman ådömda böter.*

Af särskilda på därtill gifven anledning mig tillsända handlingar inhämtade jag:

att polisdomstolen i Malmö genom utslag den 22 februari 1910 dömt korpralen vid Kronprinsens husarregemente Johan Gunnar Svensson, jämlikt 14 kap. 13 § strafflagen, att för våld böta 50 kronor;

att polisdomstolen genom utslag jämväl den 22 februari 1910 dömt volontären vid samma regemente Oskar Julius Holm, jämlikt 14 kap. 13 § strafflagen, att för våld likaledes böta 50 kronor;

att de sålunda bötfällde vid utmätningsförsök befunnits sakna tillgångar till böternas gäldande;

att öfverstelöjtnanten friherre Bror Cederström såsom regementsbefälhafvare genom särskilda resolutioner den 31 oktober 1910 förklarat, att Svensson och Holm i saknad af tillgång till böternas gäldande i stället skulle hvar för sig undergå 8 dagars fängelse;

samt att landssekreteraren i Malmöhus län genom påskrifter å handlingarna förordnat, att strafftiden för Svensson och Holm skulle räknas från den 1 november 1910 och, om laga hinder icke mellankomme, sluta den 9 november.

Öfverstelöjtnantens förfarande att i nu ifrågavarande båda fall förvandla böterna till fängelse fann jag strida mot hithörande bestämmelser i gällande krigslagstiftning.

Förordningen om krigsdomstolar och rättegången därstädes den 11 juni 1868 innehåller i 58 § den regel, att af annan domstol än ståndrätt meddeladt utslag, hvarigenom någon, som hörer till krigsmakten, blifvit dömd till ansvar, skall af vederbörande befälhafvare i laga ordning befordras till verkställighet. Är befälhafvaren af särskildt i lag gifvet stadgande eller eljest förhindrad att verkställa ett utslag, skall han öfverlämna det till Konungens befallningshafvande. Lagrummet innehåller tillika den erinran, att befälhafvaren icke må befatta sig med utmätning för böter.

Enligt 13 § i strafflagen för krigsmakten bör — om krigsman skall undergå fängelse, som blifvit honom omedelbart eller såsom förvandlingsstraff ålagdt för brott emot strafflagen för krigsmakten — straffet verkställas i militärhäkte, där så kan ske. Detsamma gäller om vissa kategorier af krigsmän, bland dem manskap som innehar fast anställning vid krigsmakten, när sådan krigsman skall undergå fängelse, som blifvit honom för brott emot allmän lag ålagdt såsom förvandlingsstraff.

Slutligen stadgar 15 § i strafflagen för krigsmakten, att det tillkommer vederbörande befälhafvare att, när krigsman, som enligt de förut gifna reglerna skall i militärhäkte undergå förvandlingsstraff, saknar tillgång till böters gäldande, förordna om deras förvandling. Möter emeltertid hinder att verkställa förvandlingsstraffet i militärhäkte, skall förvandlingen, jämte straffets verkställande i öfrigt, öfverlämnas till Konungens befallningshafvande.

Omständigheterna vid befordrandet till verkställighet af Svenssons och Holms straff torde hafva varit sådana, att de ej i militärhäkte kunnat aftjäna det fängelsestraff, som för hvar och en af dem motsvarade de honom ådömda böterna. Vid sådant förhållande borde jämlikt ofvan anförda klara lagbestämmelser bötesförvandlingen hafva öfverlämnats till Konungens befallningshafvande. Som emellertid böterna riktigt förvandlats, och icke heller eljest någon skada syntes hafva inträffat genom de obehörigen vidtagna förvandlingsåtgärderna, fann jag mig i ärendet icke behöfva annat åtgöra, än att jag genom en ämbetsskrifvelse erinrade öfverstelöjtnanten om krigslagstiftningens hithörande bestämmelser.

21. *Ansvar för våldsamt motstånd vid offentlig förrättning obehörigen ådömdt i samband med ansvar för våld å förrättningsman.*

En på min begäran hit insänd afskrift af ett utaf rådstufvurätten i Uppsala den 24 mars 1910 meddeladt utslag rörande Alfred Samuel Stenberg utvisade, bland annat, att Stenberg den 18 mars 1910 *dels* å Drottninggatan i Uppsala anträffats öfverlastad af starka drycker, *dels*, då han med anledning häraf blifvit af poliskonstapeln Sand anhållen för att afföras till polisvaktkontoret, under afförandet dit satt sig till våldsamt motstånd, därunder han af alla krafter sparkat och slagit omkring sig, *dels ock* vid berörda tillfälle tilldelat ej mindre bemälte Sand flera slag i ansiktet, af hvilka slag ett träffat Sand å vänstra ögat och framkallat en lätt blåaktig smisfärgning af huden å ögonlocket, och en s. k. dansk skalle å halsen amts minst sex sparkar å benen och underlifvet, hvaraf ömhet uppkommit,

än äfven poliskonstapeln Blom, som biträdt vid Stenbergs införande å vaktkontoret, två sparkar å ansiktets vänstra sida och en kraftig spark på vänstra låret.

Genom omförmälta utslag dömde rådstufvurätten, under åberopande af 10 kap. 6 § strafflagen, Stenberg att för våldsamt motstånd vid offentlig förrättning undergå fängelse en månad, hvarförutom rådstufvurätten, i förmågo af 10 kap. 1 och 5 §§ samt 4 kap. 3 § strafflagen, dömde Stenberg att för våld å i tjänsteutöfning stadda polismän hållas till straffarbete 4 månader.

Af en jämväl på min begäran hit insänd afskrift af ett utaf samma rådstufvurätt den 1 april 1910 meddeladt utslag rörande August Skog inhämtade jag, bland annat, att Skog den 26 mars 1910 å Vaksalagatan i Uppsala anträffats öfverlastad af starka drycker; att Skog, som af tillstädeskommen polisbetjäning anhållits för att afföras till polisvaktkontoret, gjort synnerligen våldsamt motstånd genom att af alla krafter sparka och slå omkring sig och kasta sig omkull på gatan; samt att han under afförandet till polisvaktkontoret tilldelat tjänstgörande poliskonstapeln Berglund en spark å vänstra skenbenet.

Genom berörda utslag dömde rådstufvurätten Skog dels i förmågo af 10 kap. 6 § strafflagen att för våldsamt motstånd vid offentlig förrättning undergå fängelse en månad dels ock, på grund af 10 kap. 1 och 5 §§ strafflagen, att för våld å i tjänsteutöfning stadd polisman hållas till straffarbete två månader.

En likaledes på min begäran hit insänd afskrift af ett utaf rådstufvurätten den 6 december 1909 meddeladt utslag rörande Otto Edvin Nion Nyström utvisade slutligen, att Nyström den 22 november 1909 å Vaksalagatan i Uppsala anträffats öfverlastad af starka drycker; att Nyström, då han till följd däraf blifvit anhållen för att afföras till polisvaktkontoret, satt sig till våldsamt motstånd genom att af alla krafter sparka och slå omkring sig, så att han slutligen måst bäras in å vaktkontoret; samt att han äfven tilldelat ej mindre poliskonstapeln Danielsson en stöt för bröstet än äfven poliskonstapeln Thorsén jämväl en stöt för bröstet, så att denne fallit omkull och därvid ådragit sig skada, af hvilken dock icke komme framtida men.

Genom sistnämnda utslag dömde rådstufvurätten Nyström i förmågo af 10 kap. 6 § strafflagen att för våldsamt motstånd vid offentlig förrättning böta 75 kronor äfvensom på grund af 10 kap. 1 och 5 §§ strafflagen att för misshandel å i tjänsteutöfning stadde poliskonstapeln Danielsson undergå fängelse en månad och för misshandel å tjänstgörande poliskonstapeln Thorsén undergå fängelse två månader.

Enär jag fann det med skäl kunna ifrågasättas, att i omförmälta tre fall 6 § i 10 kap. strafflagen icke bort komma till användning samtidigt

med 5 § i samma kapitel, begärde jag härutinnan yttrande af rådstufvurätten, som i anledning däraf uti afgifven förklaring anförde, bland annat, följande.

Om våld och våldsamt motstånd gjordes mot samma person eller personer, så borde enligt rådstufvurättens förmenande straff icke kunna ådömas för både våld och våldsamt motstånd, men annorlunda torde dock saken ställa sig, om det våldsamma motståndet gjordes mot andra personer än den eller dem, som våldförts. I sistnämnda fall måste de brottsliga handlingarna såsom riktade mot olika personer anses skilda från hvarandra och sålunda böra hvar för sig bestraffas. Så vore förhållandet i alla de tre fall, som nu vore ifråga, ehuru detta icke med önskvärd tydlighet framginge af utslagens innehåll.

I målet angående Stenberg upplystes af protokollet, att då poliskonstapeln Sand anhållit Stenberg, denne satt sig till våldsamt motstånd och därvid misshandlat Sand; att, då konstapeln Blom kommit Sand till undsättning, Stenberg jämväl öfvat våld mot Blom; samt att, då härefter inspektionskonstapeln Rosqvist och detektivkonstapeln Nybom kommit tillstädes och med biträde af Sand och Blom afört Stenberg till poliskontoret, Stenberg på vägen dit gjort det vildaste motstånd.

I fråga om Skog var förhållandet, att, då han anhållits af poliskonstaplarna Berglund och Norling, han satt sig till motvärn och därunder misshandlat Berglund, samt att då härpå inspektionskonstapeln Sjöström tillkommit och hjälpt till med Skogs afförande till poliskontoret, Skog gjort synnerligen våldsamt motstånd.

Hvad slutligen beträffade Nyström, så vore förhållandet ungefär enahanda som i fråga om Stenberg. Nyström hade anhållits af poliskonstaplarna Danielsson och Thorsén och därunder satt sig till våldsamt motstånd och öfvat våld mot såväl Danielsson som Thorsén. Då därefter poliskonstaplarna Rök och Hellman kommit tillstädes och hjälpt de båda andra konstaplarna, hade Nyström gjort synnerligen våldsamt motstånd under hela vägen till poliskontoret.

I alla dessa fall hade rådstufvurätten funnit omständigheterna vara sådana, att de tilltalade icke kunde undgå ansvar för både våld enligt 1 och 5 §§ och våldsamt motstånd enligt 6 §.

Stenberg hade dömts för det våldsamma motstånd, han gjort, då han af konstaplarna Rosqvist och Nybom affördes till poliskontoret, Skog för det våldsamma motstånd, han föröfvat, då han efter våldet å Berglund af konstaplarna Norling och Sjöström affördes, och Nyström för det våldsamma motstånd, som han gjort, då han efter det mot Danielsson och Thorsén öfvade våldet afförts till rådhuset af poliskonstaplarna Rök och Hellman.

* * *

Hvad rådstufvurätten sålunda anfört till försvar för ifrågavarande tre utslag fann jag ej öfvertygande.

När en person, såsom här skett, i rusigt tillstånd afföres till polisvaktkontoret, men därunder sätter sig till våldsamt motstånd, är hans förbrytelse riktad emot statsmyndigheten, som är en och densamma, om än flera poliskonstaplar hjälpas åt att afföra den berusade. Helt annat är förhållandet, när våld öfvas mot polismännen. Då träda deras personer i förgrunden, och förbrytelsen är riktad emot konstaplarna. Lika många brott föreligga också som antalet våldförda konstaplar är.

Enligt min mening kan icke vid samma tillfälle öfvas våld mot en eller flera poliskonstaplar, och tillika gent emot en eller flera andra konstaplar föreligga våldsamt motstånd af straffbar art. Tillfällets enhet och föremålets enhet göra, att, om ock konstaplarna äro flera, endast ett motståndsbrott föreligger, men om detta gäller, att enligt 10 kap. 6 § strafflagen straffet för samma brott ingår i straffet för det eller de samtidigt föröfvade våldsbrotten.

Min uppfattning härutinnan delgaf jag rådstufvurätten genom en ämbetsskrifvelse.

22. *Felaktiga beslut om villkorligt dömda personers kvarhållande i häkte under besvärstiden.*

Ett på min begäran mig tillsändt utdrag af rådstufvurättens i Askersund dombok för den 25 juli 1910 utvisade, *att* rådstufvurätten genom utslag nämnde dag, under åberopande af 20 kap. 1 § strafflagen, dömt häktade Anders Gustaf Andersson-Hammar att för första resan stöld undergå straffarbete i två månader; *att* rådstufvurätten af anförda skäl tillika förordnat, att med det ådömda straffet skulle anstå och på villkor, som angåfves i lagen angående villkorlig straffdom den 22 juni 1906, bero, huruvida straffet skulle gå i verkställighet; *samt att* rådstufvurätten tillika stadgat, att den häktade skulle återföras till länsfängelset i Örebro och därstädes förblifva, till dess rådstufvurättens utslag vunnit laga kraft eller hofrätten annorledes förordnat.

Länsfängelsets fångförteckning för augusti 1910 utvisade tillika: *att* Andersson-Hammar i Svea hofrätt anfört besvär öfver rådstufvurättens utslag, i hvad det innehöll, att han skulle sitta häktad efter det målet blifvit af rådstufvurätten afgjordt; *att* besvären till hofrätten inkommit den 3 augusti och där föredragits påföljande dag; *samt att* hofrätten genom ett den 5 augusti 1910 expedieradt utslag i anledning af besvären yttrat, att Andersson-Hammar genast skulle ur häktet lösgifvas, enär hof-

rätten funne, hvad i målet förekommit ej utgöra laga anledning för hans kvarhållande i häktet.

Af en på min begäran hit insänd afskrift af ett utaf Särna och Idre tingslags häradsrätt den 17 januari 1911 meddeladt utslag angående för stöld häktade arbetaren Axel Albert Jonasson inhämtade jag, att häradsrätten genom berörda utslag:

dels förklarat sig anse styrkt, att Jonasson vid ett angifvet tillfälle tillgripit vissa uppräknade föremål med ett sammanlagdt värde af minst 71 kronor 25 öre;

dels, under åberopande af 20 kap. 1 § strafflagen, dömt Jonasson, hvilken häradsrätten veterligen ej förut varit för tjufnadsbrott straffad, att för hvad han sålunda låtit komma sig till last hållas till straffarbete tre månader;

dels med hänsyn till i målet förekommande omständigheter förordnat, att med straffet skulle anstå, och att på villkor, som angåfves i lagen angående villkorlig straffdom den 22 juni 1906, skulle bero, huruvida straffet borde gå i verkställighet;

dels ock föreskrifvit, att Jonasson skulle införpassas till länsfängelset i Falun i afbidan på, att utslaget vunne laga kraft.

* * *

För min del finner jag det ligga i sakens natur, att en person, som villkorligt dömts till frihetsstraff, icke bör i häkte kvarhållas i afbidan på, att utslaget vinner laga kraft. Eljest skulle tydligen lagen om villkorlig straffdom hafva förfelat sitt ändamål. Särskildt bör märkas, att villkorlig straffdom ej kan anses vara på sin plats, då den tilltalade antages hafva benägenhet att undandraga sig en eventuell bestraffning.

I målet angående Andersson-Hammar hade också hofrätten omedelbart förordnat om den villkorligt dömdes frigifvande. Jag fann mig kunna låta därvid bero, men delgaf rådstufvurätten min mening, i förhoppning att rådstufvurätten i framdeles möjligen förekommande fall af liknande beskaffenhet komme att undvika det anmärkta felet.

Beträffande Jonasson förklarade häradsrättens ordförande, e. o. notarien Otto Karlsson, att han insåge befogenheten af den gjorda anmärkningen. Härvid lät jag bero.

23. *Fråga om öfverflyttning af vårdnaden å förmynderskap vid förändring i närgränsande domkretsars områden.*

Den 30 september 1910 förordnade Kungl. Maj:t, att S:t Lars socken med ett därinom beläget municipalsamhälle skulle från och med år 1911 i kommunalt, administrativt och judiciellt afseende införlifvas med Linköpings stad. Såsom en öfvergångsbestämmelse föreskref Kungl. Maj:t tillika, att de förmynderskap, i afseende å hvilka vårdnaden före öfverflyttningen blifvit, på grund däraf att S:t Lars socken i judiciellt hänseende tillhört Åkerbo m. fl. härads domsaga, af domsagans häradsrätt öfvertagen eller utöfvad, jämväl därefter skulle förblifva under samma domstols inseende, intill dess i laga ordning kunde blifva annorlunda förordnadt.

I en till domhafvanden i nämnda domsaga aflåten ämbetsskrifvelse begärde jag upplysning, hvilka åtgärder af honom vidtagits för öfverflyttande af vårdnaden å ifrågavarande förmynderskap från häradsrätten till rådstufvurätten i Linköping.

Till svar härå meddelade e. o. notarien E. Stårck, i egenskap af t. f. domhafvande, att inga åtgärder i det angifna hänseendet vidtagits. Såsom skäl härför anförde Stårck, *att* gällande författningar i ämnet syntes gifva vid handen, att öfverflyttning af vårdnaden å förmynderskap från en domstol till en annan i fall sådana som det här föreliggande finge företagas, endast då vederbörande domstol, hvilken vårdnaden ålåge, funne nödigt att öfverflytta vårdnaden å annan domstol; *att* hittills icke i något fall vederbörande förmyndare eller gode män för tillsyn å förmynderskap inom S:t Lars socken anmält någon dylik öfverflyttningsfråga till häradsrättens ompröfning; *samt att* domhafvanden — jämväl med fäst afseende å sistberörda omständighet — icke funnit häradsrättens fortfarande ställning såsom förmynderskapsdomstol beträffande omförmälta förmynderskap vara förenad med olägenheter, af beskaffenhet att påkalla ett öfverflyttande af vårdnaden å desamma till rådstufvurätten i Linköping.

* * *

För min del fann jag det vara utom tvifvel, att vårdnaden å ifrågavarande förmynderskap borde så snart som möjligt af häradsrätten öfverflyttas till rådstufvurätten.

Lagen angående tillsyn å förmyndares förvaltning af omyndigs egendom den 18 april 1884 uppställer i 1 § den regel, att förmynderskap skall stå under tillsyn af den rätt, som förordnat förmyndare. I omedelbart sammanhang härmed lämnar lagrummet föreskrifter om vårdnadens öfver-

flyttande på annan domstol, hvilket lagen finner böra ske i två fall, nämligen då den omyndige har sitt hemvist inom annan rätts domvärjo, eller då han inom annan rätts domvärjo äger fastighet, som utgör hans hufvudsakligaste tillgång. Båda dessa synpunkter hade betydelse vid frågan om öfverflyttande af vårdnaden å ifrågavarande förmynderskap på rådstufvurätten i Linköping. De inom S:t Lars socken bosatta omyndiga, för hvilka häradsrätten förordnat förmyndare, och hvilkas förmynderskap af sådan grund hittills stått under vårdnad af häradsrätten, befunno sig i och med öfverflyttningen bosatta i Linköpings stad och därmed inom rådstufvurättens i Linköping domvärjo. Och de omyndiga, hvilka i S:t Lars socken och därmed hittills inom domsagan ägt fastighet, som utgjort deras hufvudsakligaste tillgång, ägde numera sin så beskaffade fastighet inom rådstufvurättens domvärjo.

Ett ytterligare skäl till vårdnadens öfverflyttande låg i den ställning, gode männen för tillsyn å förmynderskap enligt lag och praxis intaga. Lagen angående tillsyn å förmyndares förvaltning af omyndigs egendom stadgar härom i 3 §, att sådana gode män i stad väljas af stadsfullmäktige eller allmän rådstuga, att de å landet väljas af hvarje kommun å kommunalstämma, samt att valtiden är fyra år från och med år 1885.

Klart syntes vara, att gode männen för tillsyn å förmynderskap inom Linköpings stad icke voro skyldiga att utsträcka sin granskning till förmynderskap för omyndiga inom S:t Lars kommun, så länge dessa förmynderskap ännu voro under häradsrättens inseende. Och efter det S:t Lars kommun införlifvades med Linköpings stad, hade de gode män, som valts för tillsyn å förmynderskap inom S:t Lars kommun, upphört att fungera, äfven om deras valtid räckte öfver tiden för kommunens införlifvande med staden. Detta låg i sakens natur, men ett särskildt stöd för denna uppfattning kunde hämtas från den i 5 § af ofvannämnda lag i annat sammanhang gifna bestämmelsen, att tillsyn å förmynderskap, därå vårdnaden tillkommer underrätt, alltid skall utöfvas inom kommun, lydande under rättens domvärjo.

För den af mig ifrågasatta öfverflyttningen af vårdnaden å förmynderskapen inom S:t Lars socken fann jag ett stöd äfven i ordalagen för Kungl. Maj:ts förordnande om socknens förenande med staden. Kungl. Maj:ts föreskrift, att dessa förmynderskap fortfarande skulle förblifva under häradsrättens inseende, intill dess i laga ordning kunde blifva annorlunda förordnadt, kunde nämligen enligt min mening ej gärna förstås annorlunda, än att en öfverflyttning af detta inseende borde verkställas genom beslut af häradsrätten. För ett sådant besluts fattande vore icke gärna erforderligt,

att framställning i ämnet gjordes af någon god man för tillsyn å förmynderskap.

På grund häraf aflät jag till domhafvanden en ämbetsskrifvelse, med hemställan till honom att taga frågan om öfverflyttning i förevarande hänseende under förnyadt öfvervägande och i sinom tid meddela mig resultatet däraf.

På denna min skrifvelse inkom svar från häradshöfdingen i domsagan Carl Åstrand, hvilken därvid under bestridande af min i skrifvelsen uttalade uppfattning emellertid förklarade, att det vore hans afsikt att för häradsrätten vid dess nästa tingssammanträde anmäla samtliga ifrågavarande förmynderskap, på det att häradsrätten måtte lämnas tillfälle att i hvarje särskildt fall pröfva, huruvida öfverflyttning af vårdnaden till rådstufvurätten i Linköping vore af nöden, och skulle Åstrand i sinom tid lämna mig underrättelse om, huru denna häradsrättens pröfning utfallit.

I anledning häraf aflät jag till häradshöfdingen Åstrand en ny ämbetsskrifvelse, hvari jag anförde:

Uppenbarligen hade det aldrig varit min mening att påstå, det 1 § i lagen angående tillsyn å förmyndares förvaltning den 18 april 1884 skulle vara att så förstå, att vederbörande domstol alltid skulle hafva ovillkorlig skyldighet att förordna om öfverflyttning af vårdnaden å förmynderskap, så snart det konstaterades, att den omyndige hade sitt hemvist inom annan rätts domvärjo, eller att han inom annan rätts domvärjo ägde fastighet, som utgjorde hans hufvudsakligaste tillgång. Att domstolen härutinnan hade pröfningsrätt vore ju i nämnda paragraf tydligen utsagdt. Lika tydligt vore det emellertid å andra sidan, att den pröfning, som domstolen alltså företoge, icke finge vara godtycklig utan måste grundas på objektiva skäl. Utan tvifvel hade sålunda den domstol, som vägrade öfverflyttning, ehuru den ifrågavarande omyndige icke hade sitt hemvist inom rättens domvärjo, och ehuru alla hans tillgångar funnes inom annan rätts domvärjo, låtit fel komma sig till last, med mindre för en dylik vägran föreläge ett alldeles särskildt skäl, t. ex. att den omyndige inom kort skulle bosätta sig inom förstnämnda rätts domvärjo.

Hvad anginge nu förevarande fall, eller att en kommun öfverflyttats att lyda under annan rätts domvärjo, vore ett sådant fall icke förutsatt i omförmälta lag. Denna utginge emellertid tydligen från den ståndpunkt, jag häfdat i min föregående skrifvelse.

I afseende härå hade jag åberopat förutom stadgandet i 1 §, hvilket måste analogivis tillämpas, jämväl bestämmelserna i 5 §. Häremot hade häradshöfdingen Åstrand invändt, att dessa bestämmelser afsåge enligt sin ordalydelse endast fall af öfverflyttning af godemanstillsynen öfver för-

mynderskap från gode männen i en kommun till gode männen i en annan kommun inom *samma* rätts domvärjo, hvaraf enligt häradshöfdingens mening skulle följa, att bestämmelserna ej ägde tillämpning i förevarande fall. I anledning häraf kunde jag, som aldrig påstått, att 5 § lämnade direkt svar på spörsmålet i fråga, inskränka mig till att ånyo hänvisa häradshöfdingen till den princip, som emellertid vore i denna paragraf uttalad, eller att tillsynen å förmynderskap, därå vårdnaden tillkomme underrätt, alltid skulle utöfvas inom kommun, lydande under rättens domvärjo. Tillsynen å förmynderskap, därå vårdnaden tillkomme häradsrätten i Åkerbo m. fl. härads domsaga, finge alltså, jämlikt sagda princip, icke utöfvas inom Linköpings stad.

Till stöd för min uppfattning hade jag i min föregående skrifvelse vidare anfört, hurusom klart torde vara, att gode männen för tillsyn å förmynderskap inom Linköpings stad icke ägde skyldighet att utsträcka sin granskning till förmynderskap inom S:t Lars kommun, så länge dessa förmynderskap ännu vore under häradsrättens inseende. Härtill hade häradshöfdingen — utan att omnämna, huru gode männen i Linköping härutinnan förhållit sig — uppgifvit, att i liknande fall på andra orter en dylik skyldighet ansetts föreligga. Att emellertid denna omständighet icke kunde åberopas till stöd för oriktigheten af min mening, vore ju uppenbart. Denna mening bekräftades ock af bestämmelser uti ifrågavarande lag. I 7 § vore sålunda stadgadt, att gode männen skulle aflämna förteckning öfver förmynderskapen före den 15 mars i stad till rätten och å landet till domaren, hvarjämte i 8 § vore föreskrifvet, att där gode män försummade att i rätt tid aflämna förteckning, hvarom i 7 § sades, rätten skulle förelägga den försumlige vid lämpligt vite att fullgöra sin skyldighet. Lika uppenbart som det jämlikt 7 § ålåge gode männen i Linköping att till rådstufvurätten därstädes och endast dit aflämna ofvanberörda förteckning, och som rådstufvurätten saknade befogenhet att öfvervaka tillsynen å förmynderskap, i afseende å hvilket vårdnaden tillkomme annan rätt, lika gärna ville jag ock tro, att häradshöfdingen icke skulle anse den häradsrätt, hvars ordförande han vore, befogad att på grund af 8 § gifva gode män i Linköping, hvilka försummat att till rådstufvurätten därstädes aflämna föreskrifven förteckning, föreläggande vid vite att fullgöra sin skyldighet. Tvångsmedel af ifrågavarande art kunde gifvetvis föreskrifvas allenast af den rätt, inom hvars domvärjo gode männen utsetts; och, där utrymme icke funnes för tvångsmedel, förelåge ej heller någon skyldighet.

Häradshöfdingen hade emellertid vidare anfört att, för den händelse den af mig i detta afseende uttalade meningen vore riktig, återstode att

besvara frågan, hvilka gode män efter öfverflyttningen af S:t Lars socken till Linköpings stad skulle granska den förvaltning, som fortfarande utöfvades af *gode män*, hvilka förordnats af häradsrätten på den grund, att arf tillfallit bortavarande efter inom S:t Lars socken aflidna personer. Lagen innehölle tydligen ingenting beträffande öfverflyttning af vårdnaden å dylika *godmanskap* till annan rätt, hvaraf syntes följa, att lagstiftaren — som väl icke kunde förmodas hafva förbisett ett fall sådant som det ifrågavarande — för dylikt fall funnit godmanstillsynen öfver godmansskap för bortavarande kunna — fortfarande under den rätts öfverinseende, hvarifrån öfverflyttning af område skett till annan rätt — utöfvas af gode männen för tillsyn å godmansskap inom den kommun, med hvilken området inkorporerats. Och om detta sålunda af lagstiftaren ansetts kunna ske med godmansskap, hvarför skulle det icke kunna äga rum äfven beträffande förmynderskap inom det öfverflyttade området?

I anledning af detta resonnemang ville jag upplysa häradshöfdingen om, att lagstiftaren icke förbisett det af honom berörda fallet utan i lag den 6 maj 1890, hvars tillvaro syntes hafva undgått häradshöfdingen, förordnat, att lagen angående tillsyn å förmyndares förvaltning af omyndigs egendom den 18 april 1884 skulle äga tillämpning jämväl i afseende å god man, som i anledning af timadt dödsfall af domstol förordnas att vårda frånvarande delägares i dödsboet rätt eller förvalta hans lott däri.

För den händelse, i enlighet med hvad jag antydt i afseende å bestämmelserna i 1 §, det mot förmodan i något undantagsfall skulle varit lämpligt, att häradsrätten bibehölle vårdnad å förmynderskap, kunde denna omständighet ändock icke hafva utgjort ursäkt för häradshöfdingens underlåtenhet att beträffande dylikt fall vidtaga någon åtgärd. Jämlikt grunderna för 5 § hade det nämligen ålegat häradshöfdingen att öfvervaka, det tillsynen öfver sådant förmynderskap flyttades från S:t Lars socken till annan kommun inom häradsrättens domvärjo.

Till sist ville jag ånyo inskärpa, att då Kungl. Maj:t till bestämmelsen, att de förmynderskap, i afseende å hvilka vårdnaden före öfverflyttningen af S:t Lars socken till Linköpings stad utöfvats af häradsrätten i Åkerbo m. fl. härads domsaga, jämväl därefter skulle förblifva under samma domstols inseende, fogat det tillägget »intill dess i laga ordning kunde blifva annorlunda förordnadt», Kungl. Maj:t därmed uppenbarligen velat påpeka, att en ändring i förhållandena vore erforderlig.

I anledning häraf inkom från häradshöfdingen Åstrand en ytterligare skrifvelse, hvari han meddelade, att häradsrätten numera förordnat om öfverflyttning af sex utaf ifrågavarande förmynderskap, hvaremot häradsrätten beträffande öfriga förmynderskap funnit öfverflyttning icke erfor-

derlig, hufvudsakligen af de skäl, att vederbörande myndlingar saknade tillgångar eller inom den allra närmaste framtiden komme att uppnå myndig ålder.

Att häradsrätten sålunda nu underlåtit att till rådstufvurättens i Linköping vårdnad öfverflytta vissa förmynderskap på den grund, att vederbörande omyndiga saknade tillgångar, fann jag betänkligt med hänsyn till möjligheten af, att myndlingarna framdeles före uppnådd myndighetsålder kunde erhålla tillgångar. Jag ansåg mig emellertid kunna tills vidare låta bero vid hvad i ärendet förekommit.

24. *Felaktiga beslut i ett ärende rörande makes efterlysning.*

Handlingarna i ett genom klagomål af Olga Holmer härstädes anhängiggjordt ärende utvisade hufvudsakligen följande.

Den 27 oktober 1907 ingaf klaganden till Stockholms rådstufvurätt ansökning om lysning efter klagandens man Olof Holmer, enär denne skulle hafva egenvilligt öfvergifvit klaganden. Genom beslut den 9 december 1907 förklarade emellertid rådstufvurätten, att, då klagandens man icke någonsin varit boende i Stockholm, vore rådstufvurätten förhindrad att upptaga ansökningen om efterlysning till vidare pröfning.

Den 4 maj 1908 lät klaganden till rådstufvurätten i Växjö ingifva ansökning om lysning efter mannen. Klaganden anhöll tillika, att rådstufvurätten, därest mannen icke återkomme inom natt och år efter lysningen, måtte döma till skillnad i äktenskapet samt förklara mannen hafva förverkat sin lott i boet. Genom beslut den 29 juni 1908 förklarade rådstufvurätten, att enär makarna Holmer icke haft sitt lagliga hemvist i Växjö, vore rådstufvurätten förhindrad att vidtaga den af klaganden äskade åtgärden.

Sedan talan emot rådstufvurättens beslut fullföljts först hos Göta hofrätt, som fastställde beslutet, och sedan hos Kungl. Maj:t, meddelade Kungl. Maj:t på besvären den 19 oktober 1910 utslag, däri Kungl. Maj:t yttrade, att enär i saken blifvit upplyst, att klagandens man Olof Holmer vid påsktiden 1907 sammanbott med klaganden i hennes föräldrars hem i Stockholm, men efter en kort tid afvikit till okänd ort och därefter icke låtit sig afhöra, samt vid sådant förhållande Olof Holmer, hvilken, efter hvad handlingarna utvisade, senast här i landet haft sitt lagliga hemvist i Växjö, öfvergifvit sin hustru i uppsåt att ej mera blifva och bo med henne, och förty lysning efter honom enligt 13 kap. 4 § giftermålsbalken finge äga rum, pröfvade Kungl. Maj:t lagligt att, med upphäfvande af

domstolarnas beslut, visa målet åter till rådstufvurätten, som hade att på anmälan företaga detsamma till förnyad behandling.

Ärendet anmäldes hos rådstufvurätten till förnyad handläggning den 14 november 1910, och beslöt rådstufvurätten, att däri meddela beslut den 5 påföljande december. Sistnämnde dag företrädde på anmodan af rådstufvurättens ordförande Olof Holmers fader, glashandlaren C. E. Carlsson i Växjö, och lämnade vissa upplysningar angående sonen. I beslut den 27 december 1910 yttrade rådstufvurätten, att enär upplyst blifvit, att Olof Holmers vistelseort vore Minneapolis, Minnesota i Norra Amerika, pröfvade rådstufvurätten lagligt uppskjuta ärendets vidare handläggning till måndagen den 13 mars 1911, till hvilken dag klaganden borde hafva till rådstufvurätten instämt Olof Holmer. Vid ärendets företagande berörda den 13 mars lät klaganden till rådstufvurätten ingifva en skrift, hvari klaganden sökte göra gällande, att Kungl. Maj:ts utslag bort föranleda därtill, att rådstufvurätten efter anmälan utan vidare utfärdat den begärda lysningen. För öfrigt vore, jämlikt klagandens förmenande, det mycket ovisst, om Olof Holmer verkligen bodde å den uppgifna vistelseorten. I skriften förmälte sig klaganden slutligen i befintligt skick öfverlämna ärendet till afgörande under yrkande om bifall till klagandens talan.

I beslut den 3 april 1911 förklarade rådstufvurätten sig finna skäligt uppskjuta ärendet till den 19 juni 1911, då klaganden borde förete bevis, att Olof Holmer icke kunnat å uppgifven vistelseort anträffas med stämning till vederbörlig domstol, vid äfventyr att klaganden eljest ansåges hafva frånträdt ansökningen.

I en hit ingifven skrift redogjorde därefter klaganden, för hvad i det hos rådstufvurätten anhängiggjorda ansökningsärendet sålunda förekommit, samt yrkade — under förmälan, att det vid efterforskningar genom svenska konsulatmyndigheter visat sig, att Olof Holmer icke fanns i Minneapolis — att åtal för fel i ämbetet måtte för rådstufvurättens åtgärder i ansökningsärendet anställas emot den eller de skyldige.

Öfver klagoskriften infordrade jag från rådstufvurätten vederbörandes yttrande i anledning af rättens beslut i ansökningsärendet den 27 december 1910 och den 3 april 1911. På grund häraf blefvo förklaringar afgifna dels af borgmästaren K. H. Bergendahl, med hvilken rådmannen Theodor Sundberg och extra rådmannen J. P. Jönsson förklarade sig instämma, och dels af rådmännen Sundberg och A. Granqvist samt t. f. rådmannen Oscar Montelius. Borgmästarens förklaring afsåg beslutet den 27 december 1910 och innehöll hufvudsakligen följande.

Klaganden syntes förmena, att rådstufvurätten jämlikt Kungl. Maj:ts utslag icke haft att vidtaga annan åtgärd än att expediera en lysningskun-

görelse. Det syntes dock uppenbart, att Kungl. Maj:ts utslag icke borde så förstås. Hade meningen varit, att rådstufvurättens förnyade behandling af ärendet skolat inskränka sig till ett sådant expeditionsförfarande, hade utslaget för visso gifvits en formulering, hvarigenom i oförtydbara ord uttalats, att rådstufvurätten hade att utan vidare undersökning verkställa den begärda efterlysningen. Det borde bemärkas, att rådstufvurätten, som på angifven grund afvisade klagandens framställning om efterlysning, vid sådant förhållande icke lät anställa den undersökning angående mannens vistelseort, hvarom föreskrift meddelats i kungl. brefvet den 4 och Svea hofrätts cirkulär den 24 februari 1818. Då ärendet sedermera återkom till rådstufvurätten för att på nytt behandlas, ansåg sig rådstufvurätten icke kunna underlåta att verkställa dylik undersökning. Tre år hade förflutit, sedan klaganden vid Stockholms rådstufvurätt först anhängiggjorde sin talan. Hade klagandens man tilläfventyrs återkommit till sitt förra hemvist här i landet, eller uppehölle han sig på annan känd ort, hade det ju varit en orimlighet att lysa efter honom. Kungl. Maj:t hade i utslaget uttalat, att »lysning efter honom enligt 13 kap. 4 § giftermålsbalken må äga rum», men denna förklaring måste innebära, att lysning finge ske under den i nämnda lagrum omförmälta förutsättningen, nämligen att man ej vet, hvar mannen sig uppehåller. Ingalunda hade Kungl. Maj:t kunnat förmena, att den domstol, som hade att med ärendet lagligen förfara, skulle åsidosätta den ovillkorliga föreskriften, att lysning efter 13 kap. 4 § giftermålsbalken icke må utfärdas, innan domstolen undersökt, om någon känner den bortlupne makens vistelseort. Den säkraste källa, hvarur sådan upplysning stod att hämta, var uppenbarligen att finna hos mannens föräldrar, och blef af sådan anledning hans fader hörd i saken. Då dennes uppgifter voro mycket bestämda, och han själf var en fullt trovärdig person, som haft tillfälle att en kort tid därförut sammanträffa med den person, med hvilken Olof Holmer skulle sammanbo, beslöt rådstufvurätten förelägga klaganden att med stämning söka Olof Holmer på den uppgifna vistelseorten och dymedelst låta honom få del af ansökningen. Denna åtgärd syntes vara så mycket mera påkallad, som Olof Holmer, därest svensk lag skulle i fråga om makarnas äktenskap varda tillämpad, äfventyrade att på grund af hustruns ansökan förlora hela sin lott i det bo, som makarne tilläfventyrs förskaffat sig. Sakens beskaffenhet syntes mana till varsamhet, ty Olof Holmer hade väl svårligen kunnat föreställa sig, att en efterlysning skulle blifva en följd däraf, att han lämnat sin hustru, då denna vistades i sitt föräldrahem. Nu syntes klaganden hafva anställt efterforskningar efter sin man på dennes uppgifna vistelseort, utan att hafva erhållit tillförlitlig uppgift om honom. Det tillkomme klaganden

att ingifva bevisen härom till rådstufvurätten i Växjö, hvars beslut klaganden därefter finge afvakta. Då enligt borgmästarens förmenande beslutet den 27 december 1910, hvilket endast afsett att låta klagandens man få tillfälle att yttra sig i saken, om han anträffades å uppgifven plats, måste vara lagligen grundadt, hemställde borgmästaren, att klagomålet måtte lämnas utan afseende.

I den andra förklaringen anförde rådmännen Sundberg och Granqvist samt t. f. rådmannen Montelius, bland annat, att rådstufvurättens beslut den 3 april 1911 blott afsett att utsträcka den tidsperiod, inom hvilken det af rådstufvurätten den 27 december 1910 gifna föreläggandet skulle af klaganden fullgöras, samt endast åsyftat att i ett ärende, där en frånvarande part icke kunnat själf bevaka sin rätt, i möjligaste mån och på det enda till buds stående sättet vinna utredning och förebygga, att en bortavarandes rätt träddes för nära. Då sålunda rådstufvurättens beslut måste vara öfverensstämmande med lagens afsikt, att största noggrannhet städse borde iakttagas i ärenden, som anginge frånvarande, hemställde förklarandena, att klagomålet måtte, hvad dem anginge, lämnas utan afseende.

Klaganden lät därefter ingifva en påminnelseskrift, däri klaganden bestred afseende å förklaringarnas innehåll och vidhöll sin anmälan.

* * *

Det af klaganden i förevarande fall åberopade lagrummet, 13 kap. 4 § giftermålsbalken, har följande lydelse:

»Öfvergifver och förlöper mannen af ondska och motvilja sin hustru, och far utrikes i det uppsåt, att ej mera blifva och bo med henne; hafve ingen rätt sin lott i boet, eller fasta gods sitt, att råda. Vill hustrun ifrån honom skiljas; tage då stämning hos domaren. Vet man ej hvar mannen sig uppehåller; låte domaren å predikstolarna lysa efter honom öfver hela häradet, eller i staden, om han där boende varit, så ock i de närmaste socknar där intill, och förelägge honom natt och år. Kommer han ej inom föresatt tid; döme då domaren till skillnad, och hafve mannen förverkat hela sin lott i boet. Samma lag vare, där hustru förlöper mannen.»

Enligt det af borgmästaren i förklaringen åberopade kungl. brefvet den 4 februari 1818 och Svea hofrätts cirkulär den 24 i samma månad bör lysning efter ofvan intagna § icke af domaren beviljas, utan att han förut genom prästerskapets och andra vederbörandes hörande, som kunna meddela nödiga upplysningar, erhållit säkerhet, att den tilltalade verkligen förlupit sin hustru, samt, så vidt möjligt är, undersökt, om någon känner

densammes vistelseort, orsakerna till hans frånvaro och bägge makarnas förra sammanlefnad.

Hvad klaganden särskildt lagt rådstufvurätten till last, ansåg jag, med hänsyn till hvad nyssnämnda stadgande innehåller, icke böra föranleda någon min åtgärd.

Emellertid fann jag rådstufvurättens behandling af det utaf klaganden hos rådstufvurätten anhängiggjorda ansökningsärendet gifva anledning till anmärkning i två andra hänseenden.

Ofvan införda lagrum gör en bestämd skillnad emellan å ena sidan de fall, i hvilka lysning efter den afvikne maken kan utfärdas på ansökning af den kvarvarande makan, och å andra sidan de fall, då man vet den afvikne makens vistelseort, och i följd däraf en formlig rättegång emellan makarna kan äga rum.

Då rådstufvurätten, att döma af motiveringen till beslutet den 27 december 1910, vid tiden för meddelande af detta beslut genom sina efterforskningar vunnit den öfvertygelsen, att Olof Holmers vistelseort vore känd, hade konsekvensen fordrat, att rådstufvurätten utan vidare afslagit klagandens ansökan om lysning efter hennes man. Tydligen hade rådstufvurätten ej heller ägt laga grund att gifva klaganden hänvisning att till viss dag instämma mannen.

I allt fall hade rådstufvurätten, då den nu fann sig befogad att, på sätt som skett, i sammanhang med ansökningsärendet hänvisa klaganden att uttaga stämning å mannen, bort tillse, att ärendets vidare handläggning uppskjutits så länge, att Olof Holmer fått åtnjuta lagstadgad stämningstid.

I 11 kap. 22 § rättegångsbalken stadgas för det fall, att en svarande, som ej äger ombud inom riket, skall stämmas, att stämningen skall delgifvas sist å sextionde dagen före inställelsedagen, om svaranden vistas inom Europa, men i annat fall sist å etthundratjugonde dagen förut. I sitt beslut den 27 december 1910 gaf rådstufvurätten emellertid det föreläggande, att klaganden borde hafva till rådstufvurätten instämt sin man, hvilken rådstufvurätten antog bo i Norra Amerika, till den 13 mars 1911. Emellan nämnda två dagar lågo emellertid blott 75 dagar och således långt mindre än den lagstadgade stämningstiden, hvarjämte hänsyn alls icke tagits till den för klaganden behöfliga delgifningstiden. Rådstufvurättens beslut den 3 april 1911 innehöll också, att ärendet uppsköts till den 19 juni, oaktadt i sistnämnda fall allenast 107 dagar lågo mellan uppskofsdagen och den dag, till hvilken Olof Holmer skulle inkallas.

Min uppfattning härutinnan delgaf jag rådstufvurätten till förekommande af missuppfattning för framtiden i de anmärkta hänseendena.

25. *Fråga om oegentligheter inom apoteksväsendet.*

I en till mig ingifven klagoskrift anförde apotekaren Herman Svenonius, bland annat, följande.

Knappast torde inom något område i vårt land olagligheter och missförhållanden hafva hopat sig så som inom apoteksväsendet. Däraf hade blifvit en följd, att farmaceutkåren vore olyckligare ställd än någon annan kår, och klaganden trodde sig kunna visa, att den vore ställd långt utanför lagen. Man funne också, att alla försök från farmaceuternas sida att ernå bättre förhållanden strandade på olagligheterna. Ville t. ex. en riksdagsman taga sig deras sak an, så funne han inom kort, att missförhållandena främst bestode i olagligheter, och han hänvisade till Riksdagens justitieombudsman. Vore det nu så, att myndigheterna alltid häfdade lagarna och alltid toge sig de betrycktes sak an, då hade saken varit hjälpt för länge sedan. Men om så vore, då skulle ej heller justitieombudsmansinstitutionen behöfvas. När klaganden nu vände sig till mig med en anhållan om mitt intresse för den sak, hvars målsman klaganden vore, så skedde det i den bestämda öfvertygelsen, att alla andra vägar vore stängda, trots att saken af alla människor erkändes vara mer än behjärtansvärd.

Af de olagligheter, som karaktäriserade vårt apoteksväsen, ville klaganden denna gång anhålla om mitt intresse hufvudsakligen för två. Den ena härrörde från ingen mindre än Kungl. Maj:t. Den andra härrörde från apoteksinnehafvarne och medicinalstyrelsen (arrendesystemet). I båda fallen gällde det emot § 60 regeringsformen stridande monopol.

Det vore väl en självklar sak, att ett kungligt privilegium ej finge af innehafvaren på annan person öfverlåtas. Det oaktadt hade det sedan gammalt blifvit sed, att apoteksprivilegierna såldes till den högstbjudande, och Kungl. Maj:t hade tagit för sed att öfverflytta privilegiet till hvarje kompetent köpare. Man började i förra hälften af 1800-talet reagera mot denna privilegiehandel, men apoteksinnehafvarne protesterade mot dess afskaffande, och alla anfall mot privilegiehandeln voro länge förgäfves. Emellertid rekryterades apotekarbanan rätt starkt. En följd däraf blef, att allt flera blefvo de, som täflade om att komma öfver privilegierna. Någon annan möjlighet för farmaceuterna att finna en ställning på sin lefnadsbana än genom köp af ett privilegium existerade icke. Men ju större efterfrågan blef på privilegierna, desto mer stego dessa i pris, och desto värre blefvo de missförhållanden, som uppstodo af privilegiehandeln. I första hand måste ju apoteksinnehafvarne betala räntor och amorteringar å lån, och det återstod dem ingenting annat än att på bekostnad af all-

mänheten och de konditionerande farmaceuterna göra sig skadeslösa. Det enda Kungl. Maj:t gjorde i saken var, att uttryckligt förbud mot öfverlåtelse på annan person tillades privilegier på alla apotek, som upprättades efter år 1835.

År 1851 den 12 juli skref Riksdagen till Kungl. Maj:t om saken, framhållande dels privilegiehandelns skadlighet för apotekens skötsel, och dels att farmaceuternas fortkomst i yrket borde vara beroende på duglighet och ej på penningar och släktskap. Riksdagen föreslog privilegievärdenas afskaffande medelst afskrifning af 2 procent för hvarje år under 50 års tid.

Kungl. Maj:t visade intet större intresse för saken, och först år 1873 ledde arbetet emot privilegiehandeln till resultat. Då hade den allmänna opinionen vuxit sig stark, och på grund däraf hade vållats ett osäkerhetstillstånd i privilegiehandeln, hvilket tillstånd blef apoteksinnehafvarne så öfvermäktigt, att de själfva förklarade sig hellre se privilegiehandelns afskaffande än ett fortbestånd af osäkerhetstillståndet. Först föreslogo apoteksinnehafvarne, att privilegievärdena skulle fritt få afvecklas under 50 års tid, dock mot villkor att under tiden inga själfständiga nyanläggningar (men väl filialer) skulle få upprättas, samt att taxan ej skulle få sänkas. Då Kungl. Maj:t ej godkände detta förslag, naturligtvis främst på grund af de orimliga tilläggsvillkoren, så föreslogo apoteksinnehafvarne privilegievärdenas inlösen af en amorteringsfond, till hvilken apoteken skulle erlägga afgifterna. Detta senare förslag godkändes af Kungl. Maj:t. Men egendomligt nog gjorde Kungl. Maj:t det ej till en obligatorisk sak för apoteksinnehafvarne att sälja sina privilegievärden till amorteringsfonden, utan de privilegier, som ej gingo in i fonden, skulle få bli säljbara till och med 1920. På grund af denna beskedlighet från statens sida, hvilken beskedlighet, så vidt klaganden kunnat finna, apoteksinnehafvarne själfva aldrig ifrågasatt eller ens tänkt sig, fingo apoteksinnehafvarne långt mer betaldt för sina privilegier än eljest, och reformen blef onödigt dyrbar, samtidigt som den blef ofullständig, ty 25 s. k. säljbara apoteksprivilegier återstodo efter år 1873. Staten betalade år 1873 sex millioner kronor för några och nittio privilegier. År 1892 inlöste den ytterligare 13 privilegier för omkring en million kronor. Dessa belopp skulle vara amorterade med utgången af år 1920, och amorteringsafgifterna torde då hafva uppgått till mer än 20 millioner kronor.

I skrifvelse till Riksdagen den 4 april 1873 begärde Kungl. Maj:t Riksdagens medverkan till reformens genomförande, hvarvid likväl inga detaljer framlades till Riksdagens pröfning. Af skrifvelsens innehåll torde såsom förtjänt af speciellt intresse böra framhållas, att reformens drifvande kraft var den, att farmaceuterna skulle erhålla fortkomst i sin näring efter

förtjänst, ej efter penningar och släktskap, samt att reformens metod gick ut på att afskaffa *hvarje slag* af privilegiehandel.

Orsaken därtill, att Kungl. Maj:t valde just amorteringsmetoden, var den, att vid användning af denna metod »innan kort den tid skulle inträda, då ett mera ändamålsenligt ordnande af apoteksväsendet läte sig göra». Att Kungl. Maj:t med dessa ord afsåg ordnandet af de obefordrade farmaceuternas ställning i yrket, vore alldeles tydligt, ty för apotekens skötsel behöfdes ingen amorteringsmetod, allra minst en frivillig. Meningen var alltså, att så snart som möjligt, d. v. s. omedelbart efter reformens genomförande och helst redan år 1874, ordna farmaceuternas förhållanden. Denna tanke fullföljdes aldrig.

Anledningen till, att Kungl. Maj:t begärde Riksdagens medverkan framginge af följande citat: »— — — — men då dels bestämmelsen af viss tid, efter hvars utgång apoteksprivilegiers försäljning eller öfverlåtelse skulle komma att upphöra, måste anses innebära en försäkran, att dylika nu icke genom någon allmän författning uttryckligen medgifna öfverlåtelser skulle under nämnda tid tillerkännas giltighet, dels ock för möjligheten att åvägabringa en amorteringsfond till nuvarande apoteksprivilegiers inlösen erfordras, att äfven framdeles blifvande innehafvare af sådana privilegier tillförbindas att under nämnda tid, såsom villkor för apoteksyrkets bedrifvande, till fonden utgöra årliga för amorteringen erforderliga bidrag, har Kungl. Maj:t funnit sig, innan nådigt beslut i ämnet meddelas, böra i ofvannämnda hänseende inhämta Riksdagens yttrande».

Skrifvelsens slutkläm lydde: »och föreslår alltså Kungl. Maj:t, att all handel med eller öfverlåtelse enskilde emellan af apoteksprivilegier skall med utgången af år 1920 upphöra att vidare tillerkännas gällande kraft, så att därefter rättigheten till apoteksrörelses idkande kommer att under alla förhållanden vara beroende allenast af de föreskrifter, som i fråga om sådan näring i allmänhet meddelas; och att, i händelse därförinnan en amorteringsfond kan komma att bildas, i ändamål att inlösa nuvarande s. k. säljbara apoteksprivilegierna, en hvar innehafvare af sådant apotek, hvars privilegium blifvit af fonden inlöst, eller af nytt apotek, som framdeles kan komma att i stad inrättas, må, såsom villkor för apoteksrörelsens fortfarande utöfvande, kunna tillförbindas att intill nyssnämnda års utgång årligen till amortering af de för apoteksprivilegiers inlösen upplånta medel utgöra bidrag enligt grunder, Kungl. Maj:t vid fastställande af stadgar för amorteringsfonden kan komma att bestämma.»

År 1873 trodde alltså Kungl. Maj:t, att vårt apoteksväsen öfvergått till ett nytt system, där farmaceuternas fortkomst i yrket skulle bero på duglighet och meriter, och där hvarje slag af privilegiehandel skulle vara

omöjlig. Men aldrig hade en reform blifvit sämre genomförd, och aldrig hade 20 millioner kronor blifvit värre missbrukade. Och likväl hade dessa 20 millioner kronor åstadkommits på de sjukes och lidandes bekostnad för att göra slut på en olaglighet, som på deras bekostnad hade uppstått.

Orsaken till detta totala misslyckande bestode däri, att den officiella ledningen af vårt apoteksväsen aldrig varit sin uppgift vuxen, och att den i verkligheten öfverlåtit apoteksväsendets ledning åt monopolinnehafvarna själfva. Detta oegentliga förhållande ägde rum än i dag. Ett studium af apoteksväsendets utveckling efter 1873 visade, att en mycket stor del af dessa 20 millioner kronor och långt mer därtill olagligen hamnat i ett relativt fåtal monopolinnehafvares fickor, och att vårt apoteksväsen genom deras manipulationer vore fullkomligt utarmadt och befunne sig i misär.

Grundlagens antimonopolprincip i § 60 regeringsformen torde för studiet af vårt apoteksväsen böra formuleras på följande sätt: »Vårt land bör vara så fritt som möjligt från monopol, men skall ett monopol fastställas, så måste detta berättigas af samhällskraf, men får ej motiveras af enskild persons eller korporations fördel.» Denna princip, sålunda formulerad, torde väl vara bland de allra mest orubbliga i vår lagstiftning och bland de allra mest fundamentala, och dess enkelhet vore ju sådan, att den som ett axiom inginge i hvarje tänkande människas förstånd. Det vore klagandens bestämda uppfattning, att det vore i belysning af denna princip, som vårt apoteksväsen skulle analyseras och ordnas, ty vårt apoteksväsen vore i närvarande stund knappast annat än ett komplex af monopol.

Redan det monopol, som förefunnes därigenom, att antalet apotek vore begränsadt, hvarigenom personer med lika kompetens inför lagen hade helt olika rättigheter (det inre monopolet), vore enligt klagandens åsikt olagligt, ty ej kunde detta monopol tillräckligt motiveras af samhällskraf, men väl vore dess farlighet uppenbar och af erfarenheten konstaterad. Staten borde år 1873 hafva minskat monopoliseringen och trodde nog, att den så gjorde, men den ökade i stället monopoliseringen. Det vore på denna ökning af monopolet, som klaganden ville göra mig uppmärksam.

Genom 1873 års reform hade farmaceuterna gjorts beroende af apoteksinnehafvarne äfven efter fullgjord kompetens. Genom arbete och kostnader skaffade sig farmaceuterna sin kompetens, och genom tjänstgöring på apotek skaffade de sig meriter för fortkomst i sin näring. De värden, som de sålunda skaffat sig, kunde de af en enskild korporation beröfvas, och denna korporation hade i sin makt att godtyckligt ruinera dem, något hvarpå man såge dagliga exempel. Att denna ordning innebure ett monopol, insåge man så mycket mer, om man besinnade, att antimonopolprincipen blifvit i grundlagen fastslagen just för att trygga svensk mans

rätt att sig lofligen försörja utan hinder af monopol. Det vore mot detta monopol, som klaganden anhölle om mitt ingripande.

Af detta monopol följde t. ex., att om en obefordrad apotekare ej till befordringsåldern finge behålla hälsa och krafter, så vore han ohjälpligt förlorad, kastad på gatan af det yrke, inom hvilket han i kanske 30 år tjänat samhället under stort ansvar och många förpliktelser. Sådana fall vore vanliga.

Om klagandens uppfattning vore riktig, att Kungl. Maj:t i detta afseende fastslagit ett olagligt monopol, så torde väl också följa, att staten måste godtgöra farmaceuterna den skada, som därigenom vållats dem. Huru detta skulle tillgå, vore dock en sak, som klaganden ansåge sig ej böra beröra. Hvad beträffade bästa sättet för olaglighetens snara aflägsnande, så torde det, så vidt klaganden kunde förstå, åligga Kungl. Maj:t och ej mig att utreda den saken, men klaganden ville likväl tillåta sig att nämna några vägar.

1) Kungl. Maj:t kunde gifva hvarje kompetent apotekare, som vore utan anställning, eget apotek. Därigenom skulle också beredas rum för de farmaciekandidater, som saknade plats.

2) Kungl. Maj:t kunde besluta ett antal nyanläggningar af apotek att tillsättas i vanlig ordning. Därigenom skulle likaledes bli plats för fler arbetskrafter. Denna metod lede dock af den olägenheten att verka alltför långsamt.

3) All tillförsel af elever kunde afstannas, tills normala förhållanden inträdt på apotekarbanan. Äfven denna metod verkade mycket långsamt.

4) De hittills nämnda metoderna vore endast af tillfällig art. Bland mera bestående åtgärder torde den vålla minsta rubbningarna, att man häfdade apoteksinnehafvarnes förpliktelser mot farmaceuterna. Det vore ju en klar sak, att ett sådant monopol som det, apoteksinnehafvarne erhållit öfver farmaceuterna, måste, för att kunna i någon mån berättigas, allra minst åtföljas af motsvarande förpliktelser. Det borde därför åligga apoteksinnehafvarne att ordna farmaceuternas existensbetingelser under statens kontroll.

5) Det enda rationella sättet vore att omedelbart upphäfva det inre apoteksmonopolet, d. v. s. afskaffa apoteksprivilegierna, så att alla apotekare finge lika rättigheter inför lagen. Detta skulle då ske antingen så, att endast kompetensmonopolet bibehölles och apotekare, liksom fallet vore med läkare och tandläkare, finge rättighet att fritt drifva sin näring under vederbörliga föreskrifter (införandet af s. k. fritt apotekssystem), eller ock så, att staten öfvertoge apoteksväsendet (införandet af s. k. statsmonopolsystem). Angående möjligheten att omedelbart realisera tanken på privi-

legiernas afskaffande borde det anmärkas, att den strede mot den planerade utvecklingen af vårt apoteksväsen så till vida, att en dylik åtgärd ej borde göras, förr än amorteringarna med år 1920 blifvit fullgjorda. Men då utvecklingen varit synnerligen abnorm, vore ju detta argument mycket svagt. Ett annat hinder skulle bestå däri, att staten ej kunde taga ifrån apoteksinnehafvarne deras privilegier, och att fördenskull måhända ej ens efter 1920 en sådan reform skulle kunna genomföras annat än så småningom, allt eftersom apoteken blefve lediga. Om man emellertid besinnade, att apoteksinnehafvarne ej vore ämbetsmän utan monopoliserade näringsidkare, och att monopol enligt grundlagen finge berättigas endast af samhällskraf, så funne man, att apoteksprivilegierna gällde endast tills vidare, och att de upphörde, när helst samhällets väl det kräfde. Man skulle säkerligen också finna, att en annan uppfattning medförde stora praktiska svårigheter och många orättvisor emot dem, som ej hade monopol.

Innan klaganden öfverginge till nästa del af sin framställning, ville han fästa min uppmärksamhet på det förhållandet, att enligt kungl. reglementet den 11 februari 1887 för apotekarkårens lifränte- och pensionskassa, § 3, det ålåge hvarje farmaceut, som ville tjänstgöra i apotekaryrket, att ingå i nämnda kassa. Faktiskt vore, att afgifterna till denna kassa ofta utkräfdes med stor hänsynslöshet, och att den, som afginge från yrket innan betalningarna vore fullgjorda och utan att fullgöra dessa, ingen ersättning finge för sina inbetalningar. Det förefölle klaganden ytterst onaturligt, att staten kunde hafva en sådan rättighet öfver farmaceuterna, och detta särskildt därför, att den ingenting gjort för att trygga deras ställning, så att de kunde betala afgifterna och erhålla en framtid i yrket. Tvärtom hade ju staten beröfvat dem de fria möjligheter att nyttja sina kunskaper, som tillkomme alla andra medborgare.

Genom 1873 års mycket vidlyftiga och dyrbara reform öfvergick vårt lands apoteksväsen från det säljbara privilegiesystemet eller »realkoncessionssystemet» till det personliga privilegiesystemet eller »det personella koncessionssystemet». Det senare systemet karaktäriserades däraf, att privilegierna *på inga som helst villkor* finge af sin innehafvare på annan person öfverlåtas. Kungl. Maj:t försummade ej att i förordningar fastslå apoteksprivilegiernas innebörd. I stadgarna för amorteringsfonderna den 9 september 1873 och den 16 september 1892 föreskrefves: »Apoteksprivilegium, som blifvit af fond inlöst, må sedermera icke af apoteksinnehafvaren försäljas eller annorledes till annan person öfverlåtas». Denna bestämmelse uteslöte tydligen *hvarje slag* af öfverlåtelse, och af densamma följde också, att en apoteksinnehafvare måste afstå från privilegiet, när han ej längre själf och för egen räkning kunde handhafva detsamma. Det funnes äfven

prejudikat på denna tolknings riktighet. I enlighet med ett kungl. bref till sundhetskollegium den 23 maj 1873, alltså från samma år som det nya systemets införande, fråntogs en apoteksinnehafvare, som till borgenärers förnöjande afträdt sina tillgångar, sitt privilegium med den motivering, att han vore »urståndsatt att själf och för egen räkning handhafva rörelsen å ifrågavarande apotek». Större tydlighet torde man väl ej kunna åstunda. Äfven visste hvarenda farmaceut, huru ung han än vore, huru det med saken förhölle sig, ty undervisning i densamma lämnades vid farmaceutiska institutet och inginge i båda examina.

Tillämpningen af apoteksprivilegierna stämde alls ej med författningarna. Apoteksinnehafvarne hade öfverlåtit sina privilegier i så stor skala, att ungefär hvarannan apoteksinrättning ansågs vara i olagliga händer, och då det företrädesvis vore de större apoteken, som vore föremål för öfverlåtelse, så torde ungefär $^2/_3$ af rikets totala apoteksomsättning gå genom olagliga monopolinnehafvare. Många apotek vore utarrenderade i hemlighet, emedan parterna väl kände risken af sakens offentlighet. I flertalet fall vore likväl medicinalstyrelsen apoteksinnehafvarne och deras arrendatorer behjälplig. Detta skedde till en del därigenom, att medicinalstyrelsen gåfve apoteksinnehafvaren ständig ledighet och förordnade arrendatorn till föreståndare, dock för formalitetens skull blott för ett år i sänder. Men det vore ju tydligt, att en apoteksinnehafvare, som hade ständig vikarie, ej skötte privilegiet själf och för egen räkning, och att alltså dessa kontinuerliga föreståndarskap vore olagliga. Vidare granskade och godkände medicinalstyrelsen arrendekontrakt. Dessa kontrakt vore så skrifna, att de vore praktiskt oanvändbara, och medicinalstyrelsen visste mycket väl, att parterna i verkligheten följde andra kontrakt. Därtill komme, att de äfven i föreliggande form innebure öfverlåtelse af monopolet på annan person, att de alltså äfven därutinnan vore olagliga. Ifrågavarande olaglighet hade totalt omintetgjort syftet med 1873 års 20 millioner kronor dyrbara reform, ty ej hade privilegiehandeln blifvit afskaffad, och ej hade farmaceuternas fortkomst i yrket blifvit beroende af duglighet. Tvärtom. Spekulationen i apoteksprivilegierna vore mer svindlande än någonsin, dess verkningar värre än någonsin och farmaceuterna mer rättslösa än någonsin. Vi hade kommit i det abderistiska tillståndet, att de farmaceuter, som lagligen fullgjorde sina skyldigheter mot samhället, vore fullkomligt rättslösa, medan de, som i medveten strid mot lagarna arrenderade apotek, hade bättre både ställning och inkomster och rådde öfver sina lagligen sträfvande kamrater som öfver lifegna. Redan förut hade klaganden tillåtit sig framhålla det oegentliga och olagliga i apoteksinnehafvarnes stora makt öfver de obefordrade apotekarna. Olägenheterna af detta förhållande be-

rodde dock mest på, huru saken praktiserades. Hade farmaceuterna i verkligheten varit beroende endast af de lagliga monopolinnehafvarne, så skulle missnöjet inom kåren ej varit på långt när så stort som det nu vore. Arrendatorerna med sin vida sämre ekonomi vore sjufaldt värre som innehafvare af monopolet öfver farmaceuternas arbete. Det allra minsta, farmaceuterna borde hafva rätt att fordra, vore att blifva skyddade mot alla andra husbönder än dem, som af Kungl. Maj:t blifvit utnämnda. Klaganden trodde sig hafva visat, att, äfven om så skedde, skulle farmaceuterna vara ställda utanför lagen och vara långt mer rättslösa än alla andra människor i hela vårt land. Som förhållandena nu vore, trotsade de hvarje beskrifning.

En reflexion af intresse torde vara, att den tillämpning af apoteksprivilegierna, som praktiserades, aldrig skulle kunna i lag fastställas. Apoteksmonopolet kunde aldrig bli mer än en nyttjanderätt med åtföljande skyldigheter. Förvandlingen till lifstidsmonopol innebure en utvidgning af monopolet, hvilken utvidgning endast vore till enskild persons och enskild korporations vinning, och hvilken för samhället vore skadlig, något som både förståndet och erfarenheten allt för tydligt sade.

Ville man försöka att i arrendesystemet finna ett försonande moment, så skulle detta moment bli bristen på pensionering för apoteksinnehafvarne, och det förhållandet, att en ämbetsman endast på grund af tjänstefel kunde utan pension beröfvas sitt ämbete. Detta argument vore emellertid beroende på begreppsförvirring. Apoteksinnehafvarne vore ej ämbetsmän utan monopoliserade näringsidkare, som till gengäld för monopolet hade vissa ämbetsmannaliknande skyldigheter. Det sade sig väl självt, att af ett näringsmonopol alls ej följde statens förpliktelse att sörja för den monopoliserades pensionering. Ville apoteksinnehafvarne skaffa sig annan pensionering än den, som hvar och en genom besparingar, lifförsäkringar och dylikt kunde förskaffa sig, så ålåge det dem själfva att sörja för den saken, och säkert skulle de kunna påräkna statens administrativa bistånd. Någon framställning i saken hade de emellertid ej gjort, men väl hade medicinalstyrelsen gjort ett försök att i modifierad form få de nuvarande olagligheterna legaliserade, ett försök som väl rimligtvis vore dödfödt och i hvarje fall syntes vara bragt ur tiden, ty det hade nu på lång tid ej afhörts. En viktig sak vore också den, att utarrendering på grund af verklig oförmåga hos privilegieinnehafvaren att förvalta privilegiet mer hörde till undantagen än till regeln. Det vanligaste motivet vore bekvämlighetsskäl, förenadt med ekonomisk fördel, alldenstund arrendatorerna betalade långt mer än rimligt i arrende blott för att få en självständig ställning.

Tydligt vore väl i hvarje fall, att apoteksinnehafvarnes pensionering

vore en sak, som ej stode öfver den satsen, att lagarna stå öfver myndigheterna, och att de måste häfdas. Alltför många människors välfärd vore beroende på, att den satsen i detta fall tillämpades. Nästan 10 procent af rikets samtliga farmaceuter vore utan plats, och de, som tjänstgjorde, vore på grund af banans vedervärdigheter ej blott rättslösa utan äfven skuldsatta, mer än de hade förmåga att bära. Konkurs innebure för apotekaren en stängd framtid. Det vore hög tid, att ordnade förhållanden inträdde i apoteksväsendet.

På grund af den lämnade framställningen hemställde klaganden, bland annat, huruvida jag ej skulle finna lämpligt dels att i skrifvelse till Kungl. Maj:t framhålla oegentligheten och olagligheten af den utvidgning af apoteksväsendets inre monopol, som 1873 fastställdes och hvarigenom de obefordrade apotekarne äfven efter fullgjord kompetens och ända till befordran vid närmare 50 års ålder vore hjälplöst och rättslöst beroende af en enskild korporation, dels ock att med lämpliga medel befria farmaceuterna från alla olagliga husbönder och apoteken från olagliga monopolinnehafvare.

* * *

I motsats till klaganden, som syntes anse det i fråga om apoteksväsendet hos oss rådande s. k. koncessionssystemet — enligt hvilket staten bestämmer apotekens antal och fördelning samt reglerar yrkesutöfningen och öfvervakar därutinnan gifna föreskrifters efterlefnad — vara stridande mot regeringsformen och innebära en orättvisa, fann jag uppenbart, att koncessionssystemet står på lagens grund, liksom jag ock utgick från, att ett öfvergifvande af samma system, hvilket jämväl är gällande i Norge, Danmark, Tyskland och Ryssland m. fl. stater, för närvarande icke kunde ifrågakomma.

Å andra sidan syntes emellertid det icke kunna förnekas, att det starka missnöje, som under senare tid på olika sätt försports från de obefordrade farmaceuternas sida, tydde på, att inom apotekaryrket rådde sådana missförhållanden, att de borde påkalla statens ingripande. Jag ansåg mig därför böra på det sätt lämna mitt understöd åt klagandens hos mig gjorda framställning, att jag i en till statsrådet och chefen för civildepartementet aflåten ämbetsskrifvelse gaf statsrådet del af hvad klaganden anfört med hemställan, att statsrådet måtte låta vidtaga erforderliga åtgärder, för att de hinder, som för närvarande kunde förefinnas mot tillgodoseendet af de obefordrade farmaceuternas billiga anspråk på befordran och skälig lön för sitt arbete, måtte, i den mån sådant vore möjligt, varda undanröjda.

26. *Fråga om behörigheten af beslut rörande försäljning af vin och öl.*

Genom beslut den 28 december 1905 meddelade Konungens befallningshafvande i Örebro län, under åberopande af 12 och 13 §§ i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af vin och öl, tillstånd för öltapparen Per August Pettersson att i lokal i lägenheten n:r 1 i Andersbacken i Hallsbergs dåvarande municipalsamhälle tills vidare från och med den 1 januari 1906 till afhämtning och utbärning försälja öl under söckendagar till kl. 8 e. m.

Den 13 december 1910 ingingo verkmästaren A. Gust. Finlöv, filaren J. Lindgren och skräddaren K. Karlsson, enligt uppgift på uppdrag af köpingsstämman i Hallsberg, till länsmannen i Hallsbergs och Lerbäcks distrikt Rich. Carlson med en skrift, däri de — under erinran dels att, då Hallsbergs municipalsamhälle med ingången af år 1908 inträdt i utöfningen af köpingsrättigheter, köpingens kommunala myndigheter borde höras, innan försäljningsrättigheten finge fortfarande utöfvas, dels ock att den lokal, i hvilken försäljningen bedrefves, ej låge vid öppen gata, väg eller torg, utan vore belägen i en jordvåning med ingång från gårdssidan — anhöllo om åtgärders vidtagande för vinnande af rättelse i omförmälta hänseende.

Öfver denna framställning, som af länsmannen Carlson öfverlämnades till Konungens befallningshafvande för den åtgärd, Konungens befallningshafvande kunde finna densamma föranleda, infordrade Konungens befallningshafvande yttranden från försäljningsrättighetens innehafvare och från länsmannen Carlson, hvarefter Konungens befallningshafvande i resolution den 11 februari 1911 förklarade, hvad i framställningen anförts icke till någon Konungens befallningshafvandes vidare åtgärd eller yttrande föranleda.

Under åberopande af hvad sålunda förekommit anhöllo Finlöv, Lindgren och Karlsson sedermera i en till mig ingifven klagoskrift, att jag måtte vidtaga åtgärder till skyddande af köpingens rätt uti ifrågavarande hänseende eller, därest Konungens befallningshafvandes förfarande skulle befinnas lagenligt, föranstalta om att ett förtydligande af lagen i den af klagandena afsedda riktningen måtte komma till stånd.

I till mig afgifven förklaring öfver klagoskriften anförde Konungens befallningshafvande hufvudsakligen följande:

Den försäljningsrättighet, hvarom fråga vore och som grundade sig å 13 § i 1905 års förordning angående försäljning af vin och öl, hade efter den förberedande behandling, som i nämnda paragraf stadgas, blifvit, enligt tillståndsbevisets ordalydelse, beviljad att gälla »tills vidare», och enligt § 17 i samma förordning skulle tillstånd till sådan försäljning,

hvarom fråga nu vore, meddelas att gälla »tills vidare och så länge Konungens befallningshafvande ej funne skäl att återkalla detsamma». Att rättighetens innehafvare skulle genom sitt sätt att handhafva densamma gifvit anledning till klander eller något skäl för Konungens befallningshafvande att indraga rättigheten hade hvarken af klagandena föreburits eller af ortens länsman kunnat vitsordas. I stället hade länsmannen vitsordat att, så vidt kändt vore, icke något funnes att erinra mot skötseln af rörelsen. I de förhållanden och förutsättningar, som varit rådande, då rättigheten beviljades, hade, så vidt visadt vore, någon ändring icke ägt rum, och lokalen vore densamma som förut.

Då klagandena förmenat, att sedan Hallsbergs municipalsamhälle med 1908 års ingång blifvit köping, dess myndigheter borde höras och besluta, huruvida ifrågavarande försäljningsrättighet fortfarande skulle få utöfvas eller icke, torde däremot till en början få erinras, att ett dylikt förfaringssätt saknade stöd af lag. Under förutsättning att Konungens befallningshafvande dock tillmötesgått ett dylikt anspråk och de kommunala myndigheterna, i sådant afseende hörda, fattat beslut i den riktning, att rättigheten icke vidare skulle få utöfvas, torde Konungens befallningshafvande i allt fall, vid ofvan vitsordade förhållande rörande sättet för rörelsens utöfvande, hafva saknat laga skäl att indraga rättigheten utan att därigenom förnärma innehafvarens rätt. I hvarje händelse torde klagandena icke vara behöriga i sin egenskap af enskilda samhällmedlemmar att hos Konungens befallningshafvande eller hos länsmannen i orten föra talan i åsyftad riktning, och något uppdrag att tala å köpingskommunens vägnar i nämnda syfte hade icke visats. Det uppdrag af köpingskommunen, som klagandena företett i den del, hvarom nu vore fråga, innefattade endast att »utröna lagligheten af de rättigheter som öltapparen P. A. Pettersson innehade för sin öltappningsaffär i Hallsbergs köping», och kännedom därom hade kunnat inhämtas af det hos Konungens befallningshafvande förvarade konceptet till den meddelade tillståndsresolutionen.

I afgifna påminnelser yttrade klagandena hufvudsakligen följande:

Genom hela vår nu gällande rusdrycksförsäljningslagstiftning ginge den ledande principen, att de kommunala myndigheterna skulle, med vissa i lagen angifna undantag, äga att bestämma, huruvida försäljning af sådana drycker inom kommunen skulle få äga rum eller icke.

Hallsbergs köping sattes utanför denna rätt, och om Konungens befallningshafvandes förfarande vore riktigt, skulle köpingen — äfven om dess myndigheter enhälligt ansåge, i likhet med kronofogden i orten, att försäljning af öl till afhämtning inom köpingen vore onödig, ja kanske i hög grad skadlig — så länge Pettersson lefde och utöfvade sin rättighet, utan

att från ordningsmaktens sida anledning till ingripande gåfves, nödgas finna sig i att denna onödiga, kanske skadliga försäljning fortsattes.

Sådant tillstånd, hvarom här vore fråga, kunde icke af Konungens befallningshafvande beviljas, därest båda de kommunala myndigheterna afstyrkt detsamma. Nu hade faktiskt ingendera af de kommunala myndigheterna inom Hallsbergs köping ens fått yttra sig om ifrågavarande rättighet, och detta syntes klagandena hafva bort vara ett tillräckligt talande skäl för Konungens befallningshafvande att återkalla tillståndet.

* * *

Vid pröfning af detta ärende fann jag med hänsyn till det skick, hvari det med klagomålen afsedda ärendet hos Konungens befallningshafvande förelegat, berättigad anmärkning icke kunna göras mot Konungens befallningshafvandes behandling af samma ärende.

Annorlunda skulle enligt min mening saken ställa sig, om köpingens båda kommunala myndigheter uttalade sig emot rättighetens vidare utöfvande och hos Konungens befallningshafvande anhölle om tillståndets återkallande. Ett bibehållande af rättigheten under dylika omständigheter syntes mig nämligen icke stå i god öfverensstämmelse med de föreskrifter, som vore gällande för beviljandet af en rättighet af ifrågavarande beskaffenhet.

Denna min uppfattning meddelade jag klagandena genom en ämbetsskrifvelse.

27. *Fråga om fel i vallängder.*

I »Stockholmstidningen» för den 3 augusti 1911 lämnades i en artikel med rubriken »Valrörelsen», bland annat, den uppgift, att i vallängderna för samtliga kommuner inom Uppvidinge härad alla de, som år 1911 uppförts å restlängd för oguldna kommunalutskylder, betecknats såsom icke röstberättigade vid det förestående riksdagsmannavalet, ehuru ifrågavarande utskylder först 1911 voro förfallna till betalning.

Sedan jag i anledning häraf infordrat yttrande från häradsskrifvaren i Uppvidinge härads fögderi, vice häradshöfdingen Hjalmar Kreüger, anförde denne i afgifven förklaring, att i vallängderna för fögderiet hade i fråga om dem, som häftade för kommunalutskylder för år 1910, upptagits såsom icke röstberättigade allenast personer, hvilka antecknats å de af vederbörande inom kommunerna till kronofogden i fögderiet aflämnade och

af honom till häradsskrifvaren insända uppgifter å män, hvilka häftade för dem påförda kommunalutskylder, till betalning påförda år 1910, enligt formulär 5 i förordningen den 26 november 1909. Häradsskrifvaren tillade, att det väl vore möjligt och efter ifrågavarande tidningsuppgift äfven syntes vara sannolikt, att uppgifterna från åtminstone en del kommuner upptagit icke de män, hvilkas utskylder för år 1909 förfallit till betalning år 1910, utan i stället oriktigt upptagit de män, hvilkas utskylder för år 1910 förfallit till betalning först år 1911.

Vid öfvervägande af hvad i förevarande ärende sålunda förekommit, och då det begångna felet icke syntes hafva berott af någon statens tjänsteman, fann jag mig icke böra däri annat åtgöra, än att jag till Konungens befallningshafvande i Kronobergs län öfverlämnade samtliga handlingar i ärendet för den åtgärd, hvartill Konungens befallningshafvande kunde finna anledning.

28. *Fel vid valförrättning.*

En på min begäran mig tillsänd afskrift af magistratens i Vadstena protokoll för den 5, den 6 och den 16 december 1910 rörande ett då förrättadt val af stadsfullmäktige fann jag gifva vid handen, att särskilda fel af magistraten begåtts vid nämnda val.

Exempelvis framgick af en vid protokollet såsom bilaga fogad tabell öfver fördelningen af platserna, att partigruppen »de moderata», som vid valet afgifvit valsedlar med ett röstvärde af sammanlagdt 2,561 röster, med nämnda antal röster såsom jämförelsetal besatt första platsen med handlanden L. J. Sjunnesson. Protokollet åter innehöll, att första platsen tillfallit Sjunnesson med tillhopa 2,564 $^1/_2$ röster. Enligt tabellen insatte partigruppen »de frisinnade och nykterhetspartiet» folkskolläraren J. N. Bergström på tredje platsen med 1,209 röster, under det att protokollet angaf, att åttonde platsen tillfallit Bergström med 1,211 $^1/_3$ röster. Tabellen innehöll, att partigruppen »frireligiösa och nykterhetsvänner» på sjätte platsen invalt komministern J. Nordmark med 620 röster, hvaremot protokollet syntes utvisa, att elfte platsen tillfallit Nordmark med 621 $^5/_8$ röster.

Sedan jag i anledning häraf infordrat magistratens yttrande, anförde magistraten i afgifven förklaring hufvudsakligen följande.

Som vid ifrågavarande valförrättning för första gången skulle af magistraten tillämpas det proportionella valsättet, ansåg magistraten för att vara säker därom, att valet blefve fullt författningsenligt verkställdt, sig böra anskaffa biträde af såsom sakkunnig ansedd person, för hvilket ändamål ock en person, som förut deltagit i egenskap af magistratsledamot

vid enahanda valförrättning, anmodats och åtagit sig att vara magistraten behjälplig vid valet. Efter af honom lämnade anvisningar blef rösternas fördelning beräknad, hvarjämte platsernas ordning bestämts på sätt den vid protokollsutdraget fogade tabellen utvisade.

Då emellertid de anmärkta felen vid röstberäkningen icke vore af beskaffenhet att hafva kunnat inverka på valresultatet, hemställde magistraten, att dessa fel icke måtte till vidare åtgärd föranleda.

Med afseende på omständigheterna i förevarande ärende fann jag mig kunna låta bero vid hvad däri förekommit. Emellertid erinrade jag magistraten, som naturligtvis, äfven där sakkunnigt biträde af magistraten anlitades, själf stod i ansvar för att dylika valförrättningar behörigen verkställdes, om nödvändigheten af att magistraten skaffade sig tillfyllestgörande kännedom om bestämmelserna i hithörande författningar.

29. *Fråga om skyldighet för den, som söker verkställighet af ett utslag, att förete lagakraftbevis.*

Den 14 november 1910 afsände vice häradshöfdingen Tröste M. Kullberg till stadsfogdekontoret i Stockholm, jämte protokoll, ett af rådstufvurätten i Karlskrona den 7 november 1910 meddeladt utslag, hvarigenom änkan Carola Säfström i Stockholm ålagts att till Kullberg utgifva 26 kronor jämte 52 kronor 50 öre i kostnader, och anhöll Kullberg i brefvet tillika om beloppets indrifvande och skyndsamma redovisande till Kullberg med posten. I en hit insänd, den 25 april 1911 dagtecknad skrift anförde därefter Kullberg klagomål öfver, att han sedermera icke afhört redovisning. Vid klagoskriften fanns tillika fogadt ett den 4 februari 1911 dagtecknadt, af ett bref från klaganden af den 1 i samma månad föranledt meddelande från kommissionären hos förste stadsfogden i Stockholm, af innehåll, bland annat, att utmätning i det af klaganden hos stadsfogden anhängiggjorda ärendet två gånger ägt rum, utan att likväl försäljning af det utmätta kunnat följa i saknad af bevis, att laga kraft åkommit det af klaganden insända utslaget; samt att emellertid till klagandens ärende förts 51 kronor 46 öre från ett annat ärende, däri utmätning samtidigt ägt rum.

Vid klagoskriften hade klaganden vidare fogat ett af honom den 22 februari 1911 till förste stadsfogden i Stockholm aflåtet bref, hvari klaganden sökt göra gällande, att det ej ålåge honom att styrka, att det insända utslaget vunnit laga kraft, hvaremot, om motparten öfverklagat utslaget, detta borde af samma part visas eller åtminstone i någon mån göras sannolikt. Detta bref, hvari klaganden tillika begärde skyndsam redovis-

ning, hade af förste stadsfogden, vice häradshöfdingen Erik Bredberg försetts med anteckningar i kanten, angifvande såsom Bredbergs mening, att klaganden icke blifvit uppehållen i sin rätt.

Öfver klagoskriften hörd, anförde förste stadsfogden Bredberg i afgifven förklaring, bland annat, följande.

Klaganden hade så mycket mindre rätt att i förevarande fall, där skuldbeloppet influtit efter utmätning, utfå likvid, förr än han anskaffade lagakraftbevis eller ställde säkerhet för återbäring, som en dylik rätt inom Stockholm i regeln förvägrades äfven borgenär i mål, där skuldbeloppet influtit, utan att utmätning föregått. Bestämmelsen i 116 § 2 mom. utsökningslagen tolkades i Stockholm så, att skyldighet att bevisa laga kraft åläge borgenären, ej blott då utmätning såsom här verkligen skett, utan äfven när utmätningshot riktats emot gäldenären genom delgifning af sådan underrättelse, som omförmäles i 59 och 60 §§ utsökningslagen, och han därefter betalt eller låtit betala skulden. Gäldenärerna i Stockholm plägade, när så ske kunde och likvid erlades utan att verklig utmätning föregått, tillfrågas, om de medgåfve skuldbeloppens utbetalande, oaktadt lagakraftbevis saknades. Om frågan besvarades jakande, utbetalades likviden, men lät gäldenären det gå till utmätning, eller besvarades frågan nekande eller endast icke rent jakande, vägrades omedelbar utbetalning till borgenären. I förevarande fall hade gäldenären, som vore betydligt ålderstigen och föga förstode sina egna angelägenheter, låtit förrättningsmannen tro, att domen blifvit öfverklagad.

* * *

Utsökningslagens föreskrifter i 39 och 40 §§ samt 116 § 2 mom. innehålla, *att* underrätts utslag i regeln kan föranleda utmätning hos den tappande parten, äfven om ändring i utslaget sökes, *att* sålunda utmätt gods i regeln icke får säljas, förr än utslaget vunnit laga kraft, *samt att* den vinnande parten icke heller är berättigad att (annorledes än emot pant eller borgen) uppbära influtna medel, förr än utslaget vunnit laga kraft. Dessa bestämmelser innebära otvifvelaktigt, att en vinnande part icke äger att från vederbörande utmätningsman erhålla redovisning för ett insändt underrättsutslag, förr än utslaget vunnit laga kraft.

Huru åter ett dylikt förhållande skall visas, är en annan fråga. Af förste stadsfogden Bredbergs förklaring framgick, att i Stockholm utbildat sig den praxis, att när vederbörande gäldenär rent jakande besvarat en framställd fråga, huruvida medel, som influtit genom frivillig betalning från gäldenärens sida, finge till borgenären utgifvas, skedde detta. En

dylik praxis, som tydligen hvilar på det antagande, att gäldenären genom att infria sin skuld och medgifva beloppets utbetalande till borgenären också erkänt, att han ej öfverklagat utslaget, är naturligtvis fullkomligt riktig. För min del skulle jag emellertid vilja utsträcka nämnda praxis något. Till borgenärens fromma skulle det utan risk för utslagets verkställare otvifvelaktigt lända, om utmätningsmannen i hvarje fall, då verkställighet af ett underrättsutslag utan bifogande af lagakraftbevis efter vadetiden påkallades, bestämdt tillfrågade den tappande parten, om denna erlagt vad emot utslaget. Besvarades nämnda fråga med nej, borde icke blott försäljning af gods, som utmätts för utslagets verkställande, kunna äga rum, utan äfven utbetalning af influtna medel ske till borgenären. Skulle i något sällsynt fall gäldenären icke kunna eller icke vilja lämna nöjaktigt besked i frågan, synes man skäligen kunna kräfva det tillmötesgående af utmätningsmannen, att denne vänder sig till sökanden för att skaffa sig visshet i frågan.

Min uppfattning i denna fråga delgaf jag förste stadsfogden Bredberg genom en ämbetsskrifvelse.

30. *Fråga om underlåtenhet att åtala ett angifvet brott.*

I en hit insänd skrift anförde Olof Johansson i Högliden klagomål öfver, att länsmannen i Vista härads landtdistrikt Bror Carlson underlåtit att vidtaga laga åtgärd på grund af en utaf klaganden gjord angifvelse om brottsligt förfarande, hvartill grefve J. Hamilton å Lyckås skulle hafva gjort sig skyldig.

Till närmare utveckling af sin talan androg klaganden hufvudsakligen följande.

Enligt upprättadt kontrakt hade klaganden af grefve Hamilton arrenderat torpet Gilebo under Lyckås, och tillträddes arrendet den 14 mars 1908. Vid tillträdet fick klaganden af Hamilton emot revers låna 300 kronor till hjälp vid uppsättning af torpet. Hösten 1908 råkade klaganden under arbete för Hamiltons räkning ut för ett olycksfall och måste till följd häraf införas till länslasarettet i Jönköping, där klaganden vårdades från den 7 oktober 1908 i det närmaste tre månader.

Vid tiden för sin intagning å lasarettet hade klaganden å förutnämnda skuld afbetalt 60 kronor, hvadan 240 kronor återstodo. För denna sin fordran godtgjorde sig Hamilton på ett egenmäktigt sätt, i det han, under den tid klaganden låg sjuk, utan uppsägning af reversen och utan vidare lät taga ett par klaganden tillhöriga oxar i besittning. Efter sin utskrif-

ning från lasarettet vände sig klaganden till länsmannen Carlson för att vinna rättelse. Denne vidtog emellertid ingen annan åtgärd, än att han den 6 oktober 1910 höll ett polisförhör. Klaganden afhörde därefter icke något från länsmannen, och på förfrågan i saken fick han från annat håll det besked, att det angifna förfarandet dåmera vore för gammalt att åtala. Klaganden hade vid förhöret af länsmannen erhållit den upplysningen, att klaganden icke hade något vidare att åtgöra, förr än han finge kallelse att inställa sig vid rätten. I slutet af förhörsprotokollet — som hållits klaganden tillhanda först lång tid efter förhöret — hade emellertid länsmannen antecknat, att åtal icke kunde anställas, och att angifvaren icke heller därom gjort något yrkande. Att klaganden icke framställt något särskildt yrkande vid förhöret, hade dock sin förklaring i länsmannens honom lämnade besked att afvakta kallelse till domstol.

Jämte klagoskriften insände klaganden, bland andra handlingar, en afskrift af polisförhörsprotokollet. I detta fanns till en början intagen den af klaganden till länsmannen Carlson ingifna angifvelseskriften, hvilken innehöll,

att, sedan klaganden till följd af skada i oktober 1908 måst intagas å Jönköpings läns lasarett, där han nödgats kvarligga i tre månader, hade under denna tid från det af klaganden arrenderade torpet Gilebo bortförts ett par klaganden tillhöriga oxar, värda 445 kronor;

att bortförandet verkställts af en då hos ägaren af hufvudgården, grefve Hamilton, anställd skogvaktare, hvilken emellertid uppgifvit sig hafva handlat på Hamiltons order;

att oxarna sedermera för Hamiltons räkning försålts till slakt;

samt att klaganden anmälde nämnda förhållanden för laga beifran med anhållan att blifva underrättad om tiden och platsen för det förhör, som i anledning däraf komme att hållas med vederbörande, hvarjämte klaganden förbehöll sig att såsom målsägare inkallas till den brottmålsprocess, som kunde af länsmannen blifva anhängiggjord.

Enligt hvad protokollet vidare utvisade, inställde sig till förhöret såväl klaganden som grefve Hamilton. Denne senare uppgaf, att han den 25 september 1908 infunnit sig vid Gilebo för att besiktiga torpet. Då han därvid fann, att torpet icke blifvit skött enligt aftalade bestämmelser, och befarade, att klaganden fortfarande skulle vanhäfda detsamma, samt dessutom lånat klaganden 300 kronor, för att denne skulle anskaffa stutar till torpets bruk, beordrade han efter besiktningen, troligen den 3 oktober, en skogvaktare att hemtaga stutarna till Lyckås, detta dels på det att den förlust, som Hamilton helt visst komme att lida på grund af klagandens bristande skötsel af torpet, måtte blifva så ringa som möjligt, dels för att

se, hvad stutarna dugde till. Dagen därefter tog klaganden nattetid stutarna ur Hamiltons ladugård och förde dem till Gilebo. Några dagar därefter lät Hamilton åter hämta stutarna till Lyckås och försålde dem den 11 april 1909.

Klaganden, som enligt samma protokoll därpå fick yttra sig i saken, upplyste, att oxarna två gånger med några dagars mellanrum hämtats af skogvaktaren, första gången före klagandens intagande å lasarettet — hvilket enligt en vid förhöret företedd räkning ägde rum den 7 oktober 1908 — och andra gången några dagar senare. Härjämte uppgaf klaganden, att han, som lördagen den 3 oktober 1908 varit i Jönköping och på hemvägen därifrån erfarit, att hans oxar blifvit hämtade till Lyckås, på kvällen sistnämnda dag gått till Lyckås och under natten till den 4 oktober legat i ladugården därstädes samt tidigt på morgonen den 4 oktober medtagit oxarna till Gilebo.

I protokollet fanns ytterligare antecknadt, *att* grefve Hamilton förmält, att han, som ägde fordran hos klaganden, icke kunde se någon brottslighet däri, att han gifvit sin skogvaktare i uppdrag att å Gilebo afhämta oxarna och sedermera kvarhållit och slutligen försålt dem, *samt att* länsmannen Carlson på grund af hvad vid förhöret utrönts ansåg sig »icke kunna mot någon anställa något åtal, hvarpå angifvaren heller icke nu framställde yrkande».

I anledning af klagoskriften infordrade jag förklaring af länsmannen Carlson, som i afgifvet yttrande anförde följande.

Först den 21 september 1910 infann sig klaganden hos Carlson med anmälan mot grefve Hamilton, hvarvid han aflämnade sin den 17 september 1910 dagtecknade angifvelseskrift. I klagandens närvaro uppringde Carlson Hamilton i telefon samt meddelade honom, att Carlson på grund af angifvelsen ämnade anställa förhör redan påföljande dag. Hamilton genmälte härtill, att han till följd af sjukdom icke kunde underkasta sig något förhör, men att han skulle underrätta Carlson, så snart han blefve återställd från sjukdomen. Någon dag i början af oktober meddelade Hamilton, att han då vore så frisk, att förhöret kunde utsättas; och utsatte Carlson detsamma till den 6 oktober.

Sedan förhöret hållits, tillkännagaf Carlson, att, därest rättegång komme att följa, efter det protokollet blifvit uppsatt och Carlson erhållit tillfälle att bedöma brottets natur, hade klaganden att afvakta kallelse till domstol. Så snart Carlson efter sin hemkomst uppsatt protokollet, stod det klart för honom, att det brott, som tillvitats grefve Hamilton, måste rubriceras såsom egenmäktigt förfarande och icke, på sätt klaganden muntligen och i angifvelseskriften antydt, såsom olofligt tillgrepp. Då härtill

kom, att förseelsen, hvilken i angifvelseskriften otydligen uppgifvits hafva föröfvats vid något tillfälle under de tre månaderna närmast efter oktober 1908, utröntes hafva blifvit begången några dagar senare än den 3 oktober 1908 och med all sannolikhet den 6 i sagda månad, var Carlson af inträffad preskription hindrad att anställa åtal.

Enär angifvelsen skett så sent som närmare två år efter det anmälda brottets föröfvande, utan att Carlson på minsta sätt uppmärksammats därå, att särskild skyndsamhet vore af nöden, och då vidare Carlson anställt den begärda polisundersökningen, så snart Hamiltons hälsotillstånd sådant medgaf, ansåge sig Carlson icke kunna tillvitas någon försummelse, än mindre någon brottslighet.

Tillika med förklaringen insände länsmannen Carlson två intyg för att styrka riktigheten af det vid polisförhöret förda protokollet.

Till bemötande af hvad i förklaringen anförts, inkom klaganden med påminnelser, däri han uppgaf, att han redan en månad, efter det han utskrefs från lasarettet, besökt länsmannen Carlson i och för ifrågavarande sak. Klaganden hade härvid erhållit till svar, att länsmannen först ville tala vid grefve Hamilton, och att han därefter skulle tillskrifva klaganden. Då likväl intet gjordes åt saken, inlämnade klaganden sin skriftliga angifvelse.

På grund af dessa uppgifter infordrade jag förnyadt yttrande från länsmannen.

I anledning häraf anförde länsmannen Carlson, att klaganden icke någon gång före den 21 september 1910 hos honom gjort anmälan i förevarande sak, vare sig skriftligen eller muntligen. Vid ett tillfälle, troligen på våren 1909, besökte klaganden Carlson, men då i afsikt att få veta, om grefve Hamilton vore ersättningsskyldig för skada, som klaganden ådragit sig under arbete å Lyckås. På denna fråga erhöll klaganden besked.

Vid sitt senare yttrande hade länsmannen Carlson fogat, bland annat, ett af grefve Hamilton utfärdadt intyg, hvari denne uppgifvit, att han under tiden 20—27 september 1910 varit svårt förkyld, delvis sängliggande, samt att Carlson afslutat polisförhöret den 6 oktober 1910 med följande ord till klaganden: »Nu har Ni ingenting att göra vidare; blir det något af, skall Ni få höra af mig, annars icke.»

I en ytterligare ingifven skrift anförde klaganden, att af polisförhörsprotokollet och äfven af grefve Hamiltons intyg framginge, att brottet icke varit preskriberadt, då förhöret hölls och än mindre då klaganden gjorde sin anmälan. Särskildt ville klaganden fästa uppmärksamheten å Hamiltons i protokollet intagna yttrande, *att* denne lät afhämta oxarna den 3 oktober;

att klaganden återtog dem följande dag, således den 4 oktober; *samt att* Hamilton ånyo lät afhämta dem några dagar senare i samma månad.

* * *

Vid pröfning af detta ärende syntes det mig, som om länsmannen Carlson icke vederbörligen fullgjort sin tjänsteplikt i anledning af den utaf klaganden hos honom gjorda angifvelsen.

I sin förklaring uppgaf Carlson visserligen, att han icke kunnat anställa åtal på grund af inträffad preskription. Men tydligen hade han icke förut haft under öfvervägande frågan om preskription. Eljest skulle han förfarit med större skyndsamhet och icke, såsom skett, underlåtit att, vid utredningen af det angifna brottet, verkställa närmare undersökning om en så viktig omständighet som tiden, då brottet blifvit begånget.

Med hänsyn till den bristande utredning, som i nämnda afseende fortfarande förelåg, kunde jag emellertid icke vidtaga någon ytterligare åtgärd i ärendet. Jag ansåg mig dock böra till Konungens befallningshafvande i Jönköpings län öfverlämna de till ärendet hörande handlingar för kännedom.

31. *Felaktigt beslut om minderårigs kvarhållande i häkte under besvärstid.*

Af ett på min begäran insändt protokollstransumt inhämtade jag, att Oppunda häradsrätt den 25 februari 1911 meddelat utslag i ett rannsakningsmål angående för olofligt tillgrepp häktade minderårige Bernhard Edgar Edvin Karlsson och därvid, under åberopande af 5 kap. 2 § samt 20 kap. 1 §, 4 § 4 mom. och 9 §, allt strafflagen, dömt Karlsson, för å särskilda tider och ställen delvis medelst inbrott föröfvad stöld, att hållas i fängelse fem månader. Med hänsyn till omständigheterna i målet förordnade häradsrätten tillika, jämlikt 5 kap. 3 § strafflagen, att Karlsson skulle, i stället för att undergå det ådömda straffet, insättas i allmän uppfostringsanstalt. Häradsrätten stadgade slutligen, att Karlsson skulle kvarblifva i häktet i afbidan på, att utslaget vunne laga kraft.

Emot detta utslag anmärkte jag, att häradsrätten icke — mot det i 2 § af lagen angående verkställighet af domstols förordnande om tvångsuppfostran gifna stadgandet, att förordnande om minderårigs insättande i tvångsuppfostringsanstalt skall genast gå i verkställighet — ägt bestämma, att Karlsson skulle hållas häktad i afbidan på, att utslaget vunne laga kraft.

I anledning häraf anmodade jag e. o. notarien Nils Ericson, som vid utslagets meddelande fört ordet i häradsrätten, att yttra sig öfver anmärkningen, och sedan Ericson i afgifven förklaring medgifvit, att ett förbiseende af omförmälta stadgande ägt rum, samt därjämte upplyst, att Karlsson redan dagen efter utslagets afkunnande blifvit afförd till tvångsuppfostringsanstalt, lät jag därvid bero.

32. *Verkställighet af utslag, som ankommer till straffängelse.*

Vid inspektion af straffängelset i Linköping under en år 1911 företagen ämbetsresa antecknades, bland annat, att tjänstförrättande direktören, i anledning af bestämmelserna i 6 § tredje stycket af instruktionen för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten den 16 december 1910, från och med år 1911 i sin egenskap af föreståndare för straffängelset förordnat om verkställighet af ankomna utslag angående för brott dömde.

Sedan jag i anledning häraf begärt yttrande af direktören vid straffängelset Patrik Harling, anförde denne i afgifven förklaring hufvudsakligen följande.

Konungens befallningshafvandes ställning till de nya straffängelserna vore fastställd genom § 6 stycket 3 i omförmälda instruktion sålunda, att Konungens befallningshafvande, förutom ombesörjandet af häktade personers inställande till rannsakning eller förhör och deras förflyttande för sådant ändamål, endast hade att utöfva den myndighet, som ägde samband med deras ställning som högsta polismyndighet.

Kungl. Maj:t hade vid den nya instruktionen fogat den förklaring, att föreskrifter, som strede mot bestämmelserna i denna instruktion, skulle upphöra att gälla.

Då Harling ej ansåge, att beslut om verkställighet af utslag, så vidt detta afsåge fastställelse af straffs begynnelse- och slutdag, fölle inom ramen af Konungens befallningshafvandes polismyndighet, hade Harling sålunda funnit sig öfvertygad om, att i och med den nya instruktionen upphäfdes kungl. kungörelsen den 10 december 1909, i hvad den bestämde, att Konungens befallningshafvande skulle förordna, när ett straff började och när det skulle upphöra.

Den nya instruktionen utsade tydligt, att fängelsedirektör skulle verkställa utslag, lika så väl som att han skulle mottaga nöjdförklaring och frigifva (§ 57 punkt 3).

I det nu upphäfda reglementet för läns- och kronocellfängelserna den 28 maj 1867 hette det, att föreståndaren skulle verkställa utslaget i enlighet med Konungens befallningshafvandes föreskrift.

Denna Konungens befallningshafvandes ställning till de forna länsfängelserna, som varit orubbad vid utfärdandet af föreskrifterna i kungl. kungörelsen den 10 december 1909, vore i och med dessa fängelsers sedermera inträdda förvandling till straffängelser helt förändrad. Konungens befallningshafvande skulle icke vidare föreskrifva något beträffande nöjdförklaring, verkställighet af straff eller frigifning. På fängelsedirektören hade öfverflyttats Konungens befallningshafvandes myndighet i sådant afseende.

Så vidt Harling kunde förstå, hade Konungens befallningshafvande i fråga om straffverkställighet numera endast att ombesörja, det ett laga kraft vunnet utslag, som kommit Konungens befallningshafvande tillhanda, befordrades till verkställighet på sådant sätt, att den person det gällde efterspanades och inmanades i häkte — en ren polisåtgärd alltså, i enlighet med hvad instruktionen föreskrefve.

En sak, som nära sammanhängde med straffverkställigheten och i visst fall förutsattes, för att denna måtte kunna äga rum, vore bötesförvandling och sammanläggning af olikartade straff. Instruktionen syntes icke gifva stöd för öfverflyttning på fängelseföreståndaren af Konungens befallningshafvandes åliggande härutinnan, enär meningen torde vara, att utslaget företeddes för fängelseföreståndaren i det skick, att det kunde utan vidare verkställas.

Ej gärna kunde sättas i fråga, att straffängelsernas föreståndare saknade kompetens att »förordna» om straffverkställighet. Det gällde ju blott att anteckna begynnelsedagen, som oftast sammanfölle med dagen för nöjdförklaring eller i annat fall med dagen för utslagets ankomst, och att med ledning af de enkla och tydliga föreskrifter, som nu gifvits, därefter anteckna slutdagen. Tre fängelsedirektörer med samma kompetens som straffängelsedirektörerna, nämligen föreståndarna för tvångsarbetsanstalterna i Norrköping och Landskrona samt å Svartsjö hade ock af gammalt i egenskap af tillsyningsmän för tillhörande kronohäkten utöfvat denna myndighet.

Ehuruväl de flesta Konungens befallningshafvande, då fullt tydliga bestämmelser till underlättande af öfvergången från det gamla till det nya systemet saknats, fortfarande torde utfärda verkställighetsorder, skulle det otvifvelaktigt leda till större reda och enkelhet i administrationen, om med anledning af hvad som förekommit jag ville taga initiativ till lagförklaring i sådan riktning, att den straffverkställande myndigheten också ägde å utslaget anteckna dag för straffets början och slut.

För den uppfattning Harling här gjort gällande hade han sökt stöd hos fångvårdsstyrelsen, som under hand lämnat honom det besked, att om

ock det vore förklarligt, att Konungens befallningshafvande efter öfvergången till den nya ordningen till en början gjorde mer än de behöfde göra, Harlings mening och däri grundade åtgärder dock syntes styrelsen vara i öfverensstämmelse med den nya instruktionens anda och af genom instruktionen gifna bestämmelser väl försvarad.

Den vid inspektionen gjorda anmärkningen föranledde mig äfven att i ärendet begära yttrande af Konungens befallningshafvande i Östergötlands län, hvilken myndighet anförde följande.

Då vid början af år 1911 genom instruktionens för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten den 16 december 1910 trädande i kraft Konungens befallningshafvandes ställning till fångvårdsanstalterna väsentligen förändrades, uppstod jämväl vid tillämpningen af bestämmelserna i sagda instruktion hos Konungens befallningshafvande frågan, huruvida stadgandet i kungl. kungörelsen den 10 december 1909, att Konungens befallningshafvande skulle förordna om verkställighet af utslag, blifvit genom förenämnda instruktion upphäfdt eller ej. För egen del ställde sig Konungens befallningshafvande synnerligen tveksam till detta spörsmål, särskildt med hänsyn därtill, att enligt ordalagen i 57 § af instruktionen åt direktör vid straffängelse väl uppdragits att »verkställa» utslag, medan däremot icke uttryckligen sagts, att han ägde att »förordna om verkställighet». Då emellertid direktören vid straffängelset i Linköping af skäl, som han i sin förklaring angifvit och som jämväl syntes Konungens befallningshafvande böra beaktas, ansåg sig äga både rättighet och skyldighet att ombesörja hela verkställigheten af straff, hvilket ock utan tvifvel vore det mest praktiska tillvägagångssättet, hade Konungens befallningshafvande icke velat motsätta sig detta och hade icke heller kunnat det, enär ju underrätternas utslag angående häktade författningsenligt skulle afsändas till föreståndarne vid vederbörande fängelser.

Konungens befallningshafvande ville emellertid instämma i, hvad fängelsedirektören anfört om önskvärdheten af, att fullt tydliga bestämmelser i detta ämne måtte varda åvägabragta.

Hvad Harling i förevarande ärende anfört syntes mig innefatta skäl att införskaffa utlåtande från fångvårdsstyrelsen, som i den uppkomna frågan yttrade följande.

Kungl. Maj:ts instruktion för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten den 16 december 1910, i gällande kraft från den 1 januari 1911, hade tydligen afsett att till väsentliga delar från Konungens befallningshafvande aflyfta den arbetsbörda, som fångvårdsförvaltningen hittills åsamkat dem. Närmaste tillsynen öfver de länsfängelser, hvilka genom den nya organisationen öfvergått till straffängelser af den art, att där, såsom vid det i

Linköping, funnes anställda både direktörer och assistenter, hade sålunda från vederbörande länsstyrelser öfverflyttats å fångvårdsstyrelsen; dock att Konungens befallningshafvande fortfarande utöfvade sin befattning med häktade personer samt behölle de åligganden i öfrigt, som ägde samband med dess ställning såsom högsta polismyndighet.

Fångvårdsstyrelsen funne med hänsyn härtill förklarligt, att Harling för sitt förfarande ansett sig äga stöd i berörda instruktion, så mycket mer som Konungens befallningshafvande i föreliggande fall skulle hafva lämnat en dylik tolkning af de nya bestämmelserna utan erinran. För öfrigt hade styrelsen inhämtat, att ovisshet i nu ifrågavarande afseende flerstädes gjort sig gällande, samt att i följd häraf ett något olika förfarande iakttagits vid olika straffängelser.

Då föreståndare vid sådant fängelse måste anses för uppdraget fullt kompetent, funne styrelsen för sin del hinder ej möta för införande af den ordning, att föreståndaren å utslaget antecknade dag för straffets början och slut. Harling torde vid samtal med en eller annan af styrelsens ledamöter hafva erfarit denna deras åsikt och därigenom kommit till den uppfattning, som han i slutet af sin förklaring framlade. Så länge dock uttrycklig bestämmelse i angifna riktning ej gifvits, hade styrelsen så mycket mindre haft anledning att därutinnan lämna några anvisningar, som det icke torde tillkomma styrelsen att meddela förklaring till Kungl. Maj:ts instruktion.

Till svar å min remiss ville emellertid styrelsen uttala, att äfven om den antydda ordningen kunde synas i viss mån öfverensstämmande med den nya instruktionens anda, styrelsen ej funne instruktionens affattning lämna tillräckligt stöd för det anmärkta förfarandet. Då nämligen kungl. kungörelsen den 10 december 1909 angående förordnande om verkställighet af utslag, hvarigenom frihetsstraff ådömts, svårligen kunde anses strida mot bestämmelserna i den nya instruktionen för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten, syntes den klausul i samma instruktion, hvilken stadgade, att mot densamma stridande föreskrifter skulle upphöra att gälla, i förevarande fall ej äga tillämpning. Härutöfver borde påpekas att, under det instruktionens § 57 bland straffängelsedirektörs åligganden upptoge, bland annat, att »verkställa utslag», intet nämndes om någon hans befogenhet att om verkställigheten »meddela förordnande».

Med afseende å sakens beskaffenhet funne likväl styrelsen hvad nu förekommit ej böra läggas Harling till last, men torde hans förfarande såväl som den osäkerhet i tillämpningen af hithörande bestämmelser, hvilken jämväl annorstädes yppats, möjligen visa behofvet af förtydligade föreskrifter i anmärkta afseendet.

* * *

Kungl. kungörelsen angående förordnande om verkställighet af utslag, hvarigenom frihetsstraff ådömts, den 10 december 1909 stadgade, att förordnande om verkställighet af utslag, hvarigenom någon blifvit dömd till frihetsstraff, skulle, om straffet skulle aftjänas i militärhäkte, meddelas af vederbörande befälhafvare, och i annat fall af tillsyningsmannen vid det fängelse, där den dömde förvarades eller blefve för straffets undergående intagen, eller, om tillsyningsman ej funnes, af Konungens befallningshafvande i det län, där fängelset vore beläget.

En af Kungl. Maj:t samma dag utfärdad kungörelse, innefattande vissa föreskrifter rörande tillämpningen af lagen den 26 mars 1909 angående verkställighet i vissa fall af straff, ådömdt genom icke laga kraft ägande utslag, innehöll, bland annat, att, därest den handling, på grund hvaraf nöjdförklaring afgifvits, icke då straffet skulle i fängelse verkställas vore försedd med föreskrifven anteckning om dagarna för straffets början och slut, skulle fängelsets föreståndare för sådan antecknings erhållande genast insända handlingen till den myndighet, som, enligt hvad särskildt vore stadgadt, ägde att förordna om verkställighet.

Af Harling hade uttalats och i praktiken tillämpats den meningen, att förstnämnda kungörelse skulle i fråga om straffängelserna vara indirekt upphäfd genom den nya instruktionen för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten, under det att bestyret med verkställighetsbesluts tecknande å ankommande utslag jämlikt samma instruktion skulle tillkomma straffängelsernas direktörer. En naturlig om också icke af Harling utsagd följd häraf skulle vara, att ofvan anförda bestämmelse i den andra kungörelsen af år 1909 förlorat all verkan.

Harlings mening härutinnan fann jag mig ingalunda kunna dela. Föga rimligt hade varit, att Kungl. Maj:t, som i särskild kungörelse ålagt sin befallningshafvande att förordna om verkställighet af inkommande brottmålsutslag, sedermera skulle betagit denna kungörelse all verkan genom en för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten utfärdad instruktion. Och allra minst kunde ett upphäfvande af kungörelsen antagas hafva åsyftats utan stöd i en uttrycklig bestämmelse därom i den nya instruktionen, hvartill kom, att Konungens befallningshafvandes ifrågavarande åliggande säkerligen icke fråntagits nämnda myndighet, utan att på samma gång uttryckligen bestämts, på hvilken myndighet eller tjänsteman samma åliggande för framtiden skulle hvila.

Ohållbarheten af Harlings mening bekräftades än vidare genom de anmärkningar, som kunde riktas emot de särskilda skäl, Harling anfört till stöd för densamma. I detta hänseende ansåg jag följande kunna anföras.

Synnerlig vikt syntes Harling hafva lagt på den omständigheten, att i tredje stycket af 6 § i 1910 års instruktion för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten icke omtalades någon skyldighet för Konungens befallningshafvande att förordna om straffs verkställande, hvaraf åter Harling ville sluta till, att instruktionen skulle hafva upphäft 1909 års kungörelse i ämnet. Den sålunda åberopade omständigheten hade emellertid icke den betydelse Harling velat tillägga densamma. Stycket i fråga handlade om Konungens befallningshafvandes åligganden beträffande samtliga fångvårdsanstalter och kunde af denna grund icke tala om sådana skyldigheter, som icke komme i fråga vid vissa anstalter. Detta var just förhållandet med Konungens befallningshafvandes skyldighet att förordna om straffs verkställande. När ifrågavarande skyldighet således icke *kunnat* omnämnas i det åberopade stycket af instruktionen, var det naturligtvis oberättigadt att af skyldighetens uteslutande draga den slutsats, att skyldigheten indirekt upphäfts.

Harlings påstående, att åliggandet att upptaga nöjdförklaring öfverflyttats från Konungens befallningshafvande till straffängelsets direktör, var ej fullt korrekt. Samma lagrum, som stadgade, att nöjdförklaring skulle, om den dömde förvarades i länsfängelse, afgifvas inför dess föreståndare i vittnens närvaro — eller alltså 2 § i lagen angående verkställighet i vissa fall af straff, ådömdt genom icke laga kraft ägande utslag, den 26 mars 1909 — innehöll, att vid länsfängelse finge förklaringen upptagas jämväl af Konungens befallningshafvande.

Att Kungl. Maj:t skulle hafva tänkt sig, att åliggandet att förse inkommande utslag med förordnande om verkställighet skulle hafva öfverflyttats från Konungens befallningshafvande till straffängelsernas föreståndare, kunde alls icke spåras i förutnämnda instruktion. Tvärtom innehöll den af Harling åberopade 57 §, att direktör vid central fångvårdsanstalt eller straffängelse och föreståndare för kronohäkte skulle åligga, bland annat, att mottaga till anstalten behörigen förpassade fångar, kungöra utslag angående där intagna fångar och mottaga nöjdförklaringar samt att verkställa utslag och enligt föreskrift afsända fånge till annan ort eller frigifva fånge. Orden att »enligt föreskrift» frigifva fånge, hvilka åsyftade fångens frigifvande den dag verkställighetsbeslutet anvisade, passade uppenbarligen endast på de fall, då beslutet meddelats af annan person än den, som hade att frigifva fången. Att utslaget ankomme till fängelseföreståndaren hade på nu föreliggande fråga ingen som helst verkan, eftersom just med anledning häraf meddelats den ofvan anförda bestämmelsen i den andra af 1909 års kungörelser. Harlings anmärkning, att direktör vid straffängelse skulle äga nödig kompetens att å utslagen

utsätta dagarna för straffens början och slut, kunde möjligen haft betydelse för Kungl. Maj:t, om han tagit i öfvervägande, huruvida en dylik befogenhet borde medgifvas nämnda direktörer, men bevisade intet i frågan, om ett dylikt medgifvande verkligen lämnats eller icke. För öfrigt saknades hvarje anledning att skilja mellan kompetensen hos straffängelsernas direktörer och kompetensen hos direktörerna för de till kronohäkten nedflyttade länsfängelserna.

I enlighet med hvad jag anfört ansåg jag det vara utom tvifvel, att Harlings mening, hvilken för öfrigt icke, mig veterligen, framkommit inom något annat län, var stridande mot i ämnet gällande bestämmelser, hvarför jag också fann skäl saknas att påkalla förklaring af samma bestämmelser. På grund häraf hemställde jag i en till Harling aflåten ämbetsskrifvelse att för framtiden, med frångående af sin uppfattning, öfverlämna inkommande utslag till Konungens befallningshafvande i Östergötlands län för vederbörlig åtgärd.

Härom lämnade jag Konungens befallningshafvande underrättelse genom en särskild ämbetsskrifvelse.

33. *Obehörig ersättning vid utklarering af fartyg.*

I en hit insänd skrift anförde »Aktiebolaget Karlshälls Granitindustri» klagomål öfver, att tullförvaltningen i Lysekil plägade af trafikanterna utkräfva olagliga afgifter. Såsom exempel på denna praxis anförde bolaget, att tullkammaren, jämlikt en vid klagoskriften fogad räkning, vid utklarering af ångfartyget »Nisse» debiterat 6 kronor för öfvertidsklarering, oaktadt öfvertid icke blifvit använd för ifrågavarande expedition.

Öfver klagoskriften afgaf tullförvaltaren i Lysekil F. W. Öhrström yttrande och anförde därvid, bland annat, att den klandrade debiteringsåtgärden grundade sig på en mångårig, i trafikanternas intresse tillkommen praxis att utklarera fartyg, innan de intagit full last. Genom en dylik praxis, som ofta nödgade tullkammarens tjänstemän att för erhållande af en riktig exportstatistik anställa särskild efterforskning, huruvida ett vid klareringen angifvet lastparti också i verkligheten inlastats, hade vållat tulltjänstemännen ett ökadt arbete, som ersatts genom att klareringen betalts såsom om den skett på öfvertid. I förevarande fall hade intet anspråk på återbekommande af den högre klareringsafgiften framställts af någon därtill berättigad person, men om så skedde, vore tullkammaren beredd att återbetala hvad som kunde anses vara för mycket erlagdt.

I ett af generaltullstyrelsen i ärendet afgifvet utlåtande anförde sty-

relsen, bland annat, att styrelsen ej kunde finna annat än att Öhrström saknat rätt att bereda sig eller annan af tullpersonalen i Lysekil särskild ersättning för klareringen, då den ägt rum å expeditionstiden, äfven om åtgärden för tullförvaltningen medfört särskildt arbete i kontrolländamål.

För min del kunde jag ej finna annat, än att i ämnet gällande bestämmelser, som tydligt skilde på ersättningen för klareringen å tullkammarens expeditionstid och för klarering å annan tid, blifvit i förevarande fall oriktigt tillämpade. Med afseende på omständigheterna i ärendet ansåg jag mig emellertid kunna inskränka min ämbetsåtgärd därtill, att jag från Öhrström begärde ett bestämdt förklarande, huruvida han för framtiden komme att tillämpa hithörande föreskrifter på det sätt, som generaltullstyrelsen funnit vara det riktiga.

Sedan tullförvaltaren Öhrström till svar härå förklarat sig komma att rätta sig härefter och inställa de klandrade debiteringarna, lät jag därvid bero och afskref ärendet från vidare åtgärd.

34. *Fråga om stället för aftjänande af fängelsestraff, som ådömts krigsman.*

Vid mitt besök hos Konungens befallningshafvande i Kronobergs län under en år 1911 företagen ämbetsresa anmärktes, att sedan Kronobergs regementes krigsrätt genom utslag den 30 augusti 1910 dömt dels volontären Carl Georg Svensson, jämlikt 90 § strafflagen för krigsmakten, till fängelse i en månad och dels värnpliktige Ernst Teodor Hjalmar Andersson, jämlikt 84 § 2 mom. samma lag, till två månaders fängelse, hade berörda utslag för verkställighet inkommit till Konungens befallningshafvande först den 12 oktober 1910.

Sedan jag i anledning häraf begärt yttrande af chefen för Kronobergs regemente, anförde öfversten Gösta Hyltén-Cavallius i afgifven förklaring: *att* den 28 september 1910 afgått förfrågan till krigshofrätten, huruvida besvär anförts öfver krigsrättens ifrågavarande utslag; *att* nekande svar härå erhållits den 2 oktober; *att* samma dag med stöd af disciplinstadgans § 29, jämförd med tjänstgöringsreglementet för armén del I kap. IX § 4 mom. 1, gjorts förfrågan hos chefen för Vendes artilleriregemente, huruvida hinder mötte, att de ådömda straffen aftjänades i nämnda regementes häkte; *att* svar, att hinder härför mötte, inkommit den 7 oktober; *att* därefter medelst telefon gjorts förfrågningar i samma ämne till Karlskrona grenadjärregemente och Hallands regemente; *samt att* utslaget den 10 oktober öfversändts till Konungens befallningshafvande med anhållan om dess befordrande till verkställighet.

* * *

Enligt § 58 i förordningen om krigsdomstolar m. m. den 11 juni 1868 skall vederbörande befälhafvare i laga ordning till verkställighet befordra sådant, af annan domstol än ståndrätt meddeladt utslag, hvarigenom någon, som hörer till krigsmakten, blifvit dömd till ansvar. Är befälhafvaren af särskildt i lag gifvet stadgande eller eljest förhindrad att verkställa utslag, skall han enligt samma lagrum öfverlämna utslaget till Konungens befallningshafvande.

Strafflagen för krigsmakten innehåller i 13 § den bestämmelse, att när krigsman skall undergå fängelse, som omedelbart eller såsom förvandlingsstraff ålagts honom för brott emot strafflagen för krigsmakten, bör, där så kan ske, straffet verkställas i militärhäkte.

Af dessa föreskrifter framgår, att, när krigsman enligt strafflagen för krigsmakten dömts till fängelse, bör straffet i regel verkställas af den dömdes befälhafvare i det häkte, samme befälhafvare har under sin tillsyn. Möter hinder att sålunda verkställa straffet, skall befälhafvare öfverlämna utslaget till Konungens befallningshafvande. I sakens natur ligger, att det ej kan vara fråga om något annat häkte, ty i sådan händelse skulle förfrågan i ämnet göras lika väl hos alla som hos några andra militärhäkten i riket, hvilket tydligen vore orimligt.

Af öfversten åberopade lagrum innehålla uppenbarligen icke någon härutinnan afgörande bestämmelse.

På grund af hvad jag anfört ansåg jag det vara utom tvifvel, att öfversten i förevarande fall bort tillse, om de Svensson och Andersson ådömda fängelsestraffen kunnat verkställas i det under öfverstens tillsyn ställda militärhäktet, och, då detta visat sig möta hinder, ofördröjligen öfverlämna utslaget till Konungens befallningshafvande för verkställighet.

Denna min mening delgaf jag öfversten genom en ämbetsskrifvelse.

35. *Varfsarbetares afskedande utan förhör.*

I en hit insänd skrift anförde förre flaggstyrmannen Carl Peterson klagomål öfver, att hans son Carl Söve Peterson utan uppsägning och utan förhör skilts från sin befattning såsom daglönare vid flottans varf i Karlskrona.

Sedan jag i anledning af klagoskriften infordrat varfschefens i Karlskrona yttrande, anförde varfschefen, kommendör Gust. Lagercrantz i en den 5 juli 1911 afgifven förklaring, att han efter erhållande af en utaf verkmästaren C. A. Lindström rörande klagandens son afgifven rapport, som till Lagercrantz aflämnats af chefen för torpeddepartementet, muntligen

rådgjort med nämnde departementschef beträffande hvilka åtgärder borde vidtagas mot klagandens son, och då departementschefen liksom Lagercrantz ansåg lämpligast att skilja klagandens son från tjänsten, hade Lagercrantz med stöd af § 170 i reglementet för marinen låtit utfärda den öfverklagade resolutionen.

I ärendet insände klaganden därefter påminnelser, i hvilka han yrkade frågans hänskjutande till krigsrätt.

Sedan jag vidare anhållit, att varfschefen måtte till mig inkomma med förnyadt yttrande och däri närmare angifva de grunder, som föranledt honom att, på sätt som skett, från tjänsten skilja klagandens son, åberopade kommendören Lagercrantz såsom ytterligare förklaring dels en af chefen för torpeddepartementet i Karlskrona upprättad promemoria rörande Carl Söve Petersons afskedande och dels en af verkmästare Lindström afgifven skriftlig utveckling af hans tidigare rapport i saken.

Berörda promemoria innehöll, bland annat, att Carl Söve Peterson, hvilken vid upprepade tillfällen gifvit anledning till klagomål på grund af visad lättja och liknöjdhet vid sitt arbete, med anledning däraf flera gånger förflyttats mellan departementets arbetsafdelningar för att genom ombyte af verksamhet söka finna någon sysselsättning, för hvilken han kunde lämpa sig, och vid hvilken tillfredsställande arbete kunde af honom erhållas. Detta hade dock varit fruktlöst, och då Carl Söve Peterson sålunda visat sig mycket olämplig för tjänstgöring vid torpeddepartementet samt dessutom vid det med Lindströms rapport afsedda tillfället uppträdt på ett trotsigt och för disciplin och ordning i verkstaden synnerligen skadligt sätt, hade departementschefen ansett det nödvändigt att afskeda honom. Orsaken, hvarför departementschefen föreslagit, att Carl Söve Petersons skiljande från tjänsten måtte ske omedelbart utan föregående uppsägning, hade varit den, att departementschefen ansett hans kvarstannande i tjänsten under uppsägningstiden kunna inverka menligt på öfriga arbetare.

Lindströms skrifvelse innehöll en närmare framställning af Carl Söve Petersons göromål i torpedverkstaden, och hurusom han fullgjort desamma på ett otillfredsställande sätt.

* * *

Den af kommendören Lagercrantz åberopade bestämmelse, som lagts till grund för Carl Söve Petersons skiljande från hans anställning som daglönare vid flottans varf i Karlskrona, eller § 170 i reglementet för flottan del I, är af följande lydelse:

»För opålitlighet, flera gånger visad försumlighet eller annat fel i

tjänsten af svår beskaffenhet kunna civila betjänte samt månads- och daglönare äfvensom personal, tillhörande poliskåren, utan föregående uppsägning skiljas från tjänsten af vederbörande stationsbefälhafvare eller varfschef.»

Denna bestämmelse hade otvifvelaktigt berättigat kommendören Lagercrantz att för opålitlighet, flera gånger visad försumlighet eller annat fel i tjänsten af svår beskaffenhet utan föregående uppsägning skilja klagandens son från hans tjänst såsom daglönare. Men hvarken denna eller någon annan bestämmelse i flottans reglemente hade gifvit Lagercrantz rätt att emot klagandens son vidtaga en i hans förhållanden så ingripande åtgärd som hans afskedande, utan att i en eller annan form lämna honom tillfälle att yttra sig öfver de tillvitelser för fel, som emot honom framkommit. Att i mån af befogenhet bemöta en framställd anklagelse måste anses vara en i sakens natur liggande rättighet för hvarje anklagad, och denna rättighet hade Lagercrantz i förevarande fall ej behörigen beaktat.

Som emellertid det var sannolikt, att klagandens son fått sitt afsked, äfven om han haft tillfälle att bemöta de mot honom framställda påståendena om fel i tjänsten, fann jag mig kunna låta bero vid hvad i ärendet förekommit, men erinrade jag kommendören Lagercrantz genom en ämbetsskrifvelse om tillvaron af ofvannämnda rättighet och om hans underlåtenhet att i förevarande fall taga hänsyn till densamma.

36. *Villkor för demonstrationstågs företagande i Stockholm.*

Af handlingarna i ett genom klagomål af juris doktor Nils Söderqvist å Stockholms arbetarkommuns vägnar härstädes anhängiggjordt ärende inhämtade jag, att öfverståthållarämbetet för polisärenden, som i resolution den 22 april 1911 i anledning af en utaf expeditionsföreståndaren Albert Forsell för Stockholms arbetarkommun gjord ansökan förklarat hinder ej möta för nämnda arbetarkommun att den 1 maj företaga demonstrationståg genom stadens gator, därvid tillika meddelat följande ordningsföreskrifter:

»Fanor och standar, som kunna väcka allmän förargelse eller eljest innehålla mot lag stridande inskrifter eller framställningar, få icke bäras eller utställas, därför sökanden är ansvarig, i hvilket afseende bestämmes, att demonstrationsfanor och demonstrationsstandar, hvilka äro ämnade att i tåget medföras, skola senast lördagen den 29 dennes klockan 12 middagen för polismyndigheten å härvarande detektivafdelningsstation uppvisas. Föreningsstandar behöfva icke för polismyndigheten uppvisas. Andra fanor eller standar än de, mot hvilka anmärkning icke framställts, få icke med-

tagas i tågen eller sedermera under tågens gång instickas och bäras, för hvilket såväl sökanden som de utsedda ordningsmännen skola ansvara».

Öfverståthållarämbetet meddelade emellertid order till polisbefälet att tillåta bärande i tåget af sådana demonstrationsfanor och standar, beträffande hvilkas inskrifter någon tvekan icke kunde råda därom, att dessa icke strede mot gifna föreskrifter, d. v. s. att fanorna eller standaren hvarken kunde väcka allmän förargelse eller eljest innehölle mot lag stridande inskrifter eller framställningar.

Enligt 13 § i ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 är den, som anmäler »tillställning», pliktig att om dess ändamål och beskaffenhet lämna polismyndigheten de upplysningar, denna äskar för att kunna meddela erforderliga ordningsföreskrifter.

På grund af detta stadgande hade öfverståthållarämbetet ansett sig kunna meddela ofvan omförmälda föreskrift, enligt hvilken demonstrationsfanor och demonstrationsstandar, som vore ämnade att i tåget medföras, skulle inom angifven tid före den 1 maj uppvisas för polismyndigheten; och hade ämbetet, enligt hvad i en af detsamma afgifven förklaring framhölls, uppställt efterkommandet af denna föreskrift såsom villkor för demonstrationstågets företagande.

Vid bedömande af frågan, huruvida detta villkor bort uppställas, hade man till en början att taga hänsyn till hvad klaganden påpekat därom, att till arbetarnes demonstrationståg den 1 maj plägade sluta sig, ofta utan föregående anmälan, ej blott föreningar, som tillhörde arbetarkommunen, utan äfven utomstående organisationer och enskilda personer. Vid sådant förhållande syntes det hvarken för den, som å Stockholms arbetarkommuns vägnar begärde tillstånd till ifrågavarande demonstrationståg, eller för någon annan, tillhörande arbetarkommunen, hafva varit möjligt att på förhand erhålla fullt tillförlitlig kännedom om samtliga fanor och standar, som voro *ämnade* att medföras i demonstrationståget. Å andra sidan kunde polismyndigheten, sedan en del fanor och standar för densamma uppvisats, icke vara förvissad om, att ej äfven andra fanor och standar skulle i tåget medtagas. Polismyndigheten var följaktligen icke i stånd att i förväg afgöra, om det för tågets företagande uppställda villkor blifvit uppfylldt.

Först sedan demonstrationståget ordnats, hade det kunnat konstateras, huruvida andra fanor och standar än de uppvisade skulle komma att medföras. Men i detta ögonblick hade det uppenbarligen icke varit lämpligt att på grund af förefintligheten i tåget af icke anmälda fanor eller standar, äfven om de burit brottsliga inskriptioner, med förbjudande af tåget, skingra de samlade folkmassorna.

Enligt ofvan omförmälda lagrum har den, som gjort anmälan om tillställning, vare sig tillstånd erfordras eller icke, att ställa sig till efterrättelse de ordningsföreskrifter, som af polismyndigheten meddelats. Underlåter han sådant, är han underkastad bötesansvar. Naturligtvis hade dock i förevarande fall den, som å Stockholms arbetarkommuns vägnar anhållit om tillstånd till demonstrationstågets företagande, icke kunnat dömas till böter allenast på den grund, att sedermera i tåget medfördes fanor eller standar, som icke jämlikt öfverståthållarämbetets föreskrift blifvit uppvisade inför polismyndigheten. Ett dylikt ansvar måste förutsätta, att han haft vetskap om förhållandet men ändå underlåtit att i hvad på honom berott söka ombestyra det föreskrifna uppvisandet.

Äfven denna omständighet visade i sin mån, att öfverståthållarämbetets ifrågavarande föreskrift icke varit ändamålsenlig.

Frånsedt bötesansvar för vederbörande, som ej ställer sig till efterrättelse af polismyndigheten meddelade ordningsföreskrifter, bestämmer ordningsstadgan för rikets städer icke någon påföljd för underlåtenhet uti ifrågavarande afseende.

Enligt min mening var det alltså klart, att polisen icke ägt att beslagtaga demonstrationsfanor och demonstrationsstandar, som vid ifrågavarande tillfälle medfördes, enbart af den orsak, att de icke därförut blifvit för granskning uppvisade inför polismyndigheten. Allenast i den mån fanor eller standar befunnits innehålla inskrifter eller framställningar, som kunde väcka allmän förargelse eller voro mot lag stridande, hade polisen på grund af sin allmänna skyldighet att vaka öfver ordningen haft rätt, likasom jämväl plikt, att ur tåget aflägsna dylika fanor eller standar.

Nu hade emellertid polisen vid tillfället i fråga tagit i beslag, förutom andra, dels ett standar, bestående af en hvit duk med följande inskrift: »Bort med ordern 600! Fram för 8 tim. dag!», dels ock ett standar, bestående af en större hvit duk med en så lydande inskription: »Gynna svensk industri: Lockout: Galizerimport!»

Såsom ett bidragande skäl till denna polisens åtgärd hade en af polismästarens underordnade i ärendet anfört, att standaren icke uppvisats för polismyndigheten och ej af densamma godkänts. Af det föregående torde emellertid framgå, att den sålunda åberopade omständigheten icke kunde i någon mån rättfärdiga beslaget. Enligt min uppfattning voro dessa standar icke heller af beskaffenhet att väcka allmän förargelse, i hvilket afseende jag särskildt fann vara af betydelse, att det ena standaret opåtaldt fått föras i demonstrationståget år 1910, samt att år 1911 intetdera standaret föranledt åtal för väckande af allmän förargelse. Huru man skulle kunna undvika det förvisso anstötliga förhållandet, att en demonstrationsfana, som

det ena året funnits oantastbar, ett följande år blefve tagen i beslag, kunde vara svårt att säga, i synnerhet när den, som hade intresse af fanans förande i demonstrationståget, underlåtit att begagna sig af utvägen att på förhand uppvisa eller anmäla fanan och därmed få henne af polismyndigheten godkänd. Emellertid kunde man tänka sig, att polisen från det ena året till det andra förde anteckningar öfver fanor, som fått passera.

Min uppfattning härutinnan delgaf jag genom en ämbetsskrifvelse polismästaren W. Tamm, som å öfverståthållarämbetets vägnar meddelat ifrågavarande tillståndsresolution och sedermera gifvit föreskrifter till förklaring eller jämkning af densamma, och då antagas kunde, att liknande demonstrationståg äfven för framtiden komma att anordnas, uttalade jag tillika den förhoppning, att polismästaren komme att taga i öfvervägande de skäl för min mening, jag i skrifvelsen framhållit.

37. *Edgång medgifven, sedan den till eds aflåggande förpliktade redan brustit åt eden.*

I en hit ingifven klagoskrift anförde Anna Märta Forsgren och Hanna Åkermark hufvudsakligen följande.

Sedan klagandena jämte andra sedermera aflidna stärbhusdelägare efter hemmansägaren Johan Forsgren från Forsed hos Konungens befallningshafvande i Västernorrlands län sökt handräckning för att på grund af två skuldebref, utfärdade det ena den 22 september 1901 å 200 kronor och det andra den 25 september 1902 å 310 kronor, af födorådstagaren H. J. Falk i Västertorp utbekomma, jämte ränta och kostnadsersättning, 510 kronor, förpliktades Falk genom Konungens befallningshafvandes utslag den 19 mars 1904 att till Johan Forsgrens stärbhusdelägare utgifva fordrade beloppet jämte ränta och kostnader.

Falk instämde sedermera inom laga tid stärbhusdelägarne till Boteå tingslags häradsrätt med yrkande om återvinnande af de utdömda beloppen, hvilka han emellertid hvarken vid rättegångens början till stärbhusdelägarne guldit eller sedermera till dem utgifvit. Genom utslag den 30 oktober 1905 ogillade häradsrätten Falks återvinningstalan i afseende å reversen af den 22 september 1901 å 200 kronor, men bifölls Falks talan i fråga om reversen af den 25 september 1902 å 310 kronor.

Sedan stärbhusdelägarne och Falk hos Svea hofrätt öfverklagat häradsrättens utslag, upphäfdes detta genom hofrättens dom den 22 mars 1907. Genom denna dom, som vann laga kraft, fastställde hofrätten ogillandet af Falks återvinningstalan i fråga om reversen å 200 kronor. Däremot

förelades Falk att, där han gitte, inför häradsrätten med ed betyga, att han icke undertecknat eller låtit underteckna förbindelsen af den 25 september 1902 att vid anfordran till Johan Forsgren eller order betala 310 kronor jämte sex procent ränta. Häradsrätten skulle på anmälan utsätta tid för edgången och meddela de föreskrifter i öfrigt, som med afseende på densammas fullgörande ansåges erforderliga, samt med saken i de delar, som sålunda ankomme på häradsrättens pröfning, vidare lagligen förfara.

Den 8 maj 1907 anmälde Falk målet för häradsrätten, som utsatte edgången till den 4 september 1907. Å den för edgångens fullgörande utsatta dagen uteblef emellertid Falk, hvilken sålunda brast åt eden. Genom beslut den 28 oktober 1907 förklarade häradsrätten målet hvilande, emedan rätten icke hade sig bekant, huruvida hofrättens dom tagit åt sig laga kraft. Den 16 juli 1910 anmäldes målet inför häradsrätten af klagandena, hvilka samtidigt ingåfvo bevis, att laga kraft åkommit hofrättens dom.

Häradsrätten utsatte nu målet att ånyo förekomma den 7 september 1910, då Falk enligt häradsrättens förståndigande ägde att aflägga den honom förelagda eden. Att Falk redan brustit åt edgången, hvarför bevisningen i målet var klar, hade häradsrätten och dess ordförande e. o. notarien Ingemar Kramer haft skyldighet att känna till, då det tydligen framgick af häradsrättens protokoll. Falk begagnade sig emellertid af det erbjudna tillfället och aflade eden, hvarefter häradsrätten genom utslag den 31 oktober 1910 förpliktade klagandena — detta ehuru de som sagdt aldrig uppburit ett öre af det utdömda beloppet från Falk — att genast till honom återbära 310 kronor jämte ränta.

Detta häradsrättens utslag hade af klagandena öfverklagats hos Svea hofrätt och saken vore beroende på hofrättens pröfning.

Då klagandena ansåge, att e. o. notarien Kramer såsom häradsrättens ordförande den 16 juli 1910 genom att tillåta Falk att gå den ed, åt hvilken han en gång brustit, begått ett svårt fel vid domarämbetets utöfning samt tillfogat klagandena en stor rättskränkning, hvarigenom de åtminstone ådragits förlust genom de kostnader, som öfverklagandet af det oriktiga utslaget betingade, ville klagandena anmäla saken för den åtgärd, hvartill densamma kunde anses böra föranleda. Klagandena anhölle att blifva satta i tillfälle att emot Kramer eller annan vederbörande göra gällande sina anspråk på ersättning för klagandena tillfogad förlust.

I häröfver afgifven förklaring medgaf Kramer obetingadt, såväl att häradsrättens beslut den 16 juli 1910 varit felaktigt, som att det tillkommit, utan att Kramer haft minsta vetskap om det förut af häradsrätten den 8 maj 1907 meddelade edgångsbeslutet. Tillika sökte Kramer göra gällande, att han under de för handen varande förhållandena näppeligen

kunnat komma till en sådan insikt. Till stöd härför åberopade Kramer hufvudsakligen den omständigheten, att målets anmälande till förnyad behandling den 16 juli 1910 å klagandenas vägnar verkställts genom samma advokatbyrå, som den 8 maj 1907 för Falks räkning begärde, att häradsrätten måtte utsätta dag för den Falk af hofrätten förelagda edgången. Häraf drog Kramer den slutsatsen, att innehafvaren af nämnda byrå genom att fästa Kramers uppmärksamhet på häradsrättens första edgångsbeslut kunnat förebygga de senare inträffade felen.

I förklaringen anförde Kramer för öfrigt, bland annat, följande.

Klagandena själfva hade indirekt medgifvit, att fullständiga handlingar i målet ej ingifvits vid dess anmälande den 16 juli 1910, eftersom klagandena framkomme med det ohållbara påståendet, att Kramer haft skyldighet att på förhand känna till målet. I detta afseende ville Kramer erinra, att han på tingsstället ej haft tillgång till de domböcker, från hvilka sådan kännedom varit att hämta, och att det icke kunnat af honom förutses, att någon anmälan af ifrågavarande mål då skolat ske. Möjligen kunde ifrågasättas, att Kramer bort, innan utlåtande meddelades, infordra fullständiga protokoll öfver målets handläggning hos häradsrätten, men då hofrättsdomen innehöll ett fullständigt sammandrag af allt hvad i målet förut förekommit, och Kramer ej hade anledning misstänka, att målet vidare handlagts inför häradsrätten, samt ett uppskof tillika skolat vålla ett, som Kramer antog, ändamålslöst uppehåll af saken, ansåg Kramer sig böra omedelbart fatta beslut om utsättande af dag för edgången. Sedermera vid uppsättande af domboken hade Kramer visserligen haft tillgång till fullständiga protokoll, men hade han med hofrättens dom tillgänglig knappast någon anledning då taga vidare del af handlingarna, än som erfordrats för att i ingressen till beslutet angifva det af häradsrättens protokoll, i hvilket domen förut blifvit intagen. Följaktligen kom Kramer ej heller då att misstänka, att målet redan tillförne varit utsatt till edgång.

Vid uppsättande af domboken rörande målets behandling den 7 september 1910 eller möjligen först vid utarbetande af häradsrättens slutliga utslag i målet blef Kramer naturligtvis genast underkunnig om det felaktiga beslutet, men återstod då för honom ej annat än att antingen helt negligera den af Falk aflagda eden eller att taga konsekvenserna af beslutet och ådöma klagandena betalningsskyldighet. Att Kramer efter öfvervägande af de i målet förekomna omständigheterna bestämde sig för det senare alternativet borde ej i och för sig kunna räknas honom till last såsom ämbetsfel. Att ur felaktiga premisser draga riktiga konklusioner vore alltid vanskligt, och detsamma torde äga sin fulla tillämpning i fråga om ett domslut, grundadt på felaktiga preliminära beslut. Också vore Kramer

något tveksam, om den af honom valda utvägen i målets förevarande skick varit den rätta.

Vid denna förklaring hade e. o. notarien Kramer tillika fogat två intyg, med hvilka han ville visa, att fullständiga protokoll i målet icke företeddes eller kunnat företes vid dess anmälande den 16 juli 1910.

I anledning af Kramers förklaring protesterade klagandena i afgifna påminnelser emot den uppfattning, att rättegångsombudet kunnat i någon mån vålla det förelupna felet. Såsom ett oursäktligt förbiseende betecknade klagandena, att Kramer, med tillgång till fullständiga protokoll i målet och då han hade tid och skyldighet att sätta sig in i saken, tillåtit Falk att gå eden.

I ärendet läto klagandena vidare ingifva afskrift af en utaf Svea hofrätt den 7 april 1911 gifven dom, utvisande att hofrätten med ändring af häradsrättens den 31 oktober 1910 meddelade utslag ogillat Falks talan om återvinning med afseende å förbindelsen af den 25 september 1902 äfvensom förpliktat Falk att ersätta klagandena för rättegångskostnaderna vid häradsrätten. Såsom skäl för detta domslut anförde hofrätten, att Falk den 4 september 1907 måst anses hafva brustit åt den honom förelagda eden, i följd hvaraf den af Falk sedermera fullgjorda edgången vore utan verkan på målet.

Slutligen läto klagandena hit ingifva förteckning å de kostnader, som genom Kramers felaktiga förfarande skulle hafva vållats dem. Dessa kostnader, uppgående till ett belopp af sammanlagdt 165 kronor, yrkade klagandena i en jämväl ingifven skrift att få af Kramer ersatta.

Sedan jag tillika infordrat yttrande i ärendet från e. o. notarien Gust. Lindwall, anförde denne i afgifven förklaring hufvudsakligen följande.

Den del, Lindwall tagit i handläggningen af ifrågavarande rättegång, inskränkte sig till, att häradsrätten den 8 maj 1907 under Lindwalls ordförandeskap dels utsatt tid för den edgång, som blifvit Falk ålagd genom Svea hofrätts dom den 22 mars samma år, dels ock för edgången i öfrigt meddelat särskilda föreskrifter. Anmärkningsvärdt vore, att detta häradsrättens beslut, åtminstone så vidt protokollen utmärkte, fattats, utan att bevis förelegat om, att hofrättens dom vunnit laga kraft. Ett förbiseende i sådant afseende från Lindwalls sida syntes alltså föreligga. Vid det förhållande, att hofrättens dom faktiskt varit laga kraft vunnen vid tiden för meddelandet af häradsrättens beslut, ville Lindwall emellertid göra gällande, att nämnda förbiseende icke gärna kunde tillräknas honom såsom straffbar försummelse. Tillika ville Lindwall bestrida, att han genom samma förbiseende kunde anses i någon mån vållande till skada, som genom den ut-

gång, målet slutligen fick vid häradsrätten, kunde hafva förorsakats Forsgrens dödsbodelägare.

* * *

Vid öfvervägande af hvad i detta ärende sålunda förekommit fann jag det vara utom tvifvel, att e. o. notarien Kramer gjort sig skyldig till felaktigt förfarande vid behandlingen af ifrågavarande rättegång.

När målet den 16 juli 1910 anmäldes inför häradsrätten, utan att fullständiga protokoll samtidigt företeddes, hade det naturligtvis varit försiktigast, om häradsrätten uppskjutit att meddela beslut öfver ansökningen, till dess häradsrättens ordförande hunnit i de vid tingsstället icke förvarade konceptprotokollen inhämta fullständig kännedom om målets tidigare behandling af häradsrätten. Ett sådant uppskof hade tydligen orsakat klagandena kostnader, men dessa hade klagandena själfva ådragit sig genom underlåtenhet att medföra fullständiga protokoll.

När Kramer sedermera uppsatte protokoll öfver häradsrättens handläggning af målet den 16 juli 1910, hade det otvifvelaktigt ålegat honom att taga del af de äldre protokollen, hvaraf åter bort följa, att Falk å den af häradsrätten på grund af felaktiga förutsättningar obehörigen utsatta edgångsdagen förvägrats att aflägga ed.

Af Kramers förklaring framgick, att han vid uppsättande af domboken för den 7 september 1910 eller åtminstone vid utarbetande af förslag till slutligt utslag i målet erhållit kunskap om häradsrättens beslut den 8 maj 1907 och Falks bristande åt eden den 4 påföljande september. Att Kramer under sådana förhållanden kunnat, i likhet med hvad hofrätten sedermera gjort, förklara den obehöriga edgången utan verkan, ansåg jag icke lida något tvifvel.

Att målets felaktiga behandling från Kramers sida vållat klagandena skada, syntes vara obestridligt. Med hänsyn till den mångfald olikartade omständigheter, som i detta fall förekommit och i viss mån kunde förklara Kramers förfarande, fann jag mig böra lämna det förelupna felet utan beifran, under förutsättning att klagandena ändå blefve skäligen godtgjorda för skadan, hvilken jag icke kunde skatta högre än till 150 kronor.

På grund af hvad jag anfört aflät jag till e. o. notarien Kramer en ämbetsskrifvelse, däri jag meddelade honom min uppfattning i ämnet och tillika lämnade honom rådrum att inom tre veckor därefter till mig inkomma med bevis, att nämnda belopp blifvit till klagandena utbetalt eller för deras räkning nedsatt, i hvilket fall vidare åtgärd icke komme att af mig vidtagas i förevarande ärende. Sedan Kramer till mig insändt bevis,

att sådan nedsättning ägt rum, lät jag därvid bero och meddelade klagandenas ombud underrättelse om nedsättningen.

38. *Bortkomna handlingar.*

Redaktören Gustav Rosén anförde i en insänd klagoskrift hufvudsakligen:

att klaganden vid rådstufvurättens i Umeå sammanträde den 30 januari 1911, omedelbart före då förrättadt val af gode män i trädgårdsmästaren J. L. Jonssons konkurs, till rätten ingifvit fullständiga bevakningshandlingar i två exemplar af »Västerbottenskurirens» aktiebolag å ett bolagets tillgodohafvande i konkursen;

att å inställelsedagen i konkursen bolaget förvägrats att deltaga i valet af sysslomän på den grund, att bolaget icke skulle hafva bevakat någon fordran;

samt att vid sistnämnda tillfälle de till ärendet hörande handlingarna genomgåtts, utan att därvid återfunnits de bevakningshandlingar, klaganden ingifvit.

Klaganden anhöll, att jag på grund af hvad sålunda förekommit måtte ställa rådmannen G. Ährling, hvilken den 30 januari 1911 tjänstgjort som ordförande i rådstufvurätten, under åtal för vårdslöshet i domarämbetets utöfning.

Sedan jag i anledning af klagoskriften infordrat yttrande från rådmannen Ährling, genmälte denne i afgifven förklaring, bland annat: Klaganden hade visserligen närvarit vid konkursförhöret i sin egenskap af direktör för »Västerbottenskurirens» aktiebolag, hvilket kallats såsom uppgifven fordringsägare, men Ährling kunde ej påminna sig, att klaganden för bolaget ingaf några bevakningshandlingar, och hade ej heller några sådana kunnat anträffas oaktadt noggrann eftersökning. De rådmän, som den dagen deltogo i rättens förhandlingar, hade likaledes förklarat, att de ej kunde påminna sig, att klaganden då ingaf bevakningshandlingar. Hade handlingarna verkligen ingifvits, hvilket Ährling dock betviflade, hade de antingen återtagits eller af annan person borttagits. Ährling bestred därför, att han gjort sig skyldig till felaktigt förhållande i förevarande hänseende, och hemställde, att klagoskriften icke måtte föranleda vidare åtgärd.

I en insänd påminnelseskrift bestred klaganden, att han återtagit bevakningshandlingarna. Däremot uttalade klaganden den förmodan, att bevakningshandlingarna i rådstufvurättens ämbetslokal borttagits af någon, som

haft intresse af att klaganden ej kunnat närvara vid borgenärssammanträden i konkursen. Klaganden vidhöll tillika sitt yrkande, att rådmannen Ährling, såsom ansvarig för handlingarnas förvarande, måtte ställas under åtal för ämbetsfel och förpliktas ersätta den genom felet uppkomna skadan, hvilken klaganden angaf såsom bestående däri, att genom bevakningshandlingarnas försvinnande bolagets fordran icke blifvit antecknad såsom bevakad.

I en till klaganden aflåten skrifvelse begärde jag upplysning om storleken af den skada, klaganden ansåge bolaget hafva lidit genom Ährlings förvållande, och om de grunder, enligt hvilka klaganden uppskattat skadan.

Till svar härå anförde klaganden, att ifrågavarande skada icke kunde sättas lägre än det belopp, hvartill bevakningen uppgick, eller alltså 57 kronor 80 öre. Detta belopp motiverade klaganden med, att en efterbevakning vore förenad med dryga kostnader.

Sedan jag i ärendet infordrat förnyadt yttrande från rådmannen Ährling, förklarade sig denne villig att ersätta bolaget den förlust det lidit, antingen med de kostnader, som kunde vara förenade med en efterbevakning, eller med det belopp, som belöpt å bolagets fordran, därest bevakning varit föredragen. Härvid lät jag bero och afskref ärendet, sedan jag låtit Ährlings berörda erbjudande komma till klagandens kännedom.

39. *Felaktiga åtgärder i sammanhang med villkorlig straffdom.*

Genom utslag den 7 september 1907 dömde rådstufvurätten i Norrköping skofabriksarbetaren August Edvard Storm att för fylleri böta tio kronor och att för under våldsamt motstånd föröfvadt våld å i tjänstgöring stadd poliskonstapel hållas i fängelse två månader. I detta utslag föreskref rådstufvurätten, att, därest Storm saknade tillgång till böternas fulla gäldande, skulle de förvandlas till fängelse i fyra dagar, och Storm i sådant fall i en bot hållas i fängelse två månader fyra dagar. Med stöd af lagen angående villkorlig straffdom den 22 juni 1906 förordnade emellertid rådstufvurätten, att med såväl bötes- som frihetsstraffet skulle anstå och på villkor, som i nämnda lag angåfves, bero, om straffet skulle gå i verkställighet.

Genom ett senare utslag af den 2 juli 1910 blef Storm af rådstufvurätten för enahanda förseelser dömd att böta tio kronor och att hållas i fängelse likaledes två månader, hvilka straff, för den händelse att Storm saknade tillgång till böternas fulla gäldande, af rådstufvurätten sammanlades till fängelse i två månader fyra dagar. Jämlikt 4 § 1 punkten i lagen angå-

ende villkorlig straffdom förklarade rådstufvurätten tillika det genom utslaget den 7 september 1907 meddelade anståndet förverkadt.

Sedan Storm öfver rådstufvurättens senare utslag anfört besvär i Göta hofrätt utan att likväl vinna ändring i öfverklagade utslaget, samt Kungl. Maj:t, efter besvär af Storm, förklarat honom hafva förlorat talan emot hofrättens utslag, förordnade tillsyningsmannen vid kronohäktet i Norrköping, att Storm på grund af Kungl. Maj:ts utslag skulle undergå fyra månader åtta dagars fängelse, hvilken bestraffning å nämnda kronohäkte tog sin början den 30 januari 1911.

Storm flyttades sedermera till straffängelset i Jönköping, och sedan verkställighetsresolutionen blifvit så ändrad, att Storm skulle undergå fängelse i fyra månader fem dagar, blef han frigifven den 5 juni 1911.

Emot rådstufvurättens utslag den 7 september 1907 anmärkte jag, att rådstufvurättens åtgärd att sammanlägga böterna med det omedelbart ådömda frihetsstraffet var stridande mot uttrycklig föreskrift i 3 § af lagen angående villkorlig straffdom, och härom erinrade jag rådstufvurätten genom en ämbetsskrifvelse. Tillika fann jag felaktigt, att rådstufvurätten icke i det senare utslaget sammanlagt de straff, rådstufvurätten då ålagt, med de tidigare ådömda villkorliga bestraffningarna. Genom denna underlåtenhet utsattes Storm för faran att undergå fyra dagars fängelse för mycket. Som emellertid rättelse häri skett vid straffens verkställande, ansåg jag denna anmärkning icke behöfva föranleda särskild åtgärd från min sida.

Framställning till Kungl. Maj:t om ändring af kungl. brefvet den 8 december 1748 angående fataliers bevarande i lagvadda och besvärsmål, som från Gottland med posten blifvit öfversända m. m.

I detta ämne har jag den 9 januari 1911 till Kungl. Maj:t aflåtit följande skrifvelse:

»Enligt kungl. brefvet den 8 december 1748 äga parter på Gottland att, för bevarande af fatalier uti lagvadda och besvärsmål, aflämna sina inlagor jämte nödiga postpenningar å Visby landskansli inom hälften af den tid samma inlagor böra vara hos hofrätten ingifna; och skola inlagorna med nästa post därefter från landskansliet insändas till hofrätten.

Därjämte är för behandlingen af besvärsmål, som från Gottland fullföljas i hofrätt, genom förordningen den 23 augusti 1851 sålunda stadgadt: »Då hofrätt anser nödigt att till förklaring utställa dit inkomna besvär öfver beslut, som blifvit meddeladt af domstol eller Konungens befallningshafvande på Gottland, i mål af den beskaffenhet, att kommunikationsåtgärden, jämlikt lag och författningar, skall genom den klagandes försorg verkställas, bör hofrätten, därest klaganden därom i besvären framställt begäran, öfversända besvärshandlingarna, jämte hofrättens kommunikationsresolution, till Konungens befallningshafvande i nämnda län, som därom genast å landskansliet utfärdar anslag med dag och åratal, då sådant sker, och därom gör anteckning å besvären. Desamma, tillika med kommunikationsresolutionen, skola därefter, emot å anslaget tecknadt kvitto, af klaganden uttagas för verkställighet af föreskrifna kommunikationen, hvarom beviset, inom den af hofrätten föreskrifna, från anslagsdagen räknade tid, må till Konungens befallningshafvande inlämnas. Förklaranden vare likaledes berättigad att till Konungens befallningshafvande inlämna sin förklaring jämte handlingarna, likväl inom hälften af den tid, som för förklaringens ingifvande i hofrätten är vorden bestämd, på sätt, enligt kungl. bref den 8 december 1748, bör ske, då parter, för bevarande af fatalier i lagvadda och besvärsmål, där underrätt på Gottland dömt, å Visby landskansli deras inlagor aflämna. Sedan den tid förflutit, hvarigenom vederbörande ägt att till Konungens befallningshafvande inlämna dels bevis öfver verkställd kommunikation och dels förklaring, har Konungens be-

fallningshafvande att skyndsamt till hofrätten insända så väl det om besvären utfärdade anslag med därå tecknadt kvitto som nyssnämnda bevis jämte förklaringen och öfriga till målet hörande handlingar, hvilka blifvit till Konungens befallningshafvande ingifna. Underlåter den klagande att, efter verkställdt anslag, uttaga besvären inom den tid, som för verkställighet af kommunikationen varit föreskrifven; åligge Konungens befallningshafvande att, genast efter det denna tid förbi är, till hofrätten återsända besvärshandlingarna, jämte utfärdade anslaget, med därå gjord anteckning angående förhållandet. Hos Konungens befallningshafvande skola dock parterna erlägga nödiga postpenningar för öfversändandet af de för dylikt ändamål dit inlämnade handlingar.»

De bestämmelser, som sålunda äro meddelade i ofvannämnda båda författningar, skola jämväl lända till efterrättelse i de fall, då klagan i hofrätt föres öfver utslag eller beslut af annan myndighet å Gottland än domstol; och då besvärshandlingar skola till hofrätten återställas, få desamma af den klagande å landskansliet ingifvas på lika sätt, som angående bevis om verkställd kommunikation är föreskrifvet.

Vid fullföljd af talan mot hofrättens utslag i mål, som från Gottland dit inkommit, skola ofvanstående bestämmelser äga motsvarande tillämpning. I fall, där anmälan om missnöje med hofrättens utslag är föreskrifven, får sådan anmälan ej ske annorledes än i 30 kap. 12 § rättegångsbalken är sagdt. (Se 13 § i lagen om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om ändring i vissa delar af rättegångsbalken den 14 juni 1901.)

Part, som har att i Svea hofrätt fullfölja eller eljest bevaka talan i afseende å beslut, meddeladt af domstol eller annan myndighet på Gottland, äger alltså ingifva sin inlaga till Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande därstädes, som ombesörjer dess öfversändande till hofrätten.

Genom detta stadgande, som ju för parten medför befrielse från nödvändigheten att i hufvudstaden anlita särskildt ombud eller biträde för inlagans inlämnande till hofrätten, har onekligen en afsevärd förmån beredts Gottlands rättssökande allmänhet.

Den, som under nuvarande förhållanden begagnar sig af den stadgade förmånen och följaktligen icke har ombud i Stockholm, löper emellertid risken, att hofrättens dom eller utslag i målet kommer honom så sent tillhanda, att möjlighet till dess öfverklagande är utesluten. Det lärer ock ej sällan hafva inträffat, att fatalier af dylik anledning försuttits.

Till afhjälpande af denna olägenhet och för att syftet med förenämnda

stadganden skall kunna till fullo vinnas, synes en kompletterande föreskrift erfordras om skyldighet för hofrätten att till Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande öfversända domen eller utslaget för att parten tillhandahållas. I öfverensstämmelse med hvad förhållandet är i fråga om det fall, att besvär kommunicerats och kommunikationsåtgärden skall verkställas genom den klagandes försorg, torde dock en sådan skyldighet böra förutsätta, att vederbörande part i sin till Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande ingifna inlaga framställt begäran om domens eller utslagets öfversändande till Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande.

Då ett stadgande om förpliktelse för Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande att låta tillställa parten domen eller utslaget icke lärer vara lämpligt, kan det naturligtvis äfven med den af mig tänkta anordningen inträffa, att parten får del af hofrättens beslut först efter fatalietidens utgång. Mot en dylik eventualitet kan han emellertid lätteligen och utan afsevärd kostnad skydda sig, därigenom att han, samtidigt med inlagans ingifvande till Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande, anmodar den därstädes anställde kommissionären att lämna underrättelse om när hofrättens dom eller utslag dit ankommer.

Med stöd af 19 § i den för Riksdagens justitieombudsman gällande instruktion har jag trott mig böra för Eders Kungl. Maj:t framlägga ofvanberörda förhållande till den uppmärksamhet, Eders Kungl. Maj:t må finna saken förtjäna.»

Framställning till Kungl. Maj:t angående ändring i instruktionen för nedre justitierevisionen.

Härutinnan har jag den 10 januari 1911 till Kungl. Maj:t aflåtit en så lydande skrifvelse:

»Såsom laga jäf emot domare upptager 13 kap. 1 § rättegångsbalken, bland annat, att domaren i annan rätt i samma sak domare varit eller förut såsom betjänt i någon rätt, eller hos Konungens befallningshafvande, något slut fattat, som den saken rörer.

Då revisionssekreterarne icke kunna anses utöfva domareverksamhet samt instruktionen för nedre justitierevisionen icke innehåller något stadgande om jäf, synes något bestämdt, i lag angifvet hinder icke förefinnas för en revisionssekreterare att bereda och föredraga ett mål, änskönt han

förut såsom ledamot i hofrätt eller såsom underdomare deltagit i dess afgörande.

Något fall, då revisionssekreterare under nyss antydda förhållande föredragit ett mål i högsta domstolen, torde emellertid icke hafva förekommit; förenämnda bestämmelser om jäf emot domare hafva med rätta ansetts böra analogiskt tillämpas på revisionssekreterare.

Däremot har, äfven under senare tider, inträffat att person, hvilken såsom fiskal föredragit ett mål i hofrätt, sedermera i egenskap af revisionssekreterare fått föredraga samma mål i högsta domstolen. Genom en dylik anordning kan uppenbarligen en afsevärd tidsbesparing vinnas. Och i regel lärer ej heller skada eller olägenhet däraf kunna uppkomma. Väl *kan* det hända, att hofrätt, på grund däraf att en fiskal fått felaktig uppfattning af vissa omständigheter i målet och därför presterat bristfällig föredragning, kommer till ett oriktigt domslut; och då antagligt är, att den, som en gång erhållit en viss uppfattning af målet, sedermera bibehåller den, är den möjligheten icke utesluten, att, om samme man sedermera såsom revisionssekreterare får målets föredragning sig anförtrodd, äfven högsta domstolens domslut kan varda otillfredsställande. Med hänsyn till de garantier ej mindre hofrätternas än äfven högsta domstolens arbetssätt lämnar mot ett sådant resultat, torde emellertid, såsom antydts, faran härutinnan vara ganska ringa.

Emellertid hafva tappande parters advokater, med anmärkning att den, som i egenskap af revisionssekreterare föredragit målet i högsta domstolen, förut såsom fiskal ombesörjt dess föredragning i hofrätten, hos mig förmenat, att den ogynnsamma utgången vore i mer eller mindre mån beroende på anmärkta förhållandet. Jag är förvissad om, att denna uppfattning icke haft sakligt fog. Men då det ju är af vikt, att rättvisan icke ens varder misstänkt, samt de synpunkter, som enligt hvad ofvan nämnts föranledt, att revisionssekreterare icke föredrager mål, hvari han förut i hofrätt eller vid underrätt dömt, onekligen i viss mån göra sig gällande äfven i afseende å det fall, hvarom nu är fråga, har jag, med stöd af 19 § i instruktionen för Riksdagens justitieombudsman, trott mig böra för Eders Kungl. Maj:t framlägga förhållandet till den uppmärksamhet, Eders Kungl. Maj:t må finna saken förtjäna.»

Framställning till Kungl. Maj:t om ändring i kungl. kungörelsen angående fångförteckningar och rapporter från fängelserna och tvångsarbetsanstalterna i riket den 9 november 1906.

Härom har jag den 14 januari 1911 till Kungl. Maj:t aflåtit en så lydande skrifvelse:

»Enligt kungl. kungörelsen angående fångförteckningar och rapporter från fängelserna och tvångsarbetsanstalterna i riket den 9 november 1906 skall, på sätt af formulären 1 och 2 närmare framgår, i fångförteckning antecknas, när utslag fallit och när det till fängelset (häktet, arresten) ankommit.

I 2 § af lagen den 26 mars 1909 angående verkställighet i vissa fall af straff, ådömdt genom icke laga kraft ägande utslag, är stadgadt, att nöjdförklaring af den, som hålles häktad, icke må gälla, där ej, bland annat, vid tiden för dess afgifvande utslaget eller rättens eller domarens bevis om den ådömda bestraffningen och den utgång i öfrigt, målet såvidt den dömde rörer genom utslaget erhållit, kommit vederbörande myndighet till handa. Är den dömde icke häktad, bör han enligt 3 § i samma lag för afgifvande af nöjdförklaring till vederbörande myndighet aflämna utslaget eller sådant bevis, som i 2 § sägs.

Förordningen angående expeditionslösen den 7 december 1883 innehåller i 20 §, sådant detta lagrum numera lyder, bland annat, följande bestämmelser: »Har någon, som hålles häktad, blifvit af underrätt dömd till straffarbete på viss tid eller till fängelse eller arrest, och är ej straffdomen villkorlig eller målet i hvad den dömde rörer underställdt högre rätts pröfning, skall, där ej utslaget afsändes till vederbörande myndighet samma dag det afkunnas, genast till den myndighet öfversändas sådant bevis, som omförmäles i 2 § af lagen den 26 mars 1909 angående verkställighet i vissa fall af straff, ådömdt genom icke laga kraft ägande utslag.»

Med afseende å den med utslag i viss mån jämnställda betydelse i fråga om verkställighet af straff, som enligt nu anförda lagbestämmelser tillagts bevis af omförmälda art, synes det mig vara af vikt att, i öfverensstämmelse med hvad redan gäller om utslag, i fångförteckningarna varder antecknadt, när sådant bevis ankommit till fängelset.

Vederbörande fängelseföreståndare torde ock, trots saknaden af lagbestämmelse i denna riktning, i allmänhet icke underlåta att göra dylik anteckning.

Underlåtenhet härutinnan har jag emellertid vid olika tillfällen konstaterat, hvilken underlåtenhet haft till följd onödigt besvär för häradshöfdingar och rådstufvurätter, i det de nödgats besvara af mig framställd förfrågan, huruvida bevis blifvit behörigen expedieradt.

På grund häraf och då justitieombudsmannen uppenbarligen icke kan fullgöra den honom åliggande plikten att vaka öfver att förenämnda, i förordningen angående expeditionslösen om bevis meddelade bestämmelser varda iakttagna, med mindre bevisen anmärkas i fångförteckningarna, har jag med stöd af 19 § i instruktionen för justitieombudsmannen trott mig böra härmed fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på förhållandet, i förhoppning att Eders Kungl. Maj:t meddelar bestämmelse om erforderligt tillägg i de vid 1906 års kungörelse fogade formulären 1 och 2.

Jag tillåter mig i samband härmed erinra om Eders Kungl. Majt:s kungörelse den 10 december 1909 angående ändrade formulär för de genom kungörelsen den 5 juli 1895 föreskrifna särskilda förteckningar öfver utslag, hvarigenom frihetsstraff ådömts icke häktade personer. Enligt detta formulär skall nämligen uti ifrågavarande förteckningar anmärkas dagen, då utslag *eller bevis* om den ådömda bestraffningen för verkställighet till Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande från vederbörande myndighet inkommit eller af den dömde ingifvits.»

Framställning till Kungl. Maj:t angående förbud emot försäljning af brännvin, vin och öl under marknader.

I detta ämne har jag den 14 januari 1911 till Kungl. Maj:t aflåtit en skrifvelse af följande lydelse:

»I en till mig ingifven skrifvelse har borgmästaren i Kristinehamn Carl H. Nordenfelt anfört följande:

»Det torde ej hafva undgått Eder uppmärksamhet, att länsstyrelsen i Värmland under sistlidna september månad förbjudit försäljning af spirituösa drycker och öl under marknad i Filipstad och under oktober härstädes. Om det förra beslutets innehåll saknar jag annan kännedom än som kunnat inhämtas af tidningarne, men det senare innefattas i bifogade utdrag af protokoll, hållet inför Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Värmlands län å landskansliet i Karlstad den 7 oktober 1910, och har gifvit mig anledning till följande framställning.

Såsom skäl för sin åtgärd åberopar länsstyrelsen endast vissa bestämmelser i förordningarna om förenämnda försäljning. Anförda lagrummen gifva dock länsstyrelsen rätt att förbjuda försäljning:

af vin och maltdrycker endast under den förutsättning, att oordningar skäligen kunna vara att befara, såsom vid marknader med flera tillfällen,

och af spirituösa drycker endast då störande oordningar förekomma, eller anledning finnes att befara sådana.

Lagrummen gifva således i och för sig icke något berättigande till förbuden, utan därtill fordras jämväl ett annat moment, nämligen att oordningar skäligen kunna vara att befara (i fråga om vin och maltdrycker) och att anledning finnes att befara störande oordningar (i fråga om spirituösa drycker), men länsstyrelsens protokoll innehåller ej något om sådant 'befarande'.

I ingressen till protokollet omtalas visserligen, att framställning i ämnet skett från en nykterhetskommitté härstädes och från enskilda personer i Väse, äfvensom de skäl, hvilka skulle föranledt dessa framställningar. Nykterhetskommitténs talmän omtala dock icke, att de befara oordningar, och de enskilda sökandena omförmäla väl sina iakttagelser, att oordningar skulle föranledas vid marknader härstädes af ifrågavarande försäljningar, men lämna icke något som helst stöd för riktigheten af dessa iakttagelser.

Då väl icke får anses antagligt, att länsstyrelsens stängningsbeslut skulle vara grundadt på så lösa uppgifter, får man förutsätta att andra skäl funnits. Gissningsvis kan man tänka sig, att länsstyrelsen ansett vara självklart, att alla marknader föranleda oordningar, hvadan någon vidare undersökning angående förhållandet på de olika platserna ej vore erforderlig. En sådan åsikt skulle dock strida mot förenämnda förordningars ofvan angifna innehåll och särskildt mot 28 § i brännvinsförsäljningsförordningen, där skillnad göres mellan marknader å landet, vid hvilka detaljhandel med brännvin är förbjuden, och marknader i stad, därvid sådan försäljning är tillåten, såvida ej anledning förekommer att meddela särskildt förbud. Det torde därför ej vara riktigt att anse blott den omständigheten, att marknad hålles, innefatta berättigande till förbud.

Vidare skulle man kunna tänka sig, att länsstyrelsen i Värmland, på hvilkens initiativ ju den i år skedda ändringen af 35 § i brännvinsförsäljningsförordningen tillkommit, velat visa sig mera än andra länsstyrelser ifra för allmän nykterhet och därvid kommit att förbise den inskränkning i länsstyrelses befogenhet, som onekligen finnes i stadgandet, att anledning skall finnas att befara störande oordningar, innan den länsstyrelsen genom ändringen gifna befogenheten får begagnas.

Härmed må nu vara huru som helst; förhållandet är dock, att i länsstyrelsens protokoll icke förekommer något, som gifver stöd för beslutet.

Ehuru jag anser, att det varit nyttigt, att ifrågavarande beslut kommit till stånd, kan jag dock icke finna länsstyrelsens åtgärd vara lagligen berättigad och får därför härmed hemställa, att Ni, därest denna min uppfattning af Eder gillas, ville genom framställning till Riksdagen söka åstadkomma sådan ändring i författningarne, att all försäljning af brännvin, vin och öl under marknader må blifva öfver hela riket förbjuden. Genom en sådan ändring skulle också vinnas undanröjande af all anledning till misstanke hos allmänheten, att administrativa myndigheter kunde anses i sådana ärenden handla mera af godtycke än på objektiva grunder.

Då den grundsatsen torde få anses ovedersäglig, att ämbetsmyndighet icke må ingripa till hindrande af medborgares personliga frihet — såsom vid offentliga föredrag m. m. — i annan eller vidare mån än som öfverensstämmer med lagar och förordningar, äfven om ingripandet skulle vara föranledt af än så tydlig omsorg om den allmänna nyttan, vågar jag förvänta, att denna min framställning skall leda till vinnande af därmed afsedt, ofvan angifvet ändamål.»

Det vid skrifvelsen fogade utdraget af Konungens befallningshafvandes protokoll den 7 oktober 1910 var af följande lydelse:

»Uti särskilda hit ingifna skrifter hade *dels* K. A. Nilsson och Wilh. Andrée i Kristinehamn å 'Allmänna nykterhetskommitténs' vägnar *dels* ock Axel W. Mejerton, W. E. Åhs och E. Wallin, alla i Väse, på uppdrag af Väse allmänna nykterhetskommitté och med instämmande af kyrkoherden Arvid Rystedt i Väse, härstädes anhållit, att all minuthandel, utskänkning och servering af spirituösa drycker, öl och vin måtte varda förbjuden under dag för marknad uti Kristinehamn den 12 innevarande oktober äfvensom under dagen närmast före och näst efter nämnda marknad. Till stöd för dessa framställningar hade sökandena anfört, Nilsson och Andrée ej mindre att nykterhetssamfunden i Kristinehamn tidigare hänvändt sig till stadens magistrat med framställning om sådant försäljningsförbud, hvarom nu vore fråga, men att magistraten afslagit denna framställning, bland annat af skäl att magistraten icke vore den myndighet, som ägde att utfärda begärda förbudsbestämmelser, samt meddelat, att talan mot magistratens beslut finge fullföljas hos Konungens befallningshafvande, än äfven att anledningen till ansökningen vore att förebygga allt det namnlösa elände, som rusdryckshandteringen särskildt vid marknadstillfällen orsakade, samt öfriga sökande, att, enligt gjorda iakttagelser, genom försäljningen af brännvin, vin och öl under marknadsdagarne i Kristinehamn föranleddes oordningar i större eller mindre om-

fattning och åsamkades direkta och indirekta förluster för landtmännen i trakten omkring nämnda stad.

Från tillgängliga handlingar och eljest inhämtade upplysningar antecknades, *att* detaljhandel med brännvin i Kristinehamn vore medgifven från fyra ställen, däraf 1 utminuterings- och 3 utskänkningsställen, *att* disponenten för Kristinehamns bryggeriaktiebolag David Magnus Tholander berättigats i huset n:r 3 Västerlånggatan och i huset n:r 26 Tegelslagaregatan i Kristinehamn idka utskänkning af öl, *att* tillstånd till försäljning till afhämtning af vin och öl meddelats särskilda personer i Kristinehamn, *och att* förenämnda bryggeriaktiebolag, hvars styrelse hade sitt säte i Kristinehamn vid det Kristinehamn närbelägna s. k. Sanna bryggeri, idkade tillverkning af öl.

Konungens befallningshafvande tog nu detta ärende i öfvervägande och fann med afseende å hvad i ärendet förekommit skäligt, med stöd af 35 § 1 momentet i kungl. förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905 enligt detta lagrums lydelse genom nådiga förordningen den 18 februari 1910 äfvensom 31 § 1 momentet i kungl. förordningen angående försäljning af vin och öl den 9 juni 1905, skäligt förordna, att under den 11 och 12 innevarande oktober äfvensom den 13 i samma månad, sistnämnda dag intill klockan tolf på dagen, skulle rörande brännvins- och ölhandeln i Kristinehamn gälla följande bestämmelser: Ofvan angifna utminuteringsställe för brännvin och utskänkningsställen för öl skola hållas stängda. Å de förut omförmälda utskänkningsställena för brännvin får försäljning af sådan dryck eller af öl eller vin äga rum allenast vid måltider till spisande gäster i samband med servering af mat. Den från Kristinehamns bryggeriaktiebolags tillverkningsställe vid Sanna idkade försäljning af öl är förbjuden i hvad afser försäljning till afhämtning eller kringföring enligt 15 § i gällande kungl. förordning angående försäljning af vin och öl. Likaledes är försäljning af vin eller öl till afhämtning eller kringföring enligt 15 § sistnämnda författning förbjuden från samtliga de ställen i Kristinehamn, där sådan försäljning eljest är tillåten.»

Innan behöfligheten af lagstiftningsåtgärd i den af borgmästaren Nordenfelt angifna riktning kan slutgiltigt pröfvas, synes det mig vara erforderligt, att utredning genom länsstyrelsernas hörande eller annorledes åvägabringas därom, i hvad mån oordningar eller andra olägenheter uppkommit genom försäljning af brännvin, vin och öl under marknader. I saknad af dylik utredning har jag följaktligen ansett mig icke kunna tillmötesgå borgmästarens framställning, att jag skulle hos Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelse om förbud mot försäljning under marknader af brännvin samt vin och öl.

Då jag emellertid ingalunda underskattar betydelsen af den utaf borgmästaren väckta frågan, har jag, på grund af 19 § i den för Riksdagens justitieombudsman gällande instruktion, trott mig böra för Eders Kungl. Maj:t framlägga förhållandet till den uppmärksamhet, Eders Kungl. Maj:t må finna saken förtjäna.»

Framställning till Kungl. Maj:t om förstärkning af arbetskrafterna hos Konungens befallningshafvande i Stockholms län.

Härom har jag den 2 februari 1911 till Kungl. Maj:t aflåtit en skrifvelse af följande lydelse:

»Uti en till mig sistlidet år insänd skrift anfördes af en klagande, bland annat, följande:

att klaganden den 28 april 1910 hos Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms län sökt att på grund af en utaf hustru H. S. utgifven revers af henne och hennes man utbekomma visst belopp;

att klaganden den 10 maj ingifvit bevis om handlingarnas delgifning med motparterna;

samt att Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande ännu den 26 oktober ej meddelat utslag i målet.

Under framhållande däraf, att ett dylikt dröjsmål uppenbarligen stode i strid med lagstiftarens mening med bestämmelserna om ett raskt förfarande i lagsökningsmål, förklarade sig klaganden hafva velat bringa anmärkta förhållandet till min kännedom till den åtgärd, hvartill jag kunde finna fog.

I afgifven förklaring har Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande till sin ursäkt anfört, att i följd af göromålens mängd och arbetskrafternas otillräcklighet hos länsstyrelsen det svårligen kunde undvikas, att understundom ett ärendes afgörande komme att fördröjas utöfver hvad önskligt vore, hvarjämte Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande meddelat, att utrymmet i länsstyrelsens lokaler vore till det yttersta utnyttjadt, så att numera icke funnes någon möjlighet att bereda plats för flera tjänstebiträden än dem, som för närvarande där vore anställda.

Vid pröfning af detta ärende har jag med hänsyn till hvad Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i förklaringen sålunda yttrat ansett mig icke kunna lägga det med ifrågavarande lagsökningsärende förelupna dröjs-

målet Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande till last såsom ämbetsförsummelse.

Då emellertid den otillräcklighet i arbetskrafter hos länsstyrelsen, som Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande framhållit, uppenbarligen är till stort men för allmänheten, har jag med stöd af 19 § i instruktionen för Riksdagens justitieombudsman ansett mig böra härmed fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet å saken, i förhoppning att Eders Kungl. Maj:t skall finna utväg att snarast afhjälpa missförhållandet och alltså för framtiden förebygga, att hos Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande anhängiggjorda mål och ärenden af nu ifrågavarande orsak varda obehörigen uppehållna.»

Framställning till Kungl. Maj:t angående ändring af 1 kap. 23 § i tjänstgöringsreglementet vid statens järnvägar.

Härom har jag den 25 februari 1911 till Kungl. Maj:t aflåtit en så lydande skrifvelse:

»I 1 kap. 23 § af tjänstgöringsreglementet vid statens järnvägar äro följande bestämmelser meddelade: »Om genom förvållande af person, tillhörande linjepersonalen, något järnvägen tillhörigt eller i dess vård lämnadt gods förkommit eller skadats, eller annan förlust tillskyndats järnvägen, må den felande, utan afseende därå, huruvida straff för förseelsen varder honom ådömdt eller icke, kunna förpliktas att förlusten ersätta medelst afdrag å aflöningen; skolande frågan härom i sammanhang med ansvarsfrågan handläggas och afgöras af vederbörande befäl eller myndighet jämlikt bestämmelserna i § 19 af detta kapitel; dock med iakttagande, att målet varder i sin helhet till styrelsens afgörande hänskjutet i följande tvänne fall, nämligen: då ersättningsbeloppet, som den felande enligt samma befäls eller myndighets åsikt bör utgifva, motsvarar eller öfverskjuter den felandes halfva månadsaflöning, eller anledning förekommer därtill, att ersättning för förkommet eller skadadt gods bör af personer, tillhörande olika distrikt, järnvägen återgäldas.»

Af dessa bestämmelser, jämförda med hvad i 1 kap. 19 § af förevarande tjänstgöringsreglemente stadgats, framgår sålunda, att administrativ myndighet (vederbörande afdelningsföreståndare eller järnvägsstyrelsen) äger förplikta person, tillhörande linjepersonalen, att medelst afdrag å aflöningen ersätta skada, som genom hans förvållande tillskyndats järnvägen.

I en till Eders Kungl. Maj:t under sistlidet år ingifven skrift har styrelsen för Svenska järnvägsmannaförbundet gjort framställning om upphäfvande af omförmälda anordning, hvarigenom enligt förbundsstyrelsens mening skadeståndsfrågor af förevarande art undandragits domstols pröfning, samt om införande i tjänstgöringsreglementet af bestämmelse, »att icke vare sig skadeståndsplikt eller skadeståndsbelopp må kunna gentemot statens järnvägars personal fastslås af annan myndighet än de allmänna domstolarna».

I afgifvet underdånigt utlåtande öfver denna framställning har järnvägsstyrelsen anfört, bland annat, följande:

Förbundsstyrelsen syntes vara af den uppfattningen, att genom 23 § i första kapitlet af tjänstgöringsreglementet stadgats befogenhet för järnvägsmyndigheterna att *döma* personalen till skadeånds- eller ersättningsplikt. Ville man emellertid tränga något djupare in i frågan samt se till den verkliga innebörden af paragrafen, torde man finna, att ett beslut, hvarigenom en befattningshafvare *förpliktas* att medelst afdrag å sin aflöning ersätta förlust, som han tillskyndat statens järnvägar, ingalunda innebure ett verkligt dömande eller ett dömande på det sätt, som ägde rum, när en domstol förpliktade någon att utgifva skadestånd eller ersättning. Rätt fattadt vore nämligen ett förpliktande jämlikt 23 § icke att betrakta annorlunda än som ett beslut, hvarigenom af vederbörande järnvägsmyndighet dels konstaterades och förklarades, att för statens järnvägar uppkommit en fordran hos den felande befattningshafvaren, dels ock bestämdes, att denna fordran skulle göras gällande genom kvittning eller, med andra ord, medelst afdrag å befattningshafvarens aflöning, d. v. s. hans motfordran hos statens järnvägar.

Att ett dylikt beslut, som ju endast innebure ett reglerande af vissa privaträttsliga förhållanden mellan statens järnvägar och vederbörande befattningshafvare, skulle vara oriktigt eller utgöra något mot lag och rätt stridande, kunde järnvägsstyrelsen ej finna. Det öfverensstämde ju med hvad som i förhållandet enskilda personer emellan allmänneligen tillämpades såsom fullt lagligt och rätt. I afseende härå tilläte sig styrelsen anföra ett exempel: En arbetare vid enskild verkstad hade för sin arbetsgifvare förskingrat ett belopp af exempelvis 10 kronor eller genom uppsåtlig skadegörelse tillskyndat arbetsgifvaren en förlust på 10 kronor. För arbetsgifvaren hade således uppkommit en fordran hos arbetaren på 10 kronor. Arbetaren hade aflöning innestående. För att godtgöra sig för sin fordran hos arbetaren beslutade arbetsgifvaren att vid utbetalandet af arbetarens innestående aflöning göra afdrag med 10 kronor, och detta

sitt beslut realiserade arbetsgifvaren också. Icke hade väl arbetsgifvaren därigenom öfverskridit sin lagliga rätt.

Skulle i det anförda fallet arbetaren icke åtnöjas med arbetsgifvarens förfarande, stode det honom naturligtvis öppet att stämma in arbetsgifvaren till domstol med yrkande om utfående af det afdragna beloppet samt dymedelst få frågan om sin ersättningsskyldighet pröfvad af domstol.

På alldeles samma sätt förhölle det sig, enligt järnvägsstyrelsens mening, med en befattningshafvare, som jämlikt förutnämnda 23 § förpliktats att ersätta förlust, som han förorsakat statens järnvägar. Det finge dock icke lämnas oanmärkt, att en befattningshafvare vid statens järnvägar befunne sig i den, i jämförelse med en i enskild tjänst anställd person, gynnsammare belägenheten, att han, förutom utvägen att stämma till domstol, ägde den möjligheten att genom besvär påkalla högre administrativ myndighets pröfning af frågan, om han vore ersättningsskyldig eller icke.

Järnvägsstyrelsen ansåge sig i detta sammanhang böra nämna, att styrelsen vore af den uppfattningen, att en uraktlåtenhet från vederbörande befattningshafvares sida att anföra besvär öfver ett af järnvägsmyndighet meddeladt beslut enligt ifrågakomna § 23 icke kunde föranleda därtill, att befattningshafvaren blefve ovillkorligen underkastad den reglering i civilrättsligt hänseende, som beslutet innebure, och således icke ägde att till domstol stämma om utfående af gjordt afdrag å aflöningen. Påföljden af underlåtenheten att anföra besvär kunde, enligt styrelsens mening, icke blifva annan än den, att vederbörande högre administrativa myndighet icke behöfde till pröfning upptaga det beslut, som den underordnade myndigheten fattat. För sin del kunde styrelsen icke finna det vara annat än oriktigt att påstå, det frågor om järnvägspersonalens skadeståndsplikt skulle genom omhandlade § 23 vara undandragna domstols pröfning. Paragrafen föranledde endast därtill, att det i de fall, där tillämpning af densamma ägde rum, finge bero af befattningshafvaren själf, om en fråga rörande ersättningsskyldighet för honom skulle komma under domstols pröfning eller icke.

Ett stadgande därhän, att i hvarje fall, där en befattningshafvare icke erkände sig ersättningsskyldig, järnvägsförvaltningen skulle vara nödsakad att draga vederbörande inför domstol för utfående af statens järnvägars rätt, skulle innebära ett omkastande af det med allmänna lagen öfverensstämmande befogenhetsförhållande, som låge till grund för klandrade stadgandet i 23 §, men att vidtaga en sådan åtgärd därtill ansåge styrelsen det icke finnas någon som helst anledning.

Järnvägsstyrelsen ville äfven framhålla, att förfarandet att genom af-

drag å en befattningshafvares aflöning göra staten betäckt för förlust, som befattningshafvaren tillskyndat staten, ingalunda — såsom förbundsstyrelsen syntes vilja antyda — vore något för järnvägsförvaltningen specifikt. Detsamma förekomme såväl inom telegrafverket som inom postverket, om än icke några i instruktioner eller reglementen meddelade föreskrifter därom funnes, och om än icke något formligt beslut därom plägade meddelas. Särskildt vore det utlämnade persedlar, verktyg eller andra mindre effekter, hvilka slarfvats bort eller förstörts, som personalen plägade få ersätta genom afdrag å sin aflöning. Hvad militärförvaltningen anginge torde det vara synnerligen vanligt, att vederbörande chef stadgade — oftast genom formligt beslut — skyldighet för underlydande manskap att ersätta förskingrade eller förstörda persedlar; och till gäldande af sålunda stadgad ersättning användes därefter den ersättningsskyldiges innestående medel.

I likhet med järnvägsstyrelsen finner jag, att bestämmelserna uti ifrågavarande paragraf i tjänstgöringsreglementet, om ock bristfälligt affattade, icke kunna gifvas den tydning, som styrelsen för Svenska järnvägsmannaförbundet förmenat, eller att befattningshafvare vid statens järnvägar, hvilken jämlikt nämnda paragraf af vederbörande myndighet förpliktats att medelst afdrag å aflöningen ersätta förlust, som han tillskyndat statens järnvägar, vore förhindrad att efter stämning få frågan om sin ersättningsskyldighet pröfvad af domstol.

Däremot anser jag mig böra nedlägga en gensaga, mot hvad järnvägsstyrelsen i öfrigt anfört till stöd för bibehållande af omförmälda bestämmelser.

Styrelsen, som utgått från, att klandrade stadgandet i 23 § stode i öfverensstämmelse med allmänna lagens regler om kvittning, har tydligen icke rätt fattat innebörden af dessa regler.

Lagen är i afseende å kvittning byggd på den principen, att klar fordran icke bör uppehållas för det, som är stridigt. I enlighet med denna princip bör det ju tillkomma vederbörande att innehålla aflöning för befattningshafvare vid statens järnvägar till belopp motsvarande *klar* genfordran på grund af skada, som befattningshafvaren under sin tjänstgöring tillskyndat statens järnvägar, hvaremot dylik kvittningsrätt icke bör vara för handen, i den mån det ej kan anses klart, att skadan, hvarom fråga är, uppkommit genom befattningshafvarens förvållande eller uppgår till påstådt belopp.

Möjligt är naturligtvis, såsom järnvägsstyrelsen antyder, att enskilda arbetsgifvare understundom praktiserat en annan metod och under förmenande, att arbetare förorsakat skada, innehållit aflöning, änskönt skadans

verklighet eller storlek icke kunnat anses ostridig. Att efterlikna ett dylikt förfarande kan dock enligt min mening icke vara staten värdigt.

Huruvida, såsom järnvägsstyrelsen vidare uppgifver, inom telegrafverket liksom inom postverket samma principer tillämpas, som fått uttryck uti ifrågavarande paragraf i tjänstgöringsreglementet vid statens järnvägar, har jag icke varit i tillfälle att kontrollera.

Däremot kan jag på grund af den erfarenhet, min verksamhet såsom justitieombudsman skänkt mig, bekräfta riktigheten af järnvägsstyrelsens uppgift därom, att det inom militärförvaltningen förekommit, att vederbörande chef genom formligt beslut stadgat skyldighet för underlydande manskap att ersätta förskingrade eller förstörda persedlar samt förordnat, att till sålunda stadgad ersättnings gäldande skulle användas den ersättningsskyldiges innestående medel; och detta ehuru ersättningsfrågan icke varit ostridig.

Då dylikt förhållande kommit till min kännedom, har detta emellertid föranledt mitt ingripande. Förordnande af antydd innebörd strider nämligen mot tydliga lagbestämmelser. Sålunda är exempelvis i 9 § af Eders Kungl. Maj:ts reglemente för underhållet och vården af vapen, ammunition m. m. den 11 oktober 1907 stadgadt, bland annat, följande:

»Därest utlämnade vapen med tillbehör, ammunition eller annan materiel, hvarom i detta reglemente förmäles, skadats på annat sätt än genom förslitning eller gått förlorade och full ersättning icke genast erlägges, anställer vederbörande kompanichef eller befälhafvare omedelbart undersökning för utrönande af skadans eller förlustens uppkomst, samt huruvida någon må anses därför ersättningsskyldig.

Det vid undersökningen förda protokollet inlämnas omedelbart till regementschefen, hvilken med hänsyn till i saken yppade omständigheter och det skadades eller förlorades värde bestämmer, huruvida undersökning jämväl vid krigsrätt skall äga rum eller om det utan sådan åtgärd må anses uppenbart, att kronan själf bör vidkännas skadan eller förlusten. Är det senare förhållandet, iståndsättes det skadade, om så bör ske, och bestridas utgifterna därför från det anslag, hvaraf ifrågavarande materiel bekostas, eller afskrifves det skadade eller förlorade. Har undersökning vid krigsrätt ägt rum och enligt laga kraft vunnet utslag icke någon ålagts ersättningsskyldighet, förfares på enahanda sätt.

Ersättningsbeloppet för skadad eller förlorad materiel bestämmes, allt efter omständigheterna, till nyanskaffningsvärdet eller till skälig del däraf.»

I enlighet med dessa bestämmelser skall ersättningsfrågan hänskjutas till domstol, så framt ej vederbörande är villig att erlägga full ersättning, eller det är uppenbart att kronan själf bör vidkännas skadan.

Den här uttalade principen är enligt min mening riktig och synes kunna tjäna till rättesnöre vid uppgörande af det nya tjänstgöringsreglemente vid statens järnvägar, som ju inom den närmaste framtiden lär vara att förvänta. Järnvägsstyrelsen har emellertid förmenat, att den nuvarande anordningen innebure en särskild fördel för befattningshafvare vid statens järnvägar, i det för denne, där han ansåge ersättningsskyldighet vara utan laga skäl honom ålagd, två utvägar stode öppna till vinnande af rättelse, nämligen att stämma till domstol eller hos vederbörande högre administrativa myndighet anföra besvär.

Härvid har dock järnvägsstyrelsen förbisett tre saker af vikt, dels att järnvägsmyndighet uppenbarligen icke är i samma mån som allmän domstol skickad att pröfva tvistefrågor, dels att de befattningshafvare, om hvilka här är fråga, i allmänhet äro i små ekonomiska villkor och för sitt uppehälle uteslutande hänvisade till sin lön, i följd hvaraf innehållandet af en del däraf måste, om ock önskad rättelse vinnes, för dem verka särdeles kännbart, dels ock att den nuvarande anordningen, obehörigen och till nackdel för befattningshafvare, vid domstol omkastar partsställningen.

I detta sammanhang tillåter jag mig för Eders Kungl. Maj:t lämna redogörelse för två under min pröfning dragna rättsfall, hvilka torde i sin mån utgöra stöd för behofvet af en jämkning af ifrågavarande stadgande i tjänstgöringsreglementet vid statens järnvägar i här ofvan af mig antydd riktning.

Genom olika beslut den 29 januari och den 1 februari 1910 bestämde trafikdirektören i statens järnvägars I distrikt, att för en del gods, som efter framkomsten till Stockholms norra station förkommit därstädes, skulle förskottsvis utbetalas ersättning af statens järnvägsmedel med sammanlagdt 87 kronor 88 öre. Utredning verkställdes sedermera rörande det förkomna godset, och framgick därvid, att vissa uppgifna stationskarlar bestridt vakt och godsutlämning å magasinet under den tid godset eller viss del däraf skulle hafva förvarats därstädes.

Trafikdirektören meddelade därefter under åberopande af 23 § i 1 kap. af tjänstgöringsreglementet vid statens järnvägar det beslut, att då det icke kunnat tillförlitligen utrönas, att respektive godskollin förkommit under någon viss af de vakt- och utlämningsturer, som bestridts af ifrågavarande stationskarlar, samtliga dessa stationskarlar skulle ersätta statens järnvägar förutnämnda belopp, och skulle trafikinspektören uttaga medlen genom afdrag å vederbörandes lön.

Stationskarlarna sökte ändring i beslutet genom besvär hos järnvägsstyrelsen, därvid de bland annat framhöllo, att detsamma tillkommit, utan att de förut blifvit i saken hörda.

Enligt beslut den 30 september 1910 yttrade järnvägsstyrelsen, att enär trafikdirektörens öfverklagade åtgärd att, utan att utredning kunnat vinnas, att klagandena eller någon eller några af dem varit vållande till att godset förkommit, bestämma om förlustens ersättande af dem medelst afdrag å aflöningen saknade stöd af åberopade stadgandet i tjänstgöringsreglementet, hvars tillämplighet förutsatte, att förseelse hos viss tjänstehafvare kunde visas föreligga, pröfvade styrelsen rättvist att, med upphäfvande af öfverklagade beslutet, föreskrifva, att afdragen å klagandenas aflöning skulle dem återgäldas.

Järnvägsstyrelsens beslut har, enligt hvad jag erfarit, gått i verkställighet.

Emellertid hade stationskarlarna i fråga, innan järnvägsstyrelsens beslut meddelades, i en till mig ingifven klagoskrift anhållit om sådan åtgärd eller bemedling från min sida, att personalen vid statens järnvägar måtte, gent emot nuvarande tillämpningen af 23 § i tjänstgöringsreglementet, bättre än nu tryggas att utfå stadgad aflöning för sitt arbete utan obefogade afdrag med däraf påkallade kostnader för rättelse.

Med det andra här ofvan antydda rättsfallet förhöll sig på följande sätt.

I en till mig insänd klagoskrift anförde vagnstäderskan vid statens järnvägar M. C. O., bland annat:

att då klaganden den 5 juli 1909 på aftonen vid Stockholms centralstation sysslat med rengöring af en III klass vagn, klaganden under en soffa påträffat en kartong i tillbuckladt skick;

att klaganden, som lagt kartongen uti den i städerskekuren vid norra stationen befintliga soplåren, därvid märkt en tygbit sticka upp, hvilken vid närmare undersökning visat sig tillhöra en kjol, som jämte en s. k. nattväska, en skoborste och åtskilliga hvita klädespersedlar funnits förvarade i kartongen;

att klaganden utan att närmare granska sistnämnda persedlar slagit ett snöre om kartongen med dess innehåll och upphängt paketet å en krok i städerskekuren, i syfte att detsamma skulle behandlas som kvarglömda reseffekter;

att då klaganden följande morgon kommit till sitt arbete, klaganden funnit kartongen borta och på fråga fått sig meddeladt, att den redan af en annan städerska aflämnats till vagnförmannen;

att klaganden emellertid samma dag på middagen iakttagit, att kjolen hängde kvar i städerskekuren;

att klaganden då burit kjolen till förmanskuren och, sedan klaganden för vagnförmannen påpekat, att kjolen borde åtfölja kartongen, på tillsägelse af förmannen hängt densamma å en spik i förmanskuren;

att kartongen då redan blifvit afhämtad till centralstationens expedition för tillvaratagna effekter;

att sedan kartongen återställts till sin ägare, fru T., hon i skrifvelse till nämnda expedition meddelat, att åtskilliga i kartongen förvarade effekter saknades;

att vid i anledning häraf verkställda efterforskningar ofvannämnda kjol den 22 juli påträffats i städerskekuren, hvaremot öfriga af fru T. saknade effekter icke kunnat tillrättaskaffas;

att sedan fru T. framställt anspråk på ersättning med 19 kronor 25 öre för de af henne saknade och icke tillrättakomna effekterna, vederbörande distriktsförvaltning genom beslut den 22 oktober 1909 tillerkänt fru T. fordrade beloppet samt förpliktat klaganden att godtgöra statens järnvägar detsamma genom afdrag å lönen för oktober månad.

Under framhållande af *att frågan om klagandens skadeståndsskyldighet afgjorts utan klagandens hörande* påkallade klaganden min hjälp till vinnande af rättelse, hvarjämte klaganden anhöll, att underrättelse om hennes sak måtte lämnas chefen för civildepartementet, för att tagas i öfvervägande vid pröfning af den utaf styrelsen för Svenska järnvägsmannaförbundet hos Eders Kungl. Maj:t gjorda framställning om sådan ändring i tjänstgöringsreglementet, att skadeståndsanspråk mot järnvägspersonal ej måtte kunna afgöras af annan myndighet än de allmänna domstolarna.

I affordrad förklaring anförde järnvägsstyrelsen, att styrelsen efter besvär af klaganden funnit, att ersättning uti ifrågavarande hänseende icke bort, på sätt som skett, uttagas af klaganden, i anledning hvaraf styrelsen också anmodat distriktsförvaltningen att föranstalta, att det belopp, 19 kronor 25 öre, som afdragits å klagandens aflöning, omedelbart blefve till henne utbetaladt.

Vid pröfning af nu nämnda båda ärenden fann jag uppenbart, att anmärkningsvärdt fel begåtts, då förordnanden meddelats om afdrag å klagandenas aflöning. Med afseende därå, att rättelse emellertid i båda fallen skett, samt jämväl å den omständigheten, att vederbörande myndigheter, som meddelat förordnandena, ju sakna nödiga förutsättningar för att kunna rätt behandla och bedöma tvistiga rättsfrågor, ansåg jag mig icke böra anbefalla åtal.

Däremot har jag för att tillmötesgå hufvudsyftet med klagandenas hänvändelser till mig och på grund af hvad jag ofvan anfört trott mig böra härmed för Eders Kungl. Maj:t framlägga ofvanberörda förhållanden, till den uppmärksamhet, Eders Kungl. Maj:t må finna saken förtjäna.»

Framställning till Kungl. Maj:t om ändring i aflöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar.

Härom har jag den 2 mars 1911 till Kungl. Maj:t aflåtit en så lydande skrifvelse:

»Enligt 4 § 1 mom. i aflöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar den 15 november 1907 erhåller tjänsteman, för hvilken arfvode i 2 § af reglementet finnes bestämdt till ett lägsta och ett högsta belopp, arfvodesförhöjning efter att hafva innehaft ett och samma arfvode i tre år; och äger sådan förhöjning rum, intill dess det för befattningen stadgade högsta arfvode uppnåtts.

Sedan i samma moment närmare angifvits det belopp, hvarmed innehafvande arfvode sålunda förhöjes, stadgas i 2 mom., bland annat, följande:

»I öfrigt gäller såsom allmänna villkor för erhållande af arfvodesförhöjning:

att tjänsteman under mera än fyra femtedelar af den tjänstetid, som erfordras för att vinna arfvodesförhöjning, med godt vitsord bestridt sin egen eller på grund af förordnande annan statens tjänst eller fullgjort annat offentligt uppdrag, dock att härvid icke må föras honom till last den tid, han åtnjutit semester eller tjänstledighet utan arfvodesafdrag.»

Af förekommen anledning har järnvägsstyrelsen i order den 4 november 1910 förklarat, att vid beräkning af den tjänstetid, som enligt ifrågavarande bestämmelse erfordras för att ordinarie eller extra ordinarie tjänsteman vid statens järnvägar må erhålla arfvodesförhöjning, får icke medräknas den tid, hvarunder vederbörande varit för fullgörande af värnplikt förhindrad att bestrida sin tjänst.

Utan tvifvel står denna order i full öfverensstämmelse med förberörda stadgande i 4 § 2 mom. af aflöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar. Värnpliktstjänstgöringen kan nämligen icke betraktas som en sådan 'tjänst' eller ett sådant 'uppdrag', hvarom i stadgandet förmäles, och under värnpliktstjänstgöringen åtnjuter vederbörande icke ledighet från sin tjänst vid statens järnvägar 'utan arfvodesafdrag'.

En annan sak är, om ifrågavarande stadgande — så vidt det för järnvägsstyrelsen nödvändiggör att vid beräkning af tjänstetid för arfvodesförhöjning lägga vederbörande till last den tid, hvarunder han varit för fullgörande af värnplikt förhindrad — låter försvara sig ur klokhets- och billighetssynpunkt.

I detta afseende yttras i innevarande års första häfte af tidskriften »Från Svenska Statsförvaltningen», bland annat, följande:

»Man må äga rätt att hysa tvifvel, huruvida denna bestämmelse är lycklig. En liflig agitation gör sig ju, som bekant är, från vissa håll gällande att med alla till buds stående medel göra värnplikten förhatlig. Är det då lämpligt att — — — — förena denna tjänstgöring, som af staten för statens egen skull obligatoriskt ålägges den enskilde, med en ekonomisk uppoffring af nu omförmäldt slag.

— —

Men skulle man dock icke kunna lämpligen jämställa utöfningen af värnplikten med de uppdrag, hvilka få fullgöras utan att medföra ekonomisk förlust i nu ifrågavarande afseende? Ökningen i utgifterna för staten torde väl icke därigenom blifva så synnerligen betungande. Och det skulle förvisso för de värnpliktiga vara af icke ringa betydelse att veta, att de, som utföra denna tjänstgöring, icke komma att i ekonomiskt afseende ställas sämre än dem, som kanske på grund af ett eller annat kroppsligt fel, närsynthet, hjärtfel eller dylikt, befrias från fullgörande af värnplikten, utan att i form af värnpliktsskatt eller liknande lämna ersättning för sin befrielse från nämnda tjänstgöring.»

Instämmande häri och med erinran, att förevarande spörsmål lär hafva betydelse icke allenast beträffande statens järnvägar utan äfven i fråga om andra områden af statsförvaltningen — i hvilket afseende jag exempelvis hänvisar till aflöningsreglementet för tjänstemän vid postverket § 3 — får jag, under åberopande af 19 § i den för Riksdagens justitieombudsman gällande instruktion, härmed för Eders Kungl. Maj:t framlägga förhållandet till den uppmärksamhet, Eders Kungl. Maj:t må finna saken förtjäna.»

Framställning till Kungl. Maj:t angående meddelande af lagbestämmelse om skyldighet för vederbörande att i hvarje stärbhus upprätta ett officiellt dokument, utvisande boets delägare och ekonomiska ställning.

I detta ämne har jag den 15 mars 1911 till Kungl. Maj:t aflåtit en så lydande skrifvelse:

»Sedan ölutköraren G. R. Andersson den 2 juli 1906 aflidit, efterlämnande hustru och två omyndiga barn, gjorde Stockholms stads barna-

vårdsnämnd hos Stockholms rådstufvurätt anmälan i fråga om förordnande af förmyndare för barnen. — Rådstufvurätten, som i protokollet antecknade, att behållningen i stärbhuset enligt förrättad boupptecknin uppgick till 2,448 kronor 95 öre och att vid boupptecknin uppvisats ett inbördes testamente af innehåll, att vid endera makens död den efterlefvande skulle med full äganderätt bekomma hela kvarlåtenskapen, yttrade i beslut den 27 april 1909, att enär det belopp af 306 kronor 12 öre, som tillkommit hvartdera barnet i arf efter fadern, måste anses hafva åtgått till dess underhåll, och barnen icke, så vidt visats, bekommit ytterligare tillgångar, samt i allt fall ej blifvit ådagalagdt, att modern vore oduglig att utöfva det henne enligt lag tillkommande förmynderskapet för sina barn, kunde barnavårdsnämndens anmälan icke föranleda någon rådstufvurättens åtgärd.

I en till mig ingifven skrift, därvid fogats rådstufvurättens protokoll och beslut i förenämnda ärende, har barnavårdsnämnden anfört, bland annat, följande:

I nu förevarande ordning torde icke vara något att anmärka vare sig mot det slut, hvartill rådstufvurätten i ärendet kommit, eller mot den del af motiveringen, som innehölle att det ej blifvit ådagalagdt, att modern vore oduglig att utöfva det henne enligt lag tillkommande förmynderskapet för sina barn. Förtjänt af särskild uppmärksamhet torde däremot den del af motiveringen vara, som hämtades från det angifna förhållande, att det belopp, som tillkommit hvartdera barnet i arf efter fadern, måste anses hafva åtgått till dess underhåll, och att barnen icke, såvidt visats, bekommit ytterligare tillgångar. Detta uttalande borde ses i belysning af den uppfattning, man vid rådstufvurätten följde i fråga om den enligt 9 kap. 2 § ärfdabalken domaren åliggande vårdnadsplikt angående upprättande af boupptecknin efter afliden person. Då man ansåge sig hafva giltiga grunder antaga, att i dödsboet ej funnes något af väsentligt värde att upptecknа, vårdade man sig ej om, att någon upptecknin komme till stånd. Det behöfde ju ej ens påpekas, att en sådan uppfattning saknade allt stöd i svensk lag. Såvidt nämnden hade sig bekant, delades den ej heller af våra underdomstolar i gemen, hvilka tvärtom läte sig angeläget vara att, utan någon som helst klassificering af rikare eller fattigare dödsbon, vederbörligen kontrollera att boupptecknin komme. Det låge i öppen dag, huru stora intressen vore förknippade med att så skedde. Hos oss vore boupptecknin den enda officiella handling, som utvisade en afliden persons rättsägare, och redan på denna grund kunde från det allmännas sida ej något eftergifvas på fordran, att sådan upptecknin i vederbörlig ordning komme till stånd och registrerades.

I konsekvens med regeln att ej vårda sig om uppteckningen af fattiga dödsbon droge Stockholms rådstufvurätt ej heller någon försorg om, att omyndiga delägare i sådana bon blefve försedda med laga förmyndare. Det vore dock utom allt tvifvel, att svensk lag afsåge, att omyndiga skulle förses med förmyndare, oafsedt om de hade egendom eller icke. Stadgandet i 22 kap. 2 § ärfdabalken gåfve ock vid handen, att lagstiftaren haft sin uppmärksamhet riktad på andra intressen än de rent materiella i fråga om omyndiges rätt och välfärd. Den möjligheten torde ej heller vara utesluten, att mången gång välvilliga anhöriga eller vänner skulle vilja träda hjälpande emellan, om anledning och uppfordran därtill gåfves genom lagenlig behandling af dödsboet. Den nu följda olaga praxis ställde så att säga utanför samhället en stor kategori af sådana dess medlemmar, hvilka bäst vore i behof af samhällets skydd. — Då nämnden ansett sig böra fästa min uppmärksamhet på dessa enligt nämndens förmenande synnerligen viktiga spörsmål, ville nämnden endast tillägga, att den för sin del, med hänsyn till den vid Stockholms rådstufvurätt inrotade praxis i den klandrade riktningen, icke ansåge att de rättens ledamöter, som vore ansvariga för ifrågavarande uttalande, därigenom skulle gjort sig skyldiga till sådant fel i ämbetsutöfning, hvarå ansvar skulle kunna följa. Nämnden vore emellertid förvissad om, att jag skulle inom gränserna för min ämbetsutöfning finna medel att råda bot för öfverklagade, ur social synpunkt beaktansvärda missförhållande.

Stockholms rådstufvurätt, som affordrats förklaring i anledning af barnavårdsnämndens skrifvelse, har i sådant hänseende åberopat följande yttrande från ledamöterna å dess första afdelning:

»Enligt 9 kap. ärfdabalken, som handlar om egendoms laga uppteckning efter den döde, skola de, hvilka vid dödsfallet omhänderhaft egendomen, under edsförpliktelse uppgifva och låta noga upptecknа boets tillgångar och skulder. Med ledning af denna förteckning skall såsom regel egendomen sedan definitivt upptecknas och värderas, i stad af två eller flere gode män, som utses af borgmästare och råd, samt på landet af gode män, som stärbhusdelägarne själfva äga kalla. Med denna uppteckning må utan domarens tillstånd ej längre uppskjutas än högst tre månader efter dödsfallet, 'och ligge där domarens vårdnad å', säger lagen.

Någon särskild föreskrift finnes däremot icke, att tillförlitlig förteckning skall ske äfven af de rätta stärbhusdelägarne. Visserligen innehåller lagen, att den förberedande uppteckningen under edsförpliktelse bör ske i arfvingarnes närvaro. Med föranledande häraf och då det ligger i sakens natur, att ett angifvande af stärbhusdelägarne lämpligen bör äga rum, har ock blifvit allmän praxis, att bouppteckning förses med uppgift jäm-

väl om stärbhusdelägarne. Men lagen föreskrifver det, som sagdt, icke i vidare mån än nyss sagts och lämnar därför icke heller någon anvisning om kontroll på dylika uppgifters riktighet. I allmänhet, särskildt på landsbygden och i mindre stadssamhällen, grundar sig bouppteckningarnas innehåll i denna del endast på uppgifter till bouppteckningsförrättarne och möjligen den personliga kännedom, som desse där lättare kunna äga om släktskapen.

Hvad lagen uttryckligen stadgar är således, att egendomen skall upptecknas, och såsom kontroll på att denna uppteckning blir tillförlitlig, föreskrifves i första hand, att till grund för densamma skall ligga en uppgift, afgifven under edlig förpliktelse, och att denna uppteckning, där så fordras, skall inför domstol med ed besannas.

Dessa 1734 års lagstadganden om bouppteckning hafva vid Stockholms rådstufvurätt, så långt man minnes tillbaka, tillämpats på följande sätt. Med stöd af den uppfattning om lagens innehåll, som ofvan angifvits, har tillsyn ägnats däråt, att bouppteckning upprättas i stärbhus, som hafva någon egendom att upptecknа, hvilket påkallas, utom af allmänna lagen, äfven för iakttagande af statens rätt till stämpelafgift och allmänna barnhusets rätt till bouppteckningsafgift. I det stora hela har denna tillsyn utan svårighet kunnat fullföljas därigenom, att stärbhus med afsevärd egendom opåmint själfva anmäla sig till erhållande af bouppteckning, enär de utan sådan handling oftast ej kunna obehindradt förfoga öfver egendomen. Rörande de stärbhus, som med ledning af de insända dödslistorna befinnas ej ha begärt bouppteckning, anställas särskilda efterforskningar, där det ej genom anteckning i dödslistorna eller andra upplysningar är uppenbart, att någon afsevärd egendom att upptecknа ej efterlämnats. Befinnes vid dessa efterforskningar att stärbhus hafva upptecknings värd egendom, förelägger den af rättens deputerade, som har sig särskildt ålagdt att i första hand vaka öfver att bouppteckningar hållas, vederbörande att gå i författning om aflämnande af uppgift till bouppteckning. Alla stärbhus emellertid, som frivilligt anmäla sig till bouppteckning förrättande, erhålla sådan förrättning i vanlig ordning, oafsedt om afsevärd egendom finnes i boet eller icke.

Det må i detta sammanhang nämnas, att äfven för sådana stärbhus, som ej frivilligt anmäla sig och icke heller vid förenämnda efterforskningar befinnas hafva någon egendom, i en hel del fall, där så anses lämpligt eller eljest önskas, föranstaltas, att i rättens expedition aflämnas så kallade fattigbouppteckningar, innefattande en under edsförpliktelse af stärbhusdelägare eller annan vederbörande person afgifven och till riktigheten af två personer styrkt uppgift om den aflidnes namn, ålder, stärb-

husdelägare och saknad af tillgångar. Dessa bevis förvaras hos rätten och användas mången gång såsom bevismedel, när det gäller att styrka, att den aflidne ej efterlämnat några tillgångar, såsom vid pröfning af afvittring m. m.

Hvad härefter angår frågan om upptagande af stärbhusdelägarnes namn i de boupptecknigar, som i laga former förrättas, så har vid rådstufvurätten också sedan gammalt utbildat sig en praxis, som nära ansluter sig till den uppfattning af 1734 års lags ståndpunkt i fråga om boupptecknigars förrättande, som ofvan utvecklats.

Det har vid rådstufvurättens första afdelning och i förmyndarekammaren alltid antagits och antages fortfarande, att de enda urkunder, genom hvilka i vårt land släktskap kan vederbörligen och tillförlitligen styrkas, äro kyrkoböckerna. När därför vid en boupptecknings förrättande med prästbevis utredes, hvilka som äro stärbhusdelägare, antecknas i boupptecknigen, att den döde 'enligt prästbevis' efterlämnat dessa stärbhusdelägare. En sådan boupptecknig tages sedan för god såsom bevismedel om stärbhusdelägarne, men detta icke därför att det står i boupptecknigen, utan därför att densamma vitsordar upplysningen vara grundad på prästbevis.

Företes däremot icke oaktadt tillsägelse prästbevis eller underlåter vederbörande att förete annat än ofullständiga upplysningar ur kyrkoböckerna, skrifves i boupptecknigen, att den döde 'enligt uppgift' efterlämnat vissa stärbhusdelägare. En sådan boupptecknig tages ej för god såsom bevismedel om stärbhusdelägarne i vidare mån än hvartill en dylik uppgift i och för sig eller i samband med annan utredning skäligen kan föranleda.

Gent emot alla dessa sakförhållanden framstår första delen af barnavårdsnämndens angifvelse såsom en följd af oöfverlagda påståenden.

Det framhålles där till en början, dels att då man anser sig ha giltiga grunder antaga att i dödsboet ej finnes något af väsentligt värde att uppteckna, vårdar man sig ej om, att någon upptecknig kommer till stånd, och dels att det ej ens behöfver påpekas, att en sådan uppfattning saknar allt stöd i svensk lag. Detta visar, att barnavårdsnämnden för sin del ej tillräckligt satt sig in i saken. Hvad svensk lag stadgar är ofvan angifvet, och det är säkerligen ingen vårdslöshet utan endast en af praktiska hänsyn föranledd tillämpning af densamma, som tagit sig uttryck vid upprinnelsen af den gamla praxis som ännu råder vid rätten i fråga om upprättandet af boupptecknigar. Och när det genom uppgifter eller utredningar blifvit konstateradt, att någon afsevärd egendom ej finnes att uppteckna, har man ansett det meningslöst att sätta i gång en stor

apparat för att upptecknа en obefintlig eller obetydlig egendom. Därigenom skulle vållas onödiga besvär och kostnader för en mängd fattiga stärbhus, hvilka särskildt i en storstad som Stockholm äro särdeles talrika och af en mångskiftande svåråtkomlig beskaffenhet, särskildt med anledning af folkmängdens rörlighet. Ett anordnande af officiell förrättning för hvarje sådant stärbhus inom hufvudstaden skulle dessutom påkalla en vidlyftigare ämbetsorganisation än den nuvarande, hvilket ju endast i händelse af verkligt behof bör ifrågasättas.

Nämnden påstår vidare, att, så vidt nämnden har sig bekant, delas förenämnda uppfattning ej heller af våra underdomstolar i gemen, hvilka tvärtom skulle låta sig angeläget vara att utan någon som helst klassificering vederbörligen kontrollera, att bouppteckningar inkomma. Detta är säkerligen en gissning bara af nämnden. Ingen torde kunna säga för närvarande, huru praxis i allmänhet är i förevarande afseende vid våra domstolar. Därom är ingen undersökning gjord ännu. Rådstufvurätten har för sin del endast sig bekant, att i många fall tillämpas lagen på enahanda sätt som vid rådstufvurätten. I Göteborg lärer exempelvis detta vara förhållandet. På landsbygden ställer saken sig ju enklare, och där kan ett infordrande af bouppteckning efter alla aflidna personer vara ett enklare sätt att undgå försummelse af lagens föreskrifter än anställandet af sådana särskilda undersökningar, som här vid rådstufvurätten äger rum. Äfven på landet är dock praxis åtminstone olika. Vid muntlig förfrågan hos åtskilliga domhafvande har man förmält sig ej infordra bouppteckning, när i dödslistorna anteckning var gjord därom att den döde varit 'fattig'.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Vidare påstår nämnden, att hos oss är bouppteckning den enda officiella handling, som utvisar en afliden persons rättsägare, och att redan på denna grund finge från det allmännas sida ej något eftergifvas på fordran, att sådan uppteckning i vederbörlig ordning kommer till stånd. Hur oförsiktigt ett sådant yttrande är, ådagalägges af föregående framställning. Det är visserligen sant, att en sådan praxis utbildat sig, att man i allmänhet låter sig nöja med bouppteckningsuppgifter om arfvingarna, ehuru bouppteckningens vitsord i denna del ej grundar sig på lag och särdeles ofta ej har någon annan grundval än enskildes obestyrkta uppgifter. Medgifvas måste också, att denna praxis ej visat sig medföra några äfventyrligheter, hvarför det är att hoppas, att en blifvande ny lagstiftning ej onödigtvis invecklar våra nuvarande enkla och för allmänheten lätt handterliga former för bouppteckningars upprättande. Men denna praxis är ej heller utan alla vådor. De enda officiella urkunder,

som kunna på ett betryggande sätt styrka släktskapsförhållanden, äro kyrkoböckerna.

— —

Med det nu anförda torde vara ådagalagdt, att nämndens mot rådstufvurätten riktade kategoriska påståenden äro förhastade och icke synas hafva, på sätt vederbort, föregåtts af nödig undersökning af ämnet. Därmed är emellertid ej sagdt, att icke frågan, huruvida lämpligen genom ny lag bör tillses, att i hvarje stärbhus upprättas ett officiellt dokument, utvisande på ett tillförlitligt sätt boets delägare och ekonomiska ställning, är förtjänt af öfvervägande. Denna sak har mer än en gång varit på tal mellan rådstufvurättens ledamöter, särskildt vid upprättandet af förslaget till den nyligen utgifna arbetsordningen för första afdelningen och förmyndarekammaren. Man har därvid också varit på det klara med, att å andra sidan något hinder ej mött att skrida till en sådan anordning, dock att någon anledning eller ens befogenhet för rätten att frångå skillnaden mellan arfvingar 'enligt uppgift' och 'enligt prästbetyg' icke föreligger. Men det har ansetts, att öfvervägande skäl talade för att tills vidare förblifva vid den gamla, mot 1734 års lag ingalunda stridande anordningen under afvaktan på den förestående revisionen af familjerätten, vid hvilken dessa frågor böra kunna på ett mera ingående sätt blifva för hela riket belysta.

Förnämsta anledningen härtill har som sagdt varit, att det nuvarande förfaringssättet, så vidt erfarenheten gifvit vid handen, icke föranledt nämnvärda olägenheter, men däremot bereder den stora allmänheten öfvervägande fördelar. Hvad nämligen erfarenheten dagligen ådagalägger, är allmänhetens ovilja mot att af rätten eller förmyndarekammaren påläggas besvär och omgångar. Därest utan vederbörandes önskan upprättades en officiell urkund öfver hvarje fattigt stärbhus inom hufvudstaden, skulle detta för en stor mängd människor åstadkomma besvär, tidspillan och äfven direkta utgifter utan att annat än undantagsvis leda till någon praktisk nytta. Det är icke alltid riktigt att utan vidare lägga en teoretisk juridisk regel såsom ett ovillkorligt rättesnöre för likt och olikt inom det lefvande lifvet utan att också se något på behofven och verkningarna. Därest i något fall, där officiell boupptecknin af angifven anledning ej kommit till stånd, skulle erfordras bevisning om, hvilka som varit den dödes närmaste arfvingar, stå i alla fall kyrkoböckerna, de enda pålitliga af lagen kända urkunderna för en sådan bevisning, fortfarande till buds. Under alla förhållanden kan man när som helst påkalla boupptecknings-förrättning vid förefallande behof, såsom ock ofta sker.

Härtill kommer att, därest anordningar skulle vidtagas i syfte att bo-

uppteckning efter hvarje i Stockholm afliden person upprättas, detta skulle kräfva en utvidgning af rådstufvurättens arbetskrafter, hvartill rådstufvurätten ej ansett sig försvarad att hos vederbörande göra framställning utan att kunna på ett öfvertygande sätt ådagalägga, att framställningen sker i rätt tid och är af verkligt behof påkallad.

Med hvad sålunda anförts, synes vara tillräckligt bemött nämndens anmärkning, att rådstufvurätten 'icke skulle vårda sig om' att fullgöra lagens föreskrifter om boupptecknings upprättande i dödsbon.

Men nämnden har sedan gått än vidare samt hos justitieombudsmannen likaledes angifvit, att i konsekvens med det anmärkta förfarandet rådstufvurätten ej heller skulle draga försorg om att omyndiga delägare i dödsbon blifva försedda med förmyndare; att lagstiftaren otvifvelaktigt haft sin uppmärksamhet riktad på andra intressen än de rent materiella i fråga om omyndigs rätt och välfärd; samt att den nu följda 'olaga praxis' ställer så att säga utanför samhället en stor kategori af sådana dess medlemmar, hvilka bäst äro i behof af samhällets skydd.

Äfven detta nämndens uttalande är, så vidt rådstufvurätten förstår, föga öfverlagdt, i hvad det innefattar tolkning af gällande lag, samt innefattar dessutom i omdömet om frågans räckvidd en teoretisk spekulation med föga motsvarighet i verkligheten.

Uppenbart är, att genom upprättande af officiell boupptecknin öfver alla stärbhus utan undantag skulle rätten erhålla en fullständigare uppgift på alla omyndiga, som förekomma. Lagen stadgar dock som sagdt ej, att boupptecknin skall upprättas för detta ändamål. Oafsedt detta vore det emellertid önskligt att så skedde, därest därigenom någon praktisk nytta vunnes, som i viktiga afseenden uppvägde de ofvan framhållna olägenheterna att utan behof sätta i gång en stor apparat.

Hur förhåller sig saken nu i det praktiska lifvet?

Det är då till en början att märka, att i det ojämförligt öfvervägande antalet fall lefver någon af den omyndiges föräldrar, och i dessa fall vidtages ej någon åtgärd, vare sig det finns egendom i boet eller icke. Föräldrarna äro nämligen självskrifna förmyndare.

Medellösa minderåriga åter, som sakna föräldrar, omhändertagas väl i många fall af skyldemän, vänner till föräldrarna eller medlidsamma människor; och ett officiellt förordnande för dessa att vara förmyndare torde icke i nämnvärd grad öka deras vilja att vårda sig om de omyndige. Skulle omständigheter inträffa, hvarigenom behof af lagligen tillsatt förmyndare uppstår, lära de, såsom erfarenheten ock gifver vid handen, merendels gifva sådant rätten tillkänna.

Man skulle här kunna anmärka, att det är en möjlighet, att dylika

medellösa omyndige genom arf, testamente eller gåfva erhålla tillgångar och då skulle ej finnas någon af rätten tillsatt förmyndare, som ansvarade för förvaltningen under domstols kontroll. Hafva emellertid de omyndiga genom arf eller testamente, fallet i den ort, där de hafva sitt hemvist, erhållit någon nämnvärd egendom, får rätten i regel genom bouppteckning efter arflåtaren eller testator kännedom härom och går då själf i författning att förmyndare formligen förordnas. Då åter arf eller testamente fallit från annan ort, eller de omyndiga erhållit en gåfva, saknar rätten i regel kännedom därom, och skulle, då laglig förmyndare ej vore förordnad, dessa medel i brist på kontroll kunna vara utsatta för förskingring. Det är därvid dock att märka, att sällan en stärbhusutredning torde utbetala omyndig person tillagda medel utan att tillse, att det sker till den omyndiges laga målsman.

Hvad slutligen angår sådana föräldralösa barn, som sakna allt värn, måste dessa omhändertagas af vederbörande myndigheter. I de flesta händelser komma dylika barn enligt lag under fattigvårdssamhällets målsmanskap, och därmed är deras förmyndarefråga afgjord. Rätten torde knappast äga befogenhet att, utan framställning åtminstone, förordna särskild förmyndare för dylika omyndiga. I andra fall bör det ankomma på vederbörande myndigheter att göra anmälan hos rätten, därest laga förmyndare ej förordnats.

Af det nu sagda framgår, hur liten realitet ligger bakom nämndens antagande, att rådstufvurätten skulle genom förment olagligt förfarande 'ställa utanför samhället en stor kategori af sådana dess medlemmar, hvilka bäst äro i behof af samhällets skydd'. Rådstufvurättens egen erfarenhet bestyrker i hög grad detta omdöme om nämndens framställning i förevarande del. Rätten har därför hitintills icke heller af hänsyn till förmyndarefrågan ansett sig försvarad med att, utan afvaktan på familjerättens omarbetning, frångå den hittills varande, med förhållandena på många andra orter öfverensstämmande ordningen och påkalla hos vederbörande myndigheter en dyrbarare organisation af arbetet inom rätten.

Saken i sin helhet ställer sig icke så, som nämnden i sina slutord framhåller, att det skulle genom den af nämnden förordade vidlyftigare apparaten lyckas att ens i någon mån råda bot för ur social synpunkt beaktansvärda missförhållanden. Hvad som här framträder såsom ett socialt missförhållande afhjälpes endast genom att skaffa tillgångar för de omyndigas vård och uppfostran. Rådstufvurätten står fullständigt maktlös i detta afseende och har den lifligaste erfarenhet af att dess plikt och befogenhet att förordna förmyndare för omyndige väl har en formell-juridisk betydelse och därför blir af vikt företrädesvis för förmögenhetsför-

valtning, men att därur icke kan framgå någon insats i den *sociala* frågan. En sådan insats kräfver helt andra mått och steg, hvarpå försöket med inrättandet af barnavårdsnämnder utgör ett exempel.»

I afgifna påminnelser har barnavårdsnämnden anfört hufvudsakligen följande:

De åsikter, som funne sitt uttryck i rådstufvurättens utredning, kunde nämnden visserligen ej i allo dela, men ansåge ett ytterligare meningsutbyte opåkalladt, då nämnden hoppades hafva nått sitt syftemål: att fästa lagstiftarens uppmärksamhet på hithörande spörsmål. Endast ett par erinringar ville nämnden tillåta sig. Det torde vara obestridligt, att praxis i vårt land gjort boupptecknigen till det dokument, som — naturligtvis med rätt till motbevisning och korrigering — officiellt utvisade en persons rättsägare. Att kyrkoböckerna vore källskrifter härvidlag vore lika obestridligt. Men för att ur dessa kunna — särskildt i fall då rättsägarna äro mer eller mindre aflägsna släktingar till den aflidne — få fram en fullt uttömmande uppgift på rättsägarna vore ju förenadt med oerhörda svårigheter och i vissa fall, t. ex. då rättsägarna vore legitimerade barn, vore det säkerligen oftast omöjligt. Man komme alltså åter till bouppteckningen såsom den enda handling, som i och för sig officiellt visade eller sökte visa, hvilka vore rättsägare i ett stärbhus. Att den härvidlag vore nog så osäker, vore nämnden den första att erkänna. Men i regel torde den gifva god ledning. Och från praktisk synpunkt skulle det vara synnerligen beklagligt om, då det gällde att dokumentera sig såsom rättsägare i ett visst stärbhus, vederbörande alltid skulle vara nödsakad att taga sin tillflykt till släktforskningar i kyrkoböckerna land och rike rundt. Hvad som emellertid låge nämnden närmast om hjärtat vore, att omyndiga blefve i laga ordning försedda med förmyndare. Och kontroll härföfver borde väl lämpligast ske genom boupptecknig. Nämnden hade för visso haft ögonen öppna för att särskildt i en stad af Stockholms storlek nu berörda spörsmål vore med hänsyn till kostnadsfrågan af vidtutseende beskaffenhet. Men den synpunkten torde komma i andra rummet.

Till sist hemställde barnavårdsnämnden, att jag, därest jag ej funne anledning till eget initiativ, måtte föranstalta, att lagberedningen, som för närvarande sysslade med familjerätten, finge, till den kraft och verkan det kunde medföra, tillfälle att taga del af handlingarna i ärendet.

Med anledning af hvad i detta ärende förekommit har jag ansett mig böra undersöka, i hvad mån domstolarna enligt nu rådande praxis kontrollera, att boupptecknigar efter aflidna varda upprättade; och har jag förty till domhafvandena och rådstufvurätterna i riket utsändt cirkulär, hvari jag anhållit om upplysning i berörda hänseende.

De inkomna svaren utmärka, att praxis härutinnan är ganska olika. Åtskilliga rådstufvurätter liksom ock domhafvande hafva sålunda förklarat, att de noggrant vaka öfver, att boupptecknin upprättas i hvarje stärbhus.

Hvad flertalet domstolar angår, synes emellertid skyldighet för vederbörande att upprätta boupptecknin icke anses föreligga, därest trovärdig person intygar, att boet är medellöst, eller sådant framgår af de förteckningar å dödsfall (dödslistor), som det jämlikt förordningen om uppgifter till domstolarna angående timade dödsfall den 18 februari 1846 åligger kyrkoherde att afgifva. Vid en del domstolar synes man härutinnan tillämpa något strängare principer, i det befrielse från skyldighet att upprätta boupptecknin icke anses vara för handen i andra fall, än då vederbörande åtnjutit full fattigförsörjning, eller fråga är om minderårig, som aflidit i föräldrarnas lifstid. En rådstufvurätt har förklarat, att uppgift från trovärdig person, att tillgångar saknades, plägade godtagas, därest meddelande äfven lämnades om närmaste arfvingarna. Och två rådstufvurätter hafva upplyst, att de icke fordrade boupptecknin efter sådan person, som uti dödslistan betecknades såsom fattig, i annat fall, än då omyndiga barn funnes bland stärbhusdelägarna.

Vid några häradsrätter synes kontroll öfver boupptecknings upprättande alls icke utöfvas.

För två af de å mitt ofvanberörda cirkulär inkomna svaren tillåter jag mig i detta sammanhang lämna särskild redogörelse.

Sålunda har rådstufvurätten i Karlskrona meddelat, att i medellösa stärbhus plägade stadsvärderingsmannen upprätta ett instrument, upptagande dels stärbhusdelägarnas namn och hemvist, dels uppgift å den person, som under edlig förpliktelse uppgifvit boet, dels ock anteckning, att »då begrafningskostnaderna öfverstego boets tillgångar, måste detsamma antecknas såsom utfattigt»; att detta instrument för granskning företeddes hos magistratens expeditionshafvande för boupptecknings förrättande, hvilken försåge instrumentet med attest om granskningen; samt att sagda instrument därefter hos rådstufvurätten registrerades såsom boupptecknin.

Domhafvanden i Älfdals och Nyeds domsaga har yttrat följande:

Vid hvardera af domsagans tre häradsrätter fördes på dödslistorna grundade alfabetiska register öfver aflidna. Dessa register vore så uppställda, att för hvarje afliden funnes kolumner för anteckning dels af ingifven boupptecknin med dess nummer och ingifningstid dels af efterlefvande omyndiga barn. Efter afslutande af vintertingen infördes i dessa register de under det närmast föregående året enligt dödslistorna aflidna personer jämte anteckning om de efterlämnat minderåriga, hvarefter de

ingifna bouppteckningsgarna infördes uti den för dem angifna kolumnen. Dessa register plägade sedermera medföras till höstetingen och af domaren med nämnden gemensamt granskas, hvarvid, där så erfordrades, bouppteckningsförelägganden meddelades beträffande aflidna, som efterlämnat kända tillgångar eller minderåriga, ej med förmyndare försedda arfvingar. Beträffande sådana aflidna, om hvilka af nämnden vitsordades, att de varit fullständigt medellösa, och hvilka ej efterlämnat minderåriga, ej med förmyndare försedda arfvingar, utfärdades däremot ej bouppteckningsföreläggande, utan antecknades i stället uti registrets bouppteckningskolumn ordet »medellös».

Härutöfver anser jag mig, beträffande de till mig inkomna svaren, särskildt böra framhålla, att en häradshöfding såsom skäl för att icke fordra boupptecknin i fråga om medellösa stärbhus andragit, att föreläggande i dylika fall dels skulle vålla en hel del kostnader, som skulle träffa den fattigaste delen af menigheten, dels skulle vålla domare och åklagare en hel del arbete, som kunde bättre användas till samhällets nytta, dels ock vore till ingen nytta eller inkomst för staten. En annan häradshöfding har i detta afseende anfört, att han vid tillträdet af sin domsaga ifrågasatte upprättande af boupptecknin efter medellös person. Häradshöfdingen fann emellertid, att tanken att fordra sådan var fullkomligt främmande för befolkningen, och afstod från att söka genomföra den. Dess genomförande kunde troligen icke heller ske utan svårighet, beroende därpå, att ingen ansåge sig vara skyldig att bekosta bouppteckning ingifvande till häradsrätten, där ersättning icke kunde erhållas ur dödsboet.

Å andra sidan har en rådstufvurätt, som håller hand däröfver, att bouppteckningar till och med efter fattighjon varda till rådstufvurätten ingifna, till stöd härför anfört, att rådstufvurättens arkiv därigenom i vissa fall kunde i arfs- och släktskapsfrågor lämna upplysningar, som ej annorledes stode att erhålla, och riktigheten af denna rådstufvurättens uppfattning hade erfarenheten bestyrkt.

Slutligen har jag att omnämna, hurusom i ingångna svar antydts, att det vore möjligt för domstolarna att fullgöra sin kontrolleringsskyldighet beträffande minderårigas förseende med förmyndare utan hänsyn därtill, om boupptecknin efter hvarje afliden blefve upprättad eller icke.

I sistberörda afseende har man åsyftat 1846 års ofvannämnda förordning, i hvars 4 § stadgas skyldighet för kyrkoherde att, där död person veterligen efterlämnat omyndigt barn, därom i dödslistan lämna uppgift. Detta stadgande borde ock vara för ändamålet tillfyllest, så framt noggranna uppgifter uti förevarande hänseende verkligen lämnades. Detta lär dock, enligt hvad jag erfarit, ingalunda alltid vara förhållandet. Och

för öfrigt är härutinnan att märka, att åtskilliga domhafvande och rådstufvurätter, som anse bouppteckning i fattiga stärbhus obehöflig, ej heller finna nödigt att förse minderårig, som saknar tillgångar, med förmyndare. Dessa båda frågor hafva således i viss mån blifvit af praxis med hvarandra sammankopplade.

Beträffande förmyndarefrågan har jag för afsikt att längre fram i annat sammanhang inför Eders Kungl. Maj:t närmare utveckla min mening.

I fråga om vikten däraf, att i hvarje stärbhus varder upprättadt ett officiellt dokument, utvisande ej mindre boets ekonomiska ställning än äfven dess delägare, synes det emellertid mig, som om åsikterna icke borde vara delade. I likhet med hvad såväl Stockholms stads barnavårdsnämnd som Stockholms rådstufvurätt — om ock ur något olika synpunkter — framhållit, finner jag också det vara önskvärdt, att detta spörsmål upptages till lösning i samband med den förestående revisionen af familjerätten. Den af mig åstadkomna utredningen om praxis i ämnet torde härvid vara af intresse.

Jag får alltså under åberopande af 19 § i den för Riksdagens justitieombudsman gällande instruktion för Eders Kungl. Maj:t framlägga förhållandet till den uppmärksamhet, Eders Kungl. Maj:t må finna saken förtjäna.»

Framställning till Kungl. Maj:t angående ändring i bestämmelserna om rätt för utlänning att här i riket drifva handel.

I detta ämne har jag den 18 mars 1911 till Kungl. Maj:t aflåtit en så lydande skrifvelse:

»Enligt 26 § 1 mom. i förordningen angående utvidgad näringsfrihet den 18 juni 1864 skall på särskild pröfning af Eders Kungl. Maj:t i hvarje fall bero, om utländsk man eller kvinna må här i riket idka handelsrörelse.

Tillstånd för utlänning att i Sverige drifva handel inbegriper, enligt 29 § af samma förordning, jämväl rätt att föra varor såväl emellan inrikes orter som till eller från utrikes ort.

Sedan klagomål börjat förspörjas öfver vissa olägenheter, som vore förenade med den ambulatoriska handelsverksamhet, som inom landet särskildt af utlänningar bedrefs dels genom s. k. gårdfarihandel dels genom varuauktioner och realisationer för utländska konkursmassors räkning, an-

höll Riksdagen i skrifvelse den 15 maj 1878, att Eders Kungl. Maj:t måtte underkasta näringslagstiftningen, i hvad den anginge utlänningar, en revision i syfte att förhindra dem att här i riket idka handel utan att erlägga skatt till staten och kommunen.

Denna Riksdagens skrifvelse hade till följd utfärdande af förordningen den 20 juni 1879 om ändring af vissa paragrafer i 1864 års näringsfrihetsförordning, hvarigenom, bland annat, skärpta bestämmelser meddelades i fråga om såväl handel, hvilken bedrefs af utlänningar, som äfven särskildt gårdfarihandeln, ehvad den idkades af utlänningar eller svenska undersåtar.

Emellertid fortforo klagomålen öfver det sätt, hvarpå den ambulatoriska handelsverksamheten bedrefs, och voro dessa klagomål, såsom förut, i främsta rummet riktade mot utlänningar.

I skrifvelse den 1 maj 1886 anhöll Riksdagen, med afseende å vissa anmärkta olägenheter vid varors kringförande till försäljning, synnerligen då sådant skedde genom utlänningar, att Eders Kungl. Maj:t täcktes bringa denna viktiga fråga under utredning samt, i fall omständigheterna skulle därtill föranleda, föreslå till olägenheternas afhjälpande förändringar i då gällande lagstiftning.

Genom förordningen den 23 september 1887 om ändring af vissa paragrafer i näringsfrihetsförordningen stadgades i 26 § 2 mom. förbud för utlänning, äfven om han undfått tillstånd till idkande af handel, att själf eller genom annan utom den ort, tillståndet gällde, idka försäljning annorledes än å marknad, hvarjämte utlänning ej heller skulle få användas till biträde vid s. k. realisation eller vid gårdfarihandel.

Sedan uppmärksamheten blifvit fäst å det förhållandet, att de förmåner, som enligt åtskilliga med utländska makter gällande traktater tillförsäkrats dessa makters undersåtar i afseende å handel och industri, utom gårdfarihandel, icke rätt väl stode tillsammans med det ovillkorliga förbudet för utlänning såväl att försälja varor genom realisation som ock att användas såsom biträde vid sådan försäljning, föreslog Eders Kungl. Maj:t i proposition till 1893 års Riksdag ändring i 26 § 2 mom. i syfte att utlänning, som i behörig ordning förvärfvat tillstånd att i riket idka näring, kunde beredas möjlighet att vinna rätt att afyttra varor genom realisation och att användas såsom biträde vid sådan försäljning.

Den föreslagna lydelsen af ifrågavarande lagrum var sålunda:

»Ej må utlänning, äfven om han undfått tillstånd till utöfvande här i riket af handel eller annan näring, idka gårdfarihandel, som i — — — afses, eller användas såsom biträde vid dylik handel, vare sig den sker för svensk eller utländsk mans räkning.

Ej heller må utlänning, äfven om han undfått tillstånd, som nyss är sagdt, verkställa realisation, som afses — — — eller användas som biträde vid dylik försäljning, vare sig den sker för svensk eller utländsk mans räkning, utan att Konungen därtill gifvit lof. Sådant lof sökes af utlänning i enahanda ordning, som i mom. 1 af denna paragraf sägs; och gälle — — — — — meddelade.»

Riksdagen fann mot förslaget ej skäl till annan erinran, än att Riksdagen, då den föreslagna ändringen för beredande af möjlighet för utlänning, som i behörig ordning förvärfvat tillstånd att i riket idka näring, att vinna rätt att afyttra varor genom realisation och att användas såsom biträde vid dylik försäljning, enligt Riksdagens åsikt icke borde vara mera omfattande, än hvad gällande, med främmande makter afslutade traktater fordrade, och således afse allenast sådana främmande makters undersåtar, hvilka på grund af traktaternas innehåll kunde göra anspråk på rätt att här i riket utöfva försäljning af ifrågavarande slag, ansåg sig böra hemställa, att i den föreslagna ändrade lydelsen af sistnämnda lagrum måtte näst efter ordet »konungen» tilläggas orden »på grund af ingången traktat».

Förordning i ämnet utfärdades den 30 juni 1893, därvid iakttogs hvad Riksdagen sålunda hemställt.

Näringsfrihetsförordningens § 26 mom. 2 har sedermera icke undergått någon saklig förändring.

Genom de sålunda tillkomna bestämmelserna — hvilka af Eders Kungl. Maj:t i högsta domstolen förklarats tillämpliga äfven å det fall, att utlänning såsom verkställande direktör för ett här i riket inregistreradt aktiebolag för bolagets räkning idkat sådan försäljning, som uti ifrågavarande lagrum omnämnes — har man utan tvifvel lyckats i hufvudsak undanröja anledningarna till de förut försporda klagomålen öfver utlänningars i Sverige bedrifna handelsverksamhet.

Emellertid har, enligt hvad till min kännedom kommit, i annat hänseende missnöje yppats öfver obehörigt intrång från utlänningars sida i fråga om handel här i riket. Det lärer nämligen inträffa, att utlänningar faktiskt drifva handelsrörelse utan behörigt tillstånd, och detta under sådana förhållanden, att ansvar för olaga handel icke kan dem ådömas. Tillvägagångssättet härvid är, att vederbörande utlänning vidtalar någon svensk undersåte att såsom bulvan anmäla sig till idkande af handel och därvid tillika anmäla utlänningen såsom sin prokurist. Då enligt gällande lag hinder för utfärdande af prokura åt utländsk undersåte icke förefinnes, kan registrering af sistberörda anmälan icke vägras, och med hänsyn till de befogenheter, lagen tillerkänner prokurist, är utlänningen sedermera i

ungefär samma rättsställning, som om han fått behörigt tillstånd till utöfvande af handel.

Det synes mig vara angeläget att förhindra ett dylikt kringgående af lagen, hvilket möjliggör för utländska undersåtar att här i riket drifva handel, ehuru de icke äro i den ekonomiska ställning eller eljest äga kvalifikationer af den art, att de kunnat förvärfva tillstånd till idkande af sådan rörelse.

Med stöd af 19 § i den för Riksdagens justitieombudsman gällande instruktion har jag ansett mig böra desto mindre underlåta att fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på nu berörda förhållande, som jag utgår ifrån, att ej mindre näringsfrihetsförordningen än äfven lagen angående handelsregister, firma och prokura den 13 juli 1887 inom en icke aflägsen framtid kommer att underkastas en äfven i andra afseenden välbehöflig revision.»

Framställning till Kungl. Maj:t angående ändring af lagen om handelsregister, firma och prokura den 13 juli 1887.

Härutinnan har jag den 18 mars 1911 till Kungl. Maj:t aflåtit en så lydande skrifvelse:

»Vid olika tillfällen har jag tillåtit mig att för Eders Kungl. Maj:t framhålla vissa brister, som enligt min mening vidlåda lagen angående handelsregister, firma och prokura den 13 juli 1887.

I skrifvelse den 30 november 1908 har jag sålunda fäst Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på, att gällande lagstiftning icke innehåller förbud mot intagande i firma af beteckningen »riks»- eller därmed jämförligt uttryck, äfvensom att användandet af ett dylikt uttryck i firman lätteligen kan bibringa allmänheten den oriktiga föreställningen, att vederbörande bolag (resp. förening o. s. v.) vore ett slags statsinstitution eller åtminstone garanterad af staten eller stående under dess kontroll.

Vidare har jag i skrifvelse den 8 november 1910 erinrat om behofvet af att bestämmelserna uti ifrågavarande lag blefve till beredande af nödigt firmaskydd i viss mån jämkade, därvid jag bland annat särskildt framhållit, dels att det i 128 § af nya aktiebolagslagen innehafvare af i handelsregister införd firma gifna skydd mot obehörigt intrång från aktiebolags sida kräfde motsvarighet i firmalagen till förmån för aktiebolag, dels ock att, om i enlighet härmed ett aktiebolag, hvar än dess styrelse

hade sitt säte, finge befogenhet att, under åberopande af förfång på grund af namnlikhet, vid domstol väcka talan om upphäfvande af handelsfirmas registrering, dylik befogenhet syntes böra tillkomma jämväl innehafvare af i handelsregistret införd firma utan hänsyn till den kommun, där registreringen skett.

Slutligen har jag i skrifvelse denna dag påpekat, hurusom den omständighet, att lagen utan begränsning medgifver främmande undersåtes intagande i handelsregistret såsom prokurist, gifvit upphof till kringgående af bestämmelserna i näringsfrihetsförordningen om den rätt till idkande af handel, som kan förvärfvas af utlänning.

Emellertid har min ämbetsverksamhet satt mig i tillfälle att konstatera ännu en i lagen angående handelsregister m. m. befintlig lucka, som enligt min uppfattning är af beskaffenhet att böra utfyllas.

Enligt 132 § i nya aktiebolagslagen skall styrelseledamot eller annan, som vid anmälan till registrering mot bättre vetande meddelar oriktig uppgift, straffas med böter från och med femtio till och med två tusen kronor eller fängelse.

I 97 § af den nya lagen om sjukkassor är straffet för motsvarande förbrytelse bestämdt till böter från och med tjugufem till och med ett tusen kronor.

Banklagarna stadga också straff uti nu ifrågavarande afseende, nämligen böter från och med femtio till och med två tusen kronor.

Äfven i lagen om försäkringsrörelse likasom i lagen om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet har man beaktat behofvet af straffbestämmelser för den, som i anmälan till registrering mot bättre vetande meddelar oriktig uppgift. Straffskalan är i den förra lagen böter från och med femtio till och med fem tusen kronor samt i den senare böter från och med tjugufem till och med ett tusen kronor.

I lagen angående handelsregister m. m., hvilken i 23 § stadgar straff för försummelse att göra föreskrifven anmälan till handelsregistret, finnes däremot icke någon straffbestämmelse för den, som i anmälan till registrering mot bättre vetande meddelar oriktig uppgift. Den, som t. ex. i kommanditbolags anmälan till registret lämnar falsk uppgift angående kommanditdelägarnes insatser, kan alltså icke härför dömas till ansvar, med mindre handlingen skulle vara straffbar enligt allmänna strafflagen. Detta förhållande framträder särskildt egendomligt vid jämförelse med det stränga straff, som enligt nya aktiebolagslagen kan drabba den, hvilken medvetet lämnar oriktig uppgift angående inbetalning å aktiekapitalet.

Med stöd af 19 § i instruktionen för Riksdagens justitieombudsman får jag alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande,

huruvida icke lagen angående handelsregister m. m. borde uti ifrågavarande afseende bringas i principiell öfverensstämmelse med öfriga, här ofvan anmärkta lagar.»

Framställning till Kungl. Maj:t angående ändring i bestämmelserna om normalpapperet.

Härom har jag den 22 mars 1911 till Kungl. Maj:t aflåtit en så lydande skrifvelse:

»Under de inspektioner hos domhafvande och rådstufvurätter, jag de senaste åren förrättat, hafva anmärkningar af olika slag framställts mot beskaffenheten af det papper (normalpapper), som enligt förordningen den 12 juli 1907 skall användas till skriftliga offentliga handlingar.

Med anledning häraf anhöll jag i december 1910 uti cirkulär till samtliga domhafvande och rådstufvurätter, att de måtte till mig öfversända redogörelse för den erfarenhet beträffande ifrågavarande papper, som de genom dess användning kunde hafva vunnit.

I de å detta cirkulär ingångna svaren hafva i olika afseenden anförts klagomål mot de påbjudna papperssorterna.

De allmännaste anmärkningarna gälla formatet, särskildt beträffande normalpappers användande till domböcker och andra konceptprotokoll. Icke mindre än 55 domhafvande och 26 rådstufvurätter yttra i detta afseende missnöje. De framhålla, att minsta påbjudna formatet 36 × 45 cm. är för sagda ändamål för litet, i det att af parter i mål ingifna handlingar ofta äro af större format och sålunda vid inbindning i ternerna såsom bilagor antingen komma att sticka ut med kanterna, hvilka i följd däraf efter någon tids begagnande af ternerna, t. ex. för utskrift, lätt blifva söndertrasade eller nedsmutsade, eller ock vid inbindningen måste vikas, hvilket uppenbarligen medför olägenheter vid protokollens begagnande. Närmast större påbjudna formatet 41 × 53 cm. framhålles däremot vara för stort, hvaraf vållades olägenheter, såsom att banden icke finge rum å förut befintliga arkivhyllor och ternerna icke rymdes i tillgängliga fack och portföljer samt att arken vore obekväma att skrifva på och i öfrigt besvärliga att handskas med.

De häradshöfdingar och rådstufvurätter, som framställt anmärkningar i berörda hänseende, förorda i allmänhet ett format emellan nu nämnda papperssorter. Många föreslå härvid ett format af samma eller ungefär lika storlek, som det gamla lessebopapperet Bikupan n:r 1. Några påpeka

tillika fördelen af oskurna kanter, hvarigenom själfva protokollet vid användning lättare skiljdes från däri inhäftade bilagor och bläddring i protokollet i öfrigt underlättades. Efter inbindning af terner med oskurna kanter skulle dessutom banden te sig mera fördelaktiga till utseendet.

Ytterligare 8 domhafvande och 7 rådstufvurätter hafva förordat sistnämnda papperssort utan att angifva annat skäl än att detta vore bättre än normalpapperet.

Angående normalpapperets hållbarhet, jämförd med de förut allmänt begagnade papperssorternas, hafva allenast några domhafvande och rådstufvurätter direkt yttrat sig, delvis beroende på att tillräcklig erfarenhet härutinnan ännu ej erhållits, i synnerhet som ett ganska vidsträckt bruk gjorts af den i 1907 års förordning medgifna rätt att efter tillstånd använda andra papperssorter än de i förordningen påbjudna. Emellertid framställa 8 domhafvande och 6 rådstufvurätter anmärkningar i ifrågavarande afseende, därvid de förmena, att normalpapper, särskildt vid användning till protokoll och utgående expeditioner, lätt brytes eller »luddar sig» vid vikning och i ryggen.

Angående beskaffenheten af normalpappers bladyta och dess lämplighet vid skrifning hafva åtskilliga anmärkningar blifvit gjorda, hvaraf en del dock torde gälla endast papper från något eller några bruk.

Sålunda beklaga sig 18 domhafvande och 9 rådstufvurätter öfver att normalpapper är för tungt eller hårdt att skrifva på, så att exempelvis det starkt sliter stålpennor eller verkar mer tröttande för den skrifvande.

Icke mindre än 23 domhafvande och 14 rådstufvurätter påpeka såsom ett ofta förekommande fel hos normalpapper, att detsamma är för hårdt limmadt eller alltför glättadt eller öfverfettadt. Dessa egenskaper förorsaka, enligt hvad några särskildt framhålla, att vid skrifning bläcket endast med svårighet fäster å papperet och vid läskning uppsuges i läskpapperet, hvarigenom skriften blir otydlig eller nästan utplånas.

Enligt andras iakttagelser föranleda nyssnämnda egenskaper hos normalpapper, att bläcket flyter ut på papperet och fläcktals plumpar sig. Samma egenskaper hos papperet äfvensom dess starkt hvita färg föranleda, enligt uppgifter från 14 domhafvande och 3 rådstufvurätter, att det är synnerligen mottagligt för fläckar och smuts.

Bland mera allmänt framhållna brister hos normalpapper märkes därjämte, att detsamma, om ock hårdt på ytan, är väl löst till sin inre konsistens, så att radering därå svårligen kan ske utan skada å papperet. Af 22 domhafvande och 7 rådstufvurätter har i detta afseende yttrats missnöje.

Angående normalpappers användbarhet för maskinskrift anse 5 dom-

hafvande detsamma i följd af dess glatta yta ej vara därför lämpligt. Mot normalpappers användbarhet vid maskinskrift uttalar sig äfven en rådstufvurätt, hvilken såsom skäl anför, att maskintyperna ofta slå igenom papperet.

I fråga om mera anmärkningsvärda olägenheter hos normalpapper torde äfven böra framhållas, att 4 domhafvande och 2 rådstufvurätter påpekat svårigheten att åtskilja de olika sorterna af normalpapper, hvilket ibland måste föranleda misstag i användandet af föreskrifven sort eller åtminstone orsaka besvär. Såsom botemedel härutinnan föreslås förtydligande af vattenstämpeln eller olika färgbotten för olika sorter.

Slutligen påpekas af några — 3 domhafvande och 2 rådstufvurätter — normalpappers benägenhet att snart gulna.

Med stöd af 19 § i instruktionen för Riksdagens justitieombudsman har jag ansett mig böra fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet å de mot normalpapper sålunda framställda anmärkningar, hvilka enligt min uppfattning tala för behofvet af någon jämkning uti ifrågavarande förordnings bestämmelser, åtminstone så vidt de afse normalpappers format.

Domhafvandenas och rådstufvurätternas till mig i ämnet afgifna yttranden bifogas.»

Framställning till Kungl. Maj:t angående tillämpningen af värnpliktslagen.

I detta ämne har jag den 23 mars 1911 till Kungl. Maj:t aflåtit en så lydande skrifvelse:

»I en till mig ingifven klagoskrift anförde styrmannen O. A. från Skaftö, bland annat:

att klaganden, som år 1903 inom Strömstads sjörullföringsområde såsom beväringsman inskrifvits i flottan, under år 1904 uttagits för underbefälsutbildning och samma år fullgjort sin värnplikt;

att klaganden emellertid för utevaro från inskrifning med värnpliktige tillhörande Göteborgs norra rullföringsområde år 1910 dömts till 40 kronors böter;

samt att, sedan länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län genom resolution den 5 juli 1910, hvaraf klaganden fått del, förordnat, att böterna skulle hos klaganden uttagas, klaganden blifvit den 28 oktober för undergående af förvandlingsstraff för nämnda böter häktad och införpassad till

kronohäktet i Svanesund; och förmälde klaganden, under förmenande att åtgärderna mot honom berott på försumlighet från vederbörande myndigheters sida, att han velat lämna mig underrättelse om dessa förhållanden, emedan fallet icke vore enastående.

Efter af mig verkställd utredning och sedan klaganden återkallat sin anmälan, lät jag vid denna återkallelse bero.

I ärendet hafva emellertid af några myndigheter gjorts vissa anmärkningsvärda uttalanden, för hvilka jag tillåter mig att här lämna redogörelse.

Länsmannen i Orusts västra härad har sålunda förklarat sig icke kunna underlåta att påpeka, hurusom uti bötesförteckningen för utevaro från inskrifningsförrättningarna med värnpliktige tillhörande Göteborgs norra rullföringsområde, i hvad denna förteckning afsåge Orusts västra härad, ett stort antal värnpliktige blifvit obehörigen bötfällda. Det hade visat sig, att af de i förteckningen upptagna, hittills anträffade värnpliktige, tillhopa 20 stycken, ej mindre än 18 fullgjort sin inskrifningsskyldighet. Ett sådant förhållande hade helt naturligt till följd, att de värnpliktiges förtroende för värnpliktslagen och dess handhafvande på ett betänkligt sätt rubbades, och att de ansåge sig vara utsatta för trakasserier. Det syntes därför länsmannen vara behöfligt, att värnpliktslagen om möjligt ändrades därhän, att obehörig bötespåföring mindre ofta förekomme.

Kronofogden i Orusts och Tjörns fögderi har anfört, att på kusten synnerligen ofta förekomme felaktiga bötespåföringar till stort besvär såväl för länsstyrelsen som för kronobetjäningen, hvilken senare finge uppbära klandret för detta förhållande, ehuru det hade sin grund i det rådande systemet. Det syntes kronofogden, som om det rådde för litet samarbete mellan sjömanshusen och sjörullföringsområdesexpeditionerna å ena sidan och landtrullföringsområdesbefälhafvaren å andra sidan. Sålunda förekomme att en stor del af dem, som bötfälldes för utevaro från inskrifning inom Göteborgs norra rullföringsområde, vore inskrifna vid flottan, om hvilket förhållande befälhafvaren för nämnda rullföringsområde saknade kännedom. Felaktiga bötespåföringar föranleddes väl ock däraf, att vid sjömanshus inskrifna värnpliktiga, om hvilka icke i mantalslängden antecknats, att de vore sjömän, uppfördes i inskrifningslistan såsom inskrifningsskyldiga inom vederbörligt landtrullföringsområde.

Slutligen har befälhafvaren för Göteborgs norra rullföringsområde framhållit, att ett stort antal värnpliktige årligen måste uppföras å bötesförteckning, då ovisshet rådde om, huruvida de vore inskrifna eller icke, hvilket ofta vore fallet i synnerhet med sjömän, som skulle inskrifvas än vid rullföringsområde än vid sjömanshus. Risken för den värnpliktige

vore dock, enligt befälhafvarens mening, ingen, ty hvad som ej kunde rättas, sedan vederbörande tagit del af de olika inskrifningslängderna, kunde enligt 45 § värnpliktslagen den värnpliktige själf rätta genom att uppvisa inskrifningssedel eller genom hänvisning till den, som verkställt inskrifningen.

Nu anförda yttranden gifva vid handen tillvaron af ett uppenbart missförhållande. Så vidt jag kunnat utröna, torde dettas orsak vara att söka icke så mycket i någon bristfällighet hos gällande författningar i ämnet som i det sätt, hvarpå dessa af vederbörande tillämpas. Då det emellertid icke varit mig möjligt att konstatera, hvar felet härutinnan ligger, har jag med stöd af 19 § i instruktionen för Riksdagens justitieombudsman trott mig böra fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet å saken i förhoppning att Eders Kungl. Maj:t efter verkställd utredning skall kunna råda bot för missförhållandet i fråga.

I anledning af förenämnda yttrande af befälhafvaren för Göteborgs norra rullföringsområde vill jag här endast tillägga, att det väl icke är förenadt med synnerligen stor risk, att obehörigen påförda böter verkligen varda uttagna. Men tydligt är, att obehörig bötespåföring förorsakar besvär för den värnpliktige, i det han, vid äfventyr att böterna i laga ordning uttagas, har att inom viss tid från det han fått del af bötesresolutionen till vederbörande kronofogde eller magistrat ingifva de bevis, som han vill åberopa till styrkande af den mot böternas indrifvande gjorda invändningen. Laglig skyldighet lärer icke förefinnas för den, som delgifver bötesresolutionen, att för öfverlämnande till kronofogde eller magistrat af den värnpliktige mottaga det eller de bevis, hvaraf han uti ifrågavarande afseende vill begagna sig.»

Framställning till Kungl. Maj:t angående ändring af instruktionen för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten.

Härom har jag den 20 april 1911 till Kungl. Maj:t aflåtit en skrifvelse af följande lydelse:

»I 51 § af Eders Kungl. Maj:ts instruktion för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten den 16 december 1910 är stadgadt, att fånge, som bryter mot anbefalld ordning, må kunna tillrättavisas med inneslutning i mörk cell under högst åtta dagar, dock att sådant straff ej må tillämpas, utan

att läkarens förklaring inhämtats, att hinder därför med hänsyn till fångens hälsotillstånd ej möter.

Bland disciplinstraff, som omförmälas i strafflagen för krigsmakten, förekommer äfven sträng arrest, som dock må ådömas allenast underofficerare och manskap. Enligt 19 § i nämnda lag verkställes sträng arrest i mörkt enrum i militärhäkte. I öfverensstämmelse med hvad förhållandet är i fråga om fånges inneslutning i mörk cell får sträng arrest ådömas i högst åtta dagar. Emellertid är i afseende å sträng arrest i sistberörda paragraf den inskränkande bestämmelsen meddelad, att efter hvar tredje dag en dags afbrott skall göras i bestraffningen. Under de dagar, afbrott sker, hålles den straffskyldige i ljust rum, och inräknas dessa dagar ej i den ådömda strafftiden. Beträffande sträng arrest är för öfrigt att märka bestämmelsen i 23 § af disciplinstadgan för krigsmakten, enligt hvilken, där anledning förekommer, att straffskyldig ej skulle kunna utan fara för hälsan undergå honom ålagd sträng arrest, läkares yttrande däröfver bör inhämtas. Varder sådant förhållande af läkaren bestyrkt, och anses bestraffningen, om dess fullbordande någon tid uppskjutes, ej heller då kunna utan våda verkställas, skall jämlikt samma lagrum den straffskyldige i stället undergå vaktarrest efter ty i strafflagen för krigsmakten sägs.

I det förslag till ny strafflag för krigsmakten m. m., som af särskilda kommitterade afgafs år 1905, har sträng arrest icke upptagits såsom en särskild straffart. Enligt 26 § i förslaget må emellertid visst arreststraff skärpas för manskap, ej tillhörande underbefälet, under högst sex dagar af strafftiden genom mörkt enrum. I förslagets 28 § är därjämte stadgadt, dels att verkställighet af sådan skärpning ej må ske förr än vederbörande läkare efter verkställd undersökning förklarat, att den straffskyldige kan utan våda för hälsan underkastas skärpningen, dels ock att, där skärpning ålagts för längre tid än tre dagar, en dags afbrott däri skall göras efter den tredje dagen.

I likhet med gällande strafflag för krigsmakten måste alltså ifrågavarande kommittébetänkande anses hvila på den uppfattningen, att det under alla förhållanden bör betraktas såsom hälsovådligt för en person att hållas inspärrad i mörkt rum mer än tre dagar i följd. Vid sådant förhållande synes det mig med fog kunna sättas i fråga, huruvida förenämnda bestämmelse i instruktionen för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten, enligt hvilken fånge må kunna tillrättavisas med inneslutning i mörk cell under åtta dagar i rad, kan anses stå i öfverensstämmelse med humanitetens fordringar. Särskildt vill jag härvid fästa uppmärksamheten därå, att risken för skada genom inspärrning i mörkt rum säkerligen är större

för fånge, särskildt om han en längre tid hållits i fängelset, än för någon till sträng arrest dömd militär, hvars tjänstgöring i det fria gjort honom mera motståndskraftig; och i enlighet härmed upptogs ock i förenämnda kommittébetänkande det stadgande, att skärpning genom mörkt enrum borde verkställas vid strafftidens början.

Den i ifrågavarande instruktion intagna bestämmelsen, att fånge ej må inneslutas i mörk cell, utan att läkarens förklaring inhämtats, att hinder därför med hänsyn till fångens hälsotillstånd ej möter, innebär naturligtvis i viss mån en garanti uti förevarande afseende. Men då lagen tillåter en fånges straffande genom inneslutning i mörk cell under åtta dagar i rad, är all anledning antaga, att läkaren icke anser sig kunna förklara hinder möta för dylik bestraffnings verkställande, med mindre hos vederbörande fånge särskilda svaghetssymptom förefinnas.

Ofvanberörda förhållande har jag med stöd af 19 § i den för Riksdagens justitieombudsman gällande instruktion trott mig böra framlägga för Eders Kungl. Maj:t, till den uppmärksamhet Eders Kungl. Maj:t må finna saken förtjäna.»

I samma ämne har jag den 30 september 1911 till Kungl. Maj:t aflåtit en skrifvelse af följande lydelse:

»I skrifvelse till Eders Kungl. Maj:t den 20 april 1911 tillät jag mig sätta i fråga, huruvida bestämmelsen i 51 § af Eders Kungl. Maj:ts instruktion för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten den 16 december 1910, enligt hvilken fånge må kunna tillrättavisas med inneslutning i mörk cell under åtta dagar *i rad*, kunde anses stå i öfverensstämmelse med humanitetens fordringar.

Fångvårdsstyrelsen, som anbefallts att i anledning af min sålunda gjorda framställning afgifva underdånigt utlåtande, har i en till Eders Kungl. Maj:t den 8 maj 1911 ingifven skrifvelse anfört, bland annat, följande:

Enligt den första för styrelsen utfärdade nådiga instruktionen den 7 mars 1835 medgafs styrelsen att vid korrektionsinrättningarna »låta använda correktionella bestraffningar, hvarunder, i svårare fall, jämväl begripes prygel för manspersoner». I följande nådiga instruktioner den 16 december 1859 och den 22 november 1877 hade i afseende å styrelsens rätt att ålägga fångar och kronoarbetskarlar (försvarslösa) extra judiciella bestraffningar allenast förklarats, att gällande bestämmelser komme att fortfarande tjäna till efterrättelse, till dess annorlunda blefve förordnadt. I fråga om läns- och kronocellfängelserna uttalades i nådiga reglementet den 28 maj 1867 § 3 mom. 6, att, då fånge bröte mot anbefalld ordning,

anmälan om förhållandet skulle göras hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som efter sakens beskaffenhet bestämde straff för förseelsen, med rätt dock för fängelseföreståndaren att, där för ordningens vidmakthållande så vore nödigt, insätta fången i mörk cell. Enligt § 12 finge i svårare fall tillrättavisas med insättning i mörk cell under högst åtta dagar. Andra bestämmelser hade i öfrigt icke varit beträffande användningen inom fångvårdsanstalterna af extra judiciella bestraffningar af ifrågavarande art gifna, än att styrelsen begränsat den tid, för hvilken mörk cell finge af direktörerna vid centralanstalterna åläggas, till åtta dagar samt föreskrifvit läkarundersökning.

Mörk cell vore den strängaste form af extra judiciell bestraffning, som vid straffängelserna och kronohäktena stode vederbörande på platsen till buds.

Inom ett fängelse måste först och främst, framför allt annat, disciplinen upprätthållas, och medel härtill måste finnas af sådan beskaffenhet, att en eller annan utomstående, som ej lärt sig inse nödvändigheten häraf, möjligen kunde anse dem inhumana.

Justitieombudsmannen hade icke genom någon saklig bevisning styrkt sitt antagande, att åtta dagars mörk cell i rad innebure hälsovåda. Han stödde sig allenast på en förmodan, att då kommitterade för utarbetande af förslag till ny strafflag för krigsmakten i förslaget bestämt, att där skärpning af mörk cell ålagts för längre tid än tre dagar, en dags afbrott skulle göras, förslaget måste anses hvila på den uppfattningen, att det under alla förhållanden borde betraktas såsom hälsovådligt för en person att hållas inspärrad i mörkt rum mer än tre dagar i följd.

Nu hade emellertid styrelsen i detta hänseende inhämtat yttrande af sin biträdande läkare, professorn i fysiologi vid karolinska mediko-kirurgiska institutet medicine doktor Johan Erik Johansson, hvilken, enligt hvad ett i afskrift bilagdt intyg utvisade, satt sig i förbindelse med specialister å ögonsjukdomarnas och hygienens område. Af intyget framginge, att något fall ej vore af dem kändt, då permanent skada i följd af vistelse i mörkt rum under ifrågavarande tid uppkommit, om ock denna strafform, såsom hvarje annan, naturligtvis kunde utöfva en allmänt försvagande verkan.

Betecknande vore ett af professor Johansson gjordt tillägg, att inskjutande af en eller annan ljusdag i mörkkammarvistelsen syntes honom vara att föredraga, »enär ett itereradt obehag borde verka kraftigare än ett permanent, vid hvilket vederbörande efter en tid vänjde sig».

Måhända hade detta varit skälet för inskjutande af en ljusdag efter tre dagars mörkcell enligt krigslagsförslaget, i så fall raka motsatsen till hvad justitieombudsmannen förordat.

Justitieombudsmannen hade i sin framställning förbigått gällande strafflags bestämmelse i 4 kap. 15 §, enligt hvilken den, som vore dömd till straffarbete på lifstid, kunde för brott inneslutas i mörkt enrum ända till tjuguen dagar i rad. Öfverensstämde det ej med humanitetens fordringar att i mörk cell under åtta dagar innesluta en fånge, som svårt förgrepe sig mot ordningen i fängelset och således bröte mot där gällande lagar, torde det vara en ojämförlig grymhet att i nära tredubbla tiden innesluta en fånge, som förbrutit sig må vara mot strafflagen.

Då, enligt hvad ofvan framlagts, bestraffningen af mörk cell i högst åtta dagar å rad icke kunde innebära våda för hälsan, hemställde styrelsen, att min ifrågavarande framställning icke måtte föranleda någon vidare åtgärd.

Medicinalstyrelsen, som jämväl anbefallts att till Eders Kungl. Maj:t inkomma med yttrande, har i afgifvet underdånigt utlåtande förklarat, att då medicinalstyrelsen icke hade sig bekant att — med den tillämpning, som ifrågavarande strafform för närvarande torde äga å fångvårdsanstalterna — något fall förekommit, där genom straffet permanent skada för hälsa uppstått, ansåge sig styrelsen för sin del icke hafva anledning att ur hälsosynpunkt yrka ändring i bestämmelsen, att fånge, som bröte mot anbefalld ordning, kunde tillrättavisas med inneslutning i mörk cell under högst åtta dagar i rad, därest det från andra synpunkter ansåges af större vikt, att densamma bibehölles.

Då jag nu anser mig böra bemöta de invändningar, fångvårdsstyrelsen gjort mot min ifrågavarande framställning, tillåter jag mig att till en början åberopa ett yttrande af den kommitté, hvars förslag ligger till grund för strafflagen för krigsmakten. I motiven till förslaget anförde kommittén följande: »Mörk arrest är redan förut såsom extra judiciellt straff med fördel använd; och få kommitterade tillstyrka densammas införande äfven i strafflagen — — —. *På det att ifrågavarande straff ej må för den strafflidandes hälsa blifva menligt, har föreslagits att, efter hvarje femte dag, den arresterade skall hållas en dag i ljus förvaringsarrest;* och skulle de dagar, hvarunder sådant afbrott sker, ej inräknas i strafftiden.»

Vid den slutliga redigeringen af strafflagen för krigsmakten godkändes i princip den af kommittén uti ifrågavarande afseende förordade bestämmelsen angående inskjutande af en ljus mellandag efter vissa dagars mörk arrest. Bestämmelsen kom emellertid att inflyta i lagen i mildrad form. I 19 § är nämligen beträffande sträng arrest stadgadt, att efter hvarje tredje dag en dags afbrott skall göras i bestraffningen.

Härmed torde vara visadt, att något fog icke finnes för den af fång-

vårdsstyrelsen uttalade förmodan, att orsaken till bestämmelsen om »inskjutande af en ljusdag efter tre dagars mörkcell enligt krigslagsförslaget» vore att söka däri, att straffet ansetts därigenom komma att bereda den dömde större obehag än om dylikt afbrott ej ägde rum. Lagstiftaren har, i enlighet med hvad jag i min föregående skrifvelse framhållit, uppenbarligen intagit en motsatt ståndpunkt.

Gent emot fångvårdsstyrelsens påstående, att den nuvarande anordningen icke kunde anses hälsovådlig, i hvilket afseende styrelsen åberopat sig på uttalande af specialister å ögonsjukdomarnas och hygienens område, är jag i tillfälle att ställa ett den 8 september till mig afgifvet utlåtande af en psykiatriker, t. f. öfverläkaren vid Stockholms hospital Harald Fröderström. I detta utlåtande yttras följande:

»Erfarenheten synes tala för, att friska och normalt motståndskraftiga individer i regel uthärda det gängse mörkcellstraffet utan att däraf taga bestående skada. De lindriga och tillfälliga retningsfenomenen från hjärnans syncentra, som därunder nästan alltid yppa sig till följd af dagsljusets långvariga utestängande, kunna icke betraktas som sjukliga symptom enligt vanlig uppfattning.

Ganska ofta stegras emellertid dessa obehag under de första straffdygnen till utpräglade syn- och hörselvillor, som försätta den fängslade i ett orostillstånd med hjärtklappning och ångestsensationer; dessa abnorma symptom från nervsystemet, hvilka jag som militärläkare upprepade gånger varit i tillfälle att konstatera, bruka dock upphöra under de ljusa mellandagarna eller efter straffets uttjänande och föranleda sällan ett ingripande från läkarens sida.

Hos tvänne af mig iakttagna militärer, hvilka före interneringen i mörk cell icke företedde några sjukdomssymptom, utbröt under första resp. andra straffdygnet en häftig akut sinnessjukdom, som på grund af därmed förenade hallucinationer, ångestkänslor och självanklagelser ledde till självmordsförsök i cellen; i bägge dessa fall, hvilka föranledde sjukhusvård, kunde sedermera genom efterfrågningar påvisas befintligheten af sjukliga anlag, hvilka dock direkt *framkallats* genom det ådömda straffets beskaffenhet. I ett tredje fall, som jag lärt känna genom offentliga handlingar, förvandlades mörkcellstraffet efter ett dygn till ljus arrest, enär den fängslade röjt så stark 'mörkrädsla', att läkaren förklarade honom ur stånd att aftjäna återstoden af de ådömda åtta dagarna.

Dessa erfarenheter gälla uteslutande mörkcellstraff, ådömda enligt *krigslagarna*. Att lagstiftaren räknat med särskild hälsovådlighet af ifrågavarande straff framgår tydligt däraf, att enligt disciplinstadgan för krigsmakten (af 1907) sträng arrest är den *enda* straffart, angående hvilken

föreskrifves, att läkares yttrande bör inhämtas, om fara för den straffskyldiges hälsa genom straffets aftjänande anses föreligga. Denna uppfattning bestyrkes ytterligare däraf, att det i forna tider permanenta mörkcellstraffet *mildrats* genom ljusa mellandagar. Till jämförelse må anföras, att enligt den tyska militärstraffrätten (af 1872) de ljusa dagarna *medräknas* i det utmätta mörkcellstraffet, och att i *hvarje* fall läkarundersökning skall föregå internering.

Då inspärrning i mörk cell beröfvar kroppen en viktig kraftkälla och upphäfver synorganets förnämsta verksamhet, hvarigenom hjärnan försättes i ett abnormt funktionstillstånd, måste denna straffart skäligen anses lika hälsovådlig som *svältstraffet* (vatten och bröd), hvilket hos oss redan blifvit afskaffadt såsom stridande mot nutida rättsuppfattning, oaktadt de flesta individer otvifvelaktigt utan permanent skada kunna uthärda 8 dygns svältkost.

Ehuru jag icke äger kännedom om något fall af psykisk eller annan rubbning, framkalladt genom mörkcellstraff inom fängelserna, synes det mig dock sannolikt, att en dylik strafform, tillämpad under 8 (eller flera) dygn *utan afbrott*, måste i ännu högre grad vara vådlig för den fängslades psykiska hälsa, desto mera som abnorma anlag äro ojämförligt mycket vanligare bland de å straffanstalterna internerade än annorstädes; då dessa individer under inflytande af sin abnorma sinnesbeskaffenhet, som under nuvarande förhållanden sällan konstateras, ofta begå sådana förseelser, hvilka föranleda extra judiciella bestraffningsåtgärder, så torde den faran ligga nära till hands, att en hälsovådlig straffart bringar dessa individers anlag till definitivt utbrott och därigenom invalidiserar dem för all framtid.»

Fångvårdsstyrelsen har funnit anmärkningsvärdt, att jag i min framställning icke berört stadgandet i 4 kap. 5 § strafflagen, enligt hvilket lifstidsfånge kan för brott inneslutas i mörkt enrum ända till tjuguen dagar i rad.

Att detta stadgande, om det tillämpas i hela dess utsträckning — något som dock ej torde ifrågakomma — måste anses vara särdeles strängt, lärer icke af någon kunna bestridas. Men den omständigheten, att lagstiftaren i afseende å person, som efter att hafva dömts till högsta frihetsstraff ånyo föröfvar brott, ansett sig böra stadga ett straff, som sålunda kan blifva mycket strängt eller — låt vara — grymt, kan icke skäligen, hvilket fångvårdsstyrelsen dock synes vilja göra, åberopas såsom stöd för bibehållande i oförändradt skick af den nu ifrågavarande bestämmelsen, hvilken berör ordningsförseelser inom fängelset.

Jag inser naturligtvis till fullo vikten däraf, att disciplinen inom ett fängelse varder upprätthållen. Men jag kan omöjligen föreställa mig, att

någon fara härutinnan skulle kunna uppstå genom ett bifall till min framställning, som ju icke afser borttagande af bestämmelsen om rätt för vederbörande att under åtta dagar innesluta fånge i mörk cell, utan allenast en sådan jämkning af bestämmelsen, att, där dylik inneslutning stadgats för längre tid än tre dagar, en dags afbrott däri skall göras. Och jag kan desto mindre fatta det motstånd, min framställning mött från fångvårdsstyrelsens sida, som styrelsen, samtidigt med att den framhåller betydelsen däraf att stränga former af extra judiciell bestraffning inom fängelserna stå till buds, synes hysa den uppfattningen, att inskjutande af en eller annan ljusdag i mörkrumsvistelsen vore att anse såsom en strängare strafform än en oafbruten mörkrumsvistelse.

Jag har icke förbisett, att stadgandet i 2 kap. 6 § strafflagen, som medgifver skärpning af straffarbete på viss tid, ej öfver två år, genom mörkt enrum, icke innehåller någon föreskrift om afbrott i sådan skärpning. Väl att observera är emellertid, att skärpningen, som icke ifrågakommer med mindre synnerlig råhet eller ondska genom brottet ådagalagts, får ådömas under högst sex dagar. Att stadgandet, som tillkom genom lagen den 22 juni 1906, för öfrigt icke kan anses vara uppburet af den allmänna rättsuppfattningen, utan att denna ställer sig afvisande mot skärpning genom mörkt enrum öfver hufvud taget, har jag varit i tillfälle att konstatera genom granskning af de senare årens fånglistor.»

Framställning till Kungl. Maj:t om ändring af 13 § i lagen angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete den 5 juli 1901.

I detta ämne har jag den 22 april 1911 till Kungl. Maj:t aflåtit en så lydande skrifvelse.

»Kraf mot arbetsgifvare om ersättning enligt lagen angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete den 5 juli 1901 skall, jämlikt 13 § i samma lag, vid äfventyr af talans förlust genom stämning eller genom påkallande af skiljeaftals tillämpning anhängiggöras inom två år, räknadt från olycksfallet eller, där fråga är om ersättning i anledning af dödsfall, från det döden inträdde, dock att hvad sålunda stadgats ej gäller, där parterna under sagda tid träffa aftal om ersättningen eller öfverenskomma att hänskjuta frågan om ersättning till slutligt afgörande af skiljemän.

Preskription kan alltså enligt detta lagrum afbrytas antingen genom stämnings delgifvande eller genom påkallande af skiljeaftal. Såsom ett giltigt sätt för åstadkommande af afbrott i preskriptionen nämner lagen däremot icke fordringens bevakning i arbetsgifvarens till konkurs afträdda bo.

I detta sammanhang anser jag mig böra erinra om stadgandet i 4 § af förordningen den 28 juni 1798, enligt hvilket, om någon går i borgen för betalningen af annans skuldebref, såsom för egen skuld, å den förfallodag skuldebrefvet innehåller, eller ock å viss annan tid, men ej blifver därför »lagsökt» inom tolf månader efter förfallodagen, eller efter den utsatta tidens förlopp, löftesmannen för en sådan borgen skall vara fri.

Den fordringsägare, som för öfrigt iakttagit hvad honom till sin rätts bevakande jämlikt lag ålegat, bör jämlikt kungl. förklaringen den 29 juli 1812 anses hafva fullgjort innehållet af nämnda stadgande i 1798 års förordning, när han inom angifven tid hos vederbörande befallningshafvande (öfverexekutor) eller domare i orten sökt laglig handräckning till sin fordrans utbekommande, ehuru löftesmannen icke inom samma tid erhållit del af lagsökningen; dock att, i händelse målet göres anhängigt hos domaren, fordringsägaren är därjämte förpliktad att detsamma, å landet vid nästa ting och i staden å den dag, som i stämningen är utsatt, fullfölja vid förlust af vidare talan.

Ordalydelsen af sistnämnda författning synes angifva, att lagstiftaren icke särskildt tänkt på möjligheten af afbrott uti ifrågavarande borgenspreskription genom fordringens bevakning i löftesmans till konkurs afträdda bo. Emellertid har Eders Kungl. Maj:ts högsta domstol en gång — dock efter votering och emot underrättens och hofrättens uttalade meningar — förklarat att borgenär, som inom tolf månader från förfallodagen bevakat fordran i löftesmans konkurs, därigenom iakttagit hvad enligt 4 § i förordningen den 28 juni 1798 för fordringsrättens bevarande erfordrats.

Med hänsyn därtill, att i nyssberörda förordning helt allmänt stadgats, att den särskilda borgenspreskriptionen afbrytes genom lagsökning, samt den lagstadgade ordningen för utsökande af fordran hos gäldenär, som är försatt i konkurs, består i fordringens behöriga bevakande i konkursen, lärer man icke af den utgång, ofvan antydda rättsfall fick, kunna draga den slutsatsen, att jämväl beträffande stadgandet i 13 § af ifrågavarande lag domstolarna skulle vara benägna att i afseende å preskriptions afbrytande likställa konkursbevakning med rättegångs anhängiggörande genom stämning.

De bestämda ordalag, hvarmed detta stadgande formulerats, samman-

ställda med den omständigheten, att exempelvis växellagen särskildt angifver, att preskription afbrytes genom stämnings delgifvande eller fordringens bevakning i gäldenärs till konkurs afträdda bo, synas fastmera gifva stöd för den tolkning, enligt hvilken det icke skulle vara möjligt att medelst bevakning i arbetsgifvares konkurs förhindra preskription af ersättningsanspråk enligt lagen angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete. Uppenbart kan emellertid en dylik tolkning leda till synnerligen oegentliga resultat. Under min senaste inspektionsresa har jag ock iakttagit ett fall, då arbetare, som ansett sig äga kraf om ersättning enligt ifrågavarande lag, funnit sig böra anhängiggöra krafvet efter stämning å stärbhusdelägarne efter vederbörande arbetsgifvare, hvars bo afträdts till urarfvakonkurs.

Till sist tillåter jag mig påpeka, att 10 § i lagen angående ansvarighet för skada i följd af järnvägs drift den 12 mars 1886, hvilken paragraf innehåller bestämmelse om preskription, blifvit uti ifrågavarande afseende bättre redigerad.

Ofvanberörda förhållande har jag med stöd af 19 § i instruktionen för Riksdagens justitieombudsman ansett mig böra för Eders Kungl. Maj:t framlägga till den uppmärksamhet, Eders Kungl. Maj:t må finna saken förtjäna.»

Framställning till Kungl. Maj:t angående ändring af bestämmelserna rörande skogsafverkningsafhandlingars beläggande med stämpel.

Härom har jag den 26 juni 1911 till Kungl. Maj:t aflåtit en skrifvelse af följande lydelse:

»Enligt den stämpelförordning, som gällde intill den 1 januari 1909, skulle stämpelafgift för afhandling om skogsafverkning utgå allenast, då inteckning för afhandlingen begärdes och då betalning på grund af densamma söktes.

I skrifvelse till Eders Kungl. Maj:t framhöll 1904 års Riksdag, att till följd af bristande effektivitet i gällande bestämmelser angående utgörandet af stämpelafgift vid fastighetsköp förluster för statskassan icke endast på stämpelbeskattningens område utan äfven på andra beskattningsområden kunde uppstå, därigenom att stämpelafgiften icke komme att

utgöras efter fastighetens hela försäljningsvärde, ity att detta värde genom en eller annan åtgärd från de kontraherande parternas sida icke blefve för den stämpelbeläggande myndigheten kändt eller för stämpelbeläggning åtkomlig. Bland de åtgärder, som härvid af Riksdagen åsyftades, nämndes i skrifvelsen särskildt den, hvarigenom vid försäljning af fastigheter, å hvilka afverkningsbar skog till större värde funnes, den i verkligheten för fastigheten betingade köpeskillingen uppdelades sålunda, att endast en mindre del däraf upptoges i köpeafhandlingen såsom likvid för själfva fastigheten och blefve föremål för stämpelbeskattning, under det att den större delen af köpeskillingen betraktades utgöra ersättning för afverkningsrätten till skogen och därigenom undandroges från stämpelbeskattning. Såväl ur synpunkten af statens skatteintresse som med hänsyn till de moraliska vådor, hvilka en ytterligare utbredning af antydda förfaringssätt skulle medföra, fann Riksdagen förändring af lagstiftningen å ifrågavarande område vara af behofvet väl påkallad. Då Riksdagen emellertid ansåg en mera omfattande utredning än den, Riksdagen varit i tillfälle att verkställa, vara erforderlig för att afgöra, hvilka åtgärder härutinnan borde vidtagas, hemställde Riksdagen, att Eders Kungl. Maj:t måtte taga under omprröfning, genom hvilka åtgärder de anmärkta missförhållandena kunde afhjälpas, samt till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill denna pröfning kunde föranleda.

Denna Riksdagens framställning vann i viss mån beaktande i det förslag till ny förordning angående stämpelafgiften, som innefattades i Eders Kungl. Maj:ts i ämnet afgifna proposition till 1908 års Riksdag.

I detta förslag stadgades, *dels* att afhandling om skogsafverkning skulle vid upprättandet eller, om sådant vid detta tillfälle icke läte sig göra, sist inom två månader därefter förses med stämpel, samt att afhandlingen, då på grund af densamma söktes betalning hos offentlig myndighet, skulle förses med särskild stämpel, *dels* att utgifvare af afhandling om skogsafverkning skulle, där han ej sist inom två månader från utgifvandet försett afhandlingen med stadgad stämpel, böta två gånger den felande stämpelns belopp, dock minst tjugufem kronor, *dels ock* att, där dylik handling icke blifvit af den, hvilken stämpelbeläggning ålegat, försedd med behörig stämpel, skulle äfven den, hvilken såsom bevis om förvärfvad rättighet mottoge handlingen utan att belägga den med felande stämpel, vara underkastad det för felaktig eller försummad stämpelbeläggning af handlingen stadgade ansvar.

Riksdagen lämnade sitt bifall till de sålunda föreslagna bestämmelserna, hvilka alltså infördes i 1908 års stämpelförordning och från och med den 1 januari 1909 varit i kraft.

I särskilda motioner vid 1911 års Riksdag gjordes emellertid gällande, att dessa bestämmelser icke haft åsyftad verkan, enär fortfarande i icke få fall förekomme afhandlingar angående skogsafverkning, hvilka icke blifvit behörigen stämpelbelagda. Den myndighet — yttrades i motionerna — som ägde tillsyn öfver att ifrågavarande stämpelbeläggning ägde rum, vore allmän åklagare vid allmän domstol, sålunda på landet kronofogden och länsmannen hvar inom sitt distrikt. Men några stadganden afsedda att bidraga till, att allmän åklagare finge kännedom om dessa emellan enskilda personer upprättade afhandlingar funnes icke, och åklagaren torde sakna befogenhet att begära, att de framlades för honom. Afverkningen kunde för öfrigt ske på grund af muntligt aftal. För att råda bot på ifrågavarande missförhållande tänkte motionärerna sig, att utgifvare af afhandling om skogsafverkning borde hafva skyldighet att inom viss tid efter utgifvandet för allmän åklagare i orten uppvisa afhandlingen till bestyrkande af, att denna vore i laga ordning stämpelbelagd.

I anledning af dessa motioner beslöt Riksdagen att i skrifvelse till Eders Kungl. Maj:t anhålla, att Eders Kungl. Maj:t ville låta utarbeta och för nästkommande års Riksdag framlägga förslag till sådan ändring i gällande förordning angående stämpelafgiften, att nödig kontroll vunnes däröfver, att afhandling angående skogsafverkning blefve försedd med stämpel.

I skrifvelsen yttrade Riksdagen, bland annat, följande:

»Från skilda trakter i landet har vitsordats, att skogsafverkningskontrakt ofta upprättas utan att i laga ordning stämpelbeläggas.

Om än detta missförhållande i åtskilliga fall kan finna sin förklaring i bristande kännedom om den år 1908 införda utsträckningen af ifrågavarande stämpelskyldighet, lära dock gällande ansvarsbestämmelser icke vara tillräckliga att trygga behörig stämpelbeläggning af skogsafverkningsafhandlingar. Förklaringen härtill torde man kunna söka dels i lättheten att undandraga sig stämpelskyldigheten och den obetydliga risk, som är därmed förenad, dels ock däri, att åklagaren har föga intresse af att åtala. Till närmare utveckling häraf vill Riksdagen anföra följande.

Lättheten att undandraga sig stämpelskyldigheten vid ifrågavarande afhandlingar framgår vid en jämförelse med förhållandet vid en annan form af stämpelskyldighet, som i likhet med den förra icke är satt i samband med någon åtgärd af offentlig myndighet, nämligen stämpelskyldigheten vid öfverlåtelse af fondpapper. Vid öfverlåtelse af fondpapper kräfves städse en öfverenskommelse mellan två eller flera personer för att undvika stämpelbeläggning. Dels förmedlas nämligen i öfvervägande flertalet fall dylika öfverlåtelser af mäklare, dels åligger, där så icke är fallet,

stämpelskyldigheten i regel säljaren, hvarigenom vinnes, att det icke kan undgå den andra parten, om stämpel icke åsättes. Utgifvare af skogsafverkningsafhandling torde däremot ofta, utan att någon annan person får kännedom därom, kunna underlåta att åsätta sitt exemplar af kontraktet behörig stämpel. I fråga om den härmed förenade risken är att märka, att, äfven om en sådan underlåtenhet kommer till vederbörande åklagares kännedom och åtal följer, utgifvaren ofta kan vara i tillfälle att stämpelbelägga handlingen, innan han inställer sig för rätten, och sålunda undgå ansvar. Därmed är också gifvet, att det ekonomiska intresse af att åtala, som bestämmelsen i stämpelförordningens 58 §, att hälften af böterna skola tillfalla åklagaren, afser att bereda denne, väsentligen försvagas.

Hvad Riksdagen sålunda anfört torde innefatta tillräckliga skäl att antaga, att ifrågavarande missförhållande fortfarande förekommer i icke ringa omfattning, och den af 1904 års Riksdag framhållna och af Eders Kungl. Maj:t år 1908 bekräftade nödvändigheten att råda bot för detsamma synes sålunda fortfarande göra sig gällande. Angelägenheten att vinna rättelse härutinnan är enligt Riksdagens mening så mycket mera beaktansvärd, som det icke kan befordra aktning för gällande lag, att vissa dess bestämmelser strafflöst kunna kringgås trots statsmakternas försök att genom särskilda straffbestämmelser förebygga en sådan möjlighet.

1908 års bestämmelser tillkommo under den af föredragande departementschefen uttalade synpunkten, att man borde låta sig angeläget vara att icke ålägga vederbörande förpliktelser utöfver hvad som kunde anses nödvändigt för det hufvudsakliga målets vinnande. Med fullt erkännande af denna uppfattnings riktighet måste man dock numera, sedan det visat sig, att de bestämmelser, som i ifrågavarande hänseende infördes år 1908, icke varit tillräckliga att betrygga det med dem afsedda syftet, söka finna starkare garantier för stämpelskyldighetens fullgörande i förevarande fall.»

Under mina inspektionsresor har jag förvärfvat visshet därom, att det af 1911 års Riksdag sålunda anmärkta missförhållandet förekommer i den utsträckning, att ytterligare åtgärder till dess stäfjande äro af verkligt behof påkallade. Särskildt har min uppmärksamhet blifvit af häradshöfdingar i Norrland fäst därå, att bestämmelserna om stämpelafgift för afhandling om skogsafverkning ej sällan kringgås på det sätt, att då ett skogsskifte säljes för afverkning och därvid en del af priset kontant erlägges, endast återstoden däraf i afhandlingen upptages såsom köpesumma. Äfven om myndigheterna få kännedom om en dylik manipulation, anse de sig på grund af bestämmelserna i § 8 och § 52 mom. 5 stämpelförordningen, jämförda med bestämmelserna i § 52 mom. 8 samma förord-

ning, förhindrade att af vederbörande fordra stämpelafgift i vidare mån än som svarar mot den i afhandlingen omnämnda delen af köpesumman.

Äfven i andra afseenden hafva häradshöfdingar för mig påpekat brister i stämpelförordningens nu ifrågavarande bestämmelser. Såsom särskildt belysande härutinnan tillåter jag mig åberopa följande skriftliga anmärkningar, som en häradshöfding benäget ställt till mitt förfogande.

»Under 1910 års höstting med Södra Vedbo härad anhängiggjorde en af åklagarne en massa åtal för underlåtenhet att belägga skogsafverkningskontrakt med föreskrifven stämpel. De faktiska förhållandena voro i alla målen ensartade och ostridiga. Afverkningskontrakten hade upprättats i två exemplar; intetdera af exemplaren hade inom behörig tid försetts med stämpel, och underlåtenheten att stämpelbelägga uppgafs af samtliga svarandena hafva berott på okunnighet om gällande stämpelföreskrifter. Detta sista förhållande gaf också en del af svarandena anledning att emot åklagaren rikta förebråelse för hänsynslöshet och ovist nit i tjänsten, då han genom åtalen utsatt ett stort antal aktade samhällsmedlemmar för obehaget att stämplas såsom lagbrytare, ehuru icke någon medveten afsikt att trotsa lagen förelegat och allt således kunnat utan svårighet ordnas, om åklagaren i stället vidtagit åtgärder att sprida kännedom om de jämförelsevis nya stämpelföreskrifter, på hvilka åtalen grunda sig. Säljarne af skogsafverkning gjorde i öfrigt ej någon erinran emot den lagliga befogenheten af åklagarens ansvarstalan; och äfven flertalet köpare tycktes taga för gifvet, att de liksom säljarne vore förfallna till ansvar för den underlåtna stämpelbeläggningen. Några köpare gjorde emellertid gällande, att åtalen emot dem saknade lagligt fog. Såsom motivering för denna ståndpunkt åberopades följande:

'Då afhandling om skogsafverkning afslutas, sker detta vanligen på så sätt, att ett kontrakt emellan säljaren och köparen upprättas.

Säljaren behåller i sin ägo originalet till säkerhet för likviden, hvilken betalas efter viss tid i flera terminer, och köparen tager en afskrift af originalkontraktet.

I stämpelförordningen § 52 mom. 5 stadgas att 'utgifvare af afhandling om skogsafverkning skall för underlåtenhet att vid utgifvandet eller sist inom 2 månader förse dylik handling med stadgad stämpel etc.'

Således säljarens skyldighet.

I samma förordning § 52 mom. 7 stadgas:

'Där handling, i afseende å hvars stämpelbeläggning ansvar i 5 mom. stadgas, icke blifvit af den, hvilken stämpelbeläggningen ålegat, försedd med behörig stämpel, vare äfven den, hvilken som bevis om förvärfvad rättighet mottager handlingen eller densamma för annans räkning för-

säljer, belånar eller till godkännande eller betalning företer utan att belägga den med felande stämpel, underkastad det ansvar etc.'

Detta moment, hvilket åklagaren synes stödja sig på, åsyftar tydligen icke med orden 'vare äfven den, hvilken såsom bevis om förvärfvad rättighet mottager handlingen etc.' köparen af skogen, utan denna bestämmelse gäller den, på hvilken säljare transporterar handlingen och å samma tecknar bevis om förvärfvad rätt för emottagaren att af köparen uppbära den i kontraktet stipulerade, obetalda köpesumman, eller om t. ex. annan person för säljarens räkning försäljer, belånar eller till godkännande eller betalning företer handlingen utan att belägga den med felande stämpel o. s. v.

Huru orimligt detta moment skulle ställa sig, om åklagarens tolkning kunde tillämpas, framgår af nu föreliggande, åklagarens yrkande: att då säljaren af skogen icke inom 2 månader efter köpet försett sitt kontrakt med stadgad stämpel, skulle köparen drabbas af samma ansvar som säljaren, d. v. s. köparen måste under dessa 2 månader oupphörligen öfvervaka säljaren, att han i sista stund af dessa 2 månader verkställer stämpelbeläggningen; hvarom icke drabbas köparen ögonblickligen af lagens arm, ty han har ej en enda minuts respittid för att kunna verkställa den af säljaren felande stämpelbeläggningen, utan står ögonblickligen såsom brottsling inför lagen och förfallen till straff och böter.

Att en sådan tolkning icke kan vara riktig eller lagstiftarnas mening är ju tydligt och klart, och bestrider jag stämningen såsom varande helt obefogad.'

Vid förarbetet för afkunnande af utslag i ofvanberörda mål fann jag tolkningen af stämpelförordningens bestämmelser i ämnet erbjuda väsentliga svårigheter. Svårigheterna rent af ökades ju mera jag sökte tränga in i saken. Åtskilliga af dessa svårigheter gällde visserligen ej bedömandet af de speciella mål, som jag hade under behandling, men intresset att, om möjligt, vinna klarhet i frågan i hela dess vidd kom mig att ägna uppmärksamhet äfven åt sådana sidor af saken, som icke för mig voro af aktuell betydelse.

Bestämmelserna om stämpelbeläggning af skogsafverkningskontrakt voro, innan 1908 års reform genomfördes, särdeles enkla och lättfattliga.

Stämpelskyldigheten inskränkte sig till två särskilda fall (1:o då inteckning för kontraktet begärdes och 2:o då betalning på grund däraf söktes) och skulle fullgöras inför vederbörande offentliga myndighet, som således blef ansvarig för stämpelbeläggningen. Då stämpelsatsen vid inteckning var högre än vid sökande af betalning, kom härigenom den större

stämpelskyldigheten 60 öre pr 100 kronor, att påhvila köparen eller dennes rättsinnehafvare, eftersom endast köpareintresset påkallade kontraktets intecknande. Lika naturligt träffade den mindre stämpelskyldigheten, 25 öre för 100 kronor, säljaren eller dennes rättsinnehafvare, hvilka ensamma kunde komma i den ställningen att behöfva för vinnande af betalning förete afverkningskontraktet hos offentlig myndighet.

I dessa klara förhållanden gjorde 1908 års reform eller rättare det formella sätt, hvarpå den genomfördes, en fullständig revolution. Man får förvisso leta efter en lagstiftningsåtgärd af beskaffenhet att vålla större oreda och förvirring för vederbörande myndigheter. Grunden härtill torde vara att söka däri, att man allt för litet uppmärksammat den juridisktprincipiella innebörden af 1908 års reform. Ehuru det ju gällde en verklig systemförändring, nämligen att i fråga om skogsafverkningskontrakt stipulera en helt ny stämpelskyldighet och ställa denna helt och hållet oberoende af det förut för stämpelskyldigheten afgörande faktum, att kontrakten blefve för offentlig myndighet företedda, synes man ej hafva ägnat den minsta granskning åt huruvida förut gällande bestämmelser om hvad jag vill kalla den enskilda stämpelskyldigheten, d. v. s. den, som vid ansvarspåföljd förelagts den enskilde att utan tillsyn af offentlig myndighet fullgöra, voro så affattade, att de utan ändring eller förtydligande kunde tillämpas i afseende å skogsafverkningskontrakt. Formen för genomförande af 1908 års reform blef också den enklaste tänkbara. Den kom att bestå af allenast två moment.

1:o) *första stycket* af det i stämpelförordningen II art. B. förefintliga stadgandet om stämpelbeläggning af skogsafverkningskontrakt — hvilket stycke innehöll föreskrift om stämpelbeläggning i sammanhang med kontraktets företeende för vinnande af inteckning — utbyttes emot det nu gällande stadgandet om stämpelbeläggning af skogsafverkningskontrakt vid upprättandet eller sist inom två månader därefter;

2:o) i femte punkten af den paragraf, som angår enskildes ansvar för försummad stämpelbeläggning (§ 54 i gamla, § 52 i nya stämpelförordningen) inarbetades 'utgifvare af afhandling om skogsafverkning', som i ansvarshänseende likställdes med utgifvare af gåfvobref om lös egendom eller af köpe- eller bytesbref om fartyg.

Det bör märkas, att denna form för lagändringen icke helt öfverensstämde med den af statskontoret föreslagna, ehuru i Kungl. Maj:ts proposition icke med ett ord antyddes, att jämkning vidtagits i statskontorets förslag.

Statskontoret hade föreslagit, 'att det i II art. B. förefintliga stadgandet om stämpelbeläggning af afhandling om skogsafverkning' skulle er-

hålla den lydelse, som sedermera, med bibehållande af andra stycket oförändradt, gafs åt första stycket af nämnda stadgande. Statskontorets förslag afsåg alltså, att de särskilda bestämmelserna om stämpelbeläggning af skogsafverkningskontrakt såväl vid inteckning som då betalning söktes skulle ur författningen utgå. Kungl. Maj:ts förslag åter, som utan vidare antogs, bibehöll andra stycket af dittills gällande stadgande och uteslöt allenast första stycket om stämpelbeläggning vid inteckning. Detta förhållande kan medföra viss tvekan, då det gäller att bedöma *stämpelskyldighetens omfattning* enligt 1908 års reform.

Statskontoret hade i motiveringen för sitt förslag ej alls yttrat sig om, huruvida meningen var att helt och hållet upphäfva stämpelskyldigheten för afverkningskontrakt, då inteckning eller betalning söktes. Den formella åtgärd, som statskontoret förordade, behöfde icke i och för sig innebära, att intecknande af eller sökande af betalning för afverkningskontrakt skulle vara stämpelfritt. Afverkningskontrakten höra ju till nyttjanderättsaftalen angående fast egendom. Att de i gamla stämpelförordningen gjorts till föremål för särskild rubrik berodde naturligtvis uteslutande därpå, att för inteckning af afverkningskontrakt skulle erläggas högre stämpel än för inteckning af andra nyttjanderättsaftal. Då nu 1908 års reform afsåg att förlägga fullgörandet af den förut med inteckningsförfarandet förbundna högre stämpelskyldigheten till ett tidigare stadium, kunde denna förändring mycket väl tänkas genomförd sålunda, att afverkningskontrakten, vid inteckning och sökande af betalning, i stämpelafseende likställdes med andra nyttjanderättsaftal. Ur saklig synpunkt är det också svårt att finna något giltigt skäl, hvarför inteckning och sökande af betalning för afverkningskontrakt skulle blifva stämpelfria därför att staten funne nödigt införa stämpelskyldighet redan vid kontraktens upprättande. Stämpelskyldigheten vid inteckning och sökande af betalning hade ju sin grund i det anlitande af offentlig myndighets medverkan för vinnande af en förmån, som nämnda åtgärder innebure, och denna grund hade ju ej i minsta mån rubbats därigenom att stämpelskyldighet vid upprättandet stipulerats. Betänker man vidare, att den nya stämpelskyldighet, som infördes 1908, i första hand drabbar säljaren af skogsafverkning, är det svårt att förstå, hvarför detta skall föranleda att köparen befrias från den stämpelskyldighet, som hittills ålegat honom, om han för skyddande af sitt intresse ville påkalla den särskilda förmånen af kontraktets intecknande.

Sakliga skäl synas mig således tala för, att den nya stämpelskyldigheten icke borde för intecknande och sökande af betalning för afverk-

ningskontrakt medföra någon längre gående verkan än att den *högre* stämpelskyldigheten vid inteckning bortfölle och afverkningskontrakten för dessa fall i stämpelafseende likställdes med andra nyttjanderättsaftal.

Äfven formellt sedt torde det ej hafva förelegat något hinder att i öfverensstämmelse med denna åskådning tolka stämpelförfattningen, om statskontorets förslag att stryka de särskilda bestämmelserna om stämpel vid inteckning och sökande af betalning för afverkningskontrakt upphöjts till lag.

Men med den lydelse, författningen nu fått, torde man ej kunna komma ifrån att inteckning af afverkningskontrakt är stämpelfri. Ty då författningen ansett nödigt att under särskild rubrik 'Skogsafverkning' behålla den uttryckliga bestämmelsen om stämpelskyldighet vid sökande af betalning, lärer man ej kunna tolkningsvis förfäkta att frågan om stämpel vid inteckning af afverkningskontrakt skulle få bedömas efter den allmänna föreskriften om stämpel vid inteckning af nyttjanderättsaftal. Kungl. Maj:ts utan motivering vidtagna ändring i statskontorets förslag medför därför efter min mening den öfverraskande effekten att inteckning af afverkningskontrakt är stämpelfri. Köparen har sålunda ensam fått en fördel af säljarens ökade stämpelskyldighet, medan för säljaren själf bibehållits hans särskilda stämpelskyldighet vid sökande af betalning.

Öfvergår jag sedermera att skärskåda innebörden af den i femte punkten af 52 § vidtagna lagändringen, är utan vidare klart att säljaren såsom utgifvare af afhandlingen om skogsafverkning är under de i lagrummet angifna förutsättningarna förfallen till ansvar. Men huru ställer det sig med köparen?

Rent formellt juridiskt sedt, är han visserligen också utgifvare, eftersom kontraktet är tvåsidigt, men däraf följer icke med nödvändighet att han skall hänföras till utgifvare i den betydelse, hvari detta uttryck bör tagas i nu ifrågavarande lagrum. I detta afseende bör först och främst uppmärksammas, att själfva grundbestämmelsen om stämpelbeläggning af afverkningskontrakt icke alls talar om hvem som skall fullgöra stämpelskyldigheten utan allenast att och när stämpel skall påläggas. Detta tyder på dels att stämpelskyldigheten skall vara enhetlig och odelbar och dels att lagstiftaren utgått ifrån att det skulle falla af sig självt, hvem som drabbades af stämpelskyldigheten. Vore detta ej fallet, skulle väl lagstiftaren icke kunnat underlåta att uttala sig om huru skyldigheten skulle uppdelas mellan de olika kontrahenterna i analogi med hvad som skett i fråga om lagfartsstämpel. Ännu tydligare synes det vara att köparen icke faller under ifrågavarande lagrum, om man aktgifver på säljarens och köparens

olika ställning i aftalet om afverkning. Köparen åtager sig visserligen äfven han förbindelser, men dessa kunna ej hänföras till utgifvande af afhandling *om skogsafverkning*, utan gå ju ut på valuta för sådan afverkning. Endast säljaren intager till upplåtelsen af skogsafverkning en ställning, likartad med de öfriga afhandlingsutgifvare, som i lagrummet omförmälas. Grunden till stämpelplikten i nu ifrågavarande fall talar ock för tolkning af ordet 'utgifvare' i ofvan antydd riktning. Det är nämligen ej förvärfvandet af afverkningsrätt, som föranledt stämpelskyldigheten, utan uteslutande afhändandet af ett till fast egendom hörande värde.

Detta afhändande hänför sig helt och hållet till säljaren.

Slutligen kan äfven lagrummets formella lydelse åberopas till stöd för riktigheten af ofvan förfäktade tolkning. Vore det meningen att köpare skulle räknas till utgifvare, skulle det aldrig kunna förekomma mindre än *två* utgifvare af skogsafverkningskontrakt. Lagrummet har emellertid genom att använda singularformen 'skall' angifvit, att utgifvare kan vara endast *en* person, ja rent af framställt detta såsom normalfall. Jag kommer nu till frågan:

Kan köpare af skogsafverkningsrätt i denna sin egenskap blifva förfallen till ansvar enligt 52 § 7 mom. och under hvilka förutsättningar?

Ifrågavarande moment innehåller reglerna för, om jag så må säga, det sekundära ansvaret för försummad stämpelbeläggning. Momentet bibehölls alldeles oförändradt i 1908 års stämpelförordning, och man har således fullgiltig anledning att allt fortfarande anse momentet hafva bibehållit sin karaktär att uteslutande supplera bestämmelserna om den primära ansvarigheten. För skogsafverkningskontraktets vidkommande innebär detta, att ansvarighet enligt 7 mom. kan ifrågakomma endast om förhållandena äro sådana, att primär ansvarighet enligt 5 mom. uppkommit. 7 mom. förutsätter för sin tillämpning uttryckligen att den, som har primär skyldighet att stämmelbelägga, brutit i denna skyldighet. Före 1908 års reform förelåg ett sådant bristande i stämpelskyldighet, så snart den stämpelpliktiga handlingen upprättats utan att förses med stämpel. Genom 1908 års reform infördes emellertid en egendomlighet, i det att lagen medgaf en respittid af två månader för stämpelbeläggning af skogsafverkningskontrakt. Häraf är följden, att man ej förr än 2 månader efter afverkningskontraktets upprättande kan afgöra, huruvida förutsättningarna för den primära ansvarigheten för försummad stämpelbeläggning af skogsafverkningskontrakt äro för handen.

Under dessa två månader kan således ej heller den sekundära ansvarigheten efter 7 mom. uppkomma. Med hänsyn till denna ansvarighet är det förty totalt betydelselöst, om under dessa två månader den stämpel-

pliktiga handlingen mottages af annan såsom bevis om förvärfvad rättighet eller eljest med densamma vidtages förfogande af i momentet angifven art. Först om detta mottagande eller förfogande sker efter utgången af de två månaderna, kan det grundlägga den sekundära ansvarigheten. Med tillämpning af denna, såvidt jag förstår, obestridligt riktiga utgångspunkt, kan köparen af skogsafverkningsrätt icke blifva förfallen till ansvar efter 7 mom., därigenom att han vid upprättandet af kontraktet eller under de närmaste två månaderna därefter mottager ett exemplar däraf. Säljarens primära ansvar är då ännu ej kontraheradt, och därmed är möjligheten till sekundärt ansvar utesluten. I de svaromål, som afgåfvos af en del svarande i rättegångarna vid Södra Vedbo häradsrätt, anfördes, såsom af ofvan intagna referat framgår, en annan grund för påståendet att 7 mom. icke skulle vara å köpare tillämpligt. Köparen skulle ej kunna räknas till mottagare i momentets mening. Såsom sådan skulle anses allenast den, som öfvertagit *säljarens* rätt enligt kontraktet. Så vidt jag förstår, är denna motivering för köpares friande från ansvar ohållbar. Såsom bevisning för denna min uppfattning torde vara nog erinra därom, att 7 mom. äfven är tillämpligt på en sådan afhandling som gåfvobref om lös egendom. Att i fråga om dylik handling tala om dess mottagande såsom bevis om förvärfvande af *utgifvarens* rätt är ju rent nonsens. Mottagandet såsom bevis om förvärfvad rättighet kan därför ej rimligen fattas i så inskränkt betydelse, som svarandena sökt göra gällande, utan måste hänföra sig till äfven den rätt, som utgifvaren afhändt sig, hoc est i detta fall rätten till afverkning.

I detta sammanhang kan det vara skäl beröra en ganska egendomlig konsekvens af 1908 års reform. Förut, då den högre stämpelskyldigheten var beroende af att inteckning begärdes, blef det köparens exemplar af kontraktet, som blef föremål för stämpelbeläggning. Efter 1908 års reform har däremot säljareexemplaret blifvit hufvudhandlingen, till hvilket stämpelskyldigheten anknyter sig.

Frågan om forum för mål angående försummad stämpelbeläggning af skogsafverkningskontrakt var den, som till en början föreföll mig vara den svåraste att tolkningsvägen lösa. Innan jag ännu hunnit så långt i mina funderingar, att jag fått klart för mig, att köpare icke borde anses såsom 'utgifvare' enligt 52 § 5 mom., erbjöd också tolkningen i forumfrågan rent af afskräckande många dunkla punkter för tanken att genomlöpa. Jag erinrar i detta afseende om den mängd lösningar af forumspörsmålet, som voro tänkbara:

domstolen i den ort, där kontraktet upprättades;

säljarens forum personæ;
köparens d:o d:o ;
domstolen i den ort, där fastigheten var belägen;
domstolen i den ort, där säljaren befann sig, då 2 månaders respittiden utgick;
motsvarande forum för köparen m. fl. möjligheter i tolkningsafseende.

Jag vill ej trötta med att upprepa allt 'vridande och vändande' af forumspörsmålet på det stadiet. Säkert är, att om köpare skall anses såsom utgifvare, forumfrågan icke kan lagskipningsvägen lösas utan den största förvirring och de mest olikartade resultat hos olika domstolar. Den ena håller mera på den allmänna teorien om forum i brottmål; den andra tager saken mera praktiskt med hufvudvikt på än den ena, än den andra praktiska synpunkten.

Med köparens utrangerande från 52 § 5 mom. fick forumfrågan hyggligare dimensioner. Men äfven med den utgångspunkten gifvas många tolkningsmöjligheter och tolkningssvårigheter, uteslutande beroende på 2 månaders respittiden. Man kom därigenom att sakna fast punkt för bestämmande af forum, såvida man skall undvika att komma till rent absurda resultat för vissa fall.

Rent teoretiskt skulle ju forum uti mål enligt 52 § 5 mom. vara den ort, där säljaren befann sig vid respittidens utgång. Det behöfver ej närmare belysas, hvilket oerhördt trassel tillämpning af denna teori skulle medföra, om t. ex. säljaren befunne sig på resa eller af annan anledning hade växlande vistelseort. Det blefve en ren slump, hvilken domstol som skulle upptaga målen och hvilken åklagare som skulle vara behörig åtala.

Ur synpunkten af önskvärd stadga och fasthet är då den lösningen af spörsmålet vida mera tilltalande att målen skulle behandlas af domstolen i den ort, där afverkningsfastigheten vore belägen. Man skulle därigenom också lättast få något så när effektiv kontroll på att stämpelskyldigheten fullgjordes. Denna lösning torde emellertid strida alltför mycket emot den allmänna teorien om forum i brottmål för att kunna tolkningsvägen genomföras.

Samma betänklighet träffar säljarens forum personæ.

Den såväl teoretiskt som praktiskt mest hållbara tolkningen i forumfrågan torde vara den, att ifrågavarande mål höra till domstolen i den ort, där afhandlingen upprättas. Teoretiskt låter den tolkningen ganska väl försvara sig, om man ser saken så att stämpelförsummelsen, om ock blott eventuellt, begås vid upprättandet och att respittiden är att betrakta såsom ett den försumlige lämnadt medel att undgå kriminell påföljd af försummelsen.

Att bestämma forum för mål enligt 52 § 7 mom. erbjuder ej några svårigheter, om man, såsom jag förfäktat, från momentet afskiljer allt 'mottagande af handlingen', och dylika åtgärder, som skett före respittidens utgång. Den sekundära ansvarigheten kommer då att förknippas med den tidpunkt, då och den plats, där mottagandet eller därmed likställd åtgärd äger rum.

Min granskning af gällande lagstiftning om stämpelbeläggning af skogsafverkningskontrakt är härmed afslutad. Utan att tillmäta de påpekade tolkningssvårigheterna för stor betydelse, torde jag vara berättigad uttala, att desamma utgöra fullgiltig anledning att underkasta 1908 års reform revision. Det kan ej vara rimligt, att de lagskipande myndigheterna för tillämpning af en enda lagstiftningsdetalj skola behöfva offra så mycken tid och möda, som det verkligen kan kosta att bedöma mål om försummad stämpelbeläggning af afverkningskontrakt. Jag vågar ock att såsom min åsikt uttala, att stämpellagstiftningen angående skogsafverkningskontrakt icke kan blifva tillfredsställande med mindre stämpelskyldighetens fullgörande förlägges till offentlig myndighet. De ökade besvär och kostnader, som denna förändring tilläfventyrs komme att medföra, skulle helt visst ur såväl statens som den enskildes synpunkt mera än uppvägas af den kontroll och trygghet, som af förändringen stode att vinna.»

Med stöd af 19 § i instruktionen för Riksdagens justitieombudsman har jag trott mig böra på sätt ofvan skett för Eders Kungl. Maj:t dels understryka, hvad Riksdagen yttrat angående behofvet af sådan ändring i gällande förordning angående stämpelafgiften, att nödig kontroll må vinnas däröfver, att afhandling angående skogsafverkning förses med stämpel, dels ock för Eders Kungl. Maj:t framhålla angelägenheten däraf, att bestämmelserna om stämpelafgift för afhandling angående skogsafverkning äfven i öfrigt, till förhindrande af lagens kringgående på det af mig här ofvan särskildt angifna sätt och till vinnande af större klarhet, varda underkastade erforderlig revision.»

Framställning till Kungl. Maj:t angående förstärkning af arbetskrafterna hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Härom har jag den 18 juli 1911 till Kungl. Maj:t aflåtit en så lydande skrifvelse:

»Landstingsmannen Emil Molin i Husum har till mig insändt en klagoskrift, hvari han — med förmälan hufvudsakligen att ett den 27 oktober 1909 från Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västernorrlands län till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inkommet förslag till väg Dombäck—Torsböle med bivägar ännu den 8 juni 1911 icke blifvit af styrelsen slutligen pröfvadt — påkallat mitt ingripande med anledning af det sålunda anmärkta förhållandet.

I afgifven förklaring har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, förutom annat som ej hör till saken, anfört följande.

Det vore, i afseende å det i klagoskriften omförmälda vägförslaget, alldeles riktigt,

att detsamma till styrelsen inkom för granskning den 27 oktober 1909

att det med väsentliga anmärkningar efter genomgången granskning återremitterades för omarbetning till förslagsställaren, distriktsingenjören löjtnanten R. Ekwall, med skrifvelse den 17 december 1910,

att det omarbetade förslaget från denne inkom till styrelsen den 18 februari 1911 för förnyad granskning,

samt att det sålunda omarbetade förslaget efter granskning och godkännande återställdes i vederbörlig ordning till förslagsställaren med skrifvelse den 12 juni 1911.

Hvad ifrågavarande arbetsplan i öfrigt beträffade, kunde styrelsen inskränka sig till den upplysningen, att den tid af cirka 1 år $1^1/_2$ månad, som förflöt, innan turen kom till densamma att såsom granskad kunna expedieras från ämbetsverket, icke under förhandenvarande förhållanden varit osedvanligt lång, utan att arbetsplanerna numera i allmänhet måste blifva i ämbetsverket inneliggande understundom ännu längre tid, på grund däraf att de årligen inströmmade till en mängd, långt utöfver hvad för ämbetsverket tillgängliga arbetskrafter kunde medhinna att undangranska på kortare tidrymd. Det starkt växande antalet för granskning inkommande arbetsplaner kunde bäst åskådliggöras genom det i sin ordning proportionellt växande krafvet på statsanslag till arbetsföretagens utförande, i hvilket afseende styrelsen kunde upplysa därom, att medan arbetskrafterna i styrelsen icke till antalet undergått någon väsentlig ökning, hade ansökningarna om anslag till väganläggningar på senaste 10 åren ökats

från cirka 6 till öfver 13 millioner och de granskade arbetsplanerna i samma proportion. Det borde vara uppenbart, att en relativt lång tid måste förgå, innan under sådana förhållanden ett vägföretag kunde komma i tur till vare sig granskning eller statsbidrag.

Dröjsmålet i fråga berodde sålunda af intet annat sakligt skäl än de naturliga följderna af, att ämbetsverket i fråga icke disponerade öfver sådan tillgång på tjänstebiträden eller anslag till aflöningar, som kunde möjliggöra en snabbare behandling af ärendena i ämbetsverket.

Hvad sålunda på grund af klagoskriften genom styrelsens förklaring kommit till min kännedom har jag i olikhet mot styrelsen funnit synnerligen anmärkningsvärdt.

Uppenbarligen kan allmänheten icke vara tillfreds med en anordning, enligt hvilken ärenden af nu ifrågavarande art regelmässigt blifva hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inneliggande omkring fjorton månader, innan de varda expedierade. Då styrelsen af förklaringen att döma icke synes vara betänkt på att själf vidtaga någon åtgärd i syfte att få berörda missförhållande undanröjdt, har jag — vare sig detsamma, i enlighet med styrelsens uppgift, hvilken jag icke har anledning att betvifla, beror på bristande arbetskrafter, eller tilläfventyrs har sin orsak däri, att befintliga arbetskrafter icke varda behörigen utnyttjade — med stöd af 19 § i instruktionen för Riksdagens justitieombudsman ansett det vara min plikt att härmed fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på saken, i förhoppning att Eders Kungl. Maj:t skall finna utväg att snarast möjligt afhjälpa missförhållandet och alltså för framtiden förebygga, att till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inkomna ärenden varda obehörigen uppehållna.»

Framställning till Kungl. Maj:t om ändring af lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker.

I detta ämne har jag den 23 september 1911 till Kungl. Maj:t aflåtit en så lydande skrifvelse:

»Sedan Eders Kungl. Maj:t den 8 oktober 1910 uppdragit åt en kommitté dels att taga under öfvervägande väckt fråga om anordnande af en fackmässig och enhetlig kontroll öfver rikets sparbanker samt afgifva det förslag i ämnet, hvartill omständigheterna kunde föranleda, dels ock att afgifva förslag till de ändringar i gällande sparbankslag, som till följd af sparbankskontrollens omläggning eller i öfrigt syntes erforderliga, har den sålunda tillsatta kommittén numera fullgjort ifrågavarande uppdrag.

Då grundad anledning alltså är till antagande, att sparbankslagen inom den närmaste framtiden varder underkastad revision, har jag, med den rätt 19 § i instruktionen för Riksdagens justitieombudsman förlänar mig, ansett mig böra fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på, att förutom de ändringar i nämnda lag, hvarom kommittén afgifvit förslag, jämväl annan jämkning i lagen synes vara af behof påkallad.

I afseende härå tillåter jag mig erinra om 20 §. I denna paragraf meddelas till en början följande bestämmelser: »Har någon del af sparbanks vinst blifvit använd på annat sätt, än 15 § medgifver, åligger dem, som i beslutet därom deltagit, att, en för alla och alla för en, till sparbanken återgälda hvad sålunda blifvit obehörigen utbetaldt. Underlåtes föreskriften i 19 §, äro de, som låtit sådan underlåtenhet komma sig till last, likaledes en för alla och alla för en, insättarna ansvariga för deras fordringars fulla gäldande.» Därefter stadgas: »I öfrigt äro hufvudmän och styrelseledamöter underkastade ansvarighet för de sparbanken anförtrodda medel endast efter de grunder, som för sysslomän enligt allmän lag gälla, såvidt de icke särskildt utfäst sig till ytterligare ansvarighet.»

I det kommittéförslag, hvarpå sparbankslagen är byggd, hade mellan nu nämnda båda stadganden inskjutits ett stycke af följande innehåll: »Öfverträda eljest hufvudmän eller styrelseledamöter denna lag eller för sparbanken stadfäst reglemente, äro de skyldiga att, en för alla och alla för en, ersätta all genom öfverträdelsen uppkommen skada.»

Denna bestämmelse hade sin motsvarighet i 30 § af lagen angående bankaktiebolag den 19 november 1886, enligt hvilket lagrum styrelseledamöter eller andra bolagsmän, som öfverträdde »denna» lag eller bolagets ordning, skulle ersätta all genom sådan öfverträdelse uppkommen skada, en för alla och alla för en.

Bestämmelsen ströks dock på hemställan af högsta domstolen, som förklarade, att på grund af hvad tredje stycket innehöll jämte stadgandena i första stycket syntes tillräckliga föreskrifter vara lämnade i fråga om hufvudmännens och styrelseledamöternas ansvarighet för utöfningen af deras uppdrag.

I det skick lagen antogs hafva alltså hufvudmän och styrelseledamöter i allmänhet samma ansvarighet som sysslomän.

Den kommitté, hvars förslag låg till grund för lagen om aktiebolag den 28 juni 1895, påvisade emellertid i motiven, att styrelseledamöter i rättsligt afseende icke äro att anse såsom likställda med sysslomän.

I enlighet härmed betecknade nämnda lag, i olikhet mot förordningen angående aktiebolag den 6 oktober 1848, styrelseledamöter icke såsom sysslomän.

Den sålunda vidtagna formella ändringen medförde dock icke genast något omslag i sak. Liksom förhållandet var i 1886 års lag om bankaktiebolag och nyssberörda förordning, stadgades i 1895 års aktiebolagslag solidarisk ansvarighet för styrelseledamöter allenast i afseende å sådan skada, som de åstadkommit genom att öfverträda »denna» lag eller bolagsordningen. Banklagarna af 1903 upptogo enahanda bestämmelse.

Däremot har lagen om aktiebolag den 12 augusti 1910 följt en annan princip. I 70 § har nämligen föreskrifvits solidarisk ansvarighet för styrelseledamöter, som »genom att öfverträda denna lag eller bolagsordningen *eller eljest* uppsåtligen eller af vårdslöshet tillskynda bolaget skada». Och denna princip har äfven gjort sig gällande i lagen om bankrörelse den 22 juni 1911.

Allmän lags bestämmelser om sysloman, hvilka enligt ofvanberörda paragraf i sparbankslagen skola vara afgörande vid bedömande af den ansvarighet, som åligger styrelseledamöter och hufvudmän för sparbank, innehålla icke någon särskild regel om fördelningen af flera sysslomäns ansvarighet. Handelsbalkens 18 kap., som handlar om sysslomän, förutsätter icke ens det fall, att flera sysslomän för ett och samma uppdrag finnas. I de händelser, sysslomän gemensamt medelst brott åstadkomma skada för sin hufvudman, äro de emellertid uppenbarligen på grund af stadgandet i 6 kap. 5 § strafflagen solidariskt ansvariga för densammas ersättande. Om åter flera sysslomän annorledes, uppsåtligen eller af vårdslöshet, tillskynda hufvudmannen skada, lärer enligt rättspraxis solidarisk ansvarighet icke förefinnas; och tydligen är det härpå sparbankslagen syftar, då hufvudmän och sysslomän, hvilka i två fall ålagts solidarisk ansvarighet, i öfrigt förklarats vara underkastade ansvarighet för de sparbanken anförtrodda medel *endast* efter de grunder, som för sysslomän enligt allmän lag gälla, såvidt de icke särskildt utfäst sig till *ytterligare* ansvarighet.

Något giltigt skäl till bibehållande af den olikhet, som sålunda uti ifrågavarande afseende förefinnes emellan sparbankslagen, å ena sidan, samt aktiebolagslagen och lagen om bankrörelse, å den andra, lärer icke kunna andragas. I min tanke innebär det en uppenbar oegentlighet, att styrelseledamöter och hufvudmän för sparbank, där ju i allmänhet mindre bemedlade personers sparpenningar insättas, i viss mån äro underkastade mindre sträng ansvarighet än ett aktiebolags eller en banks styrelseledamöter.

I afseende härå vill jag ock särskildt framhålla, att i ofvanberörda förslag om ändring i vissa delar af sparbankslagen införts den bestämmelse, att revisorer, som vid fullgörande af sitt uppdrag visat vårdslöshet, äro sparbanken ansvariga för all däraf uppkommande skada, en för alla

och alla för en. Om den sålunda föreslagna ändringen varder godkänd, synes mig en nödvändig konsekvens häraf vara, att det ändringsförslag, jag här tillåtit mig framställa, äfven vinner beaktande.»

Framställning till Kungl. Maj:t angående meddelande af bestämmelser till förebyggande af felaktiga sammanräkningar vid proportionella val.

Härom har jag den 28 september 1911 till Kungl. Maj:t aflåtit en så lydande skrifvelse:

»Styrelsen öfver Stockholms stads statistiska kontor anförde i en till mig ingifven skrift hufvudsakligen följande:

Inom kontoret, hvilket hade till åliggande, bland annat, att utarbeta valstatistik för Stockholm, hade vid bearbetningen af de röstlängder, som legat till grund för stadsfullmäktigvalet 1910, en afsevärd skiljaktighet yppats mellan de resultat, hvartill magistraten i Stockholm såsom valförrättare samt kontoret kommit i fråga om femte valkretsen. Sålunda angåfve valprotokollet totala röstetalet till 178,188, då detsamma enligt de af kontoret granskade röstlängderna utgjorde allenast 169,608. Skillnaden uppginge följaktligen till 8,580 röster.

I skrifvelse den 28 april 1911 hade kontorets styrelse meddelat magistraten hvad i ärendet förekommit samt hemställt, bland annat, att magistraten ville gå i författning om kontrollräkning för femte kretsen af samtliga afgifna röstsedlar i sammanhang med den röstsammanräkning, som den 19 maj 1911 författningsenligt skulle äga rum för utseende af efterträdare till en stadsfullmäktig, som afgått. Magistraten hade emellertid i skrifvelse den 12 maj till styrelsen förklarat sig lagligen förhindrad att tillmötesgå styrelsens framställning om kontrollräkning, oaktadt magistraten i en till stadsfullmäktige samma dag aflåten framställning vidgått, att felräkning med all sannolikhet ägt rum vid röstsammanräkningen, och trott sig finna orsaken härtill i felaktigt tekniskt förfarande vid bruket af vissa räknemaskiner, hvilka kommit till användning vid summeringen af valresultaten.

Under framhållande däraf, att det fel, som sålunda konstaterats, påkallade en undersökning, och att gällande författningar ej syntes styrelsen lägga bestämdt hinder i vägen för en sådan undersökning, anhöll styrelsen, att jag måtte vidtaga åtgärder i ändamål, att en kontrollräkning af 1910 års valresultat för femte kretsen måtte komma till stånd, äfvensom snarast möjligt föreslå erforderliga ändringar i gällande författningar till undvi-

således närmaste transportsumma, 8,532, blifvit ytterligare 20 röster för hög. Sistnämnda fel hade emellertid upptäckts redan vid den första förrättningen vid kollationering mellan siffrorna å remsan till räknemaskinen och röstsedlarne, och transporten hade därför också minskats till 8,512, hvilket tal äfven återfinnes såsom första post å nästa remsa. Sammanräkningen af de å sistnämnda remsa antecknade röstsedlar utvisar en summa af 20,476, hvilken emellertid på grund af det förut anmärkta felet bör minskas till 20,456. Vid den nu verkställda summeringen af motsvarande sedlar erhölls emellertid en summa af 11,924. Då denna summa, som erhölls å två samtidigt använda räknemaskiner, understiger talet 20,456 med just den nyss omförmälda transporten 8,532, är det uppenbart, att felet uppkommit därigenom, att sistnämnda siffra kvarstått i maskinen och inverkat på summeringen, ehuru den ej kommit till synes å remsan till maskinen.

Enligt ofvannämnda memorial från statistiska kontorets föreståndare skulle skillnaden mellan röstsumman enligt längderna och enligt sammanräkningsprotokollet vara 8,580. Förutsatt att denna siffra är fullt exakt, torde den återstående differensen, 28 röster, finna en tillfredsställande förklaring i sådana mindre felanteckningar — i röstlängden, å valsedlarne eller vid sammanräkningen af de från ena eller andra hållet erhållna siffrorna — som, på sätt jämväl i memorialet framhålles, torde vara omöjliga att helt och hållet undvika.»

I afgifna påminnelser har styrelsen öfver Stockholms stads statistiska kontor med påpekande däraf, att ifrågavarande fel uppkommit icke genom en räknemaskins otillförlitlighet utan genom ett felaktigt användande af en sådan, och att i allt fall anskaffande af tillförlitliga räknemaskiner icke i och för sig vore tillräckligt till förebyggande af felräkningar vid val, vidare framhållit några försiktighetsmått, som, därest de vid sammanräkningar af ifrågavarande art iakttoges, enligt styrelsens mening skulle i hög grad förminska möjligheten till felaktiga resultat.

I afseende härå har styrelsen anfört:

»Hade vid röstsammanräkningen exempelvis nedanstående åtgärd vidtagits, som visserligen ej är anbefalld, men ej heller förbjuden, hade säkerligen felräkningar ej uppstått. Sedan antalet giltiga valsedlar räknats, borde dessa ej, såsom nu tydligen skett, omedelbart uppdelats i partigrupper, utan först en hopsummering verkställts af deras sammanlagda röstetal. Först därefter skulle fördelningen på grupper skett, hvarvid naturligen summan af gruppernas röstetal måste sammanfalla med det först erhållna totala röstetalet. På detta sätt skulle tydligen en praktiskt sedt fullt effektiv kontroll erhållas mot felräkningar, som förrycka par-

tiernas inbördes styrka. Om jämte denna åtgärd användes de af fil. lic. O. Palme föreslagna s. k. hjälpsedlarne (se Stockholms dagblad för den 15 och 18 maj d. å.), ett förslag som äfven förordats och närmare preciserats af kungl. statistiska centralbyrån i cirkulärskrifvelse till samtliga länsstyrelser i augusti 1911, skulle kontrollen betydligt förenklas och förstärkas. Dessa hjälpsedlar äro valsedlar, som skrifvas vid röstsammanräkningen till ett antal af en sedel för hvarje olika vid valet förekommande valsedeltyp, och på hvilka de olika typernas röstetal hopsummeras; de användas sedan vid valets uträknande i stället för valsedlarna och behöfva icke såsom dessa sedermera förseglas. Härigenom vunnes äfven den fördel, att detta viktiga material vore tillgängligt för statistisk behandling eller kontrollering i förekommande fall. Metoden är, såsom synes, endast en skarpare precisering och utveckling af det förfarande, som självklart erbjuder sig vid detta slags beräkningar, och som äfven magistraten, ehuru i ofullkomlig form, användt.»

Hvad styrelsen öfver Stockholms stads statistiska kontor sålunda anfört har jag för min del funnit synnerligen beaktansvärdt, och föranlåtes jag därför att under åberopande af 19 § i den för Riksdagens justitieombudsman gällande instruktion härmed framlägga förhållandet för Eders Kungl. Maj:t, till den uppmärksamhet Eders Kungl. Maj:t må finna saken förtjäna.»

Framställning till Kungl. Maj:t om ändring af 52 § af lagen om aktiebolag den 12 augusti 1910.

I detta ämne har jag den 9 oktober 1911 till Kungl. Maj:t aflåtit en så lydande skrifvelse:

»I 52 § andra stycket af lagen om aktiebolag den 12 augusti 1910 är stadgadt att, där aktiebref skola ställas till viss man, i bolagsordningen må intagas förbehåll, hvarigenom rätten för aktiebolag eller annan samfällighet eller för annan än här i riket bosatt svensk medborgare att genom teckning eller öfverlåtelse förvärfva aktie inskränkes.

Detta stadgande hade icke någon motsvarighet i det kommittéförslag, som ligger till grund för nya aktiebolagslagen.

Delvis tillkom stadgandet på initiativ af lagrådet, som yttrade: »Enligt förslaget må rättigheten att förfoga öfver aktie icke i bolagsordningen inskränkas på annat sätt, än att förbehåll må för vissa fall göras om lösningsrätt vid akties öfvergång till ny ägare. Det torde dock vara nödigt, att lagen ej uppställer hinder för aktiebolag att jämväl inskränka rätten att förfoga öfver aktie i den mån, sådant erfordras till förekommande

kande af nya fel, hvilka lätt skulle kunna leda till undergräfvande af förtroendet för det nya valsättet.

Sedan jag i anledning häraf infordrat vederbörandes yttrande, hafva de ledamöter i magistraten, hvilka i egenskap af deputerade förrättat röstsammanräkningen i afseende å stadsfullmäktigvalet år 1910 inom femte valkretsen af Stockholms stad, inkommit med förklaring, hvari de anfört, bland annat, följande:

Uppenbart vore, att ett fel förelupit vid röstsammanräkningen inom femte kretsen. Beträffande felets beskaffenhet åberopades den utredning, som lämnats i en af rådmannen John Petersson till rådstufvurätten ingifven skrifvelse, hvaraf styrkt afskrift bifogades förklaringen. På grund af den sålunda vunna utredningen torde numera med bestämdhet kunna antagas, att felräkningen uppkommit därigenom, att i följd af felgrepp vid skötandet af en utaf de vid sammanräkningen använda räknemaskinerna en siffra, utvisande summan vid en med maskinen verkställd summering, kommit att kvarstå i maskinen och vid en senare summering af röstetal, som aftryckts å den i maskinen anbragta pappersremsan, medräknats utan att vara å remsan aftryckt, hvilket vållat, att felet ej upptäckts vid den sedermera verkställda kontrollen å de räknade röstsedlarna. Vid uppgörandet af den plan, efter hvilken samtliga röstsammanräkningar för valet försiggingo, hade någon åtgärd till kontrollerande af de med räknemaskinerna verkställda summeringarna icke ansetts erforderlig. Man hade antagit, att då de använda maskinerna voro beprövade och sköttes af därmed vana personer, de summor, som erhöllos, måste blifva tillförlitliga, om blott röstetalen, som inslogos i maskinen, vederbörligen kontrollerades. Att felräkning skulle kunna ifrågakomma, på sätt som nu inträffat, hade icke funnits någon anledning att förutsätta. Vid nu omförmälda förhållande torde det befinnas ursäktligt, att de deputerade ej heller ansett behöfligt att vid ifrågavarande förrättning anordna någon särskild kontroll i omförmälda afseende. Slutligen ville de deputerade fästa min uppmärksamhet därpå, att, enligt hvad den utaf rådmannen Petersson verkställda utredningen gåfve vid handen, det förelupna felet icke inverkat å det slutliga valresultatet, och att, om en af magistraten till Stockholms stadsfullmäktige gjord framställning, att stadsfullmäktige ville uppdraga åt drätselnämnden att för röstsammanräkning vid blifvande stadsfullmäktigval tillhandahålla magistraten erforderligt antal tillförlitliga räknemaskiner, vunne bifall, något upprepande här i hufvudstaden af fel af nu ifrågavarande beskaffenhet icke torde vara att befara.

Den i förklaringen omförmälda, af rådmannen Petersson till rådstufvurätten ingifna skrifvelsen innehöll, bland annat, följande:

»Då vid den röstsammanräkning, som den 19 innevarande maj företogs för utseende af efterträdare åt fil. dokt. fröken Valfrid Palmgren såsom ledamot af Stockholms stadsfullmäktige, konstaterats, att, såsom också det af styrelsen öfver Stockholms stads statistiska kontor med skrifvelse af den 28 nästlidne april till magistraten öfverlämnade tjänstmemorial af kontorets föreståndare gifver vid handen, ett fel förelupit vid sammanräkningen af de vid 1910 års stadsfullmäktigval inom hufvudstadens femte valkrets afgifna rösterna, har jag, i egenskap af ordförande vid den senaste röstsammanräkningen, ansett mig böra lämna magistraten följande vid förrättningen vunna upplysningar angående felets beskaffenhet.

Vid den nu verkställda sammanräkningen tillgick så, att deputerade först genomgingo samtliga de olika grupper, i hvilka sedlarne fördelats vid den första sammanräkningen, och upptäcktes därvid icke något som helst fel vid sedlarnes ordnande. Därefter frånskildes af de under partibeteckningen 'Allmänna valmansförbundet' afgifna röstsedlarne de, hvilkas röstvärden enligt gällande bestämmelser vid valet icke skolat tillgodoräknas fröken Palmgren, hvarefter sammanräkningen af de öfriga under partibeteckningen 'Allmänna valmansförbundet' afgifna röstsedlarne vidtog. Sammanräkningen verkställdes äfven nu medelst räknemaskiner med undantag allenast för ett mindre antal stänkröster.

Hvad beträffar den till antalet ojämförligt största gruppen af sistnämnda partis valsedlar eller de, som utgjordes af de utaf Allmänna valmansförbundet utdelade tryckta sedlarne utan någon som helst förändring, upptagande 'ofvanför strecket' namnen Welin, Norström, Boalt, Boberg, Palmgren, Ringholm och Herlitz, befanns, att vid den föregående sammanräkningen tillvägagåtts så, att sedan ett lämpligt antal sedlar upplästs och antecknats medelst räknemaskin, summan af dessa tagits och sedan såsom transport satts framför den första röstsiffran å anteckningarna öfver de därefter uppräknade sedlarne, så att således den sist erhållna summan omedelbart utvisade sedelgruppens röstetal, som enligt anteckning jämväl å det konvolut, i hvilket ifrågavarande sedlar befunnos inlagda, skulle hafva utgjort 86,851. Hvarje särskild sedelbunt med tillhörande anteckningar hade omslagits med kautschukband.

Vid den senaste förrättningen förfors med dessa sedlar på enahanda sätt, därvid till en början röstetalen upptogos och summerades å två räknemaskiner samtidigt. Därvid upptäcktes först ett mindre fel, i det att röstetalet för en valsedel kommit att antecknas såsom 27 i stället för 7, i följd hvaraf således sedelgruppens röstsumma blifvit 20 röster för stor. Ett alldeles liknande fel hade begåtts ytterligare en gång, i det att en valsedel antecknats för 28 röster i stället för rätteligen 8, hvarigenom

däraf, att utländska medborgare förskaffa sig inflytande i svenskt aktiebolag. Äfven om ett förbehåll i sådant afseende ej kan anses vara i allmänhet erforderligt, kunna dock fall inträffa, då det blir i bolagets intresse nödigt. Såsom exempel kan anföras, hurusom för ett bolag, som söker understöd af statsmedel, dettas erhållande kan komma att göras beroende däraf, att förbehåll, hvarom nu är sagdt, intages i bolagsordningen. Ett förbehåll, gällande utländsk man, skulle kunna kringgås, därest det icke omfattar jämväl aktiebolag eller annan samfällighet, däri det hufvudsakligaste inflytandet kan utöfvas af utländske män.

På grund af det sålunda anförda hemställes, att i 50 § medgifves, att i bolagsordning må kunna intagas bestämmelse, enligt hvilken möjligheten att genom teckning eller öfverlåtelse förvärfva aktie för aktiebolag eller annan samfällighet eller för utländsk man inskränkes.»

I Kungl. Maj:ts proposition till 1910 års Riksdag med förslag till lag om aktiebolag m. m. likställdes emellertid uti ifrågavarande afseende i utlandet bosatta svenska medborgare med utlänningar. Till stöd härför anförde chefen för justitiedepartementet följande: »Till hvad lagrådet hemställt har jag endast att tillägga, att det skäligen bör tillåtas aktiebolag att från rätten att förvärfva aktie i bolaget utestänga icke blott — såsom lagrådet föreslagit — aktiebolag och annan samfällighet samt utländsk man, utan ock svensk medborgare, som är bosatt utomlands. Ett lagbud i denna riktning förutsättes ock i det förslag till bestämmelser angående undersökning och tillgodogörande af mineralfyndighet å viss kronojord, hvilket kommer att bifogas Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag till ändring i grufvestadgan m. m. I det förra af dessa båda förslag är nämligen intaget ett stadgande af innehåll, att så kalladt grufdrifttillstånd icke må meddelas annan än, bland andra, behörigen registreradt aktiebolag, hvars bolagsordning föreskrifver, att aktie icke må utan Konungens tillstånd tecknas af eller öfverlåtas å andra än i Sverige bosatta svenska män.»

Inom Riksdagen framställdes icke någon anmärkning mot Eders Kungl. Maj:ts förslag i nu ifrågavarande del.

Svenska handelskammaren i London har i en till mig insänd skrifvelse anhållit om min medverkan till förevarande stadgandes ändring till öfverensstämmelse med hvad lagrådet förordat. Såsom skäl för denna sin framställning har handelskammaren anfört följande: »Det är klart, att i utlandet bosatta svenskar, som bevara intresse för Sverige och svenska affärsförhållanden, gärna söka placera uppsparadt kapital i svenska företag.

Att genom ofvan anförda lagparagraf, hvilken synes stämpla utlandssvenskarna såsom ägande mindre omsorg om speciellt svenska intressen än de hemmavarande, lägga hinder härför förefaller kammaren orättvist mot dem såväl som äfven ur andra synpunkter mindre välbetänkt. Om t. ex. svenska medborgare blifva behandlade såsom underlägsna andra, *endast* emedan de äro bosatta utrikes, torde detta ej uppmuntra dem att bevara sin nationalitet, utan snarare locka dem att öfvergå till den nation, bland hvars folk de ha sin utkomst.»

Den nya lagen om aktiebolag innehåller i 57 § den bestämmelsen, att ledamot af styrelsen skall vara här i riket bosatt svensk medborgare, där ej för särskildt fall Konungen medgifver, att styrelsen må till viss del, ej öfverstigande en tredjedel af hela antalet, bestå af medborgare i annat land eller å utrikes ort bosatta svenska medborgare.

Denna bestämmelse, som i det hänseende, hvarom där är fråga, likställer å utrikes ort bosatt svensk medborgare med utländsk medborgare, fanns redan i 1895 års aktiebolagslag. Att lagstiftaren sålunda icke velat utan vidare tillåta svensk medborgare, som ej är bosatt här i landet, att vara ledamot i aktiebolags styrelse, har sin naturliga förklaringsgrund däri, att i annat fall svårigheter skulle kunna uppstå vid utkräfvande af det ansvar, hvartill en dylik ledamot jämlikt aktiebolagslagens stadganden kunde göra sig förfallen.

Däremot synes det mig verkligen kunna ifrågasättas, huruvida giltigt skäl förefinnes för att äfven i det afseende, som handelskammarens framställning angår, försätta utomlands boende svenska medborgare i annan och sämre ställning än öfriga svenskar. Den uppfattning, som ligger till grund för en sådan olikhet, synes mig i hvarje fall icke kunna väl förlikas med de sträfvanden, hvilka på senare tid gjort sig gällande i syfte att så vidt möjligt fastare åtknyta de band, som förena våra utrikes boende landsmän med fäderneslandet.

Å andra sidan föreställer jag mig, att den bestämmelse, om hvars aflägsnande ur nya aktiebolagslagen handelskammaren nu gjort framställning, ytterst sällan kan komma till användning, i följd hvaraf framställningen icke torde äga afsevärd praktisk räckvidd. Och jag hyser gifvetvis icke någon större förhoppning i afseende å möjligheten att nu kunna åstadkomma förändring uti ifrågavarande lag, hvilken ju ännu icke ens trädt i kraft.

Jag har emellertid ansett mig icke äga rätt att undandraga handelskammaren det understöd, som den hos mig påkallat; och föranlåtes jag alltså att, med stöd af 19 § i den för Riksdagens justitieombudsman gällande instruktion, härmed framlägga förhållandet för Eders Kungl. Maj:t, till den uppmärksamhet Eders Kungl. Maj:t må finna saken förtjäna.»

Lagskipningens tillstånd.

Instruktionen för Riksdagens justitieombudsman innehåller den föreskrift, att justitieombudsmannen skall i sin ämbetsberättelse lämna utredning angående lagskipningens tillstånd. I öfverensstämmelse med hvad förhållandet varit med åtskilliga af mina företrädare i justitieombudsmansämbetet, har jag hittills funnit nämnda föreskrift vara behörigen uppfylld genom de upplysningar, som i ämbetsberättelsen meddelats angående min verksamhet.

Kännedom om lagskipningens tillstånd är justitieombudsmannen utan tvifvel bäst och säkrast i tillfälle att förskaffa sig genom de inspektioner, han årligen måste anställa.

Under de ämbetsresor, jag sedan mitt tillträde af ämbetet företagit, har jag ock sökt begagna mig af den utväg, som härutinnan står till buds, och har jag därunder jämväl funnit mig föranlåten att framställa åtskilliga anmärkningar antingen af formell natur eller mot i sak uppenbarligen felaktiga eller åtminstone mindre riktiga beslut och åtgärder.

Då dessa anmärkningar i det afseende, hvarom nu är fråga, torde vara i viss mån belysande och i hvarje fall enligt min mening kunna vara af intresse för domare och andra ämbetsmän, har jag, sedan jag ombestyrt deras ordnande i systematisk följd, funnit lämpligt att här införa dem.

Jag vill endast förutskicka den erinran, att naturligtvis åtskilliga fel begåtts utan att de blifvit af mig upptäckta, och tillika förklara, att de af mig under en tid af fem år framställda anmärkningarna* icke gifvit mig anledning att i någon mån frångå det goda totalomdöme i fråga om lagskipningens tillstånd, som afgifvits af mina företrädare.

Anmärkningar vid inspektioner.

1) Strafflagen med därtill hörande författningar.

K. häradsrätt dömde genom utslag den 23 augusti 1909 en person jämlikt 12 kap. 5 § strafflagen att för hvart och ett af fyra förfalskningsbrott hållas till straffarbete en månad. *2 kap.*

Enligt stadgandet i 2 kap. 3 § strafflagen får emellertid straffarbete ej ådömas för kortare tid än två månader.

---

* Anmärkningar, framställda under inspektioner hösten 1911, hafva icke hunnit medtagas.

Genom ett utslag dömde rådstufvurätten i Ö. en person att hållas i fängelse en och en half månad.

Uttrycket »en half månad» kan möjligen i vissa fall gifva anledning till tvekan vid straffverkställigheten, då icke någon bestämmelse finnes, som stadgar, huru en half månad skall beräknas. I utslaget hade därför bort utsättas visst antal dagar, som den dömde skulle hållas i fängelse utöfver en månad.

Vanfrejd.

En rådstufvurätt, som år 1907 dömde A. att för hvart och ett af tre förfalskningsbrott hållas till straffarbete två månader eller sålunda sammanlagdt sex månader, förklarade tillika, att han skulle vara förlustig medborgerligt förtroende, intill dess ett år förflutit, från det han efter utståndet straff blifvit frigifven.

Då rådstufvurätten icke för något af de tre förfalskningsbrotten ådömt A. högre ansvar än straffarbete i två månader, hade rådstufvurätten icke bort ålägga honom förlust af medborgerligt förtroende.

V. häradsrätt dömde genom utslag den 30 maj 1906 W. för hvartdera af två förskingringsbrott att hållas till straffarbete fem månader eller att i en bot undergå straffarbete tio månader samt vara förlustig medborgerligt förtroende, intill dess ett år förflutit, från det W. efter utståndet straff blifvit frigifven.

Då häradsrätten icke för något af de båda förskingringsbrotten ådömt W. högre ansvar än straffarbete i fem månader, samt utslaget meddelats efter det lagen om ändring i vissa strafflagens bestämmelser angående förlust af medborgerligt förtroende den 17 mars 1905 trädt i kraft, hade häradsrätten icke bort döma honom till förlust af medborgerligt förtroende.

X. blef af F. häradsrätt genom utslag den 30 november 1905 jämlikt 20 kap. 1 och 4 §§ samt 2 kap. 19 § strafflagen för första resan stöld dömd till fyra månaders straffarbete samt att vara förlustig medborgerligt förtroende, intill dess ett år förflutit, från det han efter utståndet straff blifvit frigifven. Jämlikt sistberörda lagrum, sådant det lyder genom lagen den 17 mars 1905, hade emellertid förlust af medborgerligt förtroende icke bort i detta fall ådömas.

I ett fall år 1906 underlät L. rådstufvurätt att i utslag, hvarigenom en person dömts till ansvar för flera brott, hvilka hvart för sig medförde förlust af medborgerligt förtroende, angifva, huru lång tids förlust af medborgerligt förtroende hvarje brott för sig förskyllt.